

B. Simpson inv. *J. Mynde Sculpt.*

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΑ Δ'.

XENOPHONTIS
MEMORABILIUM
SOCRATIS DICTORUM
LIBRI IV.

Cum Notis H. Stephani, Leunclavii,
Æ. Porti & Ernesti.

Recenſuit, ſuiſque Annotationibus auxit
BOLTON SIMPSON, A.M.
è Coll. *Reg.* Oxon.

Editio Secunda.

— *Depaſcimur aurea* DICTA,
Aurea, perpetuâ ſemper digniſſima vitâ.
Lucret. Lib. 3.

OXONII,
E Theatro Sheldoniano,
Impenſis *Jacobi Fletcher*, Bibliopol. *Oxon.*
MDCCXLIX.

Imprimatur:

THEOPH. LEIGH,

Vice-Can. OXON.

April. 20. 1741.

ORNATISSIMO
VIRO
Dno. JACOBO LOWTHER
De WHITEHAVEN
In Agro CUMBRIENSI
BARONETTO.

NIHIL mihi accidere potuit optatiùs, Vir Ornatissime, quàm ut Xenophontem, ſummum philoſophum, ſuaviſſimumque ſcriptorem in Tuam clientelam recipere digneris. Hanc mihi ſanè fiduciam Tua in admittendis ad Te Popularibus Tuis fecit facilitas. Præterea quicquid *Reginenſium* eſt nulli potiori jure quàm *Reginenſi* offerri poſſit, qui in eâdem ſcilicet almâ Academiâ, in eodem pulcherrimo Muſarum domicilio, communi cum *Noſtratium* amore, primitias vitæ ſapienter actæ feliciter exegiſti.

Interea tamen haud humilem aliquem vel de plebe ſcriptorem exhibeo, ſed mellis

Attici & leporis Socratici pleniſſimum, Græcique ſermonis, ſive elegantiam ſpectes, ſive puritatem, cultorem longè feliciſſimum. Etenim ſummam navavi operam ut philoſophum, non è Scholæ umbrâ, ſed ex aulæ ſplendore prodeuntem, pudicum tamen & ingenuum, cunctiſque ſimul artibus, ſeu ad pacem ſive ab bellum pertinentibus, penitùs imbutum, atque adeò nec Tuis auſpiciis indignum, in medium proferrem. En igitur philoſophum omnibus iſtis, quibus ſapientiſſimi inclareſcunt viri, virtutibus inſtructum: omnibus ſimul gratiis, quibus ſtudium noſtrum & amorem optimi conciliant, mirè exornatum! ---- Virum certè ſummum & eruditum, Te denique Patrono digniſſimum!

Ne mireris, VIR ORNATISSIME, quòd Socrates Tuis in artes humaniores, quarum amœnitatibus Te non rarò oblectas, meritis incitatus, Tuum patrocinium vehementer exoptet. Quantum quippè fructûs & voluptatis Tibi olim attulit noſter philoſophus, tantum ei gratiæ jam referas & præſidii. Hoc à Te ſcilicet amor iſte Tuus in rempublicam literariam efflagitat. Præ-

terea ecquem Socrate meliorem ſeu dicendi ſeu vivendi ducem deprehendimus? Mille vafer modis in mentem humanam Noſter ſeſe inſinuat: In Adverſarii pectus honeſta ejus nunc furtim labitur oratio, nunc terſis ferit ſententiis & uno quaſi ictu frequenter impellit; gravitati tamen ejus philoſophiæ tam ſuavis aſperſa eſt urbanitas, ut quicunque Socraticum miratur ingenium, amet indolem neceſſe ſit.

In Philoſophi noſtri præconia liberiùs expatiatur animus, quippè quòd mihi perſuaſiſſimum eſt, VIR ORNATISSIME, quòd me literarum laudes quàm Tuas attingentem lubentiùs tolerabis. Nobis tamen veniam poſſe dari confidimus, ſi noſtris gratulemur Popularibus quòd Tuæ virtuti fortuna feliciſſima conjuncta eſt; quâ tandem ratione, Tu ſummam gloriam & voluptatem, Illi ampliſſimos fructus & commoda conſequuntur: adeò ut cùm pleno ore ſua exprimant gaudia, Tuas itidem laudes concelebrent neceſſe ſit. Quúmque privato *Noſtratium* commodo Tu ſedulò invigilas, Patriæ etiam felicitati nemo certè utiliùs inſervit. Tu enim, quadraginta plus annis, in Senatu per

totum orbem celeberrimo, per varios Reipublicæ fluctus, animum ſecundis dubiiſque temporibus erectum & intaminatum conſervaſti: iſtam ſcilicet Senatoriam exornans dignitatem, quâ omnes alii exornantur Viri.

Quàm jucundum mihi foret, VIR ORNATISSIME, Tuis laudibus diutiùs immorari! Sed modeſtiæ & voluntati Tuæ obſequendum eſt. Precor itaque, ut eandem in vitâ integritatem, in verbis fidem, in ſermone comitatem (quâ qui Te adeunt amplecti ſoles) diutiſſimè excolere pergas: Iſtiuſmodi enim virtutes Viris probis & ſapientibus, utut apud improbos vileſcant, ſemper ſunt cordi curæque.

Sum,

VIR ORNATISSIME,

Tuæ Dignitatis

Cultor Humillimus

BOLTON SIMPSON.

PRÆFATIO

LECTORI.

HAUD opus eſt, Lector Benevole, Xenophontis laudibus immorari, cujus copiam & elegantiam verè Atticam nemo non ſentit & miratur. Quem enim, niſi in Re literariâ planè rudem, ſtyli Xenophontei iſte nitor eximius, iſta venuſta Simplicitas non mirum in modum afficit? Adeò clara eſt, adeò dilucida ſcribendi ratio, in hiſce præſertim ſuaviſſimis Socraticæ Sapientiæ Reliquiis, ut Xenophontis voce Muſæ loqui videantur. In quâ ſententiâ, non dubium mihi eſt, quin tota fuerit Antiquitas. Quid ego commemorem (inquit Fabius) Xenophontis jucunditatem illam inaffectatam, ſed quam nulla poteſt affectatio conſequi? ut ipſæ finxiſſe ſermonem Gratiæ videantur: & quod de Pericle veteris Comœdiæ teſtimonium eſt, in hunc transferri juſtiſſimè poſſit, --- in labris ejus ſediſſe quandam perſuadendi Deam[a]*. --- Ad hocce opus aureum exornandum, quibus ipſe ſubſidiis uſus ſim, quidve attulerim, paucis accipe.*

Scias igitur id mihi potiſſimùm fuiſſe in votis, ut hunc libellum novo cultu, &, uti ſpero, pulchriori,

---

a Lib. 10. c. 1.

quàm quo ante ornatus erat, exhiberem; ſeu textûs puritatem, ſeu typographiæ nitorem ſpectes. Quâ de causâ unam Editionem præcipuè ſecutus ſum, illam ſcilicet, quam expolivit & caſtigavit, Vir Græcarum literarum peritiſſimus, JOANNES AUGUSTUS ERNESTUS. Qui quid in ſuâ editione ipſe præſtiterit hiſce verbis nos edocet.

"*Uſi in recenſendis his libris ſumus editione Ste-*
"*phani priori; nam alteram, quod vehementer do-*
"*luimus, invenire tum non poteramus: deinde Leun-*
"*clavianâ, quæ apud Wechelos anno MDXCVI. pro-*
"*diit, à quâ Pariſienſis anni MDCXXV. non dif-*
"*fert: Welſianâ præterea, & Caſelianâ Memorabi-*
"*lium editione, quæ nullam interpretationem, nullas*
"*notas adjunctas habet. Juntinæ & Aldinæ varie-*
"*tates ſatis diligenter Stephanus & Leunclavius ad-*
"*notavêre: Baſileenſes autem ex Aldinâ fluxêre, niſi*
"*quod in iis ex ingenio quædam à Caſtellione, aliiſ-*
"*que fortaſsè, mutata eſſe intelleximus, tum, cum*
"*Gœttingæ duas, quæ apud Cel. Geſnerum ſunt, con-*
"*ſuleremus. Nam in eo loco V. C. de quo p. 83.*
"*diximus, utraque exhibet eam, quam is in Chreſto-*
"*mathiâ Græcâ commemoravit lectionem, neque è Jun-*
"*tinâ, neque ex Aldinâ repetitam, neque è Codd.*
"*MSS. quorum nulla in præfationibus mentio. Wel-*
"*ſianam Editionem ſatis vitioſam comperimus, & in*
"*eam non paucas lectiones de conjecturâ Leunclavii*
"*& Stephani, nullâ ratione redditâ, receptas eſſe. Vi-*
"*dimus etiam poſtea Xenophontem Halæ in Suevis*

"*editum cum Melanchth. præfatione: Sed ea editio*
"*tota è Baſileenſibus eſt adornata.*

"*Secuti ferè ſumus lectionem vulgatam, niſi ubi*
"*aut veteres editiones, aut ipſa ratio ab eâ recedere*
"*cogebant. Neque vero quicquam mutavimus, niſi*
"*ratione in notis redditâ. Vulgatam ſæpe vindi-*
"*cavimus & doctorum hominum conjecturas rejeci-*
"*mus: Varietates lectionum, quæ quidem dignæ vi-*
"*debantur, adjecimus, reliquæ notæ in illuſtrando*
"*auctore & explicando verſantur.*"

Hanc Erneſti editionem ducem habui. Interpretationem præterea Leunclavii, à Cl. Wells caſtigatam, adjiciendam curavi: in quâ periodi Leunclavianæ, nimiùm profuſæ, in arctius rediguntur: in quâ etiam verba paria paribus reſpondentia Auctoris ſenſum meliùs ac pleniùs exprimunt; ideóque integræ Leunclavii interpretationi anteferendam duxi. "*Velim enim* (*ut verbis u-*
"*tar acutiſſimi*[a] *Viri*) *interpretem fidum eſſe ſed non ſui*
"*oſtentatorem, ſit modò ejus dictio Latina, ſint verba*
"*ſenſum Græci auctoris clarè brevitérque exprimen-*
"*tia, non quæro an Verſio ornatum præ ſe ferat; ne-*
"*que enim legenda, ſed conſulenda eſt illa, ut de vi*
"*Græcorum verborum præſenti ſit auxilio: de iis*
"*hîc verſionibus Latinis intelligi velim, quæ unà cum*
"*Græco auctoris textu imprimuntur*".

Quod ad Annotationes attinet: Iſtas unde ſingulas mutuati ſumus quæque pagina ſatis indicabit;

---

a *Z. Pearcii, doctiſſimi Epiſcopi, in præfat. ad Longin.*

nunquam enim ab alieni laboris fructu abhorrentes, læti avidique opes, aliorum ſtudio & induſtriâ partas, in rem noſtram tenuem præſertim convertimus. Quamplurimas novas obſervationes adjecimus, quarum nonnullas pro ſummâ humanitate ſuâ communicavit Vir candidiſſimus, SAMUEL ROLLESTON, *Sarisburiæ Archidiaconus digniſſimus. Reverendo etiam amiciſſimoque Viro,* THOMÆ TROUGHEAR, S.T.P. *& de Carisbrook in Inſulâ Vectis Vicario, multum debemus.*

Nihil aliud admonendum ſupereſt, Lector Benevole, niſi quòd Capitum, Verborum & Phraſium indices locupletiſſimos, ab Erneſto confectos, correctiores in fine poſui. Siquid demùm feſtinanti exciderit, ſiquid oculo nimiâ intenſione defeſſo ſe aliquando ſubduxerit, benignè ignoſcas, precor. Vale & fruere.

Oxonii, VII. Kal. Decem.
A. D. MDCCXLVIII.

*CHIONIS Philoſophi EPISTOLA,

Latinè ab H. STEPHANO reddita:

In quâ Quiddam memoratu digniſſimum

De XENOPHONTE legitur.

CHION MATRIDI S. D.

MAGNAM habeo ventis gratiam, quòd nos detinuerint, & *Byzantii* commorari coegerint. Quamvis enim principio ſuccenſerem illis, (quippè qui properarem) poſtea tamen ob *Xenophontem*, *Socratis* familiarem, ibi vel diutiùs manere operæ pretium mihi viſum eſt. Hic enim *Xenophon* ex eorum eſt numero, qui cum *Cyro* adverſus *Artaxerxem* militaverunt. Ac primò quidem cum uno ex imperatoribus conſuetudo illi erat, nulla niſi quæ militem decerent curanti, utpotè quem *Cyrus* in pretio haberet: ſed cùm *Cyrus* primo prælio occubuiſſet, & Græcorum imperatores infido fœdere circumventi obtruncati fuiſſent, Is, cùm ob fortitudinem, tùm ob aliarum rerum

---

* *Hic ille eſt Chion, Philoſophus quidem, ſed Martios tam gerens ſpiritus, qui Clearchum, Heracleæ Ponticæ crudeliſſimum Tyrannum, de medio ſuſtulit.*

peritiam creatus eſt imperator, quùm Græci in eo maximam ſuæ ſalutis ſpem ponerent. Hæc autem eos fruſtrata non eſt: ſed per mediam hoſtilem regionem manum parvam ducens, incolumem conſervavit, quùm quotidiè juxtà regii exercitûs duces caſtra locaret. Admiratione igitur hæc quoque digna ſunt, ſed multo his admirabilius & majus eſt id cujus egomet nunc ſpectator fui. Græci enim, diuturnâ aſperâque militiâ fatigati, nullamque aliam aditorum periculorum mercedem conſequuti, quàm incolumitatem, quùm *Byzantii* illos timidè recepiſſent, diripere urbem decreverunt: adeò ut magnæ repente *Byzantiis* concitæ ſint turbæ. Quúmque jam & externi milites arma caperent, & claſſicum ſonaret, clypeum lanceamque corripiens, ad mœnia contendi, ubi aliquot juvenum globum cernebam. Sed mœnia præſidio muniri nihil proderat, quùm hoſtes civitatem occuparent. Sperabamus tamen fore, ſi loci opportunitate ſuperiores eſſemus, ut eorum impetum faciliùs populſaremus, aut ſaltem tardiùs mortem oppeteremus. Quùm verò interim tumultuarentur Græci, Virum quendam conſpeximus promiſsâ cæſarie, pulchrum aſpectu, & magnam lenitatem præ ſe ferentem, qui per ſingulos eorum ordines diſcurrens, impetum cujuſque comprimeret. (Hic autem erat XENOPHON.) Sed cum illi contrà eum hortarentur ut unus multis aſſentiretur, ac ipſorum tandem aliquando ærumnoſæ duræque tempeſtati finem imponeret ----

"Pedem referte, ergô, inquit, & conſilium eâ de "re capite. Neque enim timendum eſt ne, dum "conſultabimus, hujus rei gerendæ occaſio nobis "elabatur; quippè quæ in noſtrâ ſita ſit poteſta-"te." Quod imperium, quùm ejus reverentiâ moti detrectare noluiſſent, in medium ille prodiens admirabilem ad eos orationem habuit, ut exitus declaravit, (non enim à nobis clarè exaudiebatur:) Nam eos qui paulò antè urbem diripere ſtatuerant, in foro intuebamur cum omni modeſtiâ victum ſibi ementes, non ſecùs ac reliquorum *Byzantiorum* quemlibet, nihilque amplius illius ſceleratı & rapacis Martis ſpirantes. Hoc autem ſpectaculum ſpecimen nobis cùm prudentiæ, tùm eloquentiæ *Xenophontis* dabat. Equidem inſalutatum eum præterire non ſuſtinui: præſertim cum eodem, quo *Byzantios*, affeciſſet me beneficio: (Nam propter ventos, abſque eo fuiſſet, me unà cum reliquis ſpoliari contigiſſet;) ſed mei notitiam illi dedi. At ille & amicitiam quæ Tibi cum *Socrate* intercedit, in memoriam redigere, & de aliis etiam rebus, non ſanè militariter, ſed perhumanè ſermonem mecum conferre. Nunc autem in *Thraciam* exercitum ducit: *Seuthes* enim, *Thracum* rex, adverſus quoſdam ex finitimis bellum gerens, eos ad ſe accerſivit, ampla & integra ſtipendia pollicitus. Quam illi conditionem acceperunt. Neque enim inopes domum redire, ſed aliquem ſuorum laborum fructum antequam eo-

rum exercitus dimittatur, percipere volunt. Tu verò hoc Tibi perſuade, me multò alacriùs *Athenas* ad dandam philoſophiæ operam navigaturum. Meminiſti enim, Te ſubinde ad philoſophiæ ſtudium me hortante, & mira de iis qui in ullam ejus partem incubuiſſent, prædicante, me, cum alioqui tibi auſcultarem, re unâ deterreri ſolitum. Nam ad reliquas quidem virtutes provehere eos quorum animis inſita eſſet, (ſiquidem non aliundè temperantiam & juſtitiam quàm ex philoſophiâ homines haurire exiſtimabam) ſed eorum animos ad res gerendas remiſſiores reddere videbatur, atque ita emollire, ut nihil aliud quàm tranquillitatem peterent. Hoc enim potiſſimùm in philoſophis mihi commendabas, quòd nullis negotiis impliciti, quietam, tranquillamque vitam degerent. Gravitèr igitur id ferendum eſſe putabam, ſi poſtquam philoſophiæ ſtudio me addixiſſem, futurum eſſet ut circà reliquas quidem res melior evaderem, ſed non amplius magnanimus, nec miles eſſe, nec (ſi res ita ferret) facinus forte præmioque dignum edere poſſem: verùm his omnibus valedicturus eſſem, philoſophiâ delinitus, non ſecùs ac incantatione quâdam, omnis egregii facinoris oblivionem adducente. At enim ignorabam meherculè, eos qui philoſophati ſint ad fortitudinem quoque profeciſſe: at vix tandem illud *Xenophontis* exemplo didici, non quòd mecum ſermonem eâ de re habuerit, ſed quòd qualis eſſet ſuis ipſe factis teſtatum

fecerit. Quùm enim ſtudioſiſſimè *Socrati* operam dederit, ſalutis exercitibus & civitatibus ferendæ facultatem habet: adeò ut à philoſophiâ nihil ſibi vel amicis inutilior redditus ſit. Quieta igitur vita eſt quidem ad conſequendam fælicitatem aptior fortaſsè, ſed ita tamen ut is qui rectè quietam vitam colere poſſit, ad res quaſlibet gerendas idoneus futurus ſit. Qui enim avaritiam & cupiditates cæteróſque animi morbos ſuperat, à quibus, illi etiam, qui hoſtes bello ſuperant, vinci ſolent, major eo, qui rebus bellicis vacat, jure optimo cenſeatur. Spero igitur me quoque, poſtquam philoſophatus fuero, non ſolùm in cæteris rebus præſtantiorem futurum, ſed & fortitudinis non minus habiturum, audaciæ quidem certè. Sed hâc de re nimio plura jam à nobis, quàm opus ſit, dicta ſunt. Scito autem me ad navigationem accingi, quòd venti facti ſint magis ſecundi.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ [1] ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἐθαύμασα, τίσι [2] ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. [3] ἡ μὲν γὰρ γραφὴ καθ' αὐτοῦ

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

Socrates neque contemptor patriorum Deorum neque novorum auctor fuit.

SÆPENUMERO miratus ſum quibus tandem argumentis accuſatores Socratis Athenienſibus perſuaſerint, eum de civitate mortem meruiſſe. Nam accuſatio inſtituta adverſus eum hujuſce-

---

1 Hi libri titulum ἀπομνημονευμάτων Σωκράτους habent, quòd *Socratis* mores, ac vivendi ratio, cum iis, quæ ad familiares ſuos differere ſoleret, in eis exponantur. Equidem hos ἀπομνημονεύματα, dixi memorabilium libros, quia ſic loqui *Xenophon* conſuevit: λόγους ἀπομνημονεύσαι, vel ἔργον ἀπομνημονεύσαι, dictum factumve memoratur. *Leuncl.*

2 Cave putes otioſum eſſe πολὲ. verte; quibus *tandem* argumentis. Sic infrà ſect. 2, & 20. ποίῳ πολὲ τεκμηρίῳ.—ὅπως πολὲ. &c. *Erneſt.*

3 Γραφὴ *accuſatio* ſeu *actio* eſt; hæc vox propriè ad judicia publica

[1] τοιάδε τις ἦν. [2] Ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεούς, ἃ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ, καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

β'. Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς ἂν ἐνόμιζεν, οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσατο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν, πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν· καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετεθρύλλητο γάρ, ὡς φαίη Σωκράτης, τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν [3] δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι [4] καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν.

modi fere erat: Agit injuſte Socrates, quod Deos non ducat, quos civitas ducit, alia vero nova numina introducat: præterea injuſte agit, quod & adoleſcentes corrumpat.

2. Primum igitur, quod Deos non duceret, quos civitas ducit, quo tandem argumento ſunt uſi? Etenim palam ſacrificabat, ſæpe quidem domi, ſæpe communibus in aris civitatis; nec divinatione clam utebatur. Erat enim pervulgatum, dicere Socratem, numen ſibi hoc aut illud ſignificare: ex quo certe vel maxime mihi videntur, de introductis novis numinibus illum accuſaſſe.

ſpectat, & origo hæc eſt: qui accuſabat, in ſcripto vel libello nomen ejus deferebat qui accuſabatur, crimen ipſum, & ex quâ lege; ſubſcribebatque libellum, quem judici erat daturus. In libello tali hæc de *Socrate* ſcripta — Ἀδικεῖ Σωκράτης, ὃς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεὺς &c. vide *Salmaſium* de modo uſur. p. 108. Inde φεύγειν γραφήν de reo dicitur. *Memor.* lib. 4. cap. 4. §. 4. — Sic in φεύγων φόνου, φεύγων ἀνδροφονίας ſubintelligitur vox γραφήν.

1 Eleganter *Graci* verbo τις exprimunt illud Latinorum *ferè*; neque δὲ planè abundat, *hujuſcemodi ferè erat. Erneſt.*

2 Ἀδικεῖ, *injuſtè agit*, i. e. impius eſt in Deos, & quâ ipſos gloriâ afficere debeat *Socrates*, eam ad *Idola ſua* transfert. Licèt in hâc ſignificatione rarò verbum occurrit, ita tamen uſurpat *Apoſtolus. Rom.* c. 1. 18.

3 Ex quo *certè* vel maximè. de vi vocis δὴ vide *Demetrium Phaler.* ſect. 55. s. *Erneſt.*

4 In hiſce verbis explicandis à communi Interpretum Sententiâ di-

γ'. Ὁ δὲ σοφὸς οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες, οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις· ὅτοιτε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν, οὐ τοὺς ὄρνιθας, οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν· καὶ ταῦτα ἐκεῖνος ὕπως ἐνόμιζεν.

3. At Socrates nihil magis novi introduxit, quam alii, qui divinationem esse statuentes, & auguriis & ominibus & præsagiis & sacrificiis utuntur: existimant enim illi nec aves, nec obviantes scire quid ex usu sit divinantibus, sed horum operâ Deos significare: quod etiam putabat Socrates.

---

scedit Vir quidam harum Rerum peritissimus. Ait enim, ἕτερα δαιμόνια, καὶ καινὰ εἰσφέρειν, esse *in genere noviter de rebus divinis philosophari, novam de rebus divinis doctrinam invehere.* Aliter verò sentit doctiss. *Schmidius.* Ad *Matt.* 9. 33. observat, quòd Δαιμόνιον generatim notat *ens quodcunque divinum*, speciatim duplicem habet significationem, & tum *Deum* declarat, tum *opus divinum*, scil. *Dæmonium* Socratis & *signum* istius Dæmonii; quod patet ex *Arist. Rhet.* lib. 2. c. 23. τὸ δαιμόνιον ὀδὲν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεῦ ἔργον. Iisdem ferè verbis usi sunt Athenienses cum *Paulum* accusarent *Act.* 17. 18. dicentes illum δαιμονίων ξένων καταγγελῆ, quòd *Jesum & Resurrectionem eis annunciaret.* En tibi hîc duo *Dæmonia*, quorum alterum Deus est, nempe *Jesus*; alterum Dei opus, *Resurrectio.* vide doctiss. *Raphelii Annotat. Philol.* p. 167.

1 Illustriss. *Spanhem.* in observationibus ad *Julianum* p. 97. φήμαις vertit *oraculis*, ibique ostendit hoc in sensu vocem hanc aliquando usurpari: mallem vero cum *Leunclavio ominibus* interpretari. Hîc enim diversa sunt genera divinationum. Ex avibus *auguria*, οἰωνοῖς χρῶνται· ex vocibus, seu verbis, seu dictis hominum *omina*, quæ est vox in hâc re propria. Nam secundum *Festum omen* quasi *oremen, quia fit ab ore.* Vid. *Cicer.* Divinat. lib. 1. c. 45. *Neque solum Deorum voces Pythagorei observitaverunt, sed etiam hominum* (scil. τῶν ἀπαντώντων, ut habet noster hâc in §.) *quæ vocant omina.* Græci verò vocant φήμας ἀπὸ τοῦ φᾶναι. Sic auctor noster in *Apol.* §. 12. φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι. Συμβόλοις interpretari vellem *conjecturis*, quæ est vox in arte divinandi usitata; spectat ad interpretes somniorum, ostentorum, portentorum, similiumque; qui à *Cicerone Conjectores* appellantur, Div. lib. 1. c. 33. *Quæ*

δ'. Ἀλλ' οἱ μὲ πλεῖστοι φασὶν ὑπό τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντώντων ἀποτρέπεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι. Σωκράτης δ' ὥσπερ ἐνόμιζεν, ἔφη τὰ δαιμόνιον δὲ ἔφη σημαίνειν, καὶ πολλοῖς τῶν ξυνόντων προηγόρευε, τὰ μὲ ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς δ' δαιμονίου προσημαίνοντος. καὶ τοῖς μὲ πειθομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέμελε.

ε'. Καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι μήτ' ἠλίθιον, μήτ' ἀλαζόνα, φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφότερα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα, καὶ ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆλον δ', ὅτι οὐκ ἂν προέλεγεν εἰ μὴ ὑπίστευεν ἀληθεύσειν. ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλῳ πιστεύσειεν ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς, πῶς οὐκ εἶ θεοὺς ἐνόμιζεν;

4. At vulgus quidem ſe ab avibus ac obviis vel diſſuaderi vel perſuaderi aſſerit. Socrates autem dicebat id quod & ſentiebat. Aiebat enim numen omnia ſignificare, multiſque familiaribus prænunciabat, ut hæc facerent, omitterent illa, tanquam numine ſibi ea prædicente. Et his qui ei parebant, conducebat, qui vero non, illos pœnitebat.

5. Quis vero non fateatur, noluiſſe Socratem vel ſtolidum vel arrogantem apud eos videri, qui conſuetudine ipſius utebantur? Utrumque certe videbatur in eum cadere, ſi quid tanquam à Deo indicatum prænunciaſſet, ac palam mentitus eſſet. De quo patet eum nihil prædicturum fuiſſe, niſi vera ſe dicturum credidiſſet. Quis autem alteri fidem in his habeat, quam Deo? Jam qui Diis fidem habebat, quomodo Deos non eſſe putabat?

---

verò aut conjecturâ explicantur aut eventis animadverſa & notata ſunt, ea genera divinandi non naturalia, ſed artificioſa dicuntur: in quo aruſpices, augures, conjectoreſque numerantur. Θυσίαις hîc reſpicit ad *Aruſpicinam*, ſeu *Extiſpicinam*.

ς'. Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἑταίρους. τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς [1] ἐνόμιζον ἄριστ' ἂν πραχθεῖεν· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων, ὅπως ἂν ἀποβήσοιτο, [2] μαντευομένους ἔπεμπεν, εἰ πρακτέα.

ζ'. Καὶ τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς [3] οἰκίζειν, μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι. τεκτονικὸν μὲν γὰρ, ἢ χαλκευτικὸν, ἢ γεωργικὸν, ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν, ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν, ἢ λογιστικὸν, ἢ οἰκονομικὸν, ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα, καὶ ἀνθρώπου γνώμῃ αἱρετέα ἐνόμιζεν εἶναι.

6. Enimvero faciebat hæc quoque ad familiares. Res neceſſarias agere conſulebat, quemadmodum ea fieri putarent optime: verum de iis quorum incertus eſſet eventus, oracula conſultum mittebat ſuos, an ſuſcipienda eſſent.

7. Addebat, eos, qui præclare domos & urbes adminiſtraturi eſſent, arte divinandi egere. Namque ut ædificandi, aut fabricandi, aut agrum colendi, aut hominibus imperandi, aut hujuſmodi opera examinandi, aut rationes ineundi, aut rem domeſticam adminiſtrandi, aut exercitum ducendi quis peritus evadat, hujuſmodi omnia poſſe homines doctrinâ conſequi, ſuoque arbitratu eligere dicebat.

---

1 Recepi lectionem, quam in margine *Leunclavius* habet & in ipsâ interpretatione ſecutus eſt. Vulgò ἐνόμιζεν: manifeſtè enim ſenſus poſtulat ἐνόμιζον. Alias res jubebat familiares ſuos facere ὡς ἐνόμιζον. ἄ π. alias vero μαντευομένους. *Erneſt.*

2 Μαντευομένους *Leunclavius* vertit *Oracula conſultum*, mallem *Deos conſultum*. Nam μαντεύεσθαι eſt μαντικῇ χρῆσθαι. Sic in ſect. 9. hujus capitis μαντευομένους, quod habet in initio, explicat in fine per διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν συνθησομένους. vid. lib. 1. c. 4. §. 15. & lib. 4. c. 3. §. 12.

3 Ita reſcripſi è margine *Leuncl.* ſenſu poſtulante, pro οἰκήσειν. Nam οἰκεῖν non eſt *ædificare*, ſed *habitare*. Senſus autem poſtulat, *ædificare, extruere.* Sæpe à librariis hæc duo verba confuſa ſunt, ut docet *Perizon.* ad *Ælian.* V. H. 8. 5. 13. 42. *Erneſt.*

η'. Τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις, ἔφη, τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ δῆλον, ὅστις καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον, ὅστις οἰκήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ καλὴν γήμαντι, ἵνα εὐφραίνηται, δῆλον, εἰ μὴ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει [1] κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ μὴ τούτους στερήσεται ἡ πόλεως.

θ'. Τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰομένους εἰδέναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη. δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν

8. Quæ autem in his eſſent maxima, Deos ſibi aiebat reſervare, eorumque nihil hominibus certum eſſe. Nec enim conſtat ei qui agrum pulchre conſerit, quiſnam fructum ſit percepturus; nec qui pulchre domum ædificat, quis eam ſit habitaturus; nec duci, an exercitum ducere expediat; nec perito rerum civilium, an ex uſu futurum ſit, ut civitati præſit; nec qui formoſam ducit, ut lætetur, an propter hanc dolorem ſenſurus ſit; nec qui potentes in civitate affines adeptus eſt, an propter hos civitate ſit exulaturus.

9. Horum omnium ſi qui nihil ad numen referant, ſed univerſa potius ad hominis conſilium, furere dicebat. Itidem illos etiam aiebat furere, qui per divinationem explorarent ea de quibus diſcernendis data eſt hominibus

---

1 De voce κηδεστὴς vide *Spanhemium* doctè differentem in obſervationibus ad *Juliani* Orat. 1. p. 287. Pro *ſocero*, pro *genero*, item pro *adfini*, vel *cognato* ſumitur.

οἱ θεοὶ [1] μαθῆσι ἀγαθὲνειν· οἷον, εἴ τις ἐπερωτῴη, πότερον ὀπτιάμενον ἡνιοχεῖν ὀπτὶ ζεύγος λαβεῖν χρεῖττον, ἢ μὴ ὀπτιάμενον· ἢ πότερον ὀπτιάμενον κυβερνᾶν ὀπτὶ τ' ναῦν χρεῖττον λαβεῖν, ἢ μὴ ὀπτιάμενον. ἢ ἃ [2] ἔξεσιν ἀριθμησαντας ἢ μετρήσαντας [3] ἢ στήσαντας εἰδέναι, τὰς τὰ τοιαῦτα παρὰ τ' θεῶν πυνθανομένας ἀθέμιτα ποιεῖν ἡγεῖτο· ἔφη δὲ δεῖν, ἃ μὲν μαθόντας, ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ, μανθάνειν· ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώ-

discentibus à Diis facultas: veluti siquis consulat, utrum moderandi currus peritum an imperitum præstet in vehiculum recipere: vel gubernandi peritum in navem recipere præstet, an imperitum. Quæ item homines numerando, vel metiendo, vel ponderando scire possunt, ea qui à Diis quærerent, nefarie ducebat agere: adeoque necesse esse dicebat, ut quæ homines discendo cognita facere Dii vellent, discantur: quæ vero sunt obscura ho-

---

1 Semel hîc tirones monendi sunt, Græcos non solos accusativos, uti Latini ferè, nisi ubi Græcos imitantur, sed omnes casus jungere infinitivis, eum scilicet, in quo est subjectum, ad quod refertur. Vid. *Jensii* Lect. *Lucian.* 1. 7. sed pleni sunt Græci auctores exemplis. Hîc tamen mox est: ἃ μὴ μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ, pro μαθῆσιν, scilicet, quia dativus ἀνθρώποις non disertè præcessit. Exempla sunt apud eundem *Jensium* l. c. *Ernest.*

2 *Socrates* de dubio tantum Rerum eventu Vates aut Deos vult consuli; non verò de iis, quæ ratione, aut arte quâpiam sciri possunt. eandem vim ἐξὸν habet, 2 *Corinth.* 12. 4.

3 Ἱστημι, *appendo, pondero.* Confer *Matt.* c. 26. 15. ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. ubi *Vulgatus* vertit, *constituerunt*, sed rectiùs *Beza* habet, *appenderunt*. Confirmant enim hunc sensum LXX Interpretes, qui in hoc ipso æstimandi Salvatoris nostri negotio ἔστησαν posuerunt pro Hebræo שקלו *appenderunt*; eodem modo hoc verbum converterunt sæpiùs, ut *Jer.* 32. 9. 2 *Sam.* 14. 26. *Esdr.* 8. 25. Noster in *Cyrop.* iisdem ferè verbis utitur, ἀεὶ θ. καὶ μετρ. καὶ ἱστάντες, & ἀγαψύχοντες. ubi obiter notatum velim (quandoquidem Viros doctiss. *Wells* & *Hutchin.* fugisse videatur) pro ἀγαψύχοντες libenter legerim ἀγαψήχοντες, eos ut designet, qui pecuniam suam fricant, ut æruginem avertant. Quod & *T. Faber* valdè probat in notis ad *Tim. Luciani.*

ποις δῆ, πειρᾶσθαι μὲν διὰ μαντικῆς καὶ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ, οἷς ἂν ὦσιν ἵλεω, σημαίνειν.

ι'. Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε ἀεὶ μὲ ἦν ἐν τῷ φανερῷ. πρωΐτε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἤει, καὶ [1] πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερὸς ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀεὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι· καὶ ἔλεγε μὲ ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν.

ια'. Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς, οὐδὲ ἀνόσιον, οὔτε πράττοντος εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, [2] ἥπερ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι, διελέγετο, σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος [3] ἔφυ, καὶ

minibus, in iis conandum ut per divinationem Dii conſulantur: nam ſignificare Deos hæc illis, quibus ſint propitii.

10. Erat autem Socrates ſemper in propatulo. Nam mane ad loca deambulationibus & exercitiis deſtinata pergebat, & quum frequens erat forum, conſpiciebatur in publico, reliquumque diei degebat iſtic, ubi verſaturus inter plurimos eſſet: differebat autem plerumque, omni vero volenti audire licebat.

11. Neque ullus unquam Socratem impii quidquam aut nefandi vel patrare vidit, vel audivit dicere. Nec enim de rerum omnium naturâ ſic differebat, uti complures alii, nimirum conſiderans quo pacto is, qui à profeſſoribus ſapientiæ mundus appellatur, ortus ſit; quibuſ-

---

1 Tempus illud inter manè & meridiem, quo Homines in foro conveniebant. vide *Perizon.* ad *Ælian.* 12. 30. *Græv. lect. Heſ.* c. 10. *Erneſt.*

2 *Euſebius* poſt φύσεως habet ἢ περὶ τῶν ἄλλων, ὡς οἱ πλεῖστοι διελ. *H. Steph.*

3 Ἔχει citat *Euſebius præpar. Evang.* 15. 62. & *Stobæus.* Si ἔφυ verum eſt, reſpicitur ad ſomnia Philoſophorum de Coſmogoniâ, ſcil. Origine mundi naturali, qualia ſunt in *Epicureâ* philoſophiâ, & hodiè à

τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυεν.

ιβ'. Καὶ σκοπεῖν μὲν αὐτῷ ἐσκόπει, πότερά ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τ' ἀνθρώπινα εἰδέναι, ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοπῶντες, ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν.

ιγ'. Ἐθαύμαζε δὲ, εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστὶν, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὑρεῖν. ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν, οὐ ταυτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους.

ιδ'. Τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δε-

que de cauſis neceſſariis ſingulæ res cœleſtes fiant. Imo eos qui his rebus occuparentur, fatuos eſſe demonſtrabat.

12. Ac primum de eis hoc conſiderabat, an quod rati ſe humana jam ſatis intelligere, ad talia tractanda accederent: an relictis rebus humanis, divinas contemplantes, recte ſe agere putarent.

13. Mirabatur etiam quod non iis perſpicuum eſſet, homines hæc invenire non poſſe. Nec enim ii, qui plurimum arrogent ſibi, quod de his differere norint, idem inter ſe ſentiunt, ſed furioſorum inſtar inter ſe comparati ſunt.

14. Nam qui furioſi ſunt, partim quæ ſunt terribilia,

Burnetio & *Whiſtono* prolata ſunt: Si autem ἔχει à *Xenophontis* manu eſt, intelligendus eſt locus de diſputationibus Philoſophorum de ordine corporum cœleſtium, qualis illa *Anaxagoræ* fuit, cum diceret, unumquodque Corpus optimum locum in mundo tenere, item de naturâ Univerſi & corporum cœleſtium; utrumque convenit iis, quæ in ſect. 14. dicuntur. *Erneſt.*

δίεναι, [1] τὰς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὁτιοῦν, τοῖς δὲ οὐκ ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὔθ' ἱερὸν, οὔτε βωμὸν, οὔτε ἄλλο τῶν θείων [2] ὅλως τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν [3] ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν ἀεὶ κινεῖσθαι πάντα, [4] τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινη-

non metuunt; partim etiam non metuenda metuunt: itidem his non videri turpe esse, in turbâ quid vel dicere vel facere; aliis vero, ne exeundum quidem esse ad homines, videri: hos neque fanum, neque aram, neque rerum divinarum quidquam in honore habere; illos & lapides, & ligna quælibet, & belluas colere: itidem eorum, qui de rerum omnium naturâ sollicite inquirant, aliis videri unum solum esse quod est, aliis vero numero infinita: his omnia semper moveri; illis nihil unquam mo-

---

1 *Horat.* Serm. 2. 3. de Furiosis.

—— *Est genus unum*
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis &c.

Cæterùm in reliquis Editionibus interpunctio valdè diversa est, sæpè mediâ distinctione cum maximâ permutatâ. Comparantur Furiosi & Physici: τῶν τε γὰρ μαινομένων — τῶν ὑπὲρ τὰ τῶν πάντων φύσεως. *Erneſt.*

2 *Leunclavius* habet in contextu ὀδὲν, sed in margine ὀδὲν, ex *Eusebio* & *Stobæo*. Nos posterius cum *Wells* secuti sumus. Et placebat sic *H. Steph.* vide ad c. 4. §. 9. not. 3. *Erneſt.*

3 *Xenophanis* & discipulorum sententia. *Cicer.* disp. Acad. 4. 37. *Stanleius* Hist. Phil. p. 574.

4 *Zenonis Eleatæ* sententia, quæ ex opinione de æternâ & necessariâ existentiâ materiæ necessariâ quâdam consecutione efficitur; ut *Zeno* cæteris philosophis longè acutiùs, quid ex quoque consequatur, viderit. Nam si ab æterno, nullo auctore, materia est; est profectò necessaria: si necessaria est, immutabilis quoque sit, necesse est. Atqui nisi plumbei simus in physicis, concedamus necesse est, mutationis nullum genus in materiâ locum habere, nisi quam motus partium adfert.

ναι· ϗ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαί τε ϗαὶ ἀπόλλυσθαι [1], τοῖς δ' οὔτ' ἂν ἠνέσθη ποτὲ οὐδὲν, οὔτ ἀπολέσθη.

ιε'. Ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν ϗαὶ τάδε· ἆρ' ὥσπερ οἱ τ' ἀνθρώπεια μανθάνοντες, ἡγοῦνται τοῦθ', ὅ, τι ἂν μάθωσιν, ἑαυτοῖς τε ϗαὶ τῶν ἄλλων, ὅτῳ ἂν βούλωνται, ποιήσειν· οὕτω ϗαὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες, νομίζουσιν, ἐπειδὰν γνῶσιν, αἷς ἀνάγϗαις ἕϗαστα γίγνεται, ποιήσειν, ὅταν βούλωνται, ϗαὶ ἀνέμους, ϗαὶ ὕδατα, ϗαὶ ὥρας, ϗαὶ ὅτου δ' ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων· ἢ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρϗεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον, ᾗ τ' τοιούτων ἕϗαστα γίνεται. Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα θεωρουμένων τοιαῦτα ἔλεγεν.

veri: his omnia tum oriri, tum interire; illis, nihil unquam aut ortum, aut interire.

15. Præterea de his illud quoque conſiderabat, utrum, perinde ac illi, qui res humanas diſcunt, arbitrantur hoc quod didicêre, tum ſibi tum aliis, quibuſcunque velint, ſe facere poſſe; ſic & illi, qui res divinas inquirunt, arbitrentur ſe, poſteaquam cognoverint, quibus rationibus neceſſariis ſingula fiant, effecturos ubi velint, ventos, aquas, temporum viciſſitudines, aliaque, ſi quo ſit opus, his conſimilia: an ejuſmodi quiddam ne quidem ſperent, ſatiſque habeant ſcire tantum, quo pacto rerum hujuſmodi ſingulæ fiant. De illis igitur, qui hæc tractarent, talia proferebat.

Non ergo cadit in æternam & neceſſariam materiam motus. Propterea ergo potiùs reprehendendus eſt *Zeno*, quòd, cum intelligeret, quàm abſurda & ſenſibus repugnantia è placito de æternitate materiæ conſequerentur, maluit tamen ea defendere, quàm æternitatem materiæ rejicere. En certiſſimum argumentum rationis humanæ in rebus divinis cœcutientis, niſi eam lux divina colluſtret! *Erneſt.*

1 Sententia *Eleaticæ* ſcholæ & *Epicureæ*. Cæterùm ſecutus ſum lectionem clar. *Wells*. In *Leunclavianâ* eſt ἀπολεῖσθαι. *Erneſt.*

ιϛ'. Αὐτὸς δὲ [1] περὶ τ῀ ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο, σκοπῶν, τί εὐσεβὲς, τί ἀσεβές· τί καλὸν, τί αἰσχρόν· τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί [2] σωφροσύνη, τί μανία· τί ἀνδρεία, τί δειλία· τί πόλις, τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων· καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τὸς μὲν εἰδότας ἡγεῖτο καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶ), τὸς δὲ ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλῆσθαι.

ιζ'. Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν, οὐδὲν θαυμαστὸν, ὥσπερ τούτων περὶ αὐτοῦ πεῖραν τὸς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἠίδεσαν, θαυμαστὸν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν.

16. Ipſe de rebus humanis diſſerebat ſemper, conſiderans quid pium eſſet, quid impium: quid honeſtum, quid turpe: quid juſtum, quid injuſtum: quid mentis ſanitas, quid inſania: quid fortitudo, quid ignavia: quid civitas, quid rerum civilium peritus: quid imperium in homines, quid hominibus imperandi peritus: itemque de rebus cæteris, quarum cognitione inſtructos arbitrabatur probos ac honeſtos viros eſſe: qui autem eas ignorarent, mancipia merito vocari.

17. Quapropter de quibus quid ſentiret Socrates, non conſtabat, in iis de illo inique ſtatuiſſe judices, mirum non eſt. Quæ autem ſciebant omnes, mirum eſt, quod ea animo non conciperent.

---

1 Vide Indicem.

2 Σωφροσύνη *Sanitas Animi* à *Ciceron.* dicitur, 2. *Tuſc. Diſp. Sapientia ſanitas eſt animi*; opponiturque apud Latinos *dementiæ*; ut *Ceſtus* ait apud *Senecam* lib. 2. contr. 12. *Dementia res eſt ſanitati contraria.* Apud *Græcos* (ut hîc) τῇ μανίᾳ, id eſt, *furori* opponitur. Sic *Paulus Apoſt. Act.* 26. 25. Οὐ μαίνομαι — ἀλλ' ἀληθείας, καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι.

ιη'. [1] Βουλεύσας γάρ ποτε, καὶ τὸν βουλευτικὸν ὅρκον ὀμόσας, ἐν ᾧ ἦν, κατὰ τοὺς νόμους βουλεύσειν, Ἐπιστάτης ὢν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους συνέα στρατηγοὺς μιᾷ ψήφῳ, [2] τοὺς ἀμφὶ Θρασύλον καὶ Ἐρασινίδην,

18. Nam cum aliquando ſenator eſſet, ac ſacramentum ſenatorium præſtitiſſet, in quo hoc inſerebatur, nempe ut ſecundum leges conſilium agitaret, præſes populi factus, petente contra leges populo novem prætores, inter quos Thraſylus & Eraſinides erant, omnes uno calculo

---

1 Βουλεύσας, cum eſſet de ſenatu quingentorum. Ex eo ſenatu deligebantur ſorte quinquaginta Prytanes, qui ſenatui præeſſent. Horum ſingulæ decuriæ imperabant hebdomadibus ſingulis; ita, ut ſorte ex eâ deligeretur, qui quemque diem imperaret. Atque is ἐπιστάτης dicebatur ſcil. τῷ δήμῳ vel ἐκκλησιῶν, quòd concionibus populi præerat; qui autem in eâ decuriâ erant, πρόεδροι. vid. *Harpocration* in πρόεδρος & ἐπιστάτης. *Illuſt. D. Potter. Archæol. Gr.* 1. 18. *Chiſhul.* ad *Pſephiſma Sigeorum* p. 105. de βουλευτικῷ ὅρκῳ *Petit. Legg. Attic.* 3. 3. *Erneſt.*

2 Malè interpretes hæc: *novem prætores, Thraſyli ac Eraſinidæ collegas*, reddiderunt. *Alcibiadi* cum ſummum imperium abrogatum eſſet, ei decem prætores pari imperio ſucceſſerant. Hi cum rem malè geſſiſſent, omnibus, præter *Cononem*, imperio abrogato, auctoribus *Archedemo* & *Timocrate* in vincula ducuntur. Jam cum de eorum pœnâ ad populum ageretur, placuit ei, de eis ſimul ferri ſententias, cum lex de ſingulis juberet. Noluit ἐπιστάτης *Socrates* ἐπιψηφίζειν, h. e. probare populi ſententiam, quod erat *Proëdri*, ut ad *Harpocrat.* p. m. 74. docet *Valeſius*, & quidem, ut ex hoc loco intelligitur, ἐπιστάτου. Sed inter hos novem duces erant *Eraſinides* & *Thraſylus*. vid. *Xenoph.* hiſt. Gr. p. 242. itaque verte: *novem prætores, inter quos Thraſylus & Eraſinides erant. ſcil. T. & E. cum collegis.* οἱ ἀμφὶ & περί τινα ſæpe dicitur de perſonis ſingulis, vid. *Græv. lect. Heſiod.* c. 9. Sed propriè de eo, qui nominatur cum ſuis, cum comitibus. *Actor.* 13. 13. οἱ περὶ τὸν Παῦλον ſunt *Barnabas, Paulus*, & *Joannes:* ſed quòd inter eos facilè princeps erat *Paulus*, certe de eo ibi imprimis commemoratur, ideo ipſe potius nominatur, quàm *Barnabas* aut *Joannes*. Sic quoniam *Eraſinides* primus accuſatus, & in vincula ductus eſt, ut *Xenophon* tradit, & fortaſſe *Thraſylo* quoque aliquid præcipui in hâc cauſâ accidit, ideo hi duo potius, quàm reliqui nominantur. *Erneſt.*

ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν [1] ἐπιψηφίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων. Ἀλλὰ θεοὶ μὲν πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν, ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ φυλάξασθαι τὰς ἀπειλοῦντας.

ιθ'. Καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων, οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν. Ἤτοι μὲν γὰρ οἴονται, τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι. Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ [2] τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

κ'. Θαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπείσθησ' Ἀθηναῖοι, Σω-

morte multari, calculum ſuum noluit adjungere; quumque populus ei ſuccenſeret, multique potentes minarentur: nihilominus pluris fecit ſancte jurare, quam gratificari populo contra jus & fas, aliorumque minas evitare.

19. Etenim Deos putabat hominum curam gerere, aliâ quâdam ratione, quam vulgo exiſtimetur. Nam plerique putant Deos quædam ſcire, quædam neſcire. Socrates autem arbitrabatur, Deos omnia quæ vel dicerentur vel agerentur, vel clam deliberarentur, ſcire: eoſdem ubique adeſſe, ac de rebus humanis omnia hominibus ſignificare.

20. Quamobrem mirari ſubit, quo tandem pacto per-

---

1 De voce ἐπιψηφίσαι vid. *Erneſti* notam ad lib. 4. c. 4. §. 2. ubi *Xenophon* de eâdem re loquens pro ἐπιψηφίζειν dicit ἐπιτρέπειν τῷ δήμῳ ψηφίσασθαι, *populo ſuffragii ferendi poteſtatem dare.*

2 Confer *Rom.* c. 2. 16. ubi Deus dicitur, κρύπτειν τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, ſcil. τὰ σιγῇ βουλεύόμενα.

κράτιστα περὶ τῶν θεῶν μὴ [1] σωφρονεῖν, ἢ ἀσεβὲς μὲν οὐδὲν πώποτε περὶ τῶν θεῶν οὔτ' εἰπόντα οὔτε πεπράξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα περὶ θεῶν, οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων, εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.

ΚΕΦ. β'.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεταί μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας, ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, πρῶτον μὲν ἀφροδισίων, καὶ γαστρὸς, πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν· εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος, καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος· ἔτι δὲ πρὸς τῷ μετρίων δεῖσθαι πεπαι-

suasi fuerint Athenienses, Socratem de rebus divinis non recte sentire, quum ille nihil unquam impii in Deos vel dixerit vel commiserit; sed potius sic & de iis locutus sit, & in eos se gesserit, ut siquis ea tum dicat tum faciat, sit ac putari debeat religiosissimus.

CAP. II.

Socrates non fuit corruptor Juventutis.

HOC quoque mirum mihi videtur, persuaderi quosdam potuisse, quod Socrates adolescentulos corrumperet, qui præter ea quæ dicta sunt, primo rerum venerearum, ac gulæ, supra omnes homines continentissimus erat: deinde hyemis, æstatis, laborum omnium tolerantissimus: atque etiam sic ad mediocritatem institutus, ut

---

1 *Verè & modestè sentire.* Huic verbo opponitur ὑπερφρονεῖν. Sic Noster de *Agesilao*, οὐκ ἀνθρώπων ὑπερεφρόνει, ἀλλὰ θεοῖς χάριν ἤδει, *non homines contemnebat, sed Diis habebat gratias.* Confer *Rom.* 12. 3.

δευμθύος οὕτως, ὥστε πάνυ μικρὰ κεκτημθνῳ, πάνυ ῥᾳδίως ἔχειν [1] ἀρκοῦντα.

β'. Πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος, ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς, ἢ παρανόμους, ἢ λίχνους, ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς, ἢ πρὸς τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; Ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν, καὶ ἐλπίδας παρασχὼν, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἔσεσθαι.

γ'. Καίτοι γε οὐδὲ πώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φαίνεσθαι τοιοῦτος ὢν, ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ, μιμουμένους ἐκεῖνον, τοιούσδε γενήσεσθαι.

δ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τοὺς δὲ ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. τὸ μὲν οὖν ὑπερ-

quum valde modicum poſſideret, facillime contentus iis eſſet quæ ſufficiant.

2. Quo igitur pacto, quum talis eſſet ipſe, reddidit alios vel impios, vel legum violatores, vel luxurioſos, vel in rebus venereis incontinentes, vel molles ad perferendos labores? Imo vero multos ab his vitiis revocavit, utque virtutis eſſent ſtudioſi, perfecit: etiam injectâ ſpe, futurum, ut ſi ſui ipſorum curam gererent, in viros probos ac fortes evaderent.

3. Neque tamen unquam hæc ſe docere velle profitebatur, ſed quia conſtabat eum talem eſſe, in ſpem erigebat eos qui cum illo verſabantur, futurum, ut ſi ipſum imitarentur, & ipſi tales evaderent.

4. Nec corpus quidem ipſe ſuum negligenter curabat, ac ſi qui curarent negligenter, eos minime laudabat. Ita-

---

1 Ἀρκοῦντα videtur eſſe accuſ. plur. *quæ ſufficiant*. ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν. lib. 2. c. 3. §. 2. *Leuncl.* vertit, *quæ habebat*.

ὀθόνας ὑποφαίνειν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δὲ ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ δέχεται, ταῦτα ἰσχνῶς ὑποπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτῃ γὰρ τῷ ἕξιν ὑγιεινήν τε ἰσχνῶς εἶ), καὶ τῷ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη.

ε'. Αλλ' ὁ μὴν [1] θρυπτικός γε, οὐδὲ ἀλαζονικὸς ἦν, οὔτ' ἀμπεχόνῃ, οὐθ' ὑποδέσει, οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. ὁ μὲν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει· τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτῶ ἐπιθυμοῦντας, οὐκ ἐπράττετο χρήματα.

ς'. [2] Τούτου δ' ἀπεχομένους ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὁμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι, διαλέγεσθαι, πρὸς ὧν ἂν λάβοιεν τὸν μισθόν.

que improbabat, ſiquis nimio cibo refertus labores immodicos ſuſciperet, magiſque probabat, ſi quod animus lubenter admiſiſſet, id laborando conficeretur. Nam ejuſmodi habitum valetudini non parum conducere, ac animi ſtudium haudquaquam impedire aiebat.

5. Minime vero delicatus erat, aut oſtentandi ſe cupidus, ſive veſtitu, ſive calceatu, ſeu reliquâ vitæ ratione: nec avaros quidem efficiebat eos, qui cum ipſo verſabantur; nam & aliis à libidinibus eos revocabat, & à ſtudioſis ſui, pecuniam non exigebat.

6. Quâ in re qui abſtinentes ſe oſtenderent, libertatem colere judicabat; qui autem converſationis causâ mercedem caperent, ſuimet quoſdam quaſi plagiarios appellabat, propterea quod neceſſario differere cogerentur apud eos à quibus mercedem acciperent.

---

1 De hâc voce vide quæ habet *Spanhem.* ad *Juliani Orat.* p. 100.

2 *Leunclavius* in Interpretatione ſecutus eſt lectionem marginis, ἀπεχόμενος nec malè. τούτου, intellige, τοῦ χρήματα πράττειν pro ἀσπράκτειν. *Erneſt.*

ζ'. Εθαύμαζε δὲ, εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο, καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἕξειν, φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ ὠφελήσας καλὸς κἀγαθὸς, τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔχῃ.

η'. Σωκράτης δ' ἐπηγγείλατο μὲν ὑδενὶ πώποτε τοιοῦτον ὑδέν· ὠφέλησε δὲ τῶν ξυόντων αὐτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους, ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν, εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους, εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν;

θ'. Ἀλλὰ νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑποφορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μωρῶν εἴη, τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου [1] καθίστα-

7. Mirum ipſi videbatur, eum qui virtutem profiteretur, pecuniam exigere, neque maximum lucrum ducere, quod egregium amicum ſibi adjungeret; potius autem metuere, ne is qui probus & honeſtus vir factus eſſet, homini optime de ſe merito non etiam maximam gratiam haberet.

8. Socrates nemini unquam tale quid pollicebatur, ſed futurum credebat, ut qui de numero familiarium ſuorum amplexi fuiſſent ea quæ probabat ipſe, toto vitæ tempore tum ſibi tum aliis inſignes amici eſſent. Quo igitur modo vir talis juvenes corrumperet, niſi forte virtutis ſtudium corruptelam quis eſſe putat?

9. At profecto, dixit Accuſator, familiares ſuos tales effecit, ut leges receptas contemnerent; quum diceret, ſtultorum eſſe hominum, magiſtratus civitatis à fabâ con-

1 Cum Magiſtratus ſorte eligerentur, fabis utebantur Athenienſes. Unde *Thucydides* ſenatum Βουλὴν ἀπὸ κυάμου, & Senatores Βουλευτὰς ἀπὸ κυάμου vocat. vide Illuſt. *D. Potter.* Archæol. Gr. 1. 18.

ᾧ, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα θέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ, μηδὲ τέκτονι, μηδ' αὐλητῇ, μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων. τὰς δὲ τοιούτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη, τὰς νέους καταφρονεῖν τ καθεστώσης πολιτείας, κ ποιεῖν βιαίους.

ι'. Ἐγὼ δ' οἶμαι τὰς φύσεις ἀσκοῦντας, καὶ νομίζοντας ἱκανὰς ἔσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας, ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, μετὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας [2] ταῦτα γίγνεται. οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες, ὡς ἀφῃρεθέντες, μισοῦσιν· οἱ δὲ πεισθέντες, ὡς κεχαρισμένοι, φιλοῦσιν· ὥστε τὰς φύσεις ἀσκοῦντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν.

stitui; quando nemo fabario velit uti navium gubernatore, neque fabro, neque tibicine, neque aliis in rebus talibus, in quibus si erretur, multo minora detrimenta capiantur, quam si peccetur in republicâ. Tales ille sermones efferre juvenum animos aiebat, ut præsentem reipublicæ statum contemnerent, eosdemque violentos reddere.

10. Verum ego arbitror, eos qui prudentiam exercent, seque putant posse cives ea docere quæ expediant, minime violentos fieri; quippe qui sciant, cum violentiâ quidem inimicitias & pericula conjuncta esse, hæc autem posse fieri absque omni periculo, & cum amicitiâ, persuadendo: nam qui vi coguntur, ita oderunt, ut quibus aliquid ademptum sit: at qui persuadentur, quasi quibus grata res acciderit, etiam amant: quamobrem horum minime est, qui prudentiam exercent, vim inferre; sed illorum, qui vires habent absque consilio.

---

2 Placebat *H. Stephano* lectio *Stobæi*, ταῦτα. *Ernest.*

ια'. Αλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος, ὑδενός· καὶ γὰρ μόνος ἡγοῖτ' ἂν δύνασθαι πείθειν· καὶ φονεύειν δὲ τοῖς τοιούτοις ἥκιστα συμβαίνει. τίς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

ιβ'. Αλλ', ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ ἡμοιώθη Κριτίας τε καὶ Αλκιβιάδης, πλεῖστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποιησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαιότατος ἐγένετο· Αλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατος, καὶ ὑβριστότατος, καὶ βιαιότατος.

ιγ'. Εγὼ δ', εἰ μέν τι κακὸν ἐκείνω τὼ πόλιν ἐποιησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὼ δὲ πρὸς Σωκράτη συνουσίαν αὐτῶν, ὡς ἐγένετο, διηγήσομαι.

ιδ'. Εφυέσθην μὲν γὰρ δὴ τὼ ἄνδρε τούτω φύσει φιλοτιμοτάτω

11. Præterea ſiquis violenter audeat agere, non paucis egebit ſociis; qui vero perſuadere poteſt, nullo: nam ſolum ſe putat ad perſuadendum ſatis valere: quinetiam ejuſmodi hominibus minime accidit ut quenquam occidant. Quis enim interficere velit aliquem potius, quam vivum obſequentem habere?

12. At vero, dicebat Accuſator, uſi conſuetudine Socratis Critias & Alcibiades, maximis malis civitatem affecerunt. Nam Critias quidem paucorum in dominatu longe omnium avariſſimus & violentiſſimus fuit: Alcibiades autem longe omnium in ſtatu populari fuit intemperantiſſimus, & petulantiſſimus, & violentiſſimus.

13. Equidem, ſi quo damno civitatem hi duo affecerunt, non excuſabo: quæ autem fuerit utriuſque cum Socrate conſuetudo, commemoraturus ſum.

14. Fuerunt hi viri naturâ longe omnium Athenien-

πάντων Αθηναίων, βυλομένῳ τε πάντα δι' ἑαυτῆς πράττεσθαι, καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. ἠδέσαν δὲ, Σωκράτει μὲν ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρκέστατα ζῶντι, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντι, τοῖς δὲ ξυλλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις, ὅπως βέλτιστο.

ιε'. Ταῦτα δὲ ὁρῶντε, καὶ ὄντε οἷω πρέπειν ἔφην, πότερόν τις αὐτὼ φῇ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε, καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ· ἢ νομίσαντε, εἰ ὁμιλησαίτην ἐκείνῳ, γενέσθαι ἂν ἱκανωτάτω λέγειν τε καὶ πράττειν;

ιϛ'. Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν, ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον, ὥσπερ ζῶντα Σωκράτην ἑώρων, ἢ τεθνάναι, ἑλέσθαι ἂν αὐτὼ μᾶλλον τεθνάναι. δῆλα δ' ἐγένετο ἐξ ὧν ἐπράξατην. ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγινομένων ἡγησά-

sium ambitioſiſſimi, & qui cuperent omnia per ſe geri, omniumque clariſſimi evadere. Norunt autem, minimis facultatibus Socratem plane contentum vivere, cunctiſque à voluptatibus ſe prorſus abſtinere; denique illos, quibuſcum diſſereret, in colloquiis ita flectere, prout ipſe vellet.

15. Quæ quum illi viderent, ac tales eſſent, quales fuiſſe ante referebamus, an quis dicat, eos cupidos vitæ modeſtiæque Socraticæ, conſuetudinem ipſius expetiviſſe: an potius quod exiſtimarent, ſe, ſi cum ipſo verſarentur, futuros & ad dicendum, & ad gerendas res promptiſſimos?

16. Arbitror equidem, ſi Deus optionem utrique dediſſet, ut vel totam vitam ſic viverent, quemadmodum Socratem viderent vivere, vel morerentur, potius mortem fuiſſe electuros. Ex iis autem rebus, quas geſsêre, cogniti fuerunt. Nam ubi primum arbitrabantur, ſe con-

ὄφελον εἶναι), εὐθὺς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους, ἐπεχείρουν τὰ πολιτικὰ, ὧνπερ ἕνεκα Σωκράτους ἠρέχθησαν.

ιζ'. Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα, ὅτι χρῆν τὸν Σωκράτη, μὴ πρότερον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συνόντας, ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύοντάς τε τοῖς μανθάνουσιν, ἅπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν, ἃ διδάσκουσι, καὶ πρὸς λόγῳ [1] προσβιάζοντας.

ιη'. Οἶδα δὲ καὶ Σωκράτη δεικνύοντα τοῖς ξυοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὄντα, καὶ ἀφαλεστάτους καὶ λίαν περὶ ἀρετῆς, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ καὶ ἐκείνω σωφρονοῦντε, ἔς τε Σωκράτει συνήσλω, ἃ φοβούμενω μὴ ζημιοῦσθ

disciplis præstantiores esse, statim à Socrate resilierunt, remque publicam gerendam susceperunt, cujus gratiâ Socratis studiosi fuerant.

17. Fortasse quis ad hæc responderit, debuisse Socratem, non prius familiares suos in rerum civilium scientiâ instituere, quàm modestiam illi didicissent. Ego vero nihil ad hoc contradico: video tamen omnes eos, qui docent, seipsos discipulis exhibere, quo pacto præstent ipsi, quod docent, atque etiam eos oratione impellere.

18. Novi Socratem quoque seipsum virum probum & bonum familiaribus suis exhibuisse, deque virtute ac rebus humanis cæteris, præclarissime disseruisse. Necnon illos duos novi modeste se gessisse, quam quidem diu Socratis utebantur familiaritate; non quod vererentur ne

---

1 Λόγῳ προσβιάζειν, ut observat *Wolfius* in *Cur. Philol.* ad *Matth.* 14. 8. est *verbis inducere ad aliquid faciendum*, quod Latini dicunt *producere*. Filia *Herodiadis* dicitur προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, i. e. *edocta, instructa, instigata.* vulg. vertit *præmonita.*

ἢ παίοντος ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένου τότε, κράτιστον εἶναι τοῦτο πρᾶξαι.

ιθ'. Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν [1] φασκόντων φιλοσοφεῖν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε ὁ δίκαιος, ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων, [2] ὑβριστής· οὐδὲ ἄλλο ὑδὲν ὧν μάθησίς ἐστιν, ὁ μαθὼν, ἀνεπιστήμων ἂν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γιγνώσκω. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας ὑ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τῇ ψυχῇ ἀσκοῦντας ὑ δυναμένους. οὔτε γὰρ ἃ δεῖ πράττειν, οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι, δύνανται.

κ'. Διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, καὶν ὦσι σώφρονες,

à Socrate vel multarentur vel cæderentur; ſed quod putarent id temporis, hoc ſibi maxime ex uſu eſſe.

19. Fortaſſis autem plerique illorum, qui philoſophari ſe profitentur, dixerint, juſtum hominem nunquam injuſtum fieri, neque ex modeſto petulantem: neque in quoquam illorum, quæ diſcendo percipiuntur, eum, qui didicit, indoctum poſſe fieri. Verum ego de his non ita ſentio. Video enim, perinde atque corporis actiones ab iis ſuſcipi non poſſunt, qui corpora non exercent; ſic etiam actiones animi non poſſe ab iis perfici, qui animum non exerceant. Nec enim quæ oportet facere, nec à quibus oportet abſtinere, poſſunt.

20. Quamobrem & parentes filios ſuos, tametſi mo-

---

1 Hoc Verbum tribui poſſit hominibus, qui ſapientiâ & virtutibus ſe præſtare & putant & profitentur. Confer *Rom.* 1. 22. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν.

2 Opponitur σώφρονι, nec immeritò. Vide vocis ejuſdem uſum, *Rom.* 1. 30.

εἴργουσιν ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων [1] ὅμως, ὡς τοῦ μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, τοῦ δὲ τῶν πονηρῶν, [2] κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὅ, τε λέγων,

[3] Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἔπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
Συμμιχθῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς, τότε μὲν κακὸς, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.

κα'. Καὶ ἐγὼ δὲ [4] μαρτυρῶ τούτοις. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τὰ ἐν μέτρῳ πεποιημένων ἐπῶν τοὺς μὴ μελετῶντας, ὑπιλανθανομένους, ὅτῳ καὶ τὰ διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθῃ ἐγγιγνομένῃ. ὅταν δὲ τῶν νουθετικῶν λόγων ὑπιλάθηταί τις, ὑπιλέλησται καὶ

desti ſint, nihilominus ab improbis hominibus arceant; quippe quod bonorum conſuetudo, virtutis exercitatio ſit; malorum autem, ejuſdem exitium. Idem teſtatur Poëtarum ille, qui ait:

Juſti juſta docent; ſed ſi verſaberis inter
Pravos, amittes quod tibi mentis adeſt.

& qui ait:

Vir bonus interdum male, mox bene ſe gerit idem.

21. Equidem hæc ipſe teſtor. Video enim quod perinde ac illi, qui ſe non exercent, carminum certâ lege compoſitorum obliviſcuntur; ſic & præceptorum oblivio in iis naſcatur, qui negligentes ſunt. Quum autem aliquis bonorum præceptorum obliviſcitur, eorum etiam ob-

---

1 *H. Steph.* ex *Stobæo* malebat ὅμως poni ante εἴργουσιν.

2 Quâ cum locutione Apoſtolicam illam conferre libet, 1 *Cor.* 15. 33. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

3 *Theognis*, ver. 35.

4 I. e. *Teſtimonio meo hæc approbo.* Verbum ſæpè ſignificat publicâ profeſſione quidpiam ita teſtari, ut non modò aſſentiaris, ſed laudes etiam, ac comprobes. Sic *Luc.* 4. 22. Confer etiam *Heb.* 10. 15. & Annot. *Polyb.* ad utrumque locum.

ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπιθυμεῖ. τούτων δὲ ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης [1]ἐπιλαθέσθαι.

κϛ'. Ὁρῶ δὲ καὶ τὰς εἰς φιλοποσίαν προσχθείσας, καὶ τὰς εἰς ἔρωτας [2]ἐκκυλισθείσας, ἧττον δυναμένας τῶν τε δεόντων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φείδεσθαι, πρὶν ἐρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόσθεν ἀπείχοντο κερδῶν, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται.

κγ'. Πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται, σωφρονήσαντα πρόσθεν,

litus est, quibus dum afficitur animus, modestiam appetit. Eum vero qui horum obliviscitur, mirum non est, ipsius etiam obliviscì modestiæ.

22. Video etiam, illos qui ad potandi studium plus æquo provecti sunt, & ad amores effusi, minus posse & ea curare, quæ agenda sunt, & ab iis abstinere, quæ non sunt agenda. Nam multi, qui etiam pecuniis parcere prius poterant, quam amarent, in amorem prolapsi jam non amplius id possunt: absumptisque pecuniis, ab iis lucris, à quibus ante se continebant, quippe quæ turpia ducerent, abstinere nequeunt.

23. Cur igitur fieri non possit, ut qui ante modestus

---

1 Quarum Virtutum præcepta non recordemur, earum nos ipsarum capit oblivio. Idem perspicuè docet *Jacobus Apost.* c. 1. 25. ubi ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς rectè opponitur ποιητὴ ἔργων.

2 *Stephanus* in Thes. Gr. L. citat ἐγκυλισθέντας; quæ est *Stobæi* lectio. Eam prætulit etiam in Interpretatione *Leunclavius*, *implicitos amoribus*. Neque tamen ἐκκυλισθέντας absurdum est. Nam tu dicitur, *implicari amoribus*, sic etiam dicitur, *dare se*, *dedere se amoribus*, *ad Libidines projectum esse*. *Cicer. Verr.* 1. 1. *ad audendum projectus*. Quin mihi durius videtur, ἐγκυλισθῆναι εἰς ἔρωτας, quàm ἐκκυλισθῆναι εἰς &c. quod melius respondere τῷ προσχθῆναι videtur. *Ernest.*

αὖθις μὴ σωφρονεῖν, ϗ δίκαια δυνηθέντα πράττειν, αὖθις ἀδυναλεῖν; πάντα μὲν ὧν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ ϗ τὰ ἀγαθὰ ἀσκητὰ εἶ), ὄχ ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. ἐν τῷ γὰρ αὐτῷ σώματι συμπεφυλαγμένας τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ [1] πείθουσιν αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε ϗ σώματι χαρίζεσθαι.

κδ'. Καὶ Κριτίας δὴ, ϗ Αλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει συήστην, ἐδυνάσθην, ἐκείνῳ χρωμένω συμμάχῳ, τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνω δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν, ἐκεῖ συνὼν ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις· Αλκιβιάδης δ' αὖ ἅμα μὲν καλλος ἐπὶ πολλῶν ϗ σεμνῶν γυναικῶν [2] ἠρώμενος, ἅμα

fuerit, deinde non ſit modeſtus; & qui juſte agere potuerit, deinde non poſſit? Equidem omnia bona & honeſta comparari exercitatione poſſe ſtatuo, nec minime quidem modeſtiam. Nam in eodem corpore voluptates animo inſitæ perſuadent ei, ne modeſte ſe gerat, ſed quam primum & ipſis & corpori gratificetur.

24. Quamobrem etiam Critias & Alcibiades, quamdiu cum Socrate verſabantur, quod illum opitulatorem haberent, cupiditates inhoneſtas vincere poterant: verum poſteaquam ab eo diſceſſiſſent, Critias quidem, quum in Theſſaliam fugâ ſe recepiſſet, conſuetudine hominum iſtic utebatur, qui vitam facinoroſam potius quàm juſtam agerent: Alcibiades autem, poſteaquam eum, ob elegantiam formæ, multæ ac ſpecioſæ mulieres venatæ eſſent, atque

---

1 Exempli loco ponatur *Thaleſtris*, Amazonum Regina, quæ *Alexandro* ut ſibi obtemperaret, perſuaſit. De quâ *Curtius* lib. 6. c. 5. *Acrior ad venerem feminæ cupido, quàm Regis, ut paucos dies ſubſiſteret, perpulit*; 13 *dies in obſequium deſiderii ejus abſumpti ſunt.*

2 *Phædr.* 4. 4. *Filia formoſa & oculis venans viros.* *Alcibiadis* autem pulchritudo etiam proverbio Græcorum celebrata eſt: Κατ' Αλκιβιάδην κάλλος. Forma ejus à *Petronio* celebratur, & à *Valerio Max.* lib. 7. c. 9.

δυνάμιν δὲ τὴν ἐν τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις, ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν [1] κολακεύειν ἀνθρώπων ἀφανιζόμενον, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενον, καὶ ῥᾳδίως πρωτεύων, ὥσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθληταὶ ῥᾳδίως πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω καὶ ἐκεῖνον ἠμέλησεν αὐτοῦ.

κε'. Τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ἀγκωμιώμενον μὲν ὑπὸ γένους, ἐπηρμένον δ' ὑπὸ πλούτου, πεφυσημένον δ' ὑπὸ δυνάμεως, ἀφανιζόμενον δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ δὲ πᾶσι τούτοις διεφθαρμένον, καὶ πολλοῦ χρόνου [2] ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν, εἰ ὑβριφάνω ἐγενέσθην;

κς'. Εἶτα, εἰ μέν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκρά-

ipſe propter potentiam, quam & in urbe & apud ſocios obtinebat, à multis hominibus, iiſdemque aſſentandi peritis, diſſolutior fieret, & à populo honorem ei habente coleretur, facileque primas obtineret; perinde ac athletæ, qui gymnicis in certaminibus facile primas adepti ſunt, exercitationem negligunt; ſic & ipſe ſeipſum neglexit.

25. Hujuſmodi ergo res quum illis accidiſſent, quum ob generis nobilitatem intumuiſſent, elati eſſent propter opes, inflati propter potentiam, diſſolutiores multorum hominum operâ facti, & his adeo omnibus corrupti; quum etiam longo tempore abfuiſſent à Socrate, quid mirum erat, eos inſolentes evaſiſſe?

26. Deinde, ſi quid ab his peccatum eſt, ejus culpam

---

1 *Budæus* malebat, κολακευόντων. Si vulgata rectè ſe habet, δυνατοὶ ſunt, qui uſitatius δεινοὶ dicuntur. cf. IV, 2, 6. *Erneſt.*

2 Vide ſis Noſtri *Cyrop.* lib. 6. ubi *Araſpas Cyri* ſodalitio omninò virtutem ſuam tribuit — Νῦν δὲ (inquit) ὡς σὺ σύμμαχον εἶλκοις, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ (ψυχὴ) καὶ πάνυ πολύ.

τίων ὁ κατήγορος αἰτιᾶται· ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτὼ (ἡνίκα γὰρ [1] ἀγνωμονεστάτω καὶ ἀκρατεστάτω εἰκὸς εἶναι,) Σωκράτης παρέσχε σώφρονε, ἄδηλος ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶ); ἀλλὰ τάγε ἄλλα οὕτω κρίνεται.

κζ'. Τίς μὲν γὰρ αὐλητὴς, τίς δὲ καὶ κιθαριστὴς, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητὰς, ἐὰν ὑπὸ ἄλλων ἐλθόντες χείρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατὴρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδιατρίβων τῷδε, σώφρων ἦ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος, πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ ἂν παρὰ τὸν ὕστερον χείρων φαίνηται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἵγε [2] πατέρες αὐτοῖς συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παίδων πλημμελούντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν.

accuſator in Socratem confert: quod autem eos adhuc adoleſcentes, (quâ ætate conſentaneum eſt, maxime contumaces & intemperantiſſimos fuiſſe,) Socrates modeſtos reddiderit, id nullâ dignum laude putat accuſator? atqui eo modo de aliis non judicatur.

27. Quis tibicen, quis citharœdus, quis magiſter alius, poſteaquam diſcipulos idoneè ſatis inſtituit, ſi deinde ad alios profecti pejores evaſerint, culpam ejus rei ſuſtinet? Quis pater, ſi filius ejus cum aliquo vivens, modeſtus ſit, deinde alterius uſûs conſuetudine pravus efficiatur, priorem culpet; ac non tanto magis priorem laudet, quanto filius apud poſteriorem pejor evadit? quin ne ipſi parentes quidem, quum filios ſecum habent, filiis delinquentibus culpam ullam merentur, modo ipſi modeſtè ſe gerant.

---

1 Ἀγνωμονεστάτω *Leunclavius* vertit *maximè contumaces*, mallem *imprudentes*, ſeu *imperitos*. Ἀγνώμων aliquando etiam pro *ingrato* ſumitur.

2 Γε non abundat. verte, *ipſi parentes*, *parentes adeò*. ſed fortè legendum, ἀλλ' οἵγε πατέρες αὐτοὶ &c. quod valdè arridet. Quem enim ſenſum habet, αὐτοῖς τοῖς υἱέσιν? *Erneſt.*

κή. Οὕτω δὲ καὶ Σωκράτει δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶ)· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς ὁδὸ ὀνόσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν, ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπῄνει, δικαίως ἂν ἐπετιμᾶτο.

κθ'. Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρῶντα Εὐθυδήμου, καὶ πειρῶντα χρῆσθαι, καθάπερ οἱ πρὸς τὰ ἀφροδίσια τῶν σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε, φάσκων ἀνελεύθερόν τε εἶ) καὶ ὃ πρέπον ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ, τὸν ἐρώμενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, πρωτεῖν, ὥσπερ τοὺς πτωχούς, ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον προσδοῦναι, [1] καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ.

λ'. Τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις οὐκ ὑπακούοντος, οὐδὲ

28. Sic æquum erat etiam de Socrate judicium fieri: ſi quid ipſe rei turpis agebat, merito malus eſſe videbatur: at ſi conſtanter ſummam continentiam coluit, quî fieri poteſt, ut jure culpam ejus vitii ſuſtineat, quod in ipſo non erat? quinetiam, ſi, nihil ipſe delinquens, illos tamen vitioſè ſe gerentes aſpiciens, laudabat; jure ſcilicet reprehendebatur.

29. At vero quum Critiam Euthydemi amore captum, eoque, non aliter atque illi qui corporibus ad venerem abutuntur, frui velle animadverteret, dehortatus eſt; quum illiberale eſſe diceret, neque decorum viro probo & honeſto, ab amato, apud quem eſſe magno velit in pretio, aliquid pauperum inſtar mendicare ac ſupplicare, darique ſibi quidpiam petere, quod ne quidem bonum ſit.

30. Quibus quum Critias non obediret, neque ſe averti

---

1 Plenius dicitur, καὶ ταῦτα ποιεῖν ἀγαθοῦ μηδενὸς ἕνεκα. *Erneſt.*

ἀποτρεπομένῳ, λέγεται τὸν Σωκράτην, ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπεῖν, ὅτι εἰκὸς δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, ὑπὸ Εὐθυδήμῳ προσκνᾶσθαι, ὥσπερ τὰ ὑΐδια τοῖς λίθοις.

λα'. Ἐξ ὧν δὴ καὶ [1] ἐμίσει τὸν Σωκράτην ὁ Κριτίας, ὅτε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὢν νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, [2] ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ, καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ, καὶ οὐκ ἔχων ὅπη ἐπιλάβοιτο. Ἀλλὰ τὸ κοινὴ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνειδιζόμενον ὀνειδίζων αὐτῷ, καὶ προσβάλλων πρὸς τὸν πολλούς. ὅτε γὰρ ἔγωγε [ὅτε αὐτὸς] τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα, οὔτ' ἄλλου φάσκοντος ἀκηκοέναι ἠσθόμην. ἐδήλωσε δέ.

pateretur, dixisse Socratem perhibent, cum aliis multis præsentibus, tum Euthydemo, accidisse quiddam Critiæ porcorum naturæ consentaneum, qui concupiscat ad Euthydemum se adfricare, quemadmodum porcelli soleant ad saxa.

31. Quibus de causis usque adeo Socratem Critias oderat, ut, quum Trigintavirûm unus esset, & cum Charicle legum-lator factus esset, hoc ipsum in memoriam ei revocaret, atque in legibus perscripserit, tradi artem eloquentiæ non debere, Socrati nimirum obtrectans, & quum ansam reprehendendi non haberet, torquens in eum, & apud multitudinem criminans id, quod vulgo in Philosophis reprehenditur. Etenim ego de Socrate nunquam ipse tale aliquid audivi, neque de alio commemorante, quod audierit, comperi. Sed (*Critias*) tamen hoc manifesto prodidit.

---

1 Subaudiri debet ἕτως — ἕτως ἐμίσει ὥστε &c. Sic in *Cyrop.* lib. 6. p. 536. Ἐκεῖνα ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν; *Illa sic sunt effecta, ut laudem apud se invenerint.* Ubi vide clariss. *Hutchins.*

2 In eodem sensu verbum est apud *Pausan.* in *Atticis*, c. 35.

λϛ'. Επεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ ἀ τοὺς χειρίστους [1] ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ τοιαυτὶ ἐπόνου ἀδικεῖν, εἶπέ πῃ ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν [2] οἱ δοκεῖ εἶναι, εἴτις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς, καὶ τοὺς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν, μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι· ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴτις τοιαύτης γενόμενος πόλεως, καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους καὶ χείρους, μὴ αἰσχύοιτο, μηδ' οἴοιτο κακὸς εἶναι τοιαύτης τῆς πόλεως.

λϛ'. Απαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντες ὅ, τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτην, τόν τε νόμον ἐδείκνυτον αὐτῷ, καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτὼ, εἰ ἔξεστι πυνθάνεσθαι, εἴτι ἀγνοοῖτο ἢ τοιαυτολογούμενον. [3] τὼ δὲ φάτην.

32. Quippe quum Triginta viri complures cives, eosque non infimos, interfecissent, multosque ad injuste agendum impellerent; dixit forte Socrates, mirum videri sibi, si bubulcus quispiam, qui vaccas cum pauciores tum deteriores reddat, non malum se bubulcum esse fateatur: sed hoc magis mirum, siquis præses civitatis factus, & cives pauciores deterioresque reddens, non erubescat, neque malum se civitatis præfectum esse putet.

33. Quod quum ad eos renunciatum esset, arcessito Socrati Critias & Charicles non solùm legem ostendunt, verumetiam ne cum adolescentibus colloqueretur, interdicunt. At Socrates interrogabat eos, ecquid in interdictis, quod non intelligeretur, quærere liceret. Adsentiunt illi.

1 De crudelitate XXX tyrannorum, imprimis *Critiæ*, cujus operâ & *Theramenes* interfectus est, vid. *Xenoph.* Hist. Gr. lib. 2. init. *Ernest.*

2 Ex emendatione *H. Stephani*, *Leunclav.* & *Wells* recepi pro vulg. οἱ. *Ernest.*

3 Vir doctus in observation. Misc. Belg. tom. 3. p. 430. malebat, τὼ δ' ἐφάτην. *Ernest.*

λδ'. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τιμῶ τῶν λόγων τέχνιν σοὶ τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες, ἢ σοὶ τοῖς μὴ ὀρθῶς, ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς; εἰ μὲν γὰρ σοὶ τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σοὶ τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.

λε'. Καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὀργισθεὶς αὐτῷ, ἐπειδή, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα παραγγέλλομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, ἵνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ᾖ, ὡς ἄλλο τι ποιῶ, ἢ τὰ προηγορευμένα, ὁρίσατέ μοι, μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὅσου περ, εἶπε, χρόνου βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὔπω φρονίμοις οὖσι· μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν.

34. Ego igitur, inquit, legibus quidem parere ſum paratus, verum, ne per ignorationem inſcius tranſgrediar, ſcire de vobis aperte volo, utrum hanc dicendi artem inter ea eſſe cenſeatis, quæ recte dicuntur, an quæ non recte, quum ab illâ abſtinendum eſſe dicitis? Nam ſi inter illa quæ recte dicuntur, patet, à recte dicendo abſtinendum eſſe: ſin vero ſit inter ea quæ non recte, patet conandum eſſe ut recte dicamus.

35. Tum excandeſcens Charicles, Quando, inquit, ignoras hoc Socrates, edicimus tibi quiddam intellectu facilius, cum juvenibus non omnino colloqui. Et Socrates, Itaque ne ſit ambiguum, ait, an aliud faciam quàm præſcriptum ſit; definite mihi, ad quot uſque annos exiſtimandum ſit, homines eſſe juvenes. Tum Charicles, Quouſque, ait, ſenatoribus eſſe non licet, nimirum hominibus iſtis necdum prudentiam conſequutis: nec tu cum iis colloquitor, qui annum trigeſimum non attigêre.

λϛ'. Μηδὲ ἂν τι ἀνῶμαι, ἔφη, ἢν πωλῇ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὁπόσου πωλεῖ; ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη Χαρικλῆς· ἀλλά τοι σύ γε, ὦ Σώκρατες, εἰωθας, εἰδὼς πῶς ἔχει τὰ πλεῖστα, ἐρωτᾶν· ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. μηδ' ἀποκρίνωμαι ὧν, ἔφη, ἄν τίς με ἐρωτῶν τύχῃ ἐξετάσῃ, ποῦ οἰκεῖ Χαερεκλῆς, ἢ ποῦ ἐστι Κριτίας; ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς.

λζ'. Ο δὲ Κριτίας, ἀλλὰ τῶνδέ τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δέησθ, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων, καὶ τῶν τεκτόνων, καὶ τῶν χαλκέων. καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη κατατετρίφθαι ὑφ' ὑμῶν λοιδορουμένους ὑπὸ σοῦ. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις, τοῦ τε δικαίου, καὶ τοῦ ὁσίου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δικαίων. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς.

36. Ne tunc quidem (*Socrates*) inquit, ſiquid emam ego, quod minor triginta annis vendit, quanti vendat, interrogabo? Ea vero quærere licet, ait Charicles: ſed ſoles tu, Socrates, interrogare, cum ſcias quomodo ſe habeant plurima: itaque noli hæc quærere. Ergo non reſpondebo, inquit, ſiquis ex me interrogando exquireret, ubinam habitet Charicles, vel ubi ſit Critias? Hujuſmodi vero licet reſpondeas, ait Charicles.

37. Critias autem, Ab iis abſtinendum tibi eſt, Socrates, inquit, nimirum à ſutoribus, & fabris, & ærariis artificibus. Etenim arbitror illos jam confici obtuſos loquacitate tuâ. Ergo, ſubjecit Socrates, ab iis etiam abſtinendum, quæ conſequuntur; à juſtitiâ, pietate, & cæteris rebus, quæ juſtæ ſunt. Profecto, ait Charicles, etiam à bubulcis: quod niſi feceris, cave ne & ipſe vaccas pauciores reddas.

λή. Ενθα καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι, ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου, ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει. οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτίᾳ πρὸς Σωκράτη, καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται.

λθ. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε, μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παίδευσιν πρὸς τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Αλκιβιάδης οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὡμίλησάτην, ὃν χρόνον ὡμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡρμηκότε πρᾶξαί τι τῆς πόλεως· ἐπὶ γὰρ Σωκράτει συνόντες [1] οὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι, ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά.

μ. Λέγεται γὰρ, Αλκιβιάδην, πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων·

38. Hinc autem constat, renunciato ad ipsos sermone de vaccis, eos Socrati succensuisse. Qualis itaque cum Socrate consuetudo fuerit Critiæ, & quomodo alter ad alterum se habuerit, dictum est.

39. Dixerim equidem, non posse ullum hominem ab ullo institui, qui non placeat. Critias autem & Alcibiades, versabantur illi quidem cum Socrate, qui eis non placebat, quamdiu ea consuetudo duravit; verum ita ut statim ab initio flagitarent civitati præesse. Nam quo tempore Socrati familiares erant, non cum aliis disserere conabantur potius, quàm qui rempublicam imprimis tractarent.

40. Proditum est enim, Alcibiadem, priusquam viginti natus esset annos, cum Pericle tutore suo, civitatis præside, de legibus talia disseruisse:

---

1 *Non aliis ullis de Rebus.* τις post adjectivum ferè habet vim intendendi. Sic sect. 42. ὀδὲν τι χαλεπῶ &c. *cupis rem planè nihil Difficultatis habentem. Callim. H.* in L. P. v. 77. διψάσας δ' ἄφατόν τι. v. 58. πολύ τι φίλατο. *Ern. Leunclavii* tamen Versionem retinuimus.

μα΄. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περίκλεις, ἔχοις ἄν με διδάξαι, τί ἐστι νόμος; πάντως δήπου, φάναι τὸν Περικλέα. δίδαξον δή με, πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἔγωγ' ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τοῦτο τυγχάνειν τοῦ ἐπαίνου, τὸν μὴ εἰδότα, τί ἐστι νόμος.

μβ΄. Ἀλλ' οὐδέν τι χαλεπὸν πρᾶγμάτος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γνῶναι τί ἐστι νόμος. πάντες γὰρ ὅτοι νόμοι εἰσὶν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὸν καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε, φράζον, ἃ, τε δεῖ ποιεῖν, καὶ ἃ μή. πότερον δὲ ταῦτα ἀγαθὰ ἐνόμισαν δεῖν ποιεῖν, ἢ τὰ κακά; ταῦτα γὰ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακά, οὔ.

μγ΄. Ἐὰν δὲ μὴ πλῆθος, ἀλλ' (ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστὶν) ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστι; πάντα, φάναι, ὅσα δ' ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως,

41. Mi Pericles, ait, dicito mihi, poſſiſne me, quid lex ſit, docere? Omnino, inquit Pericles. Et Alcibiades: Ergo me, per Deos immortales, hoc doceto: quoniam ego laudari quoſdam audiens quòd legum obſervantes ſint, arbitror non jure tribui laudem hanc illi, qui, quid lex ſit, ignoret.

42. Tu vero, mi Alcibiades, rem non difficilem flagitas, ait Pericles; qui cognoſcere cupias, quid lex ſit. Etenim omnes hæ leges ſunt, quas in unum conveniens & conſentiens vulgus conſcripſit, declarans, quæ facienda ſint, quæ non. Utrum autem ea facienda ſanxerunt, quæ bona ſunt, an quæ mala? Profecto bona, mi adoleſcens, ait Pericles, miniméque mala.

43. Jam ſi non vulgus, ſed (utì paucorum in dominatu fit) pauci quidam congreſſi, quid faciendum ſit, conſcripſerint, ea quid ſunt? Omnia, inquit, quæcunque pars

βιαζόμενον ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ, νόμος καλεῖται. καὶ ἂν τύραννος οὗτω κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστί; καὶ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται.

μδ'. Βία δὲ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστιν, ὦ Περίκλεις; ἆρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἧττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος ἀναγκάσῃ ποιεῖν, ὅ, τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; ἐμοὶ γε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα. καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστί; δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· [1] ἀνατίθεμαι γάρ τοι, ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι.

με'. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ

ea quæ ſummam in republicâ potentiam obtinet, habitâ de iis quæ agenda ſint conſultatione, ſcripſerit, lex appellantur. Si ergo tyrannus etiam civitate potitus, quæ civibus agenda ſint, perſcripſerit, num & ea lex ſunt? Nimirum, ait, quæcunque tyrannus imperans perſcribit, ea quoque lex appellantur.

44. Quid autem, inquit (*Alcibiades*) vis eſt, & legum everſio, mi Pericles? an non quum fortior imbecilliorem non perſuadendo, ſed vim adferendo, quodcunque ſibi videatur, facere cogit? Ita mihi videtur, ait Pericles. Ergo quæcunque tyrannus non perſuaſis civibus perſcribit, atque ut illi faciant, cogit, nonne legum ſunt everſio? id mihi videtur, inquit Pericles: nam hoc retracto, nimirum legem eſſe, quæcunque tyrannus ſuis non perſuaſis ſcribat.

45. Quæ vero pauci, multitudine non perſuasâ, ſed

---

1 Ἀνατίθεμαι, τὸ μετατίθεμαι, ἐκ μετανοῶ, μεταβουλεύομαι, *muto ſententiam*, & *retracto*. vide *Bud. Com. Ling. Græc.* p. 504.

κρατοῦντες γράφουσι, πότερον βίαν φῶμεν, ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; πάντα δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων, εἴτε μή, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος, κρατῶν τῶν τὰ χρήματα ἐχόντων, γράφει, μὴ πεῖσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;

μετ'. Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ ἡμεῖς [1] τηλικοῦτοι ὄντες, δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἦμεν· τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετῶμεν, καὶ ἐσοφιζόμεθα, οἷά περ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· εἴθε σοί, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενόμην, ὅτε [2] δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦθα.

rerum potientes ſcribunt, num vim eſſe, vel non, dicemus? Tum Pericles, Videntur, inquit, illa omnia, quæcunque non perſuadendo quis cogit aliquem facere, ſive ſcribat ea, ſive non, vis potius eſſe, quàm lex. Ergo quæcunque plebs univerſa, iis ſuperior qui locupletes ſunt, non perſuadendo ſcribit, vis erunt potius quàm lex?

46. Tum dixit Pericles: Nos etiam, mi Alcibiades, quum iſthâc ætate eſſemus, peracres in hujuſmodi rebus eramus; nam & meditabamur ejuſmodi & argutabamur, qualia tu mihi nunc meditari videris. Subjecit Alcibiades, Utinam, mi Pericles, id temporis tecum eſſem verſatus, quum teipſum in his rebus ſuperabas.

---

1 *Pericles* vult; quum eſſet *eâ ætate*, quâ tunc erat *Alcibiades*, juvenili ſcil. peritum ſe fuiſſe in ejuſmodi rebus. De voce τηλικοῦτος vide quæ ſcripſit *Ez. Spanhem.* ad *Juliani Orat.* 1. p. 116.

2 Græciſmus egregius ſuperlativi pro comparativo. *Cum in hoc genere te ipſe ſuperares, cum ſtudioſior eſſes, quàm in reliquâ vitâ fuiſti, aut quàm nunc es. Erneſt.*

μζ'. Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ἐπέλαβον κρείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκ ἔτι προσήεσαν· (ἤχθετο γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν· εἴτε προσέλθοιεν, ἐπὶ οἷς ὤν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι, ἤχθοντο) τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔφαλτον, ὥνπερ ἕνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον.

μη'. Ἀλλὰ Κείτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητής, καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης, καὶ Σιμμίας, καὶ Κέβης, καὶ Φαίδων δέ, καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ σωῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς, οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὤν, οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδέν, οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

μθ'. Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πα-

47. Ubi primùm igitur se hi superiores esse arbitrabantur illis, qui rempublicam gerebant, non jam ad Socratem amplius accedebant, (quod is cæteroquin eis haud placeret: & si accederent, reprehendi se propter ea in quibus peccabant, graviter ferebant) sed reip. negotia capessebant, quæ una causa fuerat, quamobrem ad Socratem accesserant.

48. Crito autem, & Chærephon, & Chærecrates, & Simmias, & Cebes, & Phædo, & alii plerique Socrati familiares erant, qui cum eo conversabantur, non ut oratores vel causidici fierent; sed ut in viros probos & honestos evadentes, & domo, & domesticis, & propinquis, & amicis, civitateque ac civibus suis quàm optime uti possint. Quorum quidem nemo neque dum junior esset, neque senior, mali quidpiam vel commisit, vel commisisse culpatus fuit.

49. At enim Socrates, inquit accusator, patres con-

τέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὴ τὸς συνόντας αὐτῷ, σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἑλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι.

ν'. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ὀπιζαμβίων, ἃ μὴ αὐτὸς ὀπίζατο· καὶ τῶν τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τὸς μὲν μαινομένους ᾤετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τὸς δὲ μὴ ὀπιζαμβίους τὰ δέοντα, δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ὀπιζαμένων.

να'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τὸς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τὸς ἄλλος συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς αὑτοῦ οὖσι, λέγων, ὡς οὔτε τὸς κάμνοντας, ὅτε

temnere docebat, dum perſuaderet, ſe familiares ſuos patribus ſapientiores effecturum; atque etiam diceret, lege permiſſum eſſe, ut aliquis patrem convictum amentiæ devinciat, hoc argumento uſus, quod imperitiorem à ſapientiore vinciri jus eſſet.

50. Imo vero Socrates, eum qui imperitiæ causâ quenquam ligâſſet, merito & ipſum vinciendum eſſe putabat ab iis qui, quod ipſe ignoraret, ſcirent: adeoque ſæpenumero propter hujuſmodi, quid imperitia differat ab inſaniâ, diſpiciebat: ac furioſos quidem vinciri cum ſuo & amicorum emolumento, putabat; inſcios vero illorum quæ ſciri oporteret, merito debere ab iis diſcere, qui ſcirent.

51. At Socrates, inquit accuſator, non ſolum ut patres, ſed ut cæteri etiam cognati parvo in honore apud familiares ipſius eſſent, effecit; dicebat enim, propinquos nec illis eſſe uſui, qui adverſâ valetudine laborarent, nec illis,

τὺς δικαζομένυς οἱ συγγενεῖς ὠφελῦσιν, ἀλλὰ τὺς μὲν οἱ ἰατροὶ, τὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ὀπιζάμενοι.

νϐ'. Ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος εὐνυς εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνήσονται· μόνυς δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίυς εἶ) τιμῆς τὺς εἰδότας, τὰ δέοντα, καὶ ἑρμηνεῦσαι δυναμένους· ἀναπείθοντα δὲ τὺς νέους αὐτὸν, ὡς αὐτὸς εἴη σοφώτατός τε, καὶ ἄλλυς ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφυς, οὕτω διατεθέναι τὺς αὑτῷ συνόντας, ὥστε μηδαμοῦ πρὸ αὐτοῖς τὺς ἄλλυς εἶναι περὶ ἑαυτόν.

νγ'. Ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε, καὶ τ' ἄλλων συγγενῶν τε, καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ περὶ τούτοις γε, διότι τῆς ψυχῆς ἐξελθούσης, εἰ ἡ μόνη γίνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τῷ οἰκειοτάτῳ ἀνθρώπου τιμῇ ταχίστῃ ἐξενέγκαντες ἀφανίσωσιν.

quorum de re in judicio agitur; ſed iis quidem prodeſſe medicos, his vero quotquot patrocinari ſcirent.

52. Addebat etiam de amicis eum dicere, nihil eſſe commodi ſi benevoli ſint, niſi poſſint etiam prodeſſe. Eos quoque ſolos dicere *(Socratem)* dignos honoribus eſſe, qui quæ deceant ſciant, & oratione poſſint explicare: quapropter ipſum perſuadendo juvenibus ſe ſapientiſſimum eſſe, ac ad efficiundum alios ſapientes maxime idoneum, ſic affectos erga ſe reddidiſſe familiares ſuos, ut nequaquam apud eos alii cujuſquam eſſent pretii, cum Socrate comparati.

53. Ego vero memini eum de patribus, de propinquis cæteris, & de amicis hæc dicere; ac præter hæc, quamobrem poſteaquam migraverit anima, in quâ ſolâ eſt prudentia, hominis etiam maximâ neceſſitudine conjuncti corpus quamprimum elatum è conſpectu auferant.

νδ'. Ελεγε δὲ, ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ, τῦ σώματος ὅ, τι ἂν ἀχρεῖον ᾖ καὶ ἀνωφελὲς, αὐτός τε ἀφαιρεῖ, καὶ ἄλλῳ [1] παρέχει· αὐτοί τε γε αὐτῷ ὄνυχάς τε, καὶ τρίχας, καὶ τύλους ἀφαιρῦσι, καὶ τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν, καὶ ἀποκάειν, καὶ τάτω χάριν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τῦ στόματος ἀποπτύουσιν, ὡς δυώδυτα, πορρωτάτω, διότι ὠφελεῖ μὲ οὐδὲν αὐτὸς οἰὸν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον.

νε'. Ταῦτα οὖν ἔλεγεν, ὡ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν· ἀλλ' ἐπιδεικνύων, ὅτι τὸ ἄφρον, ἄτιμόν ἐστι· καὶ παρεκάλει ἐπιμελεῖαθ τῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι, καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως, ἐάν τε ἔτω πα-

54. Dicebat etiam quemlibet, dum in vivis eſt, de corpore ſuo, quod omnium maximè diligit, quicquid otioſum & inutile ſit, tum per ſe tollere, tum aliis tollendum præbere. Nam homines ipſi ſuos ungues, capillos, callos tollunt; eoſdemque medicis cum moleſtiis ac doloribus amputandos deurendoſque præbent, eâque de causâ putant ipſis etiam ſe mercedem debere ſolvere. Salivam quoque, quàm poſſunt, longiſſime ab ore exſpuunt; quod dum ore continetur, non ſolum nihil proſit, ſed multo magis etiam noceat.

55. Hæc igitur dicebat *(Socrates)* non quidem docens, patrem vivum ſepeliendum eſſe, ac ſeipſum in fruſta concidendum; ſed demonſtrans, quòd quid inſipiens, inglorium ſit: Etiam hortabatur ut ſtudeat quiſque quàm prudentiſſimus fieri ac utiliſſimus: ut ſive à pa-

1 Intellige ἀπὸ κοινῦ: ἀφαιρεῖν. *Erneſt.*

πρὸς, ἐάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ, ἐάν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βέλτιστα πιμᾶσθαι, μὴ τῷ [1] οἰκεῖος εἶναι πιστεύων ἀμελῆ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὑφ' ὧν ἂν βούλοιτο πιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

νϛ'. Ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα, καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον, διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους εἶναι καὶ τυραννικούς. [2] Ἡσιόδου μὲν τὸ,

Ἔργον δ' [3] οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος.

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν, ὡς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς ἔργου, μήτε ἀδίκου, μήτε αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ὅπου τῷ κέρδει.

tre quis, ſeu à fratre, ſeu alio quopiam honore adfici velit, non idcirco negligens ſit quòd propinquum ſe credat, ſed conetur, ut illis proſit, à quibus honorem conſequi cupiat.

56. Præterea dicebat accuſator (*Socratem*) ſeligentem de Poëtis celeberrimis ea quæ eſſent peſſima, eiſque teſtimoniis utentem, docere familiares ſuos, ut facinoroſi eſſent ac tyrannici: Heſiodi quidem illud,

Negotium nullum eſt opprobrium, otium autem opprobrium eſt:

Hoc illum ſic exponere, quaſi Poëta nullo jubeat ab opere, nec injuſto, nec turpi abſtinere, ſed quæſtûs gratiâ, hæc quoque facere.

---

1 *Fretus propinquitate.* Nominativus οἰκεῖος pendet à πιστεύων. *Erneſt.*

2 Ἐργ. καὶ Ἡμερ. v. 311.

3 Mirum eſt inter antiquos fuiſſe, qui hoc locum *Heſiodi* malè ſunt interpretati, quaſi οὐδὲν ad ἔργον referendum eſſet, cum ad ὄνειδος referri debeat. De hoc loco vide *Clericum* & *Heinſium* in notis ſuis ad *Heſiodum*.

νζ. Σωκράτης δ' ἐπειδὴ ὁμολογήσαιτο, τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι, ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργὸν, βλαβερόν τε καὶ κακὸν, καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἀργεῖν κακόν· τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαί τε, ἔφη, καὶ ἐργάτας ἀγαθοὺς εἶναι· τοὺς δὲ κυβεύοντας, ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ὀπιζήμιον ποιοῦντας, ἀργοὺς ἀπεκάλει· ἐκ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος.

νη. Τὸ δὲ [1] Ὁμήρου, ἔφη ὁ κατήγορος, πολλάκις αὐτὸν λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεύς·

Οὔτινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τόνδ' ἀγαθοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παρᾴσας·
Δαιμόνι', οὔ σε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσσεσθαι·

57. At enim Socrates quum fateretur, ex uſu hominis ac bonum eſſe, occupari labore; contraque, otioſum eſſe, noxium & malum: & operari, bonum; otiari, malum eſſe: quoſcunque boni quid facere videret, eos operari dicebat, ac bonos eſſe operarios; qui vero talis luderent, vel aliud quidpiam pravi damnoſique agerent, hos otioſos adpellabat. Quâ ſententiâ recte ſe habet id,

Negotium nullum eſt opprobrium, otium autem opprobrium eſt.

58. Illud etiam Homeri dicebat accuſator *(Socratem)* ſæpenumero proferre, quod Ulyſſes,

Si regem, egregiumve virum deprenderit ullum,
Adſtitit, & verbis ſic hunc cohibebat amicis:
O felix, tibi non ignavi more timendum eſt;

---

1 *Iliad.* β'. v. 189. ad quem locum vid. longè omnium doctiſſimum *Clarkium.*

Αλλ' αὐτός τε καθῆσο, καὶ ἄλλους ἵδρυε λαούς.
Ον δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν, ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
Δαιμόνι', ἀτρέμας ἧσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
Οι σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἄναλκις,
Ουτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητὴς ἐπαινοίη παίεσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας.

νθ'. Σωκράτης δ' ὁ ταῦτ' ἔλεγεν (καὶ γὰρ ἑαυτὸν ὅτῳ γ' ἂν ὤετο δεῖν παίεσθαι) ἀλλ' ἔφη, δεῖν τοὺς μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας, μήτε στρατεύματι, μήτε πόλει, μήτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴπ δέοι, βοηθεῖν ἱκανοὺς, ἄλλως τ' ἐὰν καὶ θεοῖς τούτῳ καὶ θεσπεῖς ὦσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλούσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.

ξ'. Αλλὰ Σωκράτης γε, ταῦτα δημοτικὰ τούτων, φανερὸς ἦν

Tu ſedeas, faciaſque alios de plebe ſedere.
At ſi quem è vulgo clamantem invenerit uſquam,
Hunc ſceptro ferit, & verbis non lenibus urget:
Tu vero, taceas, & Te melioribus aures
Præbe: nec belli arte potes, nec robore præſtas;
Tu nec conſilio quicquam, nec idoneus armis.

Hæc vero cum ſic interpretari, quaſi Poëta probaret, ſi plebeii paupereſque cæderentur.

59. At vero Socrates minimè iſta dicebat, (nam illo pacto ſeipſum eſſe cædendum exiſtimâſſet) ſed neceſſariò dicebat, eos qui nec oratione nec facto utiles eſſent, neque vel exercitui, vel civitati, vel ipſi etiam populo, ſi opus fuerit, poſſent ſuccurrere, præſertim ſi adhæc audaces eſſent, omni modo coërcendos eſſe, quamvis ditiſſimi eſſent.

60. Erat certè Socrates è contrario palam popularis

καὶ δημοτικὸς καὶ φιλάνθρωπος ὤν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητὰς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβὼν, οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπῆρχεν τῶν ἑαυτοῦ· ὧν τινες μικρὰ μέρη, παρ' ἐκείνου φροῖκα λαβόντες, πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, καὶ οὐκ ἦσαν, ὥσπερ ἐκεῖνος, δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι, οὐκ ἤθελον συναλέγεσθαι.

ξα'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον τῇ πόλει παρεῖχε πολλῷ μᾶλλον, ἢ Λίχας τῇ Λακεδαιμονίων, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν γὰρ ταῖς [1] γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξέ-

& humanus. Nam quum multos ſui ſtudioſos tum cives tum exteros haberet, nullam unquam mercedem conſuetudinis exegit, ſed omnibus abundè citraque invidiam ſua communicabat: quorum exiguas quaſdam partes nonnulli gratis ab eo conſequuti, magno aliis vendebant, nec erant, ut ipſe, populares: quippe cùm iis, quibus ad largiendum pecunia deeſſet, differere nolebant.

61. Socrates autem huic civitati apud alios homines etiam multo majus ornamentum conciliabat, quàm Lichas Lacedæmoniorum urbi, qui eo nomine celeberrimus evaſit. Nam ludis illis, qui à nudis exhibebantur, Lichas hoſpitibus Lacedæmonem peregrè venientibus, cœnam præ-

---

1 Hujus λειτουργίας cum laude mentio fit apud *Plutarch.* in παραγγελμ. πολιτ. p. 823. ed. *Wechel.* Γυμνοπαιδία autem ludus fuit Spartanus, imprimis ſolemnis, quo pueri nudi ſaltabant. Vid. *Pauſan.* lib. 3. c. 11. *Lucianum* de ſaltatione, & ibi *Græv.* & qui ab eo citantur. Scripſi autem γυμνοπαιδίαις non γυμνοπαιδέαις, ut eſt in vulg. Nam in optimis *Thucydidis*, *Luciani*, *Plutarchi*, *Pauſaniæ* editionibus eſt ι, non ει. quin *Suidas* diſtinguit inter γυμνοπαιδέαν & γυμνοπαιδίαν, ita, ut illa ſit *palæſtra*, in quâ *Lycurgus* juſſerit nudos exerceri pueros, hæc autem *ſaltatio* nudorum puerorum. *Erneſt.*

νους ἐλείπνιζε. Σωκράτης δὲ μὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν, τὰ μέγιστα πᾶσι τοῖς βουλομένοις ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

ξϚ'. Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης, τοιοῦτος ὢν, ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον, ἢ θανάτου· καὶ εἴ τις τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἄνοι τις, τοῦθ' εὕροι. Κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, ἐάν τις φῶρας γένηται κλέπτων, ἢ λωποδυτῶν, ἢ βαλλαντιοτομῶν, ἢ [1] τοιχωρυχῶν, ἢ ἀνδραποδιζόμενος, ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία· ὧν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπεῖχεν.

ξγ'. Ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε ὅτε πολέμου κακῶς συμβάντος, οὔτε στάσεως, οὔτε προδοσίας, οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα

bere ſolebat: Socrates autem, quum per omnem vitam impenderet ſua, plurimum omnibus non nolentibus proderat: Etenim eos qui ad ipſum accedebant, reddebat meliores, ac deinde dimittebat.

62. Quamobrem mihi ſanè Socrates, qui talis eſſet, potius honorem de republica, quàm mortem meruiſſe videbatur: atque ſi leges etiam aliquis conſideret, hoc ipſum inveniet. Nam ſecundum leges, ſiquis furari, vel graſſando veſtes auferre, vel crumenas incidere, vel parietes perfodere, vel plagium vel ſacrilegium committere palam deprehendatur, morte multatur: à quibus flagitiis hic longiſſimè ſupra mortales omnes aberat.

63. Neque vero civitati belli alicujus malè cedentis, neque ſeditionis, neque proditionis, neque ullius unquam mali alterius auctor exſtitit. Immò ne privatim quidem

---

1 *Parietes perfodere* dicunt propriè Latini. *Græci* verò Synecdochicâ hâc locutione delectantur. Sic *Matth.* 24. 43. οὐκ ἂν ἔασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν, οὔτε κακοῖς περιέβαλεν· ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε.

ξδ'. Πῶς οὖν ἔνοχος ἂν εἴη τῇ γραφῇ, ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεούς, (ὡς οὐ τῇ γραφῇ ἐγέγραπτο,) φανερὸς ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ἀντί τε τοῦ διαφθείρειν τοὺς νέους, (εἰ δὴ ὁ γε Μέλητος αὐτὸν ᾐτιᾶτο,) φανερὸς ἦν, τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἐχόντας, τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ᾗ πόλεις τε καὶ οἴκους εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν; ταῦτα δὲ ποιῶν, πῶς ἂν μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

ullum hominem unquam vel bonis privavit, vel in mala conjecit: adeoque nullius horum, quæ diximus, culpam unquam ſuſtinuit.

64. Quo igitur pacto ille accuſationi obnoxius eſſet, qui pro eo, quòd Deos eſſe non putaret, quemadmodum in *actione* perſcriptum erat, palam ſe Deos colere ſtudioſius quam homines cæteri, declarabat: ac pro eo, quod juvenes corrumperet, quando & hoc ei crimen *Actor* impingebat, palam eos ex familiaribus, qui pravis libidinibus flagrarent, ab iiſdem ceſſare faciebat, ac ipſos ad pulcherrimæ ſplendidiſſimæque virtutis, quâ tam civitates quam familias bene adminiſtrant, amorem incitabat? Atque hæc quum faceret, quo pacto de civitate honorem non meruit maximum?

ΚΕΦ. γ'.

Ως δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς ξυνόντας, τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, [1] τούτων δὴ γράψω ὁπόσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν περὶ τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων, ἥπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας, ἢ περὶ προγόνων θεραπείας, ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τοιούτων. ἥτε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν. Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει, καὶ τοῖς ἄλλοις παρῄνει· τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας περιέργους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι.

CAP. III.

Qualis & verbis & factis totâque vitâ Socrates fuerit.

QUO autem modo mihi viſus ſit familiaribus ſuis prodeſſe, partim operibus demonſtrans, qualis eſſet, partim colloquiis uſus, horum conſcribam quæcunque meminero. Itaque divinis in rebus conſtabat eum & facere & loqui eo modo, quo Pythia reſpondet conſulentibus, quid faciendum ſit, vel de ſacrificiis, vel de cultu majorum, vel de aliâ re quâpiam, quæ hujus ſit generis. Nam Pythia reſpondet oraculo, piè facturos, ſi ex inſtituto civitatis hæc agant. At Socrates ita & ipſe faciebat, & alios facere cohortabatur; eoſque, qui aliter faciebant, ſuperſtitioſos & vanos eſſe cenſebat.

---

1 Ἀνακόλουθον eſt in his verbis. Nam τούτων non reſpondet τῷ ὡς, cui tamen reſpondere debebat, ſed potius refertur ad τὰ μὲν — τὰ δέ.— Familiaris ſanè *Xenophontis* eſt hujuſmodi ſermonis ἀνακολουθία, quam temerè quidam in ſacris ſcripturis damnârunt. *Apoc.* 2. 26. & alibi ſæpè. *Erneſt.* & *Hutch.*

β'. Καὶ εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς ταἀγαθὰ διδόναι, ὡς [1] τοὺς θεοὺς χάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι· τοὺς δὲ εὐχομένους χρυσίον, ἢ ἀργύριον, ἢ τυραννίδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, οὐδὲν διάφορον νόμιζεν εὔχεσθαι, ἢ εἰ κυβείαν, ἢ μάχην, ἢ ἄλλό τι εὔχοιντο τῶν φανερῶς ἀδήλων, ὅπως ἀποβήσοιτο.

γ'. Θυσίας δὲ θυῶν [2] μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τ' ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων [3] πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς με-

2. Precabatur etiam Deos ſimpliciter, ut bona largirentur, tanquam Dii optimè ſcirent, cujuſmodi res eſſent bonæ. At qui aurum, vel argentum, vel tyrannidem, vel aliquid aliud hujuſmodi à Diis peterent, non diſſimile quid petere putabat, quàm ſi aleam, vel prælium, vel quid aliud earum rerum peterent, quæ omnino ſunt obſcuræ, cujuſmodi ſunt eventum habituræ.

3. Quumque de facultatibus exiguis exigua ſacra faceret, nihilo ſe putabat minus præſtare, quàm ii qui de multis & magnis opibus multas & magnas hoſtias cæderent. Etenim neque decere Deos hoc aiebat, ut magnis

---

1 Pro τῶν θεῶν εἰδότων. Semel hîc tironum causâ dixiſſe ſufficiet, Atticos non ſolum genitivis conſequentiæ uti, ſed etiam nominativis, dativis, & accuſativis; in quo ferè caſum ſubſtantivi, aut vim verbi præcedentis reſpiciunt. Hîc ſunt accuſativi, quia præcedit accuſativus θεούς. de nominativis agit *Küſterus* ad *Ariſtoph. Plutum* p. 6. b. de nominativis, dativis & accuſ. vid. *Sylburg.* ad *Pauſan.* p. 930. 931. cel. *Dukeri* Ind. rerum in notis ad *Thucyd.* ut alios prætermittam. *Erneſt.*

2 Eandem ſententiam confirmat, & pauperis viduæ exemplo illuſtrat ipſe Chriſtus, *Marc.* 12. 43.

3 Pro πολλὰς &c. Solenne eſt Græcis negligere genus præcedentis ſubſtantivi, & neutrum ponere, ut intelligatur χρῆμα, ἔργον. Latini *quæ res* aut *quod* ſcil. *negotium* ponunt poſt nomina formarum, tanquam, *pecuniam, pulchritudinem.* vid. infrà ad lib. 2. c. 3. §. 1. *Erneſt.*

γάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρεν, (πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα) οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶη ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν. Ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς [1] παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν. ἐπῃνέτης δ' ἦν καὶ τῷ ἔπει τούτῳ,

[2] Καλλιώαμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι·

καὶ παρὰ φίλοις δὲ, καὶ ξένοις, καὶ παρὰ τἆλλα διαιταν καλλιὼ ἔφη παρακίνεσιν εἶναι τὸ καλλιώαμιν ἔρδειν.

δ'. Εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ θεῶν, πρὶν

potius quàm exiguis ſacrificiis gauderent, (ſic enim eis improborum ſacrificia ſæpius eſſent grata, quàm bonorum) neque vitam mortalibus optandam eſſe, ſi ſacrificia ſceleſtorum Diis eſſent acceptiora, quàm bonorum. Nimirum exiſtimabat Deos imprimis honoribus gaudere, qui ab hominibus maximè religioſis oblati eſſent: laudabat & hoc carmen,

Sacra Diis, quantum potes, immortalibus offer:

& aiebat hanc admonitionem, ut pro viribus agamus, ad amicos, ad hoſpites, ad reliquam vitæ rationem, præclaram eſſe.

4. Quod ſiquid divinitùs ei ſignificari viſum eſſet, dif-

---

1 *Cultûs Deorum eſt optimus, idemque caſtiſſimus* (inquit *Cicero*) *atque ſanctiſſimus, pleniſſimuſque Pietatis, ut eos ſemper purâ, integrâ & incorruptâ & mente & voce veneremur. De Nat. Deorum lib.* 2. Cui ſententiam Poetæ libet adjungere; *Perſ.* Sat. 2.

Compoſitum jus, faſque animo; ſanctoſque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto,
Hæc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo.

2 *Heſiod.* Ἐργ. καὶ Ἡμ. v. 336.

ἂν ἐπείθη παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῆσαι, ἢ εἴ τις αὐτὸν ἔπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν [1] ἡγεμόνα τυφλὸν, καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν, ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος. καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἵτινες οὔθ' ἃ τοῖς οὔθ' ἃ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί τι, φυλαττόμενοι τὴν οὔθ' τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντ' [2] ἀνθρώπινα ὑπερεώρα πρὸς τὴν οὔθ' τῶν θεῶν ξυμβουλίαν.

ε'. Διαίτῃ δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα, ἣν χρώμενός τις ἄν τις, εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη, θαῤῥαλέως καὶ ἀσφαλῶς βιοτεύοι, καὶ οὐκ ἂν ἐπιμήσειε τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ὅπως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. σίτῳ μὲν γὰρ τοσούτῳ ἐχρῆτο, ὅσον ἡδέως ἤσθιε· καὶ ὅπως [3] τύ-

ficiliùs perſuaderi potuiſſet, ut præter ſignificata faceret, quàm ſi quis ei ſuaſiſſet, ut cæcum & ignarum viæ ducem pro videnti & gnaro acciperet. Alios etiam ſtultitiæ accuſabat, qui, præter illa quæ à Diis ſignificata eſſent, aliquid facerent, caventes malam apud homines exiſtimationem: interim ipſe *res humanas omnes* præ divinis conſiliis aſpernabatur.

5. Corpus & animam eâ vivendi ratione caſtigabat, quâ ſi quis utatur, niſi Deo ſecus videatur, & confidenter & ſecurè poſſit degere, nec tanto carere ſumptu. Nam adeo frugalis erat, ut haud ſciam, num quis lucrum tam exiguum labore ſuo facere poſſit, quod non alendo Socrati ſufficeret. Quippe cibi tantum ſumebat, quantum jucundè comederet; & ad eum ſic

1 Simili comparatione utitur ipſe Chriſtus, *Matth.* 15. 14.

2 Vide Indicem.

3 Magis placet ἐπὶ τοῦτο quàm ἐπὶ τούτῳ. Sed magis etiam placeret ἐπὶ τούτων, quàm ἐπὶ τοῦτο. *H. Steph.*

τῳ οὕτως παρεσκευασμένος ἦει, ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὄψον αὐτῷ εἶναι. ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ, διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῴη.

5'. Εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἐλθεῖν, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸ ὑπὲρ τὴν χρείαν ἐμπίπλασθαι, τοῦτο ῥᾳδίως πάνυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν, συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας πίνειν. καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας, καὶ κεφαλὰς, καὶ ψυχὰς, ταῦτ' ἔφη εἶναι.

6'. Οἴεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὸν Κίρκην ὗς ποιεῖν, τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν· [1] τὸν δὲ Ὀδυσσέα Ἑρμοῦ τε νουθετοῦντος, καὶ [2] αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, καὶ ἀποχόμενον

paratus accedebat, ut appetitus ei cibi esset obsonium. Etiam quivis potus ei gratus erat, propterea quod non biberet, nisi sitiret.

6. Si vero nonnunquam invitatus ad cœnam vellet accedere, tum id, quod difficillimum est plurimis, cavere scilicet, ne se repleant ulterius quàm commodum sit, ipse perquam facile cavebat. Illis autem, qui hoc facere non possent, auctor erat, ab iis ut sibi caverent, quæ suadent non esurientes edere, & non sitientes bibere. Hæc enim illa esse dicebat, quæ & ventribus, & capitibus, & animis exitio sint.

7. Arbitrari autem se jocosè dicebat, Circem ex hominibus fecisse sues, quòd multis talibus eos in cœnis exciperet: Ulyssem verò partim Mercurii monitu, partim quòd ipse temperans esset, seque cohibere pos-

---

1 Fabula est apud *Homer.* Odyss. κ'.

2 *Suâ sponte*, etiam si non moneretur à *Mercurio.* Sic etiam Latini. *Terent. Andr.* 1. 2, 22. *animus ipse ægrotus*, h. e. suâ sponte ad vitia proclivis, etiam sine magistro improbo. *Ernest.*

[1] τῦ ὑπὲρ τὸν καιρὸν τῶν τοιύτων [2] ἅπτεσθαι, μηδὲ ταῦτα ὀδὲ ἡμέσθαι ὧν. τοιαῦτα μὲν δὴ τύτων ἔπαιζεν, ἅμα ἀπουδάζων.

η'. [3] Ἀφροδισίων δὲ, παρήνει τῆ καλῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· ὑ γὰ, ἔφη, ῥᾴδιον εἶ τῆ τοιύτων ἀπόμνον [4] σωφρονεῖν. Ἀλλὰ καὶ Κριτόβυλόν ποτε τὸν Κρίτωνος πυθόμενον, ὅτι ἐφίλησε

set, quo minus intempestivè hujusmodi attingeret, idcirco non factum fuisse suem. Atqui hujusmodi de his seriò simul ac joco proferebat.

8. Quod res venereas attinet, monebat, ut à formosis summoperè abstineretur: nec enim esse dicebat facile, ut ejusmodi attingendo, continenter quis se gereret. Quinimo cum aliquando audiisset, quod Critobulus Cri-

---

1 Non dubitavi in contextu ponere è conjecturâ *Stephani* τῦ, cum ἀπισχόμενον genitivum requirat. vulg. τό. *Erneſt.*

2 Απτεσθαι de cibo capiendo, vel de manûs prehensione *Coloſſ.* 2. 21. dicitur.

3 Intell. μὲν. *quod ad res venereas attinet.* vid. initium ult. §. hujus capitis.

4 *Prudenti esse animo, vel continenter, vel modestè se gerere.* (vid. lib. 1. c. 2. §. 23. & lib. 3. c. 10. §. 5.) *Prudentia* & *Pudicitia* à *Græcis* uno eodemque vocabulo (σωφροσύνη) designantur. Sic ἀφρονίστερος dicitur *demens, immodestus* —ἀφρονιστέρας ποιῦντας τὰς γυναῖκας. *Xenoph. Cyrop.* lib. 3. Ubi doctiss. *Hutchins.* vocem ἀφρονιστέρας interpretatur *per immodestiores, in venerem procliviores.* Hanc interpretationem *Euripidis* auctoritate confirmat *Portus*, qui *Veneris* nomen Αφροδίτην ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης, i. e. à *dementiâ*, deducit. vid. *Troad.* v. 989. Præterea in alio loco *Euripidis, Impudicitia* vocatur μωρία, *stultitia. Hippol.* v. 644. confer etiam similem *Aristophanis* locutionem, apud quem τὰ ἀφροδίσια dicuntur τὰ ἀνόητα.

Οἶνυ τ' ἀπίχει, κὴ γυμνασίων, κὴ τ' ἄλλων Ἀνοήτων. Νιφ. v. 416.

Sic etiam apud Latinos. *Bacch. Plauti Act.* 1. sc. 1. v. 22.

Egomet, apud me siquid stultè facere *cupias, prohibeam.*

In eodem sensu *Stultitia* in sacris Scripturis usurpatur. Επίνσεν ἀφροσύνην ἐν ὑοῖς Ισραήλ. *Deutron.* c. 22. v. 21. vide doctiss. *Merrick* in *Tryphiod.*

τὸν Αλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, παρόντος τοῦ Κριτοβούλου ἤρετο Ξενοφῶντα.

θ'. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, ὃ σὺ Κριτόβουλον ἀνόμιζες εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τῶν [1] θρασέων, καὶ τῶν προνοητικῶν μᾶλλον, ἢ τῶν ἀνοήτων τε καὶ ῥιψοκινδύνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. νῦν τοίνυν νόμιζε αὐτὸν θερμουργότατον εἶναι, καὶ [2] λεωργότατον· ὅστις καὶν εἰς μαχαίρας [3] κυβιστήσειε, καὶν εἰς πῦρ ἅλλοιτο.

ι'. Καὶ τί δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν ποιοῦντα, ταῦτα κατέγνωκας αὐτοῦ; ὃ γὰρ ὅστις, ἔφη, ἐτόλμησε τὸν Αλκιβιάδου υἱὸν φιλῆσαι, ὄντα εὐπροσωπότατον καὶ ὡραιότατον; Ἀλλ' εἰ μέν τοι,

tonis filius, Alcibiadis filium perquam elegantem oſculatus eſſet, Xenophontem, præſente Critobulo, interrogabat:

9. Dic mihi, mi Xenophon, non tu Critobulum exiſtimabas potius eorum ex hominum eſſe numero, qui continenter ſe gerunt, quàm audacium; providumque potius quàm amentem ac temerarium? omnino, inquit Xenophon. Nunc igitur eum velim exiſtimes fervidiſſimum in agendo eſſe, ac audaciſſimum; ita ut ſe vel in enſes præcipitem dare, vel in ignem inſilire audeat.

10. Et quidnam, ſubjecit Xenophon, committentem vidiſti, quòd ita de ipſo ſtatuis? Annon hic ille eſt, ait, qui filium Alcibiadis, vultu elegantiſſimo prædituм, ac pulcherrimum oſculari auſus eſt? Enimvero ſi tale quid,

---

1 Vulgò ἱερσῶν. θρασέων erat in margine *Leunclavii*, quod eſt ſequentibus accommodatius. Nulla enim mentio ἱερσύδ, ſed tantum audacis & temerarii: ἱερσῶν eſt interpretamentum. Nempe *Critobulus* à *Socrate* appellabatur θρασὺς, quia amabat puerum, eumque oſculatus erat. *Erneſt.*

2 Λεωργ. habet *Pollux*; ſed & apud *Æſchylum* eſt λεωργ.

3 Vide Indicem.

ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ῥιψοκίνδυνον ἔργον, καὶν ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑποφεύγειν.

ια'. Ω τλῆμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί ἆρ' οἴει παθεῖν καλὸν φιλήσας; ἆρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος ἀντ' ἐλευθέρου εἶναι; πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλαβερὰς ἡδονάς; πολλοῦ δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμεληθῆναί τινος καλοῦ κἀγαθοῦ; ἀνιᾶσθαι δὲ ἀναγκασθῆναι ἐφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος ἀνιάσαιτο;

ιβ'. Ω Ἡράκλεις, ἔφη Ξενοφῶν, ὡς δεινόν τινα λέγεις δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι τὰ φαλάγγια, ὀβολοῦ ἡμιωβολιαῖα τὸ μέγεθος ὄντα, τοσαῦτα μόνον τῷ στόματι, ταῖς τε ὀδύναις ἐπιτρίβει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν· οἰόν τι γὰρ τὰ φαλάγγια καὶ τὸ δῆγμα.

inquit Xenophon, temerarium facinus eſt, etiam ipſe videor id adire periculi poſſe.

11. Miſerum te, ait Socrates, quid eventurum tibi exiſtimas, ſi formoſum oſculeris? annon ſubitò pro libero ſervus eſſes? non multa in voluptates noxias impenderes? non occupatus eſſes, quo minus honeſtæ alicui præclaræque rei operam dares? non in ea cogereris incumbere, quæ ne furioſus quidem curaverit?

12. Acrem tu mehercules, inquit Xenophon, ineſſe vim dicis oſculo. Hoccine, inquit Socrates, tibi mirum eſt? an neſcis phalangia quæ vix oboli dimidii magnitudinem æquant, tantùm ori applicata, doloribus homines conficere, & mentis alienationem inducere? Ita eſt profectò, ait Xenophon: nam phalangia morſu ipſo quiddam infigunt.

ιγ'. Ω μωρὲ, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὺς δὲ καλὺς ὐκ οἴει φιλῦν[α]ς, ἐνίενα π, ὅ, π[1] σὺ ὐχ ὁρᾶς; ὐκ οἶσθ' ὅτι τῦτο τὸ ζῶον, ὃ καλῦσι καλὸν κ ὠραῖον, τοσῦτῳ δεινότερόν ἐστι τ φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὴ ἁψάμενα, τῦτο δὲ ὐδ' ἁπτόμενον, ἐάν τις αὐτὸ θεᾶ), ἐνίησί τε κ πάνυ πόῤῥωθεν τοιῦτον, ὥστε μαίνεσθαι ποιεῖν; ἴσως δὲ κ οἱ Ερωτες[2] τοξόται διὰ τῦτο καλοῦνται, ὅτι κ πόῤῥωθεν οἱ καλοὶ πληώσκυσιν. Ἀλλὰ συμβυλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπότ' ἂν ἴδῃς τινὰ καλὸν, φεύγειν τροπάδην. σοὶ δὲ, ὦ Κριτόβυλε, συμβυλεύω ἀπενιαυτίσαι· μόλις γὰρ ἂν ἴσως ἐν τοσύτῳ χρόνῳ τὸ δῆγμα[3] ὑγιὲς γένοιτο.

13. O ſtulte, ait Socrates, annon exiſtimas formoſos oſculando quiddam infigere, quod tu non videas? an neſcis, id animal, quod appellant pulchrum ac formoſum, eo phalangiis eſſe acrius, quòd illa quidem tangendo, hoc verò ne quidem tangens, ſi modò ſpectetur, infigat etiam longo ex intervallo aliquid ejuſmodi, quod inſanire faciat? Fortaſſis etiam Amores hâc ipsâ de causâ *ſagittarii* dicuntur, quòd qui formoſi ſunt etiam longo ex intervallo vulnus infligant. Quamobrem, mi Xenophon, tibi conſulo, ut ubi formoſum videris, averſo vultu fugias. Tibi verò, mi Critobule, hoc do conſilii, ut anno toto peregrineris; nam vix fortaſſe tantum intra ſpatium ex hoc morſu convalueris.

---

1 ὅ σε è conjecturâ *Steph.*

2 *Me miſerum! certas habuit puer ille Sagittas,*
Uror, & in vacuo pectore regnat Amor. *Ovid. Am.* lib. 1. E. 1.
— *Quâ pereas Sagittâ.* *Hor.* lib. 1. Od. 27.
Amores forſitan ex cruciatu non malè *Sagittarii* denominantur. Similem locutionem apud *Ezekiel.* invenimus, c. 5. 16. Βολίδας τῆς λιμῦ, *Sagittas Famis.* Quæ verba quibuſdam Interpretibus *cruciatus famis* deſignare videntur.

3 *Stobæus* ὑγιὲς γένοιτο, ſed vulgata eſt elegantior. ὑγιὴς τὸ δῆγμα eſt ὑγιὴς ἐκ τῦ δήγματος.

ιδ'. Οὕτω δὴ καὶ [1]ἀφροδισιάζειν τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας πρὸς ἀφροδίσια ᾤετο χρῆναι πρὸς τοιαῦτα, οἷα, μὴ πάνυ μὲν δεομένου τοῦ σώματος, οὐκ ἂν προσδέξαιτο ἡ ψυχή· δεομένου δὲ, οὐκ ἂν πράγματα παρέχοι. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φύσεως ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾷον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὡραιοτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωροτάτων.

ιε'. Περὶ μὲν δὴ βρώσεως, καὶ πόσεως, καὶ ἀφροδισίων, ὅπως κατεσκευασμένος ἦν, καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἧττον ἀρκούντως ἥδεσθαι τῶν πολλὰ ὑπὲρ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.

14. Sic nimirum *(Socrates)* cos rebus uti venereis, qui adverſus talia muniti non eſſent, oportere putabat; cujuſmodi animus non expeteret, ſi corpus illis non admodum egeret; ſin egeret, negotia non faceſſerent. Atque ipſum conſtabat adverſus talia adeò paratum fuiſſe, ut facilius ab elegantiſſimis ac formoſiſſimis abſtineret, quàm cæteri à turpiſſimis maximéque deformibus.

15. Quod igitur cibum, potum, & res venereas attinet, ita ſe comparaverat, ac ſe nihil quidem minus ad ſatietatem delectari putabat, quàm qui in iis laborarent, at multò minus dolere.

---

1 *Leunclavius* maluit ἀφροδιάζειν, quamvis (ut fatetur ipſe) vocabulum illud nuſquam reperiatur. Ἀφροδιάζειν, ait, eſt *ſecedere* & reſpondit præcedenti ἀπεννιαυτίσαι, *Anni ſpatio abeſſe.* Ordo conſtructionis eſt; ᾤετο, χρῆναι τοὺς μ. α. π. τ. α. ἔχοντας, ἀφροδισιάζειν πρὸς τοιαῦτα. putabat eos, qui ſe non poſſent à Venere abſtinere, eo genere Veneris uti oportere, quod non magnopere appeteret animus, niſi corpus vehementer poſtularet &c. *Erneſt.*

ΚΕΦ. δ'.

ΕΙ δέ τινες Σωκράτη νομίζουσιν (ὡς ἔνιοι γράφουσί τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι) περτρέψασθαι ἂν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γενόμενον, περαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐκ ἰσχυόν, σκεψάμενοι, μὴ μόνον ἃ ἐκεῖνος κολαστείου ἕνεκα τοὺς πάντ' οἰομένους εἰδέναι ἠρώτα ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἃ λέγων συνημέρευε τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμαζόντων, εἰ ἱκανὸς ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας.

β'. Λέξω δὲ πρῶτον, ἃ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγομένου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν Μικρὸν ἐπικαλούμενον. καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς [1] μη-

CAP. IV.

Socrates Deos eſſe demonſtrat.

QUod ſiqui Socratem putant, (ut & ſcribunt nonnulli de eo, & loquuntur, quibuſdam argumentis inducti,) fuiſſe quidem excellentiſſimum ad impellendos homines ad virtutem, verùm eò deducere non potuiſſe, ut in eâ profectus aliquos facerent; illi velim non ſolùm conſiderent, quæ coërcendi cauſa de iis interrogata, qui omnia ſcire ſe putabant, refellebat; ſed etiam ea, quæ quotidie cum familiaribus diſſerebat; atque ita, periculum faciant, potueritne ſuos familiares meliores reddere.

2. Dicam autem primùm, quæ aliquando ex ipſo audivi, diſſerente de Deo ad Ariſtodemum, cognomento *Parvum*. Hunc enim quum accepiſſet, neque Diis ſacrifi-

---

1 Pro μηχανώμενον *Leunclavius* conjicit legendum, ὅτι εὐχόμενον. Si μηχανώμενον eſt à *Xenophonte*, ſenſus hic eſt; animadvertit *Socrates Ariſtodemum, (ſi quid moliretur,)* non ut cæteros, Deos ſacrificiis placare, aut divinatione uti, ut, quem eventum res ſit habitura, cognoſceret. Intell. *n. Erneſt.*

χρώμενον, οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελᾶντα· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν ὅς τινας ἀνθρώπων [1] πεθαύμακας ὅτι σοφίας; ἔγωγ', ἔφη·

γ'. Καὶ ὅς, λέξον ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. ὅτι μὲν τοίνυν Ἐπῶν ποιήσει Ὅμηρον ἔγωγε μάλιστα πεθαύμακα, ὅτι δὲ Διθυράμβῳ [2] Μελανιππίδην, ὅτι δὲ Τραγῳδίᾳ [3] Σοφοκλέα, ὅτι δὲ Ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ὅτι δὲ Ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν.

δ'. Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἰδώλα ἄφρο-

care aliquid molientem, neque divinatione uti, adeóque ridere omnes qui hæc facerent: Dic mihi, ait, Ariſtodeme, ſuntne homines aliqui, quos ſapientiæ nomine ſis admiratus? Equidem, ait.

3. Dicito nobis, inquit *(Socrates)* eorum nomina. Equidem *(reſpondit is)* Homerum in pangendis carminibus Epicis admiratus ſum maximè, in Dithyrambo, Melanippidem, in Tragœdiâ, Sophoclem, in Statuariâ, Polycletum, in Picturâ, Zeuxin.

4. Utri verò *(inquit Socrates)* videntur tibi digni eſſe

---

1 Obſervent tirones genuinam vim *perfecti: miratus es & adhuc miraris*; neque enim deſierat *Homerum* mirari, nec reliquos, quos infrà nominat. Sic *Chryſes* apud *Homer.* Iliad. α'. 37. ad *Apollinem.* ὃς χρύσῃ ἀμφιβέβηκας, i. e. *tuitus es & adhuc tueris*, ſcil. *tueri ſoles.* Sic apud *Virgilium*, Æn. 2. 12. *Quanquam animus meminiſſe horret, luctuque refugit.* Ubi rectè conſtat *temporum* ratio; quoniam is qui animum *refugiſſe* dicat, tam de *præſenti* tempore loquitur, quàm qui *refugere* dixerit: ſic vocabula iſta, *ædificatum eſt*, *cænavit*, πεθαύμακεν, & ſimilia, tam *præſens* exhibent *tempus* rei *perfectæ*; quàm illa, *ædificatur*, *cænat*, θαυμάζει, & ſimilia, *præſens* exhibent *tempus* rei *imperfectæ.* Vid. acutiſſimum, doctiſſimumque *Clarkium* ad *Homer.* Erneſt.

2 *Melanippides Melius*, *Critonis* filius. Vixit Olymp. 65. *Erneſt.*

3 Scilicet quod minus tumidus eſſet *Æſchylo*, & ſublimior *Euripide.* etiam *Cicero Sophoclem* Tragicorum principem facit in oratore. c. 1. *Erneſt.*

νά τε καὶ ἀκίνητα, ἀξιοθαυμαστότερα εἶναι, ἢ οἱ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; πολὺ, νὴ Δία, οἱ ζῶα, εἴπερ γε μὴ τύχῃ τινὶ, ἀλλὰ τοῦ γνώμης ταῦτα [1] γεγένηται. τὰ δὲ ἀτεχμάρτως ἐχόντων, ὅτου ἕνεκά ἐστι, καὶ τῶν φανερῶς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων, πότερα τύχης καὶ πότερα γνώμης ἔργα κρίνεις; πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνόμενα γνώμης εἶναι ἔργα.

ε'. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι [2] ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους, ἐπ' ὠφελείᾳ προθεῖναι αὐτοῖς, δι' ὧν αἰσθάνονται, ἕκαστα, ὀφθαλμοὺς μὲν, ὥστ' ὁρᾶν τὰ ὁρατὰ, ὦτα δὲ, ὡς' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὀσμὴν γε μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες [3] προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφε-

majori admiratione: num qui ſimulacra mentis & motûs expertia perficiunt, an qui animalia mente & efficacitate prædita? Multò magis profectò miror auctores animalium, ſi quidem ea non fortuitò, ſed certo judicio conſilioque, facta ſint. Utra verò vel casûs, vel conſilii judicas eſſe opera: num ea, de quibus aſſequi conjectura non licet, quânam de causâ facta ſint; an quæ manifeſtò ſunt ad utilitatem aliquam relata? Nimirum ea profecta eſſe à conſilio convenit opera, quæ utilitatis causâ fiunt.

5. Annon igitur tibi videtur is, qui ab initio fecit homines, utilitatis causâ eis addidiſſe, per quæ ſenſu perciperent ſingula: nimirum oculos, ut ea cernerent, quæ cerni poſſunt: aures, ut audirent, quæ audiri poſſunt? Odorum certe, ſi nares additæ non fuiſſent, quis nobis

1 Γεγένηται eſt è conjecturâ *Stephani*. Anteà in vulg. erat γένηται.

2 Articulum ὁ, quem recepi, manifeſtè requirit Græci ſermonis ratio. *Erneſt.*

3 Secutus ſum cum Cl. *Wells* lectionem, quæ eſt in margine *Leuncl.* è conjecturâ *Stephani*, nam in textu eſt προσετέθησαν. *Erneſt.*

λος ἦν; τίς δ' ἂν αἴσθησις ἦν γλυκέων, καὶ δριμέων, καὶ πάντων τῶν ἀφ' ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐνειργάσθη;

ϛ'. Πρὸς δὲ τούτοις, ὃ δοκεῖ σοι καὶ τὸ δὲ προνοίας [1] ἔργῳ ἐοικέναι, τὸ, ἐπεὶ ἀσθενὴς μέν ἐστιν ἡ ὄψις, βλεφάροις αὐτὴν [2] θυρῶσαι, ἃ, ὅταν μὲν αὐτῇ χρῆσθαί τι δέῃ, ἀναπετάννυται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ [3] συγκλείεται; ὡς δ' ἂν μηδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, [4] ἠθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρυσί τε ἀπογεισῶσαι τὰ

exstitisset usus? Quinam sensus fuisset rerum dulcium, & acrium, & suavium illarum omnium, quæ ore percipiuntur, si non lingua in nobis fuisset indita, quæ harum est exploratrix?

6. Præterea non tibi videtur hoc quoque putandum esse Providentiæ opus, quòd quum visus imbecillis sit, palpebris hic quasi foribus muniretur, quæ, ubi visu opus est, aperiuntur; obrepente somno, clauduntur? Ut autem ne venti quidem nocerent, cilia quasi cribrum à naturâ adderentur; ac superciliis, quasi quibusdam suggrun-

---

1 Prætuli vulgatæ, ἔργον, conjecturam *Leunclavii*, ἔργῳ. Mox sec. 7. ἔοικε ταῦτα — τεχνήμασι. item, ἔοικε μηχανήμασι. *Ernest.*

2 Θυρῶσαι & sequentes aoristi activi habent vim passivam. Cujus enallages exempla apud *Aristophanem*, *Thucydidem* aliosque passim occurrunt. de verbo ἀπογεισῶσαι vid. *Victor.* Var. Lect. 24. 16. *Ernest.*

3 *Munitæ sunt Palpebræ tanquam vallo pilorum, quibus & apertis oculis, siquid incideret, repelleretur; & somno conniventibus, cum oculis ad cernendum non egeremus, ut qui, tanquam involuti, quiescerent.* *Cicero* de N. D. lib. 2. §. 57.

4 Ἠθμὸς est colum, cujus in conviviis divitum erat usus ad percolandum vinum & frigidam è nive factam. Scripsimus autem in primâ literâ asperum spiritum, non lenem, ut vulgò fit, auctore *Stephano*. Nam disertè *Apollonii* Scholiastes, ἠθμὸς διασώστας, & in antiquissimâ Inscriptione Sigeâ est ΗΕΘΜΟΣ. vid. *Chishul.* ad Inscript. Sig. p. 37. 76. 77. Cæterum frustra hanc vocem sollicitat *Victorius*, l. c. & θέλγηθρον aut simile verbum reponi vult, quod munitionis genus significaret, quando *Cicero* de Nat. D. II. 57. qui ad hunc locum respexisse vide-

ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μηδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἱδρὼς χαλεπὸς εἴη· τὸ δὲ, τῇ ἀκοῇ δέχεσθαι μὲν πάσας φωνὰς, ἐμπίπλασθαι δὲ μήποτε· καὶ τὰς μὲν πρόσθεν ὀδόντας, πᾶσι ζώοις οἵους τέμνειν εἶναι, τὰς δὲ γομφίους, οἵους παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν· καὶ τὸμα μὲν, δι' οὗ, ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῶα, εἰσπέμπεται, πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν κατατεῖναι· ἐπεὶ δὲ τὰ ἀπιόντα δυσχερῆ, ἀποστρέψαι τοὺς τούτων ὀχετοὺς, καὶ ἀπενεγκεῖν, ἧ δυνατὸν πρόσω τάττω, [1] ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων· ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα, ἀπορεῖς, πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα δοκεῖν;

ζ'. Οὐ, μὰ τὸν Δί', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γε σκοπουμένῳ πάνυ ἔοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζώου

diis, quæ ſupra oculos ſunt, tegerentur; ut ne quidem ſudor de capite manans eos læderet. Quòd item auditus voces omnes excipiat, nunquam tamen repleatur: quòd dentes anteriores univerſis animalibus dati ſint velut ad ſecandum, molares verò ad comminuendum, quæ ab iis acceperint: quòd os, per quod immittuntur in animalia, quæcunque ab iis appetuntur, propè ab oculis & naribus collocaretur: quumque moleſta ſint quæ excernuntur, canales horum averterentur, ut quàm remotiſſimè ab ipſis ſenſibus aveherentur: hæc igitur tam providè facta, fortuitane opera ſint, an à conſilio profecta, dubitas?

7. Minimè profectò, inquit, ſed mihi ſic ea conſideranti, ſapientis cujuſdam opificis, & animantium ſtudioſi artifi-

---

tur, *pilorum vallum* dixit. Nam pili illi quidem præſtant *valli* uſum, ſed etiam *coli*, quòd, ſi quid incidit, propter denſitatem retinent. Quæ autem neceſſitas eſt credendi, *Ciceronem* verbum *Xenophontis* exprimere voluiſſe, qui nec ἀπογειτῶσαι nec alia omnia expreſſit? *Erneſt.*

1 Conf. *Ciceron.* de Nat. D. II. 56. & *Ambroſ.* Hexaëm. lib. 6. c. 9. n. 72. *Decorè Creator noſter ductus reliquiarum à vultu hominis avertit, nè, dum alvum purgamus, inquinaremus aſpectum.*

τεχνήμασι. τὸ δὲ, ἐμφῦσαι μὲν ἔρωτα τῆς τεκνοποιίας, ἐμφῦσαι δὲ ταῖς γεναμέναις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου· ἀμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῴου βουλεύσαντος.

η'. Σὺ δὲ σαυτὸν φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν; ἐρώτα γοῦν, καὶ ἀποκρινοῦμαι. ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ σοῦ δοκεῖ φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῷ σώματι, πολλῆς οὔσης, ἔχεις, καὶ ὑγροῦ βραχὺ, πολλοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἄλλων δήπου μεγάλων ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρμοσαί σοι. νῦν δὲ μόνον ἆρα οὐδαμοῦ ὄντά σε εὐτυχῶς [1] πῶς δοκεῖς συναρπάσαι; καὶ

cium præ ſe ferre videntur. Jam quòd cupiditatem procreandæ ſobolis indiderit, ac matribus cupiditatem educandi, educatis maximum vitæ deſiderium, maximumque mortis metum: nimirum hæc quoque videntur illius eſſe artificiis conſentanea, qui, ut eſſent animalia, certo conſilio conſtituerit.

8. Tu verò non teipſum aliquid habere prudentiæ putas? Interroga me, ac reſpondebo. An verò nuſquam alibi quicquam eſſe putas prudentiæ? præſertim quum ſcias, quòd exiguam terræ partem habeas in corpore, quum ea magna ſit: quòd parum habeas humoris, quum humor multus ſit: itemque de ſingulis rebus cæteris, quæ magnæ ſunt, exiguam partem quum accepiſſes, ita deinde corpus tuum compactum fuit. Mentem verò, quæ ſola nuſquam eſt, quodammodo feliciter prehendiſſe te putas? atque

---

1 Celeberrimus *Daviſius* ad *Ciceron.* Nat. Deor. lib. 2. c. 6. pro πῶς legit ποθὲν. *Et tamen ex ipsâ hominum ſolertiâ eſſe aliquam mentem, & eam quidem acriorem & divinam, exiſtumare debemus. UNDE enim hanc homo adripuit? ut ait apud Xenoph. Socrates.* Hunc etiam locum affert *Sext. Empir.* & in ejus libro ſcribebatur ποθὲν.

τάδε ὑπερμεγέθη καὶ πλῆθος ἄπειρα, δι' ἀφροσύνην τινὰ ὡς οἴει εὐτάκτως ἔχειν;

θ'. Μὰ Δί', ἔφη. ὁρῶ γὰρ τοὺς [1] χυτλοὺς, ὥσπερ τῶν ἐνθάδε γινομένων τοὺς δημιουργούς. ὁρῶ δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ σύ γε ψυχὴν ὁρᾷς, ἣ τοῦ σώματος κυρία ἐστίν· ὥστε κατά γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι [2] ὀρθὴν γνώμην, ἀλλὰ τύχην πάντα πράττεις.

ι'. Καὶ ὁ Ἀριστόδημος, Ἀτοπος, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, καταφρονῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ' [3] ἐκεῖνο μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι, ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας δεήσεσθαι. ὀκνῶ, ἔφη, ὅσῳ μεγαλοπρεπέστερον ἀξιοῖ σε θεραπεύειν, τοσούτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτό.

hæc ampliſſima, numeroque infinita, per dementiam quandam in hunc ordinem eſſe redacta putas?

9. Ita profectò, inquit *(Ariſtodemus.)* Nam auctores non video, ſicut earum rerum opifices cerno, quæ heic fiunt. Nimirum tu ne tui quidem ipſius animam cernis, quæ rerum in corpore potitur: ideóque, ſi ita velis, licet tibi dicere, nihil te judicio tuo facere, ſed omnia fortuitò.

10. Tum Ariſtodemus, Ego, mi Socrates, inquit, Numen non ſperno, ſed arbitror id eſſe magnificentius, quàm ut cultu meo indigeat. Immò, ait *(Socrates,)* quanto magnificentius tui curam habere dignatur, tanto magis honore vult abs te affici.

---

1 Scil. τοῦ κόσμου. *auctores & dominos mundi.*

2 Vulgò οὐδέ. opponuntur manifeſte οὐδὲν & πάντα. Sic legendum ſuſpicabatur etiam Cel. *Geſnerus* in Chreſt. Græc. p. 103. οὐδὲ & ἀδὲν confundi oſtendit *Canterus* de rat. emend. Gr. p. 37. *Erneſt.*

3 *Stephanus* habet ἐκεῖνον. nam (ut obſervat) tolerari poteſt ἐκεῖνον licet referatur ad Δαιμόνιον, quod eſt neutrius generis: ac defendit exemplo *Homeri*, φίλε τέκνον, dicentis. Ubi etiam annotant *Scholiaſtæ*, Atticum eſſe φίλε τέκνον pro φίλον τέκνον.

ια'. Εὖ ἴοθι, ἔφη, ὅτι εἰ νομίζοιμι θεὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοίην αὐτῶν. ἔπειτ' οὐκ οἴει φροντίζειν, οἳ πρῶτον μὲν μόνον τ ζώων ἄνθρωπον [1] ὀρθὸν ἀνέφηναν, (ἡ δὲ ὀρθότης καὶ πρόνοιαν πλεῖον ποιεῖ δύασθαι, καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θᾶσθαι, καὶ ἧττον κακοπαθεῖν,) καὶ ὄψιν, καὶ ἀκοὴν, καὶ στόμα ἐνεποίησαν; ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἑρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἳ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἳ τὰ πλεῖστα, οἷς εὐδαιμονέστεροι ἐκείνων ἐσμὲν, ἐξεργάζονται;

ιβ'. Καὶ μὴν γλῶτταν γε πάντων τ ζώων ἐχόντων, μόνην τὴν τ ἀνθρώπων ἐποίησαν οἵαν, ἄλλοτε ἄλλαχῃ φαύουσαν τ στόματος, ἄρθρον τε τὴν φωνὴν, καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις, ἃ βουλόμεθα; [2] τὸ δὲ, καὶ τοὺς τῶν ἀφροδισίων

11. Equidem, inquit (*Ariſtodemus*,) ſcire te volo, non me Deos neglecturum, ſi putarem eos res humanas curare. Tu ergo curare ipſos res noſtras non arbitraris, quum primò inter animalia cætera ſolum illi hominem erectum eſſe voluerint, (& habet hoc erecta figura, ut proſpici longiùs poſſit, & rectiùs ſuperna ſpectari, & ut minus lædamur,) atque etiam viſum, auditum, os addiderint? Deinde cæteris quidem, quæ humi repant, pedes dederunt, qui ſolum hoc eis præbent, ut incedere poſſint: homini verò etiam manus addiderunt, quæ plurima perficiunt, ob quæ cæteris illis beatiores ſumus?

12. Linguam verò quum animalia cuncta habeant, ſolam humanam ejuſmodi condiderunt, ut, ore aliàs alibi contacto, vocem quaſi articulet, omniaque ſignificet, quæcunque ſignificare nobis inter nos libeat? Jam quod rei

1 Conf. *Cicer.* de Nat. D. 2. 57. ad quem locum vid. Cl. *Daviſium*.

2 *Stephanus* malebat hæc interrogativè legi, & intelligi, *πόσον ἐστὶ* vel ſimile quid. *Leuncl.* τί δὲ ſc. ἐστί. Eſt ἀνακολουθία orationis, cujus generis

ἡδονὰς τοῖς μὴ ἄλλοις ζώοις δοῦναι, ἀπειρέψαντας τὸ ἔτος χρόνον, ἡμῖν δὲ συνεχῶς μέχρι γήρως ταύτας παρέχειν;

ιγ'. Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τὸ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ' (ὅπερ μέγιστόν ἐστι) καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τοῦ ἀνθρώπου ἐνέφυσε. τίνος γὰρ ἄλλου ζώου ψυχὴ τοιαῦτα μὲν θεῶν, τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων, ἤσθηται ὅτι εἰσί; τί δὲ φῦλον ἄλλο, ἢ ἄνθρωποι, θεοὺς θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα προφυλάττεσθαι, ἢ λιμοῦ, ἢ δίψους, ἢ ψύχη, ἢ θάλπει, ἢ νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκῆσαι, ἢ πρὸς μάθησιν ἐκπονῆσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούσῃ, ἢ ἴδῃ, ἢ μάθῃ, ἱκανωτέρα ἐστὶ μνημονεῦσαι;

ιδ'. Οὐ γὰρ πάνυ σοι καταδηλον, ὅτι τοῦτο τὰ ἄλλα ζῶα, ὥσπερ θεοὶ, ἄνθρωποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι

venereæ voluptates animalibus cæteris ita dederint, ut certum anni tempus eis præſcripſerint, quum nobis ad ſenectutem uſque has continuò ſuppeditent?

13. Neque tamen ſatis hoc Deo fuit, ut corporis curam haberet: ſed (quod maximum eſt) etiam præſtantiſſimam animam hominis naturæ dedit. Nam cujus alterius animalis anima deprehendit primum de Diis, qui hæc ampliſſima longéque pulcherrima conſtruxerunt, eos eſſe? Quod item aliud genus, præter homines, Deos colit? Quænam alia anima humanam ſuperat in præcavendâ fame, ſiti, frigoribus, caloribus, vel in medendo morbis, vel exercendo robore, vel ampliori doctrinâ comparandâ, vel in eorum memoriâ retinendâ, quæcunque vel audierit, vel viderit, vel didicerit?

14. An enim planè tibi manifeſtum non eſt, homines inter animalia cætera quaſi Deos quoſdam vivere, longè

multa apud optimos auctores, ſed imprimis apud *Xenophontem* frequentia exempla ſunt, notante etiam Cl. *Hemſterhuſio* ad *Lucian.* p. 66. Intellige è ſuperioribus, σὺν εἴσει σχολῆς ἕζεσθαι; *Erneſt.*

καὶ τῇ ψυχῇ κεκαπηευόντες; ὅτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμιν, ἠδύνατ' ἂν πορίζειν, ἃ ἐβούλετο· νῦν δ' ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστὶ, πλέον οὐδὲν ἔχει. σὺ δὲ ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκὼς, οὐκ οἴει σῶ θεὸς ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν [1] τι ποιήσωσι, νομιεῖς αὐτὸς σοὶ φροντίζειν;

ιε'. Ὅταν πέμπωσιν, ὥσπερ [2] σὺ φὴς πέμπειν αὐτὸς, συμβούλους, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. ὅταν δὲ Ἀθηναίοις, ἔφη, πυνθανομένοις τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτός; οὐδ' ὅταν τοῖς Ἕλλησι τέρατα πέμπουσιν προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις; ἀλλὰ μόνον σε ὑφαιροῦντες τῆς ἀμελείας καθαπίθενται;

ab ipsâ naturâ tum corpore tum animâ cæteris præstantes? Nec enim si bovis haberet corpus, mentem autem hominis, facere, quæ voluisset, potuisset: nec illa, quæ manus quidem habent, sed mente carent, cæteris præstant. Tu verò, quum utrumque pretii longè maximi consequutus sis, non curare te Deos arbitraris? At quidnam ubi fecerint, curam eos habere tui putabis?

15. Quum miserint, (*inquit Aristodemus,*) quemadmodum tu dicis eos mittere, consiliarios eorum quæ vel agenda, vel non agenda sint. Verum ubi quid Athenienſibus, subjecit (*Socrates,*) per divinationem consulentibus respondent, annon tibi quoque respondere putas? Non quum cæteris Græcis, quum hominibus universis portenta mittunt, quibus aliquid ante denuntiant? Te scilicet solum eximentes, extra curam suam collocant?

---

1 Τὶ h. l. eximiam vim habet: *Si quid Dii illustre fecerint, ex quo intelligi posset, Deos esse. Stephanus* τὶ scribendum censet, hoc sensu, *quid facientibus Diis credes* &c. sed quid fiet particulæ ὅταν & quam vim habebit? *Ernest.*

2 *Stephanus* malebat σοὶ quod est in vulgatis nonnullis. *Ernest.*

ις'. Οἴει δ' ἂν, τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῦσαι, ὡς ἱκανοί εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν; καὶ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέποτ' ἂν αἰσθέσθαι; οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τὰ πολυχρονιώτατα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ εὐφρονιμώτατα ἡλικίαι, θεῶν ἐπιμελέστατα;

ιζ. Ω γαθὲ, ἔφη, κατάμαθε, ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς σὸν τὸ σὸν σῶμα, ὅπως βούλεται, μεταχειρίζεται. οἴεσθαι οὖν χρὴ καὶ τὴν ἐν παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ ᾖ, οὕτω πράττεσθαι· καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὁρᾶν· μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ

16. Num arbitraris Deos hominibus opinionem indituros fuisse, quòd & beneficiis & pœnis adficere possint, si non reverà id possent? Et homines arbitraris perpetuò deceptos horum nihil unquam sensisse? Non vides, quòd quæ inter res humanas & antiquitatis & sapientiæ principatum tenent, nimirum urbes & nationes, divino cultui sint addictissimæ; quodque hominum ætates prudentissimæ res divinas maximè curent?

17. Disce, inquit, ô bone vir, etiam mentem tuam, dum inest corpori, ex arbitratu suo corpus gubernare. Quamobrem existimandum est, illam quoque sapientiam, quæ est in hoc universo, sic omnia regere, quemadmodum ipsi gratum est: non oculum tuum ad multa usque stadia pertingere posse, & non posse Dei oculum, simul omnia intueri: neque animum tuum tam de rebus, quæ hîc ac-

---

1 *Apud majores tanta Religionis* (inquit *Cicero*) *vis fuit, ut quidam Imperatores etiam seipsos Diis immortalibus, capite velato, verbis certis, pro Republicâ devoverunt. N. D.* lib. 2.

τῶν οἰήσεσθε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὸν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι.

ιη'. Ἢν μέντοι, ὥσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γιγνώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας, καὶ χαριζόμενος τοῖς ἀντιχαριζομένοις, καὶ συμβουλεύομενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους· οὕτω καὶ τῶν θεῶν πεῖραν λαμβάνῃς θεραπεύων, εἴτι σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσῃ τὸ θεῖον, ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὥσθ' ἅμα πάντα ὁρᾶν, καὶ πάντα ἀκούειν, καὶ [1] παντὸς παρεῖναι, καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι [2] αὐτούς.

ιθ'. Ἐμοὶ μὲν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς σωφρονοῦντας ἐδόκει

cidunt, quàm de illis, quæ in Ægypto, & Siciliâ, cogitare poſſe; & non poſſe Dei ſapientiam ſimul omnia curâ ſuâ complecti.

18. Enimvero ſi, quemadmodum animadvertis, dum homines colis, qui te viciſſim colere velint; ac dum gratificaris, qui viciſſim velint gratificari; dum conſulis alios, quinam prudentes ſint perſpicis: eodem modo Deos etiam colendo periculum feceris, an quid tibi velint iis de rebus, quæ hominibus obſcuræ ſunt, conſulere; tum verò intelliges Numen tantum ac tale eſſe, ut omnia pariter videat, & audiat omnia, & ubique adſit, & pariter omnium curam gerat.

19. Hæc quum diceret *(Socrates,)* non mihi tantùm in

---

1 Sic noſter *Cyrop.* lib. 2. Πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα &c. Confer etiam *Pſalm.* 139. v. 7.

2 Repete ἀπὸ κοινοῦ —— θεοὺς ex τὸ θεῖον. Sic *Thucyd.* II. 47. νόσος —— λεγόμενον ſcil. νόσημα. ad q. l. vid. Schol. & Cel. *Dukerum. Pauſan.* IIX. 8. στρατολογοῦντες Ἀχαιῶν στρατιὰν καὶ Ἄρατον ἡγεμόνα ἐπ' αὐτῇ ſc. στρατιᾷ. *Erneſt.*

ποιεῖν, ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσίων τε, καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχρῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν· ἐπείπερ ἡγήσαντο μηδὲν ἄν ποτε, ὧν τοιοῦτοι εἶεν, θεοὺς λαθεῖν.

ΚΕΦ. ε'.

ΕΙ δὲ [1] δὴ καὶ ἡ Ἐγκράτεια καλόν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα, εἴπερ τοῦτο βασανίζεται, λέγων εἰς [2] τοιαύτην τοιάδε· ὦ ἄνδρες, εἰ, πολέμου ἡμῖν ἡμομένου, βουλοίμεθα ἑλέσθαι ἄνδρα, ὑφ' ὧ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σωζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἆρ' ὅντιν' ἂν αἰσθανοίμεθα ἥττω γαστρὸς, ἢ οἴνου, ἢ ἀφροδισίων, ἢ πόνου, ἢ ὕπνου, τοῦτον αἱροίμεθα;

familiaribus ſuis efficere videbatur, ut quoties ab hominibus conſpicerentur, à rebus impiis, injuſtis, turpibus abſtinerent, ſed etiam quoties in ſolitudine degerent: quippe qui exiſtimarent, nihil unquam eorum quæ agerent, occultum eſſe Diis poſſe.

CAP. V.

Temperantiæ Laus.

QUod ſi etiam Continentia poſſeſſio quædam bona & præclara eſt homini, diſpiciamus, an aliquid proficeret, ita de eâ diſſerens: Si bello nobis indicto, viri, aliquem vellemus eligere, per quem nos maximè ſalutem conſequi, atque hoſtes in poteſtatem noſtram redigi cuperemus; num aliquem legeremus, qui & à gulâ, & à vino & à rebus venereis, & à labore, & à ſomno vinci ſe pateretur?

---

1 Δὴ h. l. δεινότητα quandam habet. *Si vero eſt temperantia bonum, ut eſt certè magnum.*

2 *Steph.* malebat è *Stobæo*, ταύτην. rectè. Syllaba τοι eſt è ſequente voce τοιάδε. *Erneſt.*

καὶ πῶς μὲν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι, ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι;

β'. Εἰ δ' ὅτι τελευτῇ τοῦ βίου φυόμενοι βουλοίμεθά τῳ ἐπιτρέψαι, ἢ παῖδας ἄῤῥενας παιδεῦσαι, ἢ θυγατέρας παρθένους ἀφυλάξαι, ἢ χρήματα ἀφανῶσαι, ἆρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἡγησόμεθα τὸν ἀκρατῆ; δούλῳ δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἄν, ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργων ἐπίσασιν; διάκονον δὲ καὶ ὑπηρετοῦντα τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν ὡσοῦν λαβεῖν; ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἄν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν [1] γε φυλάξασθαι τοιοῦτον φύσασθαι;

γ'. Καὶ γὰρ ὄντως, ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα, ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερὸς, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος,

Et quînam ſtatuere poſſemus, ejuſmodi hominem vel ſaluti noſtræ conſulere, vel victoriâ de hoſtibus potiri poſſe?

2. Itidem ſi vitæ fine nobis imminente, committere vellemus alicui vel liberos mares erudiendos, vel filias virgines cuſtodiendas, vel ſervandam pecuniam; num hominem intemperantem in his fide dignum eſſe putaremus? Et ſervo intemperanti num vel pecora, vel penum, vel ut operi præeſſet, committeremus? Num miniſtrum, & obſonatorem ejuſmodi, vel gratis accipere vellemus? Enimvero ſi ne ſervum quidem intemperantem accepturi ſimus, quî non operæ pretium ſit cavere ne quis ipſe talis fiat?

3. Etenim non ita, quemadmodum avari homines, qui, dum aliis pecunias auferunt, ſeipſos videntur collocupletare; ſic & intemperans aliis quidem nocet, ſibi verò ipſi pro-

1 Obſervent tirones, particulam γε poſt ὁ, ὃς, ἐγὼ, σὺ, αὐτὸς, ἐκεῖνος, αὐτῷ &c. non abundare, ſed vim aliquam & ἔμφασιν afferre. *Erneſt.*

ἀλλὰ κακοῦργος μὴ τ᾽ ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακουργότερος· [1] εἴγε κακουργότατόν ἐστι, μὴ μόνον τ᾽ [2] οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα, καὶ τ᾽ ψυχήν.

δ'. Ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἡσθείη τῷ τοιούτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις, καὶ τὰς πόρνας ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἑταίρους; ἆρά γε οὐ χρὴ πάντα ἄνδρα ἡγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶ) κρηπῖδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ καταστρώσασθαι;

ε'. Τίς γὰρ ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἂν ἀγαθὸν, ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων, αἰσχρῶς ἀφανισθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, [3] νὴ τὴν Ἥραν, ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι, μὴ

deſt; ſed ut alios detrimento adficit, ita ſeipſum multo magis lædit: ſi quidem longè pernicioſiſſimum eſt, non modò domum ſuam deſtruere, ſed etiam corpus & animam.

4. Cæterùm in conſuetudine familiari quis ejuſmodi homine delectetur, quem & de obſonio, & de vino majorem ſciat voluptatem capere, quàm ex amicis; magiſque ſcorta diligere, quàm ſocios? Nonne quemvis hominem, qui nôrit temperantiam virtutis eſſe fundamentum, hanc primùm in animo ſuo parare decet?

5. Quis enim abſque hâc vel rectè boni aliquid diſcat, vel exercitatione conſequatur? Quis voluptatibus ſerviens non turpiter tum corpore tum animo affectus ſit? Equidem ita profectò ſtatuo, homini libero optandum eſſe, ut

---

1 *Si quidem perniciosissimum est, ut nemo dubitat.*

2 Οἶκον ſcil. *facultates.* Sic apud *Homerum* οἶκον κατέδειν. & *Mem.* lib. 3. 6. 14. οἶκος *familia* interpretatur.

3 Eâdem jurandi formulâ uſus eſt *Xenophon* Κύρου παιδ. lib. 1. c. 11. ubi malè *Hutchinſon* ſubſtituit νὴ τὸν Δία. quæ de *Junone* ibi dicuntur,

τυχεῖν ἄλλου τοιούτου, ἀλλοῦντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς [1] ἱκετεύειν τοὺς θεούς, ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἂν μόνον ὁ τοιοῦτος [2] σωθείη.

ϛ'. Τοιαῦτα δὲ λέγων, ἔτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυεν. ὑπῆρχε μὲν γὰρ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν κρείττων, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων· νομίζων

hujuſmodi ſervum non conſequatur; atque illi, qui voluptatibus ejuſmodi ſervit, Deos eſſe obſecrandos, ut dominos bonos nanſciſcatur: nam hoc modo tantùm vir talis ſalvus eſſe poſſit.

6. Hæc quum ita diceret, longè ſe temperantiorem ipsâ re, quàm oratione, demonſtrabat. Quippe non ſolùm iis voluptatibus ſuperior erat, quæ corpore percipiuntur, ſed etiam eâ, quæ ex opibus: exiſtimabat enim, illum,

---

per quam apud Latinos Mulieres jurant (vid. Intt. ad *Petron.* c. 25.) ἀπροσδιόνυσα ſunt. Non jurat *Socrates*, aut ibi *Cyrus* per *Junonem*, ut Mulieres, quæ per eam, ut per Genium ſuum viri, jurabant, ſed per *Junonem Deam, Reginamque Deorum.* Quod in Codice *Bodl.* eſt νὴ τὴν Δία, nihil prodeſt viro clar. Lex eſt Critica, eaque certiſſima, quæ è duabus lectionibus minus uſitatam jubet præferre. Cæterùm, cum Vir cl. *Cyrop.* ederet, fugiebat eum hic locus & alii. v. lib. 3. 10, 9. & 11. 5. hactenus *Erneſtus.* Verùm *Forſterus*, qui 5 *Platonis* Dialogos eleganti formâ nuperrimè Oxoniæ edidit, *Hutchinſonum* tuetur, quòd (ut ait) *nullum Numen apud Perſas habuit Juno.* vide eum in Notis p. 344. Ego putarem *Xenophontem* Deam *Mythram* aut *Mylittam*, quam Babylonii & Perſæ coluerunt, Græco more Ἥραν ſive *Junonem* vocâſſe, ſed hoc eruditis diſputandum relinquo. vide doctiſſ. *Ramſay de Theol. Ethn. paſſim.*

1 Intell. χρή, quod quodammodo latet in εὐκτὸν εἶναι. apud *Stobæum* eſt ἱκετευτέον. *Erneſt.*

2 Dignum notatu eſt quod σώζειν à *Socratis* diſcipulis dicuntur, qui liberantur à vitiis, incommodiſque, quæ vitam vitiis inquinatam comitantur. *Cebes* in Tabulâ de Genio ait; δείκνυσι πολλὰν ὁδὸν αὐτοὺς δεῖ βαδίζειν ἐὰ σώζεσθαι μέλλουσιν ἐν τῷ βίῳ. vide *Clerici* Sylv. Philol. c. 8. Inde ἀπολλύμενος eſt vir *perditus* vel *ſceleratus.*

τὸν πρὸς τῆ τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα, δεσπότην ἑαυτῷ καθιστάναι, καὶ δουλεύειν δουλείαν ὁτῳδημοῦν ἥτιον αἰσχρόν.

ΚΕΦ. ϛ'.

ΑΞιον δ' αὐτῷ, καὶ ἃ πρὸς Ἀντιφῶντα τὸν [1] σοφιστὴν διελέχθη, μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτὲ βουλόμενος τοὺς συνουσιαστὰς αὐτοῦ παρελέσθαι, προσελθὼν τῷ Σωκράτει, παρόντων αὐτῷ, ἔλεξε τάδε·

β'. Ω Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ᾤμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐ-

qui abs quovis pecuniam acciperet, dominum ſibi conſtituere, ac ſervitutem ſervire quâvis aliâ turpiorem.

CAP. VI.

Socratis cum Antiphonte Sophiſtâ diſputatio.

FUerit autem operæ pretium, ne illa quidem præterire; quæ cum Antiphonte Sapientiæ Profeſſore diſſeruit. Antipho enim, quum aliquando familiares *(Socratis)* ab eo vellet abducere, ad Socratem accedens, ipſis etiam præſentibus, hâc uſus eſt oratione:

2. Arbitrabar ego, Socrates, eos, qui philoſopharentur,

---

1 Intellige *Rhamnuſium* illum, à quo omnes excellentes Oratores, *Rhamnuſii* dicti, teſte *Suidâ*. de eo vide copioſiſſimè agentem *Fabric. Bibl. Gr.* 2, 26. *Sophiſtæ* Nomen (verba ſunt *Hutchin.* in Κυρεπ. p. 134.) honorificum antiquis Temporibus Dignationiſque plenum fuiſſe plurium Auctorum teſtimonio conſtat. Hoc nomine non ii tantum potiti ſunt, qui eximii in dicendo erant, ſed ex Philoſophis, qui facundè animi ſenſa exprimerent. *Laërtius* p. 9. οἱ σοφοὶ (inquit) τὴν σοφιστὴν ἐκαλοῦντο. Quarum prior Appellatio, ex *Caſauboni* ſententiâ, ſapientiæ habitum inhærentem notat; poſterior munus docendi, quod olim functi ſunt plerique Sapientium. Vide *Philoſt.* de *Vitis Sophiſtarum*.

δαιμονεστέρους χρῆναι γίγνεσθαι. σὺ δέ μοι δοκεῖς τἀναντία τῆς σοφίας ἀπολελαυκέναι. ζῇς γοῦν οὕτως, ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ἐπὶ δεσπότῃ διαιτώμενος μείνειε. σιτία τε σιτῇ, καὶ ποτὰ πίνεις τὰ φαυλότατα, καὶ ἱμάτιον ἀμφίεσαι οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θέρους τε καὶ χειμῶνος, [1] ἀνυπόδητός τε καὶ [2] ἀχίτων διατελεῖς.

γ'. Καὶ μὴν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ κτωμένοις εὐφροσύνη, καὶ κεκτημένοις ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἥδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς, μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς

feliciores fieri oportere: at tu mihi videris contrariâ quâdam ratione fructum ex ſapientiâ tuâ percepiſſe. Sic enim vivis, quo pacto ſi vel quivis ſervus ſub domino victitaret, non maneret. Uteris cibo potuque viliſſimo, neque tantùm veſte vili, ſed eâdem quoque per æſtatem & hyemem indueris, & ſemper calceis tunicâque cares.

3. Prætereà pecuniam non accipis, quæ & comparantibus eſt voluptati, & iis qui jam comparârunt, liberaliùs jucundiúſque vivendi cauſam præbet. Quamobrem, ſi, quemadmodum reliquorum ſtudiorum magiſtri diſcipulos ſuos imitatores ſui efficiunt, tales tu quoque familiares

---

1 More Philoſophorum & omninò ſeveriorum Hominum, quamvis illuſtrium & beatorum. vid. *Kuſter.* ad *Ariſtoph.* Nub. v. 103. *Salmaſ.* ad *Tertullian. de pallio.* p. 416. *Erneſt.*

2 Hoc quoque ſeverioris Hominis indicium, ut multiplicatæ Tunicæ molliorum. Itaque Cynici ſine tunicâ pallium geſtabant, imitati *Socratem.* Unde apud *Lucian. Lycinus Cynico*, ita ut hîc *Antiphon Socrati* objicit: ἀχίτων εἶ, καὶ ἀνυποδήτους. Quod tamen non ita accipiendum, quaſi nudum corpus velarint pallio, ſed quod *Interulam* tantum *Tunicam* habebant, (ὑπενδύτην) non autem *ſuperariam* (ἐπινδύτην) quam κατ' ἐξοχὴν *tunicam* vocabant Veteres, & qui eam non habebant ἀχίτωνας, ut docuit multis *Salmaſius* l. c. p. 70. s. 410. s. *Erneſt.*

σωόντας ἀφαθήσεις, νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλον εἶναι.

δ'. Καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, ὑποπτεύειν με ὕτως ἀνιαρῶς ζῆν, ὥστε πέπεισμαι, σὲ μᾶλλον ἀποθανεῖν ἂν ἑλέσθαι, ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἴθι οὖν, ἐπισκεψώμεθα, τί χαλεπὸν ἡμᾶς τῷ ἐμῷ βίῳ.

ε'. [1] Πότερον, ὅτι τοῖς μὴ λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπεργάζεσθαι τοῦτο, [2] ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λαμβάνωσιν· ἐμοὶ δὲ μὴ λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη ἀφαλέσθαι, ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι; ἢ τὴν δίαιταν μου φαυλίζεις, ὡς ἧττον μὴ ὑγιεινὰ ἐσθίοντος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἧττον δὲ ἰσχὺν παρέχοντα; ἢ ὡς χαλεπώτερα πορί-

tuos reddes; putare debes, infelicitatis te magistrum esse.

4. Ad ea Socrates: suspicari mihi videris, inquit, Antipho, tam ærumnosam me vitam degere, ut equidem persuasus sim, malle te mori, quàm meo more vivere. Age igitur, dispiciamus quid in meâ vitâ acerbi deprehenderis.

5. An quod necesse sit, eos, qui pecuniam accipiunt, hoc ipsum præstare, cujus causâ mercedem accipiunt; quum mihi mercedem nullam accipienti necesse non sit ad eum differere, quem nolim? An vilem victum esse meum putas, qui minùs salubribus vescar, ac tu, quæque minus roboris suppeditent? An quod ea comparatu dif-

---

1 *Sed & illum, quem nominavi (Gorgiam) & cæteros Sophistas, ut è* Platone *intelligi potest, lusos videmus à Socrate. Is enim percontando, atque interrogando elicere solebat opiniones quibuscum differebat, ut ad ea, quæ ii respondissent, siquid videretur, diceret. Cicer. de finibus lib.* 2. n. 2.

2 Quamplurima hujusce Constructionis cum dativo occurrunt Exempla. *Herod.* habet Πυθόμενοι ἐπ' οἷς ἦλθον. *Scisciti quâ de Causâ advenissent.* Sic *Matth.* 26. 50. Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει;

σαῦ τὰ ἐμὰ ἀφαιτήματα τῶν σῶν, ἀφ' ὧν τὸ ἀσθμιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα ἐστί); ἢ ὡς ἡδίω σοὶ, ἃ σὺ ὠδοποιάζῃ, ὄντα, ἢ ἐμοὶ λέγω; οὐκ οἶσθ', ὅτι ὁ μὲν ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου δεῖται· ὁ δὲ ἥδιστα πίνων, ἥκιστα τοῦ μὴ παρόντος ὀπτῆς ἐπιθυμεῖ;

ϛ'. Τά γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι, ψύχους καὶ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλονται, καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ ἀφ' ὧν τὰ λυποῦντα τοὺς πόδας κωλύωνται πορεύεσθαι· ἤδη οὖν ποτέ ἠσθου ἐμὲ ἢ ἀφ' ψύχος μᾶλλόν τι ἔνδον μένοντα, ἢ ἀφ' θάλπος μαχόμενον τῇ σκιᾷ, ἢ διὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας ὑ βαδίζοντα, ὅπου ἂν βούλωμαι;

ζ'. Οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέσταλοι τῷ σώματι, μελετήσαντες, τῶν ἰσχυροτάτων ἀμελησάντων χρείττους τε γίγνονται), [1] πρὸς

ficiliora putas esse, quibus ego vescor, quàm quibus tu vesceris, quod & rariora sint, & majoris pretii? An ea, quæ tu paras, tibi jucundiora esse dicam, quàm mihi? Num ignoras, quòd qui suavissimè vescitur, minimè indigeat obsonio; qui summâ cum voluptate bibit, minimè potum absentem desideret?

6. Vestes quidem qui commutant, frigoris eas æstûsque causâ commutare nôsti, & calceis pedes muniunt, ne propter illa, quæ pedes lædunt, iter facere prohibeantur: Tu verò an unquam sensisti me vel propter frigus magis quàm aliquis alius domi manere, vel propter æstum cum aliquo de umbrâ pugnare, vel propter pedum dolorem non pergere, quo velim?

7. An nescis, eos qui à naturâ sunt corporibus maximè imbecillis præditi, posteaquam se exercuerint, in iis ad quæ se exercuerint, robustissimos quosque, qui exercitationes

---

1 *Stobæus* habet πρὸς ἃ ἂν μελετήσωσι.

ἃ μελετῶσι, καὶ ῥᾷον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμὲ δὲ ἆρα οὐκ οἴει τῷ σώματι ἀεὶ τὰ συντυγχάνοντα μελετῶντα καρτερεῖν, πάντα ῥᾷον φέρειν σοῦ μὴ μελετῶντος;

η'. Τῷ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ, μηδ' ὕπνῳ, καὶ λαγνείᾳ, οἴει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι, ἢ τὸ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδίω, ἃ οὐ μόνον ἐν χρείᾳ ὄντα εὐφραίνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας παρέχοντα ὠφελήσειν ἀεί; καὶ μὴν τοῦτό γε οἶσθα, ὅτι οἱ μὲν οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ εὐφραίνονται· οἱ δ' ἡγούμενοι καλῶς πορίζειν ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν, ἢ ναυκληρίαν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι, ὡς εὖ πράττοντες εὐφραίνονται.

θ'. Οἴει οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τοσαύτῃ ἡδονῇ εἶναι, ὅσῃ ἀπὸ τοῦ ἑαυτόν τε ἡγεῖσθαι βελτίω γίγνεσθαι, καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν πλατεῖαν ταῦτα νομίζων. ἐὰν

neglexerint, ita ſuperare, ut ea faciliùs ferant? Me verò non putas corpus meum exercendo conſuefacere, ut, quæcunque ſemper acciderint, patienter ferat; ideoquæ cuncta me faciliùs perferre, quàm te, qui te non exerces?

8. An verò cauſam tu aliam veriorem eſſe putas, quòd gulæ, ſomno, laſciviæ non ſervio; quàm quòd his alia quædam habeo ſuaviora, quæ non ſolum in neceſſitate conſtitutum exhilarant, verùm etiam hoc ipſo, quòd commodi perpetui ſpem faciant? Prætereà ſcis, eos homines qui nihil proſperè ſibi ſucceſſurum exiſtimant, non eſſe lætos: quum illi, qui præclarè ſibi vel agriculturam, vel naviculatoriam, vel quid aliud, quo occupati ſunt, ſuccedere putant, quaſi qui rebus utantur proſperis, voluptatem capiant.

9. Tune verò de his omnibus tantum voluptatis percipi putas, quantum ex eo, quod aliquis ſeipſum meliorem reddi putat, & amicos meliores conſequi? quod equidem nunquam non de me ſtatuo. Jam ſi

δὲ [1] δὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν δέῃ, ποτέρῳ ἢ πλείων σχολὴ τούτων ἐπιμελεῖσθαι, τῷ, ὡς ἐγὼ νῦν, ἢ τῷ, ὡς σὺ μαχαιρίζεις, ἀφαιτωμένῳ; στρατεύοιτο δὲ πότερος ἂν ῥᾷον, ὁ μὴ δυνάμενος ἄνευ πολυτελοῦς διαίτης ζῆν, ἢ ᾧ [2] τὸ παρὸν ἀρκοίη; ἐκπολιορκηθείη δὲ πότερος ἂν θᾶττον, ὁ τῶν χαλεπωτάτων [3] δεόμενος μᾶλλον, ἢ ὁ τοῖς ῥᾳστοις [4] ῥᾳστως συντυγχάνειν ἀρκοῦντως χρώμενος;

ι'. Ἔοικας, ὦ Ἀντιφῶν, τὴν εὐδαιμονίαν [5] οἰόμενος τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν εἶναι· ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι, θεῖον εἶναι, τὸ δὲ ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου· καὶ τὸ μὲν θεῖον, κράτιστον, τὸ δὲ ἐγγυτάτω τοῦ θείου, ἐγγυτάτω τοῦ κρατίστου.

vel amici juvandi ſint, vel ipſa civitas, cuinam plus otii fuerit ad ea procuranda? eine, qui, ut ego, victitat; an qui illo modo, quem tu prædicas? Uter facilius militiam perferat? Iſne, qui nequit abſque ſumptuoſo victu vivere, an cui ſatis eſt id quod adeſt? Uter citius expugnabitur? Iſne, qui quod inventu difficillimum ſit requirit; an qui eorum uſu, quæ facillimè obvia ſunt, abundè contentus eſt?

10. Videris, Antipho, felicitatem deliciis ac ſumptuoſo apparatu metiri: Ego verò arbitror, nullâ re indigere, divinum eſſe; quam pauciſſimis, proximum Dei naturæ: ac divinum quidem quod ſit, præſtantiſſimum eſſe; quod autem divino proximum, id etiam præſtantiſſimo proximum eſſe.

---

1 Vid. ſuprà ad C. 5. §. 1.

2 Similis Locutio occurrit in Epiſt. ad *Hebr.* c. 13. v. 5. ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. Confer etiam quod *Curtius* de Macedonum frugalitate lib. 1. 3, 15. *Et ne Auri* (inquit *Charidemus*) *argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa Diſciplina paupertate Magiſtrâ ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt, cibus, quem occupant, ſatiat.*

3 Var. Lect. χαλεπωτάτων εὑρεῖν τι δεόμενος, ἢ ὁ &c.

4 Ῥᾳστως Cel. *Geſnero* ſuſpectum eſt. *Erneſt.*

5 Ἔοικας οἰομένῳ. h. e. νομίζεις.

ια'. Πάλιν δέ ποτε ὁ Ἀντιφῶν Ἀριστοκράτει τῷ Σωκράτ[ους] εἶπεν· ὦ Σώκρατες, ἐγώ τοι σὲ μὲν δίκαιον νομίζω, σοφὸν δὲ οὐδ' ὁπωστιοῦν· δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς τοῦτο γιγνώσκειν· οὐδένα γ' οὕτω τῆς σωφροσύνης ἀργύριον πράττῃ. καίτοι τό [1] γε ἱμάτιον, ἢ τὴν οἰκίαν, ἢ ἄλλό τι, ὧν κέκτησαι, νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι, οὐδενὶ ἂν [2] μὴ ὅτι τοσούτου δοίης, ἀλλ' οὐδ' ἐλάττονος τῆς [3] ἀξίας λαβών.

ιβ'. Δῆλον δή, ὅτι εἰ καὶ τὴν σωφροσύνην ὅτου τινὸς ἀξίαν εἰ[δείης], οὐ ταύτης ἂν οὐκ ἐλάττονος τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράττου. [4] δίκαιος μὲν οὕτω ἂν εἴης, ὅτι οὐκ ἐξαπατᾷς οὐδὲ πλεονεξίᾳ· σοφὸς δὲ οὐκ ἄν, μηδενός γε ἄξια ὠνούμενος.

11. Rurſus idem Antipho diſſerens aliquando cum Socrate, ait: Juſtum equidem eſſe te judico, mi Socrates, verum ne tantillum quidem ſapientem: quod etiam ipſe mihi non videris ignorare. Nam à nemine mercedem exigis eo nomine quòd tecum verſetur. Atqui ſi hancce veſtem, vel domum, vel aliud quiddam, quod in bonis tuis eſt, pretio dignum eſſe putares; non dicam gratis, ſed ne minori quidem accepto pretio, quàm quanti ea res eſſet, dares.

12. Itaque patet te, ſi exiſtimares ullius eſſe pretii doctrinam tuam, ex dignitate ejus pecuniam exacturum. Sis ergo ſanè juſtus, quòd ob avaritiam neminem decipis: nequaquam verò ſapiens, quum nullius pretii ſint ea, quæ nôſti.

---

1 *Hancce veſtem.* vid. ſuprà ad c. 5. ſect. 2.

2 Μὴ ὅτι vel οὐχ ὅτι. *non modo non gratis dares, ſed non* &c. *Dion. Halicarn.* lib. 2. c. 18. Μύθους οὐχ ὅτι θεῶν, ἀλλ' οὐδ' ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀξίους. *non modo non Diis, ſed non hominibus.* Intell. λέγω.

3 Subintelligitur τιμῆς, quod *pretium* ſignificat. Sic Κυρ. Παιδ. lib. 2. Ἐδόξει δ' ἂν τὴν ἀξίαν ἔχειν τιμᾶσθαι. Sic *Mem.* lib. 2. c. 5. §. 2. Ἀξίαν τῶν φίλων, ὥσπερ τῶν οἰκετῶν. Sic in ἐξ ἴσης ſupple τιμῆς *æquo pretio*, unde ἰσοτιμία. vide *Lamb. Boſ.* Ellipſ. Græc. v. τιμή.

4 Non tantum *Hebræi*, ſed etiam *Græci juſtum* appellant eum præcipuè, qui Injuriis abſtinet. Sic *Noſter* de *Ageſilao* p. 533. τῷ μὲν δι-

ιγ'. Ο δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῖν νομίζεται, τὴν ὥραν καὶ τὴν σοφίαν, ὁμοίως μὲν [1] καλὸν, ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν, ἀποδίδοσθαι εἶναι. τήν τε γὰρ ὥραν ἐάν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν· ἐὰν δέ τις, ὃν ἂν γνῷ [2] καλῶν τε κἀγαθῶν ἐραστὴν ὄντα, τοῦτον φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν. καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους, ἀποκαλοῦσιν· ὅστις δὲ, ὃν ἂν γνῷ εὐφυῆ ὄντα, διδάσκων ὅ, τι ἂν ἔχῃ ἀγαθὸν, φίλον ποιῆται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ τῷ καλῷ κἀγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν.

13. Ad ea respondit Socrates: Apud nos, Antipho, existimatur eodem modo posse aliquem & formâ, & sapientiâ, vel honestè, vel turpiter uti. Nam quum aliquis formam pecuniâ cuivis prostituit, scortatorem appellant: siquis autem, quemcunque intellexerit rerum honestarum & bonarum amatorem esse, amicum sibi adjungat, hunc modestum ducimus. Itidem qui sapientiam pro pecuniâ cuivis prostituunt, sophistas, quasi scortatores, vocant: quicunque verò illum, quem, bonâ esse indole animadvertat, quicquid boni scit docens, amicum facit; hunc facere putamus, quod civem honestum ac probum decet.

καίῳ ἀρκεῖν ἡγούμενος τὸ τῶν πὰ ἀλλότρια, *Homini justo satis esse duceret ab alienis abstinere. Cicero* ad *Atticum Epist.* 17. l. 9. *Justitiam & Abstinentiam* tanquam synonyma conjungit; *Hanc gloriam Justitiæ & Abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus.* Illustris etiam locus est in *Offic.* lib. 3. ubi distinguit inter *Justum & bonum* Virum. Confer etiam *Rom.* 5. 7.

1 Posse aliquem non minus sapientiâ quam formâ benè & malè uti. καλὸν & αἰσχρὸν adverbialiter ponuntur, more *Attico. Ernest.*

2 Secutus sum Cl. *Wells.* Nec displicebat *Stephano.* Vulg. καλόν τε κἀγαθόν. *Ernest.*

ιδ'. Ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλός τις, ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ, ἢ κυνὶ, ἢ ὄρνιθι ἥδεται, οὕτω κἂ ἔτι μᾶλλον ἥδομαι φίλοις ἀγαθοῖς· καὶ ἐάν τι ὀχὼ ἀγαθὸν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι, πρὸ ὧν ἂν ἡγῶμαι ὠφελήσεσθαί τι αὐτοὺς εἰς ἀρετήν. καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων, κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι· καὶ ἄν τι ὁρῶμεν ἀγαθὸν, ἐκλεγόμεθα· καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις φίλοι γενώμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτός τε μακάριος εἶναι, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκἀγαθίαν ἄγειν.

ιε'. Καὶ πάλιν ποτὲ τοῦ Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτὸν, πῶς ἄλλους μὲν ἡγεῖται πολιτικοὺς ποιεῖν, αὐτὸς δὲ οὐ πράττει τὰ πολιτικὰ, εἴπερ ἐπίσταται· πότερος δ' ἂν, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πράττοιμι; εἰ μόνος αὐτὰ πρά-

14. Quamobrem & ego, mi Antipho, perinde ac alius quiſquam vel equo bono, vel cane, vel avę delectatur, ſic bonis amicis potiùs delector; eoſque, ſiquid habeo boni, doceo, atque aliis commendo, à quibus nonnihil eos habituros adjumenti ad virtutem arbitror. Etiam theſauros priſcorum ſapientum, quos illi literis mandatos nobis reliquerunt, unà cum amicis revolvens percurro: quod ſiquid in eis boni videmus, ſeligimus; magnique lucri loco ducimus, ſi amici invicem ſimus. Hæc ego quum audirem, & ipſum *(Socratem)* beatum eſſe arbitrabar, & auditores ſuos ad honeſtatem deducere.

15. Rurſus quum interrogaret ipſum *(Socratem)* Antipho, quo pacto ſe alios rerum civilium peritos efficere putaret, quum ipſe reipublicæ negotia non attingeret, ſi quidem ſciret: utro, inquit, modo magis res publicas tracto, mi Antipho? an ſi ſolus id faciam, an verò

ζωμι, ἢ εἰ ὀπιμελοίμιλω τῦ ὡς πλείστους ἰχθυὰς ἕι) θεάτ-τειν αὐτά;

ΚΕΦ. ζ.

ΕΠισκεψώμεθα δὲ, εἰ χ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τὰς συνόν-τας, ἀρετῆς ὀπιμελεῖας θεθέτρεπεν. ἀεὶ γὰ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίᾳ, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγα-θός [1] τι ᾖ̣οιτο, καὶ μὴ δοκεῖν βόλοιτο· ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδε ἐδίδασκεν.

β'. Ενθυμώμεθα γὰρ, ἔφη, εἴ τις, μὴ ὢν ἀγαθὸς αὐλη-τὴς, δοκεῖν βούλοιτο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη; ἆρ' ὃ τὰ ἔξω

si dem operam, ut plurimi ad ea tractanda sint idonei?

CAP. VII.

Quomodo Socrates à Jactantiâ averterit Homines.

HOC quoque consideremus, an (*Socrates*) familiares suos ab ostentatione revocans, ad virtutis studium impulerit. Semper enim aiebat, viam ad gloriam meliorem nullam esse, quàm quâ bonus aliquo modo quis esset, aç non videri vellet: atque hoc ab se verè dici, sic docebat.

2. Cogitemus enim, aiebat, si quispiam, quum tibicen bonus non sit, videri tamen velit, quid ei faciendum sit?

---

1 Hic locus vehementer torsit interpretes. Nam vulgò sic legitur, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθός ΤΕ γίνοιτο, ἐ μὴ δοκεῖν βόλοιτο. quod sensum commodum non habet. Cel. *Gesnerus* ait, se in vett. editt. nescio quibus, reperisse τῦτο non τι, & ab iis abesse μή. Unde sic legit, δι' ἧς ἄν τις ἀγα-θὸς τῦτο γίνοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βόλοιτο, inserto ὃ, quod ultima litera verbi γίνοιτο absorbere potuit. Et sic ferè est lib. 2. c. 6. §. 39. Ego nihil mu-to præter unam literam. τ facilè mutari potuit in τι vid. *Canter.* de rat. emend. Gr. auct. p. 13. Et planè sic est IV. 1. §. ult. εἴπερ οἴεται διὰ τ πλῦτον, μηδὲν ἐπισταμένος, δόξειν ΤΙ ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν ἀγαθὸς ὢν, δοκεῖν εὐδοκιμήσειν. Post μὴ intelligi potest μόνον, cujus verbi ellipsin non insolentem Græcis esse constat. *Ernest.* *Æschyli* versus est de Tiresiâ vate.

τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς αὐλητάς; καὶ πρῶτον μέν, ὅτι ἐκεῖνοι σκεύη τε καλὰ κέκτηνται, καὶ ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας πρόσκλητέον. ἀλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ λητέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὤν, καὶ οὐ μόνον αὐλητὴς κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. καί τοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μισθὸν δὲ ὠφελούμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν, πῶς οὐκ ὀπιπόνως τε, καὶ ἀλυσιτελῶς, καὶ καταγελάστως βιώσεται;

γ'. Ὡσαύτως, εἴτις βούλοιτο στρατηγὸς ἀγαθὸς, μὴ ὤν, φαίνεσθαι, ἢ κυβερνήτης, σκοπῶμεν τί ἂν συμβαίνοι. ἆρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ὀπτήμενος τὸ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πείθειν, μὴ δυναίτο πείθειν, ταύτη λυπηρόν; εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον· δῆλον γὰρ, ὅτι κυβερνῶν τε καταφθείς ὁ μὴ

Annon imitari bonos tibicines debet in iis quæ extra artem posita sunt? ac primùm quidem, quum illi instrumenta pulchra habeant, multosque pedissequos circumducant, etiam ipsi hoc faciendum: deinde quum multi eos laudent, etiam huic multi laudatores comparandi sunt. Verùm res ipsa nullibi aggredienda est, ne mox deprehendatur esse ridiculus homo, ac non modo tibicen malus, sed & ostentator. At verò si sumptus magnos faciat, & utilitatem capiat nullam, ac præterea malè audiat, quî non & ærumnosè & inutiliter & ridiculè vivet?

3. Eodem modo siquis, qui non esset, vel bonus imperator vel gubernator videri velit; quid eventurum sit, cogitemus. Annon ipsi molestum erit, si, quum cupiat videri ad hæc perficienda idoneus, aliis id persuadere non possit? ac si persuaserit, multò miserius est: constat enim, quod si aut gubernare constituatur, aut exercitum duce-

ὑπισάμενος, ἢ στρατηγεῖν, ἀπολέσειεν ἂν οὓς ἥκιστα βούλοιτο, καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς τε καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν.

δ'. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον, καὶ τὸ ἀνδρεῖον, καὶ τὸ ἰσχυρὸν μὴ ὄντα [1] δοκεῖν, ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε· προσάπτεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μείζω, ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν.

ε'. Ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει [2] τὸν ὑπὲρ μικρὸν μὲν, οὐδ' εἴτις ἀργύριον, ἢ σκεῦός τι παρά τινι πειθοῖ λαβὼν ἀποστερήσει, πολὺ δὲ μέγιστον, ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξαπατήσει, πείθων ὡς ἱκανὸς εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τὸν ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας, τοιάδε διαλεγόμενος.

re, qui neſcius horum eſt, perdet eos quos minimè vellet; atque ipſe turpiter ac fœdè ab incepto deſiſtet.

4. Eodem modo non expedire aiebat, ſiquis vel opulentus, vel fortis, vel robuſtus eſſe videretur, qui non eſſet. Nam his aiebat imperari majora ipſorum viribus, quumque præſtare illa deinde non poſſint, quæ poſſe videbantur, veniam minimè conſequi.

5. Impoſtorem autem appellabat non qui aliquid exigui pretii, neque qui pecuniam, vel ſupellectilem ab aliquo perſuaſo accipiens, eum ſpoliaret; ſed longè maximum, qui nullius homo pretii fefelliſſet alios, perſuadendo quod idoneus eſſet civitati præeſſe. Quæ ita diſſerens, mihi quidem videbatur familiares ſuos etiam ab oſtentatione revocare.

---

1 Puto deeſſe βούλεσθαι poſt vel ante δοκεῖν. *H. Steph.*

2 Scribendum eſſe maluit *Leunclavius* ὁ τὸν μικρὸν μὲν, ſcilicet, ὄντα ἀπατεῶνα. ſed optimè defendi poteſt vulg. lectio ſecundum noſtram interpretationem. vide de hoc loco conjecturam *Æmil. Por.*

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τὰς συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ, καὶ ποτοῦ, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ῥίγους, καὶ θάλπους, καὶ [1] πόνου. γνοὺς δέ τινα τῶν συνόντων ἀκολαστοτέρως

XENOPHONTIS MEMORABILIUM LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Socratis de voluptate & temperantiâ cum Ariſtippo diſputatio.

VIdebatur etiam mihi familiares ſuos ad exercendam tolerantiam in cibi, potûs, laſciviæ, ſomni, itemque frigoris, & æſtûs, & laboris appetitu, impellere, quoties hujuſmodi diceret. Quippe quum de

---

1 Tria ultima verba moleſtiam creârunt doctis viris, quòd ad ἐγκράτειαν & ἐπιθυμίαν referri non poſſent. Sed non dubito, quin ſanus ſit locus. Centies enim docuerunt Critici recentiores, apud Græcos & Latinos ſcriptores plura v. c. ſubſtantiva ad idem verbum referri ſimul, quæ ſingula commodè non poſſent, & ſufficere, quod proximum

ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν πρὸς ἀλλοδόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δ', ὅπως μὴ ἀντιποιήσεται ἀρχῆς· πῶς ἂν ἑκάτερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς, ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; ἢ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη, δοκεῖ μοι ἡ τροφὴ ἀρχὴ εἶναι. οὐδὲ γὰρ ζῴη γ' ἄν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο.

β'. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλεσθαι σίτου ἅπτεσθαι, ὅταν ὥρα ἦ, ἀμφοτέροις εἰκὸς προσγίγνεσθαι; εἰκὸς γάρ, ἔφη. τὸ οὖν προαιρεῖσθαι, τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον προάγειν, ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι, πότερον ἂν αὐτοῖν ἐθίζοιμεν; τὸν εἰς τὸ

familiaribus quendam intemperantiùs se gerere accepisset: Dic mihi, ait, Aristippe, si te duos adolescentes tibi traditos instituere oporteat; alterum, ut ad imperandum sit idoneus, alterum, ut imperare nunquam cupiat: quo pacto utrumque institues? Vis dispiciamus à nutrimento, tanquam ab ipsis elementis, incipientes? Et Aristippus, Nimirum mihi videtur, ait, nutrimentum esse principium. Nam ne quidem quis vixerit, si non nutriatur.

2. Ergo consentaneum est utrisque accidere, ut, ubi tempus adest, cibum sumere velint? Consentaneum, ait. Utrum igitur horum consuefacere possimus, ut potius eligat rem urgentem conficere, quàm gulæ gratificari? eum

---

verbo locum occupat, ei accommodatum verbum esse. Ut è Latinis, quoniam Græca *Stephanus* attulit, unum exemplum afferam, *Cicer.* de Nat. D. 2. 64. extr. dicit, *Nec vero supra terram, sed etiam in intimis ejus tenebris plurimarum rerum latet utilitas.* Eadem est horum Genitivorum ratio, ut præclarè vidêre *Henr. Stephanus* & *Portus*, quorum neutrum miror observasse, §. 7. ἐγκρατεῖς τούτων ἁπάντων dici non solùm, qui in cibo, potu, Venere, somno continentes sunt, sed etiam, qui labores §. 3. frigus & æstum §. 6. ferre possunt. *Aristoph.* N. 1. ἄζων πυγὴν — δυσπάνης. Cæterùm usitatius fuisset, si interposuisset *Xenophon* ἡ καρτερίαν. *Ernest.*

ἄρχειν, ἔφη, νὴ Δία παιδευόμενον· ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνηται ὑπὸ τοῦ ἐκείνου ἀρχομένου. ἴκανῶς, ἔφη, καὶ ὅταν πιεῖν βούληται, τὸ διψῶντα[1] ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

γ'. Τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὀψὲ κοιμηθῆναι, καὶ πρωὶ ἀναστῆναι, καὶ ἀγρυπνῆσαι, εἴπ' ἴσως, ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δὲ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράττειν, εἴπ' ἴσως; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δέ; τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλὰ ἑκόντι ὑπομένειν, ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ. τί δέ; τὸ μαθεῖν, εἴπ' ὁπόσα δεῖ μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀνθρώπων, ποτέρῳ ἂν προσεῖναι μᾶλλον πρέποι; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, τῷ ἄρ-

profectò, inquit, qui ad imperandum inſtituitur: nè ſub ipſius imperio negotia civitatis infecta ſint. Ergo, ſubjecit (*Socrates,*) etiam quum bibere volent, eidem hoc imponendum, ut ſitim preferre poſſit? Omninò verò, ait.

3. At in ſomno capiendo temperantem eſſe, ut & ſerò dormire poſſit, & primo diluculo ſurgere, & vigilare, ſi opus ſit, utri addemus? Etiam hoc eidem, ait. Quid verò, inquit, venereis in rebus continentem eſſe, ut per eas non impediatur id agere, quod opus ſit? Etiam hoc eidem, inquit. Quid autem? labores non fugere, ſed ſponte ſuâ perferre, utri attribuemus? Hoc itidem illi, ait, qui ad imperandum inſtituitur. Quid? ſiqua diſciplina ſit ad ſuperandum adverſarios idonea, eandem diſcere, utri magis convenit? Multis profectò, ait, modis ei, qui ad

---

1 Dicerem διψῶντας ſcribendum, ut conveniret cum βούλωνται: ſed quòd ſequatur ſingularis itidem, non pluralis, numerus, malim βούληται ſcribere. *H. Steph.*

χειν παιδδυομένῳ. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων.

δ'. Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδδυμένος ἧττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα, ἁλίσκεσθαι; τούτων γὰρ ἔνια τὰ μὲν γαστρὶ ἑλεαζόμενα, καὶ μάλα ἔνια [1] δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ ἕλεαρ, ἁλίσκεται· τὰ δὲ ποτῷ συνεφρεύεται. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἔχει δὲ καὶ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον οἵτε ὄρτυγες καὶ οἱ πέρδικες, πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι, καὶ [2] ἐξισάμενοι τὸ τὰ δεινὰ ἀναλογίζεσθαι, τοῖς παγίοις ἐμπίπτουσι; συνέφη καὶ ταῦτα.

imperandum inſtituitur. Nam neque aliarum rerum uſus ullus eſt abſque hujuſmodi diſciplinis.

4. Ergo qui ſic inſtitutus eſt, minus tibi videtur ab adverſariis poſſe capi, quàm animalia cætera? quorum ſcilicet quædam à gulâ ineſcata, tametſi nonnulla etiam valdè timida ſint, nihilominùs veſcendi cupiditate ad eſcam ducta capiuntur: aliis per potum inſidiæ ſtruuntur. Prorſus ita eſt, inquit. Itaque alia præ laſciviâ, velut coturnices ac perdices, ad femellæ vocem cupiditate ſpeque rei venereæ agitata, & ejectâ cogitatione de periculis, in caſſes incidunt? Conceſſit & hæc.

---

1 Δυσωπῦμαι, *hæreo, ſuſpicor, reſtito.* vid. *Bud.* comment. L. Gr. p. 579. ubi quæ legantur digna invenias.

2 Ἐξίσαμαι eſt *mente dimoveor* ſeu *alienor.* Senſus igitur hic eſt. — Hæc animalia præ laſciviâ quaſi mente dejecta ſeu alienata, adeò ut de periculis non cogitent, atque ita in caſſes incidant. vid. Auct. noſtr. lib. 1. c. 3. §. 12. τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι. vid. *Ariſt.* Eth. lib. 3. Ed. Cel. *Wilkinſ.* & *Budæi* comment. L. Gr. p. 403.

ε'. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ, [1] ταὐτὰ πάσχειν ἀφροντιστάτοις τῶν θηρίων; ὥσπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς [2] εἱρκτάς, εἰδότες ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι, ἃ, τε ὁ νόμος ἀπειλᾷ, [3] παθεῖν, καὶ ἐνεδρευθῆναι, καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι. καὶ τηλικούτων μὲν ὑπεκειμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε καὶ αἰσχρῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς τῶν ἀφροδισίων ὑπερθυμίας, ἐλαφρίαν ὅμως εἰς τὰ ὑπερκίνδυνα φέρεται. ἆρ' οὐκ ἤδη τοῦτο πανταπασι κακοδαιμονῶντός ἐστι; ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη.

ϛ'. Τὸ δὲ εἶναι μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πρᾶξεις τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, (οἷον τάς τε πολεμικὰς,

5. Ergo tibi videtur turpe homini esse eadem pati quæ animalia imprudentissima? sicut adulteri carceres adeunt, quum sciant esse adulterium committenti periculum ea perpetiendi, quæ lex minitatur, & insidias strui, & captum contumeliis affici. Tanta quum adultero immineant & mala & dedecora, multaque sint, quæ à rerum venerearum cupiditate liberare possint, nihilominus in pericula præceps fertur. Annon igitur hoc omninò hominis est à malo genio perciti? Ita mihi videtur, ait.

6. Jam quum plurimæ sint maximéque necessariæ res sub dio peragendæ hominibus, (veluti res bellicæ, agri-

---

1 Τὸ αὐτό τινι πάσχειν eleganti Græcismo dicitur, *cum idem planè quod alter patimur*, αὐτὸς τινι, *qui alteri simillimus est, & ab eo nil differt.* Sic ap. *Lucian.* in Tyrannicidâ: κἂν τὸν αὐτὸν τοῦτῳ τρόπον εὐπεποιηκότα τὴν πόλιν, *qui eâdem planè ratione de civitate benè meritus est.* Latini hoc genus dicendi sæpissimè imitati sunt, ut *Heinsius* ad *Ovidium* passim, multique alii demonstrarunt, quos laudant Cel. *Drakenb.* ad *Sil.* 15. 400. & *Cortius* ad *Sallust.* Catil. c. 20. *Ernest.*

2 Domos alienas vocat *carceres*, per quandam similitudinem. *Æ. P.*

3 De adulterorum deprehensorum pœnis ignominiosis, tanquam παραδείγμασι φαφανιδωσαι, multa apud Poëtas, imprimis *Aristophanem* & ejus Interpretes. *Deprendi miserum est. Hor. Ernest.*

καὶ τὰς γεωργικὰς, καὶ τῶν ἄλλων δ' αὖ τὰς ἐλαχίστας,) τοὺς δὲ πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρός τε ψύχη καὶ πρὸς θάλπη, δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; σωφρ. καὶ τοῦτο. οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ζ'. Οὐκοῦν εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἁπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ' [1] ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; σωφρ. καὶ τοῦτο. τί δῆτα; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τῇ φύσει τὴν τάξιν οἶσθα, ἤδη που ἐπισκέψω εἰς ποτέραν τῶν τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις; ἔγωγ', ἔφη ὁ Αἰσχίππος· καὶ ὁδαμῶς γε τάττω ἐμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων τάξιν.

colarum, aliæque non paucæ;) multos interim ad frigora & æstus exercitos non esse, non tibi magna esse videtur desidia? Concessit etiam hoc *(Aristippus.)* Ergo tibi videtur *(inquit Socrates)* exercendus is, qui velit imperare, ut haud difficulter hæc quoque toleret? Omninò, ait.

7. Ergo si homines horum omnium tolerantes inter viros ad imperandum comparatos ponemus, nonne illos qui hæc præstare non possunt, inter eos collocabimus, qui de imperando ne quidem cogitent? Hoc etiam concessit *(Aristippus.)* Quid igitur? quandoquidem utriusque generis ordinem nôsti, jamne aliquando considerâsti, utrum ad ordinem horum meritò teipsum referre possis? Equidem, inquit Aristippus: quippe nequaquam eorum in ordinem me refero, qui imperare volunt.

---

1 *Leunclavius* malebat ἀντιποιησομένους, non malè. Sic supra §. 1. non ἀντιποιήσατο sed ἀντιποιήσεται dixit, & in hoc genere semper futuro utitur *Xenophon. Ernest.*

η'. Καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τὸ, μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις, ὧν δέονται, παρέχειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ, ὧν βούλεται, ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προστῶτα, ἐὰν μὴ πάντα, ὅσα ἡ πόλις βούλεται, καταπράττῃ, τοῦτο δίκαιον ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί;

θ'. Καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν, ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις, χρῆσθαι. ἐγώ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεραπεύοντας ἐμοὶ μὲν ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἅπτεσθαι· αἵτε πόλεις οἴονται χρῆναι τοὺς ἄρ-

8. Etenim hominis planè fatui esse mihi videtur, non eo contentum esse, ut sibi ipsi necessaria comparet, quod quidem magnum quiddam est; sed hoc etiam addere, ut aliis etiam civibus ea suppeditet, quibus indigeant: itidem seipsum multis egere, quæ desiderat; præpositum verò civitati, si non omnia perficiat, quæ civitas velit, ob id pœnæ subjectum esse, non hoc ingens est amentia?

9. Nam civitates æquum censent, perinde magistratibus uti, ac ego mancipiis. Nam & ego æquum esse censeo, ut famuli mihi quidem abundè res necessarias parent, ipsi verò nihil horum attingant: & civitates esse magistra-

---

1 Docti editores malunt τούτῳ. malè. nam non dicimus ἀρκεῖν τινὶ, *contentum esse re aliquâ*, sed ἀρκεῖσθαί τινι. Locus est sanus. Intellige, αὐτῷ. μὴ ἀρκεῖν αὐτῷ τοῦτο, &c. *non ei hoc sufficere, sed ipsum sibi adjicere aliquid ad difficultatem operis.* Est autem hujus pronominis ellipsis usitata non Græcis modo & optimis quidem scriptoribus, v. c. *Thucydidi*, sed etiam Latinis, quod facilè exemplis probaremus, si ea jam conquirere vacaret. cap. ult. §. 1. ὅτως ἀνακομίσῃ, intell. αὐτόν. c. 2. §. 6. καὶ σὺν ἀρκεῖ θρέψαι μόνον intell. αὐτῇ. L. 3. c. 3. §. 10. ἀρκέσει μοι τοῦτο. *Ernest.*

χονται ἑαυταῖς μὲν ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιέζειν, αὐτὸς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τὸς μὴ βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν, αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν, οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τὰς ἀρχὰς καταστήσαιμι· ἐμαυτὸν γοῦν τάττω εἰς τὸς βουλομένους [1]ἢ ῥᾷστά τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν.

ι'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, [2]πότεροι ζῶσιν ἥδιον, οἱ ἄρχοντες ἢ ἀρχόμενοι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν μὲν τῇ Ασίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται δὲ Σύροι, καὶ Φρύγες, καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ, Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ, Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται· τούτων οὖν πότερος ἥδιον οἴει ζῆν;

tuum putant, ut maximam eis bonorum copiam comparent, ipsi verò ab iis prorsus abstineant. Quapropter equidem eos qui multa velint habere negotia, eaque tum sibi tum aliis exhibere, sic institutos inter eos pono, qui ad imperandum idonei sunt: me verò inter illos colloco, qui quàm facillimè suavissiméque vivere cupiunt.

10. Tum Socrates: Vis ergo, inquit, hoc etiam consideremus, iine suaviùs vivant, qui imperant, an qui imperantur? Omninò, ait. Primùm igitur ex iis nationibus, quæ nobis cognitæ sunt, in Asiâ Persæ imperant, Syri verò, ac Phryges, ac Lydi imperantur: in Europâ penes Scythas est imperium, Mæotæ parent: in Libyâ Carthaginienses dominantur, Libyes obtemperant: horum igitur utros vivere jucundiùs arbitraris? Vel in-

---

1 Sunt, qui malunt ὡς, ignoratione Græci sermonis. Nam ἢ eleganter superlativis jungitur pro ὡς. Exempla *Stephanus* suppeditabat in Thesauro. *Erneſt.*

2 Alii πότερον, mihi πότεροι h. l. melius placet. Sic est etiam paulò post. *Erneſt.*

ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότερόί σοι δοκοῦσιν ἥδιον, οἱ κακοῦντες ἢ οἱ κακούμενοι, ζῆν;

ια'. Ἀλλ' ἐγώ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν αὖ ἐμαυτὸν τάττω· ἀλλ' εἶναί τίς μοι δοκῇ μέση τούτων ὁδὸς ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς, οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.

ιβ'. Ἀλλ' εἰ μέν τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς, οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὕτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἄν τι λέγοις· εἰ μέν τοι ἐν ἀνθρώποις εἴη, μήτε ἄρχειν ἀξιώσῃς, μήτε ἄρχεσθαι, μήτε τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσῃς, οἶμαί σε ὁρᾶν, ὡς ὀλίγονται οἱ

ter Græcos, in quibus es tu quoque, utri jucundiùs tibi videntur vivere, ſuperiores aliis, an quibus alii ſunt ſuperiores?

11. Ego verò, inquit Ariſtippus, neque in ſervitutem me pono: ſed eſſe mihi videtur via quædam inter hæc media, quâ incedere conor, neque per imperium, neque per ſervitutem, ſed per libertatem, quæ maximè ad beatitudinem ducit.

12. Enimverò, inquit Socrates, ſi hæc via non etiam per homines duceret, quemadmodum neque per imperium neque ſervitutem tendit, fortaſsè quid diceres: Verùm ſi eſſe inter homines vis, ac neque imperare, neque imperio ſubeſſe, neque magiſtratus ſponte colere; videre te arbi-

---

1 E *Leunclavii* conjecturâ ἔναι pro ἵνα repoſuimus. Nam etſi habet ἵνα ſenſum, cum ſæpe notet *ubi*, tamen verba, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, faciunt, ut mihi nullum dubium ſit, quin legendum, εἶναι. Nam *Xenophonte* profectò non eſt dignum, ἀλλ' ἐμαυτὸν τάττω, ἵνα τις μοὶ δοκῇ μέση τούτων ὁδὸς, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν. Eſt enim manifeſta, miniméque *Attica* περιττολογία. *Erneſt.*

χρείττονες τὺς ἥττονας, καὶ κοινῇ ἢ ἰδίᾳ κλαύοντας καθιζάντες, δούλοις χρῆσθαι.

ιγ'. Ἢ λαμβάνουσί σε οἱ, ἄλλων σπειρόντων καὶ φυτευσάντων, τὸν τε σῖτον τέμνοντες καὶ δενδρεχοποῦντες, καὶ πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τὺς ἥττονας, καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ τὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθα ὅτι καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἀλλ' ἐγώ τοι, ἔφη, ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμαυτὸν καθαιρέω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι.

ιδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν [1] πάλαισμα. τὺς γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὅ, τε [2] Σίννις, καὶ ὁ Σκεί-

tror, quod ſciant ſuperiores, inferioribus pro ſervis uti, dum eos & publicè & privatim ejulare faciunt.

13. An te latent qui, aliis ſeminantibus arboreſque ſerentibus, & fruges reſecant & arbores cædunt, omnibuſque modis inferiores ac ſe colere nolentes oppugnant, donec perſuaſerint eis ſervire potius quàm bellum cum fortioribus gerere? An etiam privatim neſcis viros gnavos ac potentes ex ignavis ac impotentibus in ſervitutem redactis fructum percipere? Ego verò, inquit (*Ariſtippus*,) ut id mihi non accidat, non in rempublicam meipſum concludo, ſed ubique ſum hoſpes.

14. Et Socrates, Sollers, ait, artificium narras. Nam hoſpites, ex quo Sinnis, & Sciron, & Procruſtes obierunt,

---

1 Πάλαισμα elegantèr de callidis aſtutiſque conſiliis dicitur. Hîc autem ἐριστικῶς capiendum. vid. *Victor.* Var. Lect. 2. 10. *Erneſt.*

2 Celebres latrones, qui Græciam infeſtabant, à *Theſeo* ſublati. De quibus vid. *Ovid.* Epiſt. *Phyll. Demoph.* ver. 69.

Cum fuerit Scyron lectus, torvuſque Procruſtes,
Et Sinis ——

Vid. etiam Metamorph. lib. 7. 440. & *Plutarch.* in *Theſeo.*

ρων, καὶ ὁ Προκρόσης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ. Ἀλλὰ νῦν οἱ μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι, καὶ νόμους τιθέντες, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθούς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται, οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται· καὶ οἱ μὲν πάντα ταῦτα κεκτημένοι, ὅμως ἀδικοῦνται.

ιε'. Σὺ δὲ οὐδὲν μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἔνθα πλεῖστοι ἀδικοῦνται, πολλοῦ χρόνον διατρίβων, εἰς ὁποίαν δ' ἂν πόλιν ἀφίκῃ, τῶν πολιτῶν πάντα ἥττων ὢν, καὶ τοιούτῳ, οἵοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βουλόμενοι ἀδικεῖν, ὅμως, διὰ τὸ ξένος εἶναι, οὐκ ἂν οἴει ἀδικηθῆναι; ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειαν, καὶ πρόσοντι καὶ ἀπιόντι, θαῤῥεῖς; ἢ διότι καὶ ἄλλος ἂν οἴει τοιοῦτος εἶναι, οἷος μηδενὶ δεσπότῃ λυσιτελεῖν; τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ

injuriâ nemo ampliùs afficit: at qui hoc tempore reſpublicas patrias adminiſtrant, etiam leges ferunt, quo minus lædantur; ac amicos, præter illos qui *neceſſarii* vocantur, alios comparant auxiliarios; & urbibus munitiones circumdant; & arma parant, quibus injurioſos propellant; ac præter hæc omnia, alios aliundè ſocios acquirunt: nihilominus ab his omnibus inſtructi, læduntur.

15. Tu verò quum horum nihil habeas, ac in viis, ubi plurimi læduntur, multo tempore verſeris; & quamcunque in urbem venias, civibus omnibus inferior ſis, adeóque talis, quales maximè aggrediuntur ii qui lædere volunt; tamen, quia hoſpes es, futurum putas, ut non lædaris? An idcirco fidenti es animo, quod civitates tibi ſecuritatem præconio publico polliceantur tam adeunti quàm abeunti? An quod talem ſe ſervum eſſe putas, qui nulli domino proſit? Nam quis hominem habere domi

ἔχειν, πονεῖν μὲν μηδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα;

ιϛ'. Σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπόται τοῖς τοιούτοις οἰκέταις χρῶνται. ἆρα οὐ τὴν μὲν λαγνείαν αὐτῶν τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν, ἀποκλείοντες ὅθεν ἄν τι λαβεῖν ᾖ; τοῦ δὲ ἁρπεδόνειν δεσμοῖς ἀπείργουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξεμαγκάζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοιοῦτον ὄντα καταμανθάνῃς;

ιζ'. Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. Ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἣν δοκεῖς μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούντων, εἴγε πεινήσουσι, καὶ διψήσουσι, καὶ ῥιγώσουσι, καὶ ἀγρυπνήσουσι, καὶ τἆλλα πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ' ὅ, τι διαφέρῃ, τὸ αὐτὸ δέρμα ἐκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι, ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ

velit, qui laborare quidem omninò recuſet, ſumptuoſiſſimo autem apparatu utatur?

16. Quin illud etiam conſideremus, quo pacto ejuſmodi ſervos domini tractent. Annon eorum laſciviam fame caſtigant? non occludendo ea, unde aliquid poterant ſumere, furari cohibent? non vinculis coërcent, ne aufugiant? non deſidiam verberibus expellunt? aut quo pacto tu facis, quando de ſervis aliquem talem eſſe animadvertis?

17. Suppliciis, inquit, omnibus afficio, donec eum ſervire cogam. Verùm, mi Socrates, qui ad regnandi artem inſtituuntur, quam tu mihi videris pro beatitate ducere, quid ab iis differunt, qui præ neceſſitate laborant incommodis, ſiquidem eſurient, ſitient, frigebunt, vigilabunt, & alias omnes ærumnas ſponte perferent? nam equidem haud ſcio, quid diſcriminis ſit, utrum cutis eadem volenti an nolenti flagris cædatur; vel omninò

σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖας. ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη τοῦτο τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν;

ιη'. Τί δ', ὦ Ἀρίστιππε, ὁ Σωκράτης ἔφη, οὐ δοκεῖ σοι [1] τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἑκούσια τῶν ἀκουσίων, ἢ ὁ μὲν ἑκὼν πεινῶν, φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὁ ἑκὼν διψῶν, πίοι, καὶ τἆλλ' ὡσαύτως· τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν, ὁπότ' ἂν βούληται, παύεσθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἑκουσίως ταλαιπωρῶν, [2] ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι [3] φρονῶν εὐφραίνεται· οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες, ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι.

corpus idem his omnibus vel volenti vel nolenti prematur. Quid tandem aliud est, quàm insania, ærumnosa velle perpeti?

18. Quid, Aristippe? inquit Socrates, non ita tibi differre videntur voluntaria ab involuntariis, quatenus qui sponte esurit, comedere potest, quum vult; & qui sponte sitit, bibere potest; idemque in cæteris: qui verò ex necessitate hæc perfert, non potest, ubi vult, ab iis cessare? Deindè qui sponte perfert ærumnas, bonâ spe fretus lætatur; sicut, qui feras venantur, spe capiendi perlubenter laborant.

---

1 Pro τῶν τοιούτων *Leuncl.* malebat, τῷ τοιούτῳ, & pro ἢ *Budæus*, probante *Stephano*, ἀ. *Wells* putat τοῦ τοιούτων esse pro οὐκ τ. τ. ut referatur ad δοκεῖ, non ad διαφέρειν, *non ex his tibi videtur* &c. sed nihil est, ad quod illud *ex his* referatur. Si quid libri juvarent, ac non nimis à vulgatâ lectione recederet conjectura, legerem, ταύτῃ, *hactenus differunt, quatenus* &c. *H. Stephanus* in Thesauro laudat è *Platone*, ταύτῃ ἀνομοίως ἔχον. ἢ autem quare sollicitetur, non video. *Erneſt.*

2 Ἐλπίδι εὐφραίνεται. Sic *Apost. ad Rom.* 12. 12. τῇ ἐλπίδι χαίροντες.

3 *Taylor* doctissimus, qui *Lysiæ* orationes nuper edidit *Cantab.* in notis p. 491. hunc locum laudat, & ex conjecturâ pro φρονῶν putat legendum πονῶν εὐφραίνεται, ut melius respondeat consequenti, ἡδέως μοχθοῦσι. Rectè, opinor.

ιθ'. Καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἆθλα τῶν πόνων μικρόν τινος ἄξιά ἐστι· τὰς δὲ πονοῦσαι, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ ἡμόμενοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον κάλλιστα οἰκῶσι, καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι, καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι· πῶς οὐκ οἶσθα, ὡς χρὴ τούτους καὶ πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ζῆν εὐφραινομένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων;

κ'. Ἐπὶ δὲ αἱ μὲν ῥᾳδιουργίαι, καὶ ὀκ τῶ παραχρῆμα [1] ἡδοναὶ, ὅτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναί εἰσιν ἐργάζεσθαι, ὡς φασὶν [2] οἱ γυμνασταὶ, οὔτε ψυχῇ ὑπισχνοῦμεν ἀξιόλογον εὐδαιμίαν ἐμποιῆσαι· αἱ δὲ διὰ καρτερίας ὑπομένειαι τῶν καλῶν τε καὶ-

19. Atque hujuſmodi ſanè laborum præmia non magni pretii ſunt: qui verò in hoc incumbunt, ut amicos bonos parent, vel hoſtes ſubigant, vel ut fortes corpore animoque affecti, familiam ſuam pulchrè adminiſtrent, amicis proſint, patriam beneficiis afficiant: hos num debere ignoras, & laborare lubenter in hujuſmodi rebus, & cum lætitiâ vivere, dum & ſeipſos mirantur, & laudantur ardenterque extolluntur ab aliis?

20. Præterea mollities, ac in promptu poſitæ voluptates, neque corpori bonam parere conſtitutionem poſſunt, utì gymnaſiorum magiſtri aſſerunt, neque alicujus pretii ſcientiam ullam indunt animo: at per tolerantiam exercita ſtu-

---

1 Voluptates quæ ſine ullo labore percipiuntur, ſimul-ac placuerit, tanquam Venerea &c. *Erneſt.*

2 Γυμναστὴς eſt *laniſta*. Magiſter, vel publicus vel privatus exercitiorum, quibus adoleſcentes continebantur. vid. longam de *gymnaſte* diſputationem apud *Perizon.* ad *Ælian.* V. H. 2. 6. *Erneſt.*

γαθῶν ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὡς φασὶν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δέ που καὶ [1] Ησίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ Κακότητα καὶ ἱλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως· [2] λείη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον [3] ἵκηαι,
[4] Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ [5] Επίχαρμος ἐν τῷδε·

dia faciunt, ut ad honesta præclaraque facinora perveniamus, utì egregii viri prædicant. Ait alicubi & Hesiodus:

Agmine cum multo facilis se Ignavia cuivis
Offert: plana via est, aditus brevis ejus ad ædes.
At Dii virtutis durum posuêre laborem
Ante fores; longa est atque ardua semita ad ipsam,
Asperaque imprimis: superato vertice tandem,
Pergere tum facile est; juvat ipsa molestia euntes.

Hoc testatur & Epicharmus his verbis:

---

1 Εργ. v. 287. seqq.

2 Sic etiam laudat *Plato:* sed vulgatæ *Hesiodi* edd. habent, ὀλίγη. cæterum cl. *Robinsonus*, *Platonis* auctoritate inductus, λείη reponendum apud *Hesiodum* censet. & melius sanè sequentibus respondet, in quibus est ὄρθιος, τρηχύς. *Ernest.* Eandem sententiam Noster expressit in *Cyrop.* lib. 2. p. 101. ed. *Hutch.* Confer etiam *Matt.* 7. 13.

3 Pleræque editiones *Hesiodi* hîc habent ἵκηαι, & ἵκηαι tuentur *Scaliger*, *Meursius*, *Heinsius*. Veteres verò, qui hunc locum laudant, ἵκηται legunt. Quam lectionem retinere mavult *Clericus*, quem vide in notis. *Non enim* (verba sunt *Clerici*) *video cur via dici nequeat* εἰς ἄκρον ὄρος ἱκνεῖσθαι, *pervenire ad summum montem. Immò subaudiendum* ὁδὸς *ostendit sequens fœmininum* ῥηϊδίη.

4 Hoc versu Poëta vocales adeò frequentes, celeremque verborum cursum exhibet, quò facilitatem progressûs in cacumine melius describeret, ut notat *Robinsonus* in *Hesiodum*.

5 *Epicharmus* Comicus fuit *Siculus*, qui comœdias tot conscripsit, ut

——— Τῶν πόνων
Πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα [1] τἀγαθὰ θεοί.

Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ φησίν·

——— Ὦ πονηρὲ σύ,
Μή μοι τὰ μαλακὰ [2] μώμεο, μὰ τὰ σκληρ' ἔχῃς.

κα'. Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ Ἡρακλέους, (ὅπερ δὴ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπιδείκνυται) ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ [3] Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἥβην

——— *laboribus*
Dii cuncta protinus nobis vendunt bona.

Idem alio quoque loco inquit:

——— *heus ignave tu,*
Non aucupere mollia, ne dura accidant.

21. Quin & Prodicus ille ſapiens in libro de Hercule, (quem plurimis ſolet oſtendere) ſimiliter de virtute pronunciat, in hunc ferè modum, quantum memini, dicens. Herculem ait, poſtquam ex pueritiâ ad pubertatem acce-

---

eas *Apollodorus* in decem volumina digeſſerit, teſte *Porphyrio*; ſed interierunt omnes injuriâ temporis, præter paucas ſententias quæ citantur ab *Athenæo*, *Plutarcho*, &c.

1 *Leunclavius* metri causâ legit, ἀγαθ' οἱ Θεοί. & ſic adſcriptum reperi etiam in margine vet. ed. à Viro docto. *Erneſt.*

2 Juxta illud *Horatianum* ——— *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.* — *Stephanus* vult μώμο *quære*, & placet. ζητεῖν & ἔχειν ſæpe ſibi reſpondent apud Græcos. Sive autem μώμεο legas ſive μώμο, διασυλλαβῶς pronunciandum eſt, ut χρυσοῦν apud *Callimach.* H. in *Dian.* v. 3. & ap. *Homerum*, alioſque Poetas. *Erneſt.*

3 Similis eſt narratio in vitâ *Luciani*, ad imitationem fortè hujus conficta. Et apud *Dionem Chryſoſtomum*, in oratione primâ de *Regno*.

ὥρμᾶτο, (ἐν ᾗ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν, εἴτε τῇ δι' ἀρετῆς [1] ὁδὸν τρέψοντες ἐπὶ τὸν βίον, εἴτε τῇ δι' κακίας) ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι, ἀποροῦντα, [2] ποτέραν τῶν ὁδῶν τραπηται.

κϐ'. Καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προϊέναι μεγάλας, τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον, φύσει κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνῃ, [3] ἐσθῆτι δὲ λευκῇ· τὴν δὲ ἑτέραν τεθραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἁπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι), τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ, δι' ἧς ἂν

deret, (in quâ jam adoleſcentes ſui juris fiunt, ac indicia præbent, virtutiſne viâ porrecturi ſint ad vitam, an verò ignaviæ) egreſſum in tranquillum locum ibi conſediſſe, ambigentem, ad utram ſe viam converteret.

22. Tum mulieres duas grandi ſtaturâ eſſe viſas ad ipſum accedere, alteram quidem honeſto ac liberali vultu, cujus corpus à naturâ munditie eſſet ornatum, oculi verecundiâ, geſtus modeſtiâ, veſte candidâ: alteram verò nutrimento redditam obeſam & teneram, ſic ornatam quoad colorem, ut candidior ac rubicundior videretur, quàm eſſet; formâ procerior viſa, quàm eſſet à naturâ; oculis apertis; veſte tali, ex quâ venuſtas maxi-

---

1 Intell. κατὰ. *Erneſt.*

2 Κατὰ ποτέραν τ. ὁ. τ. ἐπὶ τὸν βίον. v. §. 23. vel ſimpliciter ἐπὶ ποτέραν τ. ὁ. τ. ut §. 23. ἐπὶ τῇ ἢ — ὁδὸν ἄξω σε. *Erneſt.*

3 Sic *Virtus* à Poetis depingitur:

Virtutis diſpar habitus ———

——— *lætique pudoris,*

Celſa humeris, niveæ *fulgebat ſtamine* pallæ. *Sil. Ital.*

μάλιστα ὥρα ἀφελάμποι· καθισκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτὴν, ὑπισχνεῖν δὲ, καὶ εἴπις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται· πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὸν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν.

κγ'. Ὡς δ' [1] ἐγένοντο πλησιέστερον τῷ Ηρακλέους, ἡ μὲν πρόθυμον ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον· ἡ δὲ ἑτέραν, φθάσαι βουλομένην, προσδραμεῖν τῷ Ηρακλεῖ, καὶ εἰπεῖν· ὁρῶ σε, ὦ Ηράκλεις, ἀποροῦντα, ποίαν ὁδὸν ὑπὲρ τὸν βίον τράπῃ. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃς, ὑπὲρ τοῦ [2] ἡδίστην τε καὶ ῥᾳστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν ἁπάντων ἄγευστος ἔσῃ, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσῃ.

κδ'. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ [3] πολέμων, οὐδὲ πραγμάτων

mè pelluceret: eandem ſæpius ſe contemplatam eſſe, ac num aliquis ipſam ſpectaret, conſiderâſſe; ſæpe ad umbram quoque ſuam reſpexiſſe.

23. Quum ad Herculem veniſſent propiùs, inceſſiſſe illam, de quâ prius diximus, eodem modo: alteram verò, prævenire volentem, accurriſſe ad Herculem, atque dixiſſe: Video te, mi Hercules, ambigere, quânam viâ te ad vitam conferas. Quapropter, ſi me tibi amicam adjunxeris, ducam te ad iter jucundiſſimum ac facillimum; ut eorum, quæ ſuavia ſunt, nihil non guſtes, ſimulque moleſtiæ expers vivas.

24. Nam primùm tibi neque bella, neque negotia cu-

---

1 Certiſſimam emendationem *Leuncl.* ſecutus ſcripſi ἐγένοντο pro ἐγένετο; refertur enim ad utramque feminam, non *Voluptatem* tantùm. *Erneſt.*

2 Similia ſunt iſtis, quæ *Venus* apud *Lucianum* pollicetur *Paridi*, ſi ſe formoſiſſimam pronunciaverit. de quo vide *Judicium Paridis* apud *Lucianum*.

3 Vide *Ciceronem* de ſenectute.

φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος [1] διέσῃ, τί ἂν κεχαρισμένον, ἢ σιτίον, ἢ ποτὸν εὕροις· ἢ τί ἂν ἰδὼν, ἢ τί ἀκούσας τερφθείης, ἢ τίνων ὀσφραινόμενος, ἢ ἁπτόμενος ἡσθείης· τίσι δὲ παιδικοῖς ὁμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα κατεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις.

κε'. Ἐὰν δέ ποτε φήνῃ τις ὑποψία ἀπάνεως, ἀφ' ὧν ἔσῃ ταῦτα, ὦ φόβος, μή σε ἀγάγῃ ὅπῃ τὸ, πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, ταῦτα πορίζεσθαι· ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρῆσῃ, ὁθενοῦν ἀπτόμενος, ὅθεν ἂν δυνατὸν ᾖ τι κερδᾶναι. πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοὶ ξυοῦσιν ἐξουσίαν ἔγωγε παρέχω.

κς'. Καὶ ὁ Ηρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, ὦ γύναι, ἔφη, ὄνο-

randa erunt; ſed diſpicies, quemnam tibi gratum vel cibum vel potum invenire poſſis: quid vel aſpectu, vel auditu, vel odoratu, vel tactu te delectare poſſit: quibus pædicis fruens, plurimum gaudeas; quo pacto quàm molliſſimè dormias; quî abſque labore minimo poſſis hæc omnia conſequi.

25. Quod ſi aliquando illa defectura, de quibus hæc percipies, ſuſpicio ſit, nihil eſt quod metuas, ne eò te deducam, ut hæc, laborando, variiſque tum animi tum corporis ærumnis perferendis, tibi compares: ſed aliorum laboribus tu fruêris, nec ab ullâ re abſtinebis, de quâ capi aliquid lucri poſſit. Nam equidem familiaribus meis poteſtatem facio, ut undecunque utilitatem capiant.

26. Hæc quum audiſſet Hercules; Quodnam eſt, in-

---

1 *Steph.* auctore *Budæo*, legi vult δὴ ἴσῃ, propter inſolentiam, proculdubio, verbi δίεμι. Sed non eſt hoc verbum contra ἀναλογίαν, & habet hoc loco eam vim, quam ἁπλῶ, ἁπλόω, ἁπλοΐων. Neque video, quam vim δὴ h. l. haberet, & quare hîc poneretur, cum in cæteris membris non ſit. *Erneſt.*

μα δέ σοι τί ἐστιν; Ἡ δὲ, οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με [1] Εὐδαιμονίαν· οἱ δὲ μισοῦντές με, [2] ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσί με Κακίαν.

κζ'. Καὶ ὁ τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπεν· Ἐγὼ ἥκω πρός σε, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς [3] γεννήσαντάς σε, καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμοτέραν, καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς μᾶλλον εὐπρεπεστέραν φανῆ-

quit, tibi nomen, mulier? Illa vero, amici mei, ait, *Felicitatem* me appellant: at qui oderunt, obtrectando vocant *Ignaviam*.

27. Quum interim altera mulier accessisset: Ego quoque, inquit, ad te venio, mi Hercules, quæ & parentes tuos novi, & quæ tua esset natura, in institutione animadverti. De quibus spero, ut si eâ, quæ ad me ducit, viâ incesseris, egregiè tu præclaras & honestas res geras; atque ego longè honoratior, bonorumque gratiâ illustrior

---

1 Significat sic solere usu venire in hominum vitâ, ut quisque patrocinetur suis vitiis, ea extenuet, & virtutis loco ea haberi optet. quemadmodum in *Mimo* veteris & sapientis *Publii* id indicatum est: *Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.*

2 Ὑποκορίζεσθαι plerumque significat *rem odiosam specioso nomine appellare, aut minùs invidioso*; hoc est, εὐφήμως ὀνομάζειν. Hîc verò Auctor noster contrario Sensu usus est. vid. *Budæum* in comment. L. Gr. p. 827.

3 De *Hercule*, ipsius ortu, nativitate, studiis, ingenio, moribus, virtutibus & vitiis, plurimi veterum meminêre. Ex poetis Græcis præcipuè *Pindarus*, *Theocritus*, *Lycophron*, *Euripides*, *Sophocles*; & Latini plerique omnes. Cuncta autem de *Hercule Gyraldus* vir doctissimus peculiari libro est persecutus.

νμ. Οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε τοῖς προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ἥπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν, τὰ ὄντα διηγήσομαι [1] μετ' ἀληθείας.

κη'. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις· ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἵλεως εἶναί σοι βούλῃ, θεραπευτέον τοὺς θεούς· εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλοις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον· εἴτε ὑπό τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον· εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν· εἴτε τὴν γῆν φέρειν σοι [2] βούλῃ καρποὺς ἀφθόνους, τὴν γῆν θεραπευτέον· εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἴει δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον· εἴτε διὰ πολέμου ὁρμᾷς αὔξεσθαι, καὶ βούλῃ δοῦλαι τοὺς τε φίλους ἐλευθερῶν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τοὺς

videar. Neque verò te decipiam voluptatis proœmiis, ſed ex inſtituto divino, res ipſas verè commemorabo.

28. Nihil enim bonum ac præclarum ſine labore & ſtudio Dii hominibus largiti ſunt: ſed ſive Deos eſſe propitios tibi vis, colendi ſunt Dii: ſeu ab amicis vis diligi, beneficiis amici ſunt afficiendi: ſive ab urbe aliquâ vis honorari, utilitatis quid urbi afferendum eſt: ſeu apud univerſam Græciam virtutis nomine vis eſſe in admiratione, Græciæ ut benefacias, conandum erit: ſive terram tibi fructus uberes ferre vis, colenda erit terra: ſeu à jumentis ditari putas, jumentorum cura erit habenda: ſive bello res tuas amplificare deſideras, ac poteſtatem conſequi vis tum amicos liberandi, tum ſubigendi hoſtes, non ſolum

---

1 *Cùm veritate*, id eſt, *ingenuè* & *verè*, nihil in cujuſquam gratiam vel ſimulans, vel diſſimulans; mutato adverbio in nomen præpoſitioni adjunctum. Quæ ratio loquendi non *Hebræis* tantum, quamvis his præcipuè, ſed *Græcis* etiam, uſitata eſt. Confer *Matth.* 22. 16.

2 *Atticâ* conſuetudine, ubi η in ει convertitur in ſecundâ *perſonâ* paſſ. vocis. — ſic οἴει infrà pro οἰῇ.

πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε πρὸς τῶν ἐπισταμένων μανθανέτω, καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον. εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα, καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἱδρῶτι.

κθ'. Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, (ὡς φησὶ Πρόδικος,) σύνοιδας ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνή σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥᾳδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε.

λ'. Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ τλῆμον, [1] τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα, μηδὲν τούτων ἕνεκα πρᾶξαι ἐθέλουσα; ἥτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐμπίπλασαι· πρὶν μὲ πεινῆν, ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν, πίνουσα· καὶ ἵνα μὲ ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιοὺς μη-

artes bellicas tibi ab earum peritis discendæ sunt, sed etiam percipiendum exercitatione, quo pacto sit iis utendum. Denique, si etiam corpore vis esse robustus, necesse est corpus assuefacias ad parendum animo, perque labores ac sudorem exerceas.

29. Tum ejus sermonem excipiens *Ignavia*, (quemadmodum Prodicus ait,) Videsne, inquit, mi Hercules, quàm longam ac difficilem viam ad delectationes hæc tibi mulier exponat? ego verò facili brevique ad beatitatem itinere te ducam.

30. Tum *Virtus*, Misera verò tu, ait, quid boni habes? aut quam delectationem nôsti, quum nihil horum causâ facere velis? quæ jucundorum appetitum non exspectas, sed prius, quàm appetas, omnibus repleris: priusquam, esurias, comedis; priusquam sitias, bibis: atque ut suaviter comedas, obsoniorum structores ex-

1 Similis expostulatio *Paupertatis* cum *Pluto* extat apud *Aristoph.* in Πλούτῳ.

χρωμένη· ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἴνοις τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ, καὶ τῶν θέρους [1] χιόνα περιθέουσα ζητεῖς· ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑποβαθρα ταῖς κλίναις παρασκευάζεις· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν. ὃ, τι ποιῇς, ὕπνου ὀπιθυμεῖς. τὰ δ' ἀφροδίσια περὶ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανώμενη, καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη. οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σαυτῆς φίλους, τῆς μὲ νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς δὲ ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον καταχοιμίζουσα.

λα'. Ἀθάνατος δὲ οὖσα, ὑπὸ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ. τοῦ δὲ πάντων [2] ἡδίστου ἀκού-

cogitas: ut ſuaviter bibas, magno ſumptu vina tibi comparas, ac per æſtatem nivis quærendæ causâ circumcurſitas: ut ſuaviter dormias, non ſtragula tantum mollia, ſed etiam lectulos, lectulorumque fulcra paras; non enim propter labores ſomnum appetis; ſed quia nihil eſt tibi quod agas. Venerem verò prius, quàm eâ indigeas, omni arte impellis; & ipſis viris tanquam mulieribus uteris. Sic enim amicos tuos inſtituis, noctu ſtupris polluens, & utiliſſimâ diei parte ſomno obruens.

31. Quumque ſis immortalis, à Diis quidem rejecta es; ab honeſtis autem hominibus probro afficeris. Jam quod

---

1 Alludit ad Veterum morem tum Græcorum, tum Romanorum, qui nivem & glaciem in ſubterraneis locis tempore hyemis recondebant, ad vini refrigerium tempore æſtatis. *Plinius* de Romanorum luxu inquit, — *Servatur algor æſtibus, excogitaturque ut alienis menſibus nix algeat. Nat. Hiſt.* lib. 19. c. 4. vide *Suetonium* in Vitâ *Cl. Neronis* c. 27. *Refotus ſæpius calidis piſcinis, ac tempore æſtivo nivatis.* ubi vide *Pitiſcum.*

2 Οὐ δὲ θερμὸν ὕδωρ τοσόνδε τέγξῃ μαλθακὰ γύα, οὐδ' Πίνδαρον, ὡς δόξα πολεῖ, καὶ τὸ πιεῖσθαι μετὰ πόνου δυνάμεως πόνον ἡδὺ, κάμματόν τε εὐκάματον.

σματος, ἐπαίνου ἑαυτῆς ἀήκοος εἶ, ϗ τῶ πάντων ἡδίςου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἂν σοι λεγόσῃ τι πιςεύσειε; τίς δ' ἂν δεομένῃ τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τῶ σῶ [1] θιάσω τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν ὄντες, τοῖς σώμασιν ἀδυνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι, ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι· ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αἰσχυντηροὶ διὰ γήρως περῶντες· τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι· τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαφθείροντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.

λϚ'. Ἐγὼ δὲ συνείμι μὲν θεοῖς, συνείμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν, οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπινον,

omnium auditu jucundiſſimum eſt, tuam ipſius laudem nullam audis; nec, quod ſpectaculum jucundiſſimum eſt, ſpectare potes: quippe nullum unquam honeſtum facinus tuum vidiſti. Quis verò tibi aliquid dicenti fidem habeat? Quis rei alicujus egenti quidquam ſuppeditet? Quis mentis compos ex tuæ ſodalitatis cœtu eſſe audeat? quum tui, ſi juvenes ſint, corporibus ſint debiles; provectiores facti, animis deſipiant: ſine labore nitidi per juventam victitant; cum labore ſqualidi per ſenectam ætatem tranſeunt: anteactorum eos pudet; agendorum onus haud ſuſtinent: jucundis in juventute curſu quaſi peragratis, in ſenectutem moleſta reſervant.

32. Ego verò cum Diis verſor, cum hominibus honeſtis verſor: nec ullum, præclarum facinus, ſive divinum ſive

---

Plutarch. in libello περὶ Εὐθυμίας. & *Pindar.* 4. hymno *Nemæorum.* vide *Cicer.* ad *Atticum.* 12. 4.

1 *De turbâ, quæ tuas partes ſectatur.* Θίασος autem *pompam* ſignificat, quæ *Bacchum* comitabatur, vel cœtum ſalutantium, & in voluptate vitam exigentium.

χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις, οἷς προσήκει· ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμήνις δὲ οἰκονόμος οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτωρ καὶ ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.

λγ'. Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δὲ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων, ἢ τοῖς ἀμόχθοις· καὶ οὔτε ἀπολιπόντες αὐτὸν ἄχθονται, οὔτε διὰ τοῦτον μεθιᾶσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται. καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἥδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίδι. ὅταν

humanum, absque me perpetratur. Maximè omnium à Diis & hominibus, quibus par est, honoribus afficior: artificibus cara laborum socia, fida domorum custos heris, opitulatrix benigna servis, in laboribus pace curandis adjutrix egregia, constans in negotiis bellicis auxiliatrix, amicitiæ consors optima.

33. Est etiam amicis meis cibi & potûs perceptio, suavis pariter ac elaborati nihil habens. Exspectant enim, donec appetant. Iidem somnum capiunt suaviorem, quàm otiosi: ac neque excitatos se molestè ferunt, neque somni causâ, quæ agenda necessariò sunt, omittunt. Juvenes senum laudibus gaudent, senes juvenum honoribus delectantur. Iidem rerum olim gestarum memoriam jucundè repetunt, nec minori cum voluptate præsentia peragunt, quum quidem meâ causâ Diis accepti sint, amicis cari, patriis honorati. Denique

δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τοῦ [1] ἀεὶ χρόνου ὑμνούμενοι ἅλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὸν μακαριστότατον εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι.

λδ'. Οὕτω πως διώκει [2] Πρόδικος τὸν ἐπὶ Ἀρετῆς Ἡρακλέους παίδοσιν. ἐκόσμησε μέν τοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειοτέροις ῥήμασιν, ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαί τι, καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

quum finis à fato præſtitutus adeſt, non inhonorati jacent, oblivioni traditi; ſed perpetuâ ſui memoriâ celebrati florent. Hujuſmodi, mi Hercules, parentum ſoboles fortium, laboribus exantlatis, licet eâ felicitate potiaris, quæ ab omnibus maximè prædicatur.

34. Hoc quodam modo Prodicus inſtitutionem *Virtutis* ad Herculem proſequitur. Sententias quidem ipſas multò magis magnificis verbis, quàm ego nunc fecerim, ornavit. Quamobrem, mi Ariſtippe, te quoque æquum eſt hæc animo perpendentem conari, ut etiam futuri vitæ temporis curam aliquam habeas.

---

1 Pro τὸν αἰώνιον. Adverbia enim veſtita articulis pro nominibus Græcis uſurpantur; quemadmodum, τὸ ἄνω, τὸ κάτω, τοῖς πλησίον, & ſimilia innumera.

2 *Prodici* meminit aliquoties *Plato* in libro de Sapientiâ. In *Protagorâ* item, ubi ſapientiſſimum eum & divinum virum cognominat. *Prodicus* ſemper in ore habuit *Epicharmi* illud, ἡ δὲ χεὶρ χεῖρα νίζει, δὸς τι καὶ λάβοις τι. vide de *Prodico* etiam apud *Eraſmum* in proverb. *Prodico ſapientior*.

ΚΕΦ. β'.

Ἀθόμυϛ δέ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθά τινας ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν; ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὖ πάσχοντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. οὐκοῦν δοκοῦσί σοι καὶ τοῖς ἀδίκοις καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; ἔμοιγ', ἔφη.

β'. Ἤδη δέ ποτε ἐσκέψω, εἰ ἄρα ὥσπερ τὸ ἀνδραποδίζεσθαι τοὺς μὲν φίλους, ἄδικον εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους, δίκαιον εἶναι· καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους, ἄδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους, δίκαιον; οὐ μάλα, ἔφη·

CAP. II.

Lamproclem filium matri iratum placat.

CÆterùm quum animadvertiſſet aliquando Lamproclem filium ſuum natu maximum, matri ſuæ ſuccenſere: Dic mihi, ait, mi fili, nôſtine quoſdam homines qui appellantur ingrati? Omninò, inquit adoleſcens. Animadvertiſti ergo, quid illi faciant, qui hoc nomine dicuntur? Equidem, ait: nam illos ingratos vocant, qui affecti beneficiis, quum referre gratiam poſſint, non referunt. Ergo tibi videntur ingratos cum injuſtis reponere? Mihi quidem, inquit.

2. Verùm conſideràſtine, *(inquit)* an quemadmodum amicos in ſervitutem redigere, injuſtum eſſe videtur; hoſtes autem, juſtum: ſic etiam erga amicos ingratum eſſe, injuſtum ſit; ergo hoſtes autem, juſtum? Omninò, in-

καὶ δοκῆ μοι, ὑφ' ὧν ἄν τις εὖ παθὼν, εἴτε φίλων εἴτε πολεμίων, μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἄδικος εἶναι.

γ'. Οὐκοῦν, εἰ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινής τις ἂν εἴη ἀδικία ἡ ἀχαριστία. συνωμολόγει. Οὐκοῦν ὅσῳ ἄν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν, μὴ ἀποδιδῷ χάριν, τοσούτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴη. συνέφη καὶ τοῦτο. τίνας οὖν, ἔφη, ἔτι τῶν τίνων εὕροιμεν ἂν μείζονα εὐεργετημένους, ἢ παῖδας ἀπὸ γονέων; οὓς οἱ γονεῖς οὐκ μὲν οὐκ ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μεταλαχεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκῆ πολλοῦ ἄξια εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν. καὶ αἱ πόλεις ὅτι τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν, ὡς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν [1] παύσοντες.

quit; adeoque mihi videtur injuſtus eſſe, à quocunque quiſpiam beneficiis affectus, ſive amico ſive hoſte, referre gratiam non enititur.

3. Ergo, ſi res ita ſe habet, mera quædam injuria eſt ingratitudo. Conceſſit. Quanto quis igitur majoribus beneficiis affectus gratiam non retulerit, tanto erit injuſtior. Conceſſit etiam hoc. Quos autem, ait, à quibus reperire poſſimus majoribus affectos beneficiis, quàm liberos à parentibus? quibus, quum antea non eſſent, parentes exiſtendi cauſa fuerunt, atque tot præclaras ut res cernerent, tot bonorum participes fierent, quot bona hominibus Dii ſuppeditant: quæ ſanè uſque adeò maximi facienda ducimus, ut omnes imprimis eorum amiſſionem refugiamus. Civitates quoque maximis ſceleribus mortem in pœnam ſtatuerunt, quod gravioris mali metu injuſtitiam coërcere nequeant.

---

1 Pro παύσουσαι, per Syneſin. Nam αἱ πόλεις h. l. ſunt *cives* aut quicunque in Republ. legum ferendarum poteſtatem habent. Subſtan-

δ'. Καὶ μὴν ὑ τῶν γε ἀφροδισίων ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τὰς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνοις. ἐπεὶ [1] τούτου γε τῶν ἀπολυσόντων μεσαὶ μὲν αἱ ὁδοὶ, μεσαὶ δὲ τὰ οἰκήματα. φανεροὶ δ' ἐσμὲν καὶ σκοπούμενοι ἐξ ὁποίων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα φύοιτο, αἷς [2] συνελθόντες τεκνοποιούμεθα.

ε'. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τιὼ τε συντεκνοποιήσασαν ἑαυτῷ τρέφει, καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ παρασκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὡς ἂν δύηται πλεῖστα· ἡ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τε φέρει τὸ φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε, καὶ κινδυνεύουσα περὶ

4. Nec verò homines rei venereæ causâ liberos procreare exiſtimes. Nam eorum quæ ab illâ quemvis liberent, plenæ viæ, plena lupanaria. Præterea manifeſtum eſt, conſiderare nos, ex cujuſmodi mulieribus liberos optimos ſuſcipere poſſimus, quibuſcum congreſſi liberos procreamus.

5. Ac vir quidem eam, quæ in procreatione cooperatur, nutrit, liberiſque naſcendis præparat omnia, quæcunque ad vitam eis conductura putat, eaque quàm poteſt plurima: mulier verò exceptum onus hoc geſtat, cum gravamine vi-

---

tivum πολίτας ſubintell. in voce πόλεις. Sic *Matth.* c. 28. ver. 19. μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς. & Epiſt. ad *Epheſios* c. 4. v. 18. τὰ λοιπὰ ἔθνη — ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ.

1 Τούτου, intell. τοῦ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀφροδισίων, τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ ἀφροδ. aut ſimile quid. conf. lib. 1. c. 2. not. 2. Senſus eſt: — Non profectò Venereæ Voluptatis causâ liberos ſuſcipiunt homines; nam libidinis quidem remediis abundant viæ, in quibus ſcilicet ſe proſtituunt meretrices, & lupanaria. Atticè οἴκημα dicitur pro πορνεῖον. vid. *Perizon.* & *Abr. Gronov.* ad *Ælian.* V. H. 6. 1. *Erneſt.*

2 Verbum συνέρχεσθαι eodem coeundi ſenſu occurrit *Matth.* 1. 18. & 1 *Cor.* 7. 5. Item apud *Orig.* contra *Celſum* lib. 1. p. 15. τῇ ἑαυτῆ γυναικὶ ὁ Πατὴρ ἀνδρῶν τε Θεῶν τε συνελήλυθε, id eſt, *concubuit.*

τῦ βίου, καὶ μεταδιδῦσα τῆς τροφῆς, ἣ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενέγκασα καὶ τεκοῦσα, τρέφῃ τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα οὐδὲν ἀγαθὸν, οὔτε γιγνώσκον τὸ [1] βρέφος, ὑφ' ὅτῦ εὖ πάσχῃ, οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον, ὅτῦ δεῖται· ἀλλ' αὐτὴ τοχαζομένη τά τε συμφέροντα καὶ κεχαρισμένα προσφέρεται ἐκπληροῦν, καὶ τρέφῃ πολλὺν χρόνον, καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας ὑπομένουσα πονεῖν, οὐκ εἰδυῖα, [2] τίνα τύτων χάριν ἀπολήψεται.

ς'. Καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκυσιν· ἃ δ' ἂν οἴωνται ἄλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπυσι πρὸς τῦτον δαπανῶντες, καὶ ἐπιμελῦνται, πάντα ποιῦντες, ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς γένωνται ὡς δυνατὸν βέλτιστοι.

tæque periculo; alimentumque ſuppeditans, quo alitur & ipſa, poſteaquam magno cum labore geſtavit ac peperit, tum nutrit nullo prius affecta beneficio; tum curat infantem, non agnoſcentem, à quo beneficium accipiat, neque valentem indicare, quibus egeat; ſed ipſa quid ei conducat, ac gratum eſſe poſſit, conjecturâ colligens, explere nititur, & longo nutrit tempore, ac noctes dieſque labores perfert, quam pro his gratiam reportatura ſit, ignorans.

6. Neque tantum nutrire ſufficit, ſed etiam, ubi ad diſcendum aliquid idonei videntur eſſe liberi, ſiqua parentes ipſi tenent ad vitam utilia, docent: quibus verò docendis alium magis idoneum eſſe putant, ad hunc eos magno cum ſumptu mittunt, omnique conatu dant operam, ut liberi reddantur, quantum fieri poteſt, optimi.

1 Nominativus conſequentiæ. *Erneſt.*

2 *Stobæus*, ἅ τινα.

ζ. Πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος ἔφη· Ἀλλά τοι εἰ ταῦτα πάντα πεποίηκε, καὶ ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναιτο αὐτῆς ἀναισχέσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης, πότερα δέ, οἴει, ἔφη, δριμύ ἀηδίστητα δυσφορωτέραν εἶναι, ἢ μητρός; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τῆς μητρὸς τῆς [1] γε τοιαύτης. ἤδη ποτέ σοι οὖν ἢ δακοῦσα κακόν τι σοὶ ἔδωκεν, ἢ λακτίσασα; οἶδα ἔγωγε δηλαδὴ πολλοὶ ἔπαθον.

η. Ἀλλὰ νὴ Δία, ἔφη, λέγ' ἃ οὐκ ἄν τις ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦτο ἀκοῦσαι. σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἴει ταύτην δυσάρεστα, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις, ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, πράγματα παρέχειν; πόσα δὲ λυπῆσαι χάμενον;

θ. Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτὴν, ἔφη, οὔτ' εἶπα, οὔτ' ἐποίησα οὐδέν, ἐφ' ᾧ ἠσχύνθη. τί δ', οἴει, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναι

7. Ad ea ſubjecit adoleſcens: Tametſi hæc omnia fecerit, aliaque his multo plura, nemo tamen ejus aſperitatem preferre poſſit. Et Socrates, Utrum exiſtimas, inquit, toleratu eſſe difficilius, feræne ſævitiam, an matris? Equidem, inquit, matris arbitror, quæ ſanè talis ſit. Ergone unquam vel mordendo vel recalcitrando te læſit? cujuſmodi à belluis multi perpeſſi ſunt.

8. At enim profectò, inquit, ea loquitur, quæ quis audire vel ob omnem hanc vitam nolit. Tu verò quàm multa, inquit Socrates, intoleranda te huic negotia, tum voce tum facto, tum interdiu tum noctu, à primâ uſque ætate moleſtando putas exhibuiſſe? quantum doloris attuliſſe, quoties ægrotares?

9. At ego illi, ait, neque dixi, neque feci quidquam, cujus ipſam puderet. Quid autem, inquit, moleſtius eſſe

1 Γε hoc loco non abundat: *matris, (intellige Xantip.) quæ quidem hujuſcemodi ſit.* vid. ad lib. 1. c. 5. §. 2. *Erneſt.*

σοι ἀκούειν, ὧν αὐτὴ λέγῃ, ἢ τοῖς Σωκρατικοῖς, ὅταν ἐν ταῖς [1] τραγῳδίαις ἀλλήλοις τὰ ἔσχατα λέγωσιν; ἀλλ' οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἴονται τῶν λεγόντων οὔτε τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν, ἵνα ζημιώσῃ, οὔτε τὸν ἀπειλοῦντα ἀπειλεῖν, ἵνα κακόν τι ποιήσῃ, ῥᾳδίως φέρουσι. σὺ δ' εὖ εἰδὼς, ὅτι, [2] ἃ λέγει σοι ἡ μήτηρ, οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι, ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τὴν μητέρα σοι εἶναι; οὐ δῆτα, ἔφη, τοῦτό γε οὐκ οἶμαι.

ι'. Καὶ ὁ Σωκράτης, Οὐκοῦν, ἔφη, ταύτῃ, εὔνουν τέ σοι οὖσαν, καὶ ὀθνείως διακειμένῳ, ὡς μάλιστα δυνατή, κήδεσθαι,

putas, tibine audire, quæ dicit ipſa; an hiſtrionibus, quum in tragœdiis alter alteri convicia extrema dicit? Enimverò arbitror eos, quia non exiſtimant vel illum qui redarguit, lædendi causâ redarguere, vel minantem, damni alicujus inferendi causâ minari, æquo illa ferre animo. Tu verò, quum planè ſcias, matrem, quæ dicit, non modò nihil mali cogitantem dicere, ſed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alii nulli, iniquè fers? an exiſtimas, matrem eſſe tibi malevolam? Non equidem, inquit, hoc arbitror.

10. Et Socrates, Ergone tu hanc, ait, quæ tibi benevola eſt, & quàm maximè poteſt ægrotantem curat ut va-

1 Cl. *Uptonus*, qui librum nuperrimè edidit, cui titulus, *Critical Obſervations on Shakeſpear*, pro τραγῳδίαις legit τρυγῳδίαις. Ita appellabantur *veteres Comœdiæ*, ut *Ariſtophanes* earum Scriptores τρυγῳδαιμόνας appellavit. Veteris comœdiæ vinum, τρύγος, ut tragœdiæ hircus. τράγος erat *merces*. Not. ad p. 121. τρυγῳδία, ſic dicta, ἀπὸ τῆς τρύγης, *vindemia*; vel παρὰ τὴν τρύγα, quòd fæcibus ora oblinerent. *Athen.* lib. 2. Hinc τρυγῳδέω, *convicior*, *ſcurrilitèr illudo*.

2 Recepi lectionem *Stobæi*, quæ & *Stephano* placebat. Nam vulgata lectio ὁ, τι λέγει vitioſa eſt, ut diu viderunt docti. Idem placuit Cl. *Wells*. *Erneſt*.

ὅπως ὑγιαίνῃς τε καὶ ὅπως τῶν ἐπιτηδείων μηδενὸς ἐνδεὴς ἔσῃ, καὶ πρὸς τούτοις, πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένῳ ἀγαθὰ ἔστ' σοὶ, καὶ εὐχὰς ἀποδιδοῦσαν, χαλεπὸν εἶναι φῄς; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ τοιούτῳ μὴ δύναται φέρειν μητέρα, τἀγαθά σε οὐ δύναται φέρειν.

ια'. Εἰπὲ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον τινὰ οἴει δεῖν θεραπεύειν; ἢ πρὸς οὐδενὶ ἀνθρώπων πειρᾷ ἀρέσκειν, μηδ' ἕπεσθαι, μήτε πείθεσθαι, μήτε στρατηγῷ, μήτε ἄλλῳ ἄρχοντι; ναὶ μὰ Δία ἔγωγε, [1] ἔφη.

ιβ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι [2] βούλῃ σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ σπαύῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ, καὶ, ἄν τι σφαλλόμενος τυ-

leas, ac re neceſſariâ nullâ egeas, præterque hæc, multa Diis bona pro te vovet, ac vota reddit, ſævam eſſe dicis? Equidem ſtatuo, ſi matrem ejuſmodi ferre non poſſis, non poſſe te bona ferre.

11. Dic autem mihi, ait, utrum tibi alium quempiam colendum putas? an ita comparatus es, ut nemini hominum placere ſtudeas, neminem ſequi, nemini parere, ſive ſit imperator, ſive magiſtratus alius? Equidem profectò, ait.

12. Ergo, inquit Socrates, etiam vicino placere velis, ut ignem accendat tibi, quum opus erit, teque in aliquâ re bonâ adjuvet, ac ſiquid adverſi accidat, è propinquo

---

1 In hujuſmodi reſponſionibus, quæ ad duo contraria membra referuntur, è ſenſu colligendum eſt, cujus membri verbum repetendum ſit. Hîc ſemper ἀπὸ κοινοῦ verbum melioris membri repetendum eſt, ut hîc, οἶμαι δεῖν θεραπεύειν. *Erneſt.*

2 *Stobæus*, βελήσῃ. & profectò τὸ σὺ abundat. nequè tamen quicquam mutaverim, cum ſemper hîc præſenti utatur *Xenophon*. *Erneſt.*

χῃς, εὐνοϊκῶς ἐξιόντι βοηθῇ σοι; ἔγωγ', ἔφη. τί δέ; συνοδοιπόρου, ἢ σύμπλου, ἢ εἰ τῳ ἄλλῳ [1] ἀντυχόντι οὐδὲν ἂν σοι διαφέροι φίλου ἢ ἐχθροῦ γενέσθαι, ἢ καὶ τῆς παρὰ τούτων εὐνοίας οἴει δεῖν ἐπιμελεῖσθαι; ἔγωγ', ἔφη.

ιγ'. Εἶτα τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι προσήκουσαν, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστά σε φιλοῦσαν οὐκ οἴει δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶδα, ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται, οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ φιλοτιμεῖται τοὺς εὖ πεπονθότας χάριν οὐκ ἀποδιδόντας· ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθησι, καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐᾷ ἄρχειν τοῦτον, ὡς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θύοιμεν [2] ὑπὲρ τῆς πόλεως, τούτου θύοντος, οὔτε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν [2] τούτου πράξοιτο;

tibi benevolè ſuccurrat? Equidem, ait. Quid autem? nihil intereſſe putas, comitem itineris, aut navigationis, aut alium quendam, in quem incideris, amicum an hoſtem habeas; vel potiùs eorum etiam benevolentiam conſequendam eſſe putas? Equidem, ait.

13. Ergo comparatus es horum habere rationem, matrem verò, quæ te plus omnibus hiſce diligit, colendam tibi non exiſtimas? An ignoras, civitatem alterius quidem nullius ingratitudinis habere rationem, nec in eam *actionem* dare, ſed ſuſque deque ferre, ſi beneficiis affecti gratiam non referant: at ſiquis parentes non colat, eum pœnâ multare, rejectumque magiſtratus obire non pati, quòd nec ſacra ritè fierent pro ſalute civitatis, ſi quidem hic faceret, nec hujuſmodi homo ullam aliam rem rectè & juſtè

---

1 *Caſelius* & *Wells* malè, τῷ. Nihil hîc articulo opus. Sic ſect. 13. Iidem malè: τὴν μητέρα τῶν πάντων pro τὴν μητέρα τὴν πάντων. *Edit.*

2 Obſervent hîc tirones, primò accuſativos conſequentiæ, οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θύοιμεν, deinde iis jungi ſtatim genitivos, οὔτε ἄλλο —

καὶ νὴ Δία ἐάν τις [1] τῶν γονέων τελευτησάντων τὰς τάφους μὴ [2] κοσμῇ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν [3] Ἀρχόντων δοκιμασίαις.

facere ſoleret? Etiam hoc profectò, ſiquis parentum mortuorum ſepulchra non ornet, reſpublica magiſtratuum in examinibus inquirit.

τέτε πεάξαντος. Sic apud *Thucyd.* 4. 10. genitivi & dativi junguntur: τῦ τε γδ χωρίου τὸ δυσέμβολον ἡμέτερον νομίζω, ὦ, μενόντων ἡμῶν, σύμμαχον γίγνεσθαι, ὑποχωρήσασι δὲ &c. Alia exempla è *Pauſaniâ* ſuggeret *Sylburgius* ad *Pauſan.* p. 931. Cæterùm diſtinctio ponenda eſt poſt πόλεως aut θυόμβρα, quæ in vulgatis non eſt. *Leunclavius* tamen ita interpretatus eſt, quaſi poſt θυόμβρα interpunxiſſet. Cel. *Geſnerus* autem εὐσεβῶς refert ad θύοντος. Sed mihi iſta σύγχυσις, (cujus exempla ſcio apud bonos auctores occurrere, vid. *Jenſ.* Lect. *Luc.* p. 319. *Sylburg.* p. 928.) non placet. Si quis autem εὐσεβῶς loco motum putet, & ante τέτε θύοντος ponat, non repugnem. *Erneſt.*.

1 Pietatis quoddam officium erga benè meritos, aut immeritâ morte ſublatos, habitam fuiſſe monumentorum exornationem plurimis comprobatur Exemplis. Καὶ ἐκόσμησαν δὴ τοῦτο τὸ μνῆμα οἱ θηβαῖοι πρὸ τῆς μάχης. *Xenop. Hiſt. Gr.* lib. 6. Κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων. *Matt.* 23. 29.

2 Hunc locum illuſtrat lepidum Epigramma *Callimachi*, quod adjiciemus;

Στήλλῳ μητρυιῆς, μικρὰν λίθον, ἕρπε κόμιζε,
Ὡς βίον, ἠλλάχθαι κἠ τρόπον οἰόμενος.
Ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
Φεύγετε μητρυιῆς κἠ τάφον οἱ πρόγονοι.
Serta puer cippo dabat officioſa novercæ,
Mutâſſe ut vitam, ſic ratus ingenium.
Ille cadens miſerum oppreſſit labendo. novercæ
Vos quoque privigni deindè cavete rogos.

vid. *Brodæum* ad hoc epigramma Anthol. l. 1. c. 50. *Erneſt.*

3 Qui *Archontes* fieri volebant, iis cùm in ſenatu, tum in foro, quædam quæſtiones proponebantur, de eorum natalibus, vitâ & moribus, inter quas etiam erat hæc præcipua: *Utrum parentes & vivos & mortuos rectè coluerint.* Id examen in ſenatu dicebatur ἀνάκρισις, in foro δοκιμασία, auctore *Polluce*, VIII. 9. vid. Cel. *Potter* Archæol. l. 1. c. 12. *Erneſt.*

ιδ'. Σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἂν σωφρονῇς, τοὺς μὲν θεοὺς [1] παραιτήσῃ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἴπερ ἠμέλησας τῆς μητρὸς, μή σε καὶ ὅτοι νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι, οὐκ ἐθέλωσιν εὖ ποιεῖν· τοὺς δὲ ἀνθρώπους φυλάξῃ, μή σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα, πάντες ἀτιμάσωσιν, εἶτα οὐ ἐρημίᾳ φίλων ἀναφθῇς. εἰ γάρ σε ὑποληφθείη πρὸς τοὺς γονεῖς ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν, εὖ σε ποιήσας, χάριν ἀπολήψεσθαι.

ΚΕΦ. γ'.

Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτην, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωίμω, αἰσθόμενος διαφερο-

14. Ergo tu, mi fili, ſi ſapias, Deos ipſos deprecaberis, ut ignoſcant tibi, ſi quidem erga matrem negligens fuiſti, ne te illi & ingratum eſſe exiſtiment, & benefacere tibi nolint: & cavebis ad homines, ne hi te nullam animadvertentes parentum rationem habere, omnes pro nihilo habeant, & privatus amicis omnibus apparueris. Nam ſi te ſuſpicabuntur erga parentes ingratum eſſe, nemo exiſtimaturus eſt, ſe pro beneficiis tibi præſtitis gratiam reportaturum.

CAP. III.

Fratres inimicitias exercentes placat.

CÆterum animadvertens aliquando *(Socrates,)* Chærephontem & Chærecratem fratres, familiares ſuos,

---

1 *Stobæus* pro παραιτήσῃ habet παραιτήσεις. Idem negationem οὐ addit ante φυλάξῃ planè (meo Judicio) ſupervacaneam. Idem legit πάντη, non πάντες. *H. Steph.*

μῶν, ἰδὼν τὸ Χαιρεκράτιν, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, ὑ δήπου καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ [1] χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ [2] ἀδελφούς, καὶ ταῦτα, τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου· καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου· καὶ πρὸς τούτοις, τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοῦ δ' ἑνός;

β'. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἰ τὸς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι ὑ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τὸς δὲ πολίτας ὑχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι ὑ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δυνατὰ λογίζεσθαι, ὅτι κρεῖττον σὺν πολ-

inter ſe diſſidere, ubi Chærecratem vidiſſet; Dic mihi, mi Chærecrates, ait, num tu ex iis es hominibus, qui utilius quid eſſe divitias putant, quàm fratrem; quanquam illæ inſipientes ſint, hic ſapiens: illæ ope indigeant, hic opitulari poſſit: illæ denique multæ, frater autem unus?

2. Mirum hoc quoque, poſſe quem fratres ſuos ſibi detrimento eſſe putare, propterea quòd non etiam fratrum facultates poſſideat; at cives ſibi detrimento non eſſe arbitrari, quòd civium bona non habeat: ſed poſſe hâc in parte ratiocinari, quòd præſtet ut aliquis cum multis ha-

---

1 Intell. χρῆμα, ἔργον. vid. ad lib. 1. c. 3. n. 3.

2 Per Syneſin in h. v. pluralis vim ſingularis numeri habet & contrà. Itaque & in ſequentibus ἀδελφοὶ & ἀδελφὸς promiſcuè dicuntur, eodem ſenſu. Non ergo cum *Stephano* leges ἀδελφὸν pro ἀδελφὸς, quam lectionem præter rem Doct. viri *Wells* & *Geſnerus* receperunt. Si omnes hujus generis locos in *Xenophonte* vellemus ad vulgarem dicendi rationem revocare, quot non mutandi eſſent? Sic §. 2. δυνατὰ & ἀγνοοῦσι, quod fruſtrà mutaveris; & c. 4. §. 7. φίλος τοῦ φίλου, *amicus amici cauſâ, vel amici amicorum cauſâ.* Hîc verò, quod maximum eſt, pluralis eſt de genere, ſingularis autem, qui ſequitur, de uno *Ch.* fratre. etiam τοῦτο propriè dicere debebat, non ταῦτα. *Erneſt.*

λοῖς οἰκοῦντα, ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν, ἢ μόνον ἀφανιζόμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτῆσθαι· ὅπου δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο [1] ἀγνοοῦσι.

γ'. Καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὡς βοηθῶν δεόμενοι· τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ οὐκ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ [2] γιγνομένους.

δ'. Καὶ μὴν [3] πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι. ἐπεὶ καὶ [4] τοῖς θηρίοις πάθος τι ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συνα-

bitans ſecurè, quæ ſufficiant, habeat; quàm ſi ſolus vivat, ac civium facultates cum periculo omnes poſſideat: in fratribus id ipſum ignorare.

3. Ac ſervos quidem emunt, qui poſſunt, ut laborum ſocios habeant; amicos parant, quòd opitulatoribus egeant: fratres autem negligunt, quaſi ex civibus amici fieri poſſint, ex fratribus non poſſint.

4. Atqui multùm ad amicitiam conducit, ex iiſdem natum eſſe; multùm, unà nutriri. Nam & feris quoddam eorum, quæ unà nutrita ſunt, deſiderium innaſcitur. Præterea cæteri quoque homines honorant magis illos qui

---

1 Quum præceſſerit δύνανται λογίζεσθαι, verbum ei oppoſitum ἀγνοοῦσι, quod de eodem dicitur homine, quomodo ſtare poſſit non video; quare aut δύνανται cum ἀγνοεῖ, aut δύνανται cum ἀγνοοῦσι legendum cenſeo. *H. Steph.*

2 Accuſativus conſequentiæ. *Atticè* enim pro genitivis conſequentiæ ſunt Accuſativi, & fermè cum ὡστε ὥσπερ, ut ait *Wellerus* in Syntaxi. Exempla ſunt in ſacris Scriptoribus. Confer *Act.* c. 2. v. 3.

3 Vide *Plutarchi* libellum de *Fraterno Amore.*

4 Ita ferè *Noſter* in *Cyrop.* lib. 2. ἐώσι καὶ τὰ θηρία, τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἤν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ' ἀλλήλων, Similem etiam locum apud *Plutarchum* invenies, *De educati. puer.* Tom. II. p. 3.

ἀδελφὸς ὄντας τῶν ἀναδελφῶν, καὶ ἧττον τούτοις ἐπιτίθενται.

ε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μή, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν, καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν. ἀγαθόν γέ, (ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις) ἀδελφὸς, ὢν οἷον δεῖ. ὁπότε μέν τοι παντὸς σπουδαῖοι, καὶ πᾶν τὸ συμφιλοτιμεῖσθαι εἴη, τί ἄν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις;

ϛ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, πότερα δὲ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐδενὶ ἀρέσαι δυνάται Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδέ σοι; ἢ ἔστιν, οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γέ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμὲ μισεῖν αὐτὸν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δυνάται, ἐμοὶ δὲ, ὅπου ἂν παρῇ, παντοδαπῶς καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ζημίαν μᾶλλον, ἢ ὠφέλειαν ἐστίν.

ζ. Ἆρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῷ ἀνεπι-

fratres habent, quàm qui nullos; ac minùs eos aggrediuntur.

5. Tum Chærecrates, Enimverò, mi Socrates, ait, si non magnum sit dissidium, fortassè ferendus sit frater, neque ob exiguas causas fugiendus. Quippe bonum quoddam (sicut & tu dicis) frater est, si talis sit, qualem esse convenit. At si planè desit officio, & quidvis aliud sit potiùs quàm frater; quamobrem quis ea, quæ fieri nequeunt, conetur?

6. Utrum verò, mi Chærecrates, inquit Socrates, nemini Chærephon placere potest, sicut & tibi non placet? an sunt nonnulli, quibus egregiè placeat? Hâc ipsâ de causâ, mi Socrates, ait, æquum est illum mihi esse odio, quòd aliis quidem placere possit, mihi verò, ubicunque adest, verbis ac factis detrimento potiùs quàm commodo sit.

7. Ergone, ait Socrates, perindè atque equus homini

φήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι, ζημία ἐστὶν, οὕτω καὶ ἀδελφὸς, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ὀφελίμως ἐγχειρῇ χρῆσθαι, ζημία ἐστί;

η'. Πῶς δ' ἂν ἐγὼ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιφήμων εἴην ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιμελούμενός γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα, καὶ εὖ ποιεῖν τὸν εὖ ποιοῦντα; τὸν μέν τοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν, οὐκ ἂν δυναίμην ὅτ' εὖ λέγειν, οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι.

θ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ κύνα μὲν, εἰ σοι ἦν ὑπὸ προβάτοις ἐπιτήδειος, καὶ τὰς μὲν ποιμένας ἠπάζετο, σοὶ δὲ προσίοντι ἐχαλέπαινεν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι, ἐπειρᾶ εὖ ποιήσας φραΰνειν αὐτόν· τὸν δὲ ἀδελφὸν φὴς μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὄντα πρός σε οἷον δεῖ, ὑπάρχοντα δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν, οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ᾖ;

imperito, qui uti eo conetur, damno eſt; ſic & frater, quum quis eo vult uti, qui neſciat, eſt detrimento?

8. Quonam modo erga fratrem, inquit Chærecrates, me gerere non nôrim, quum & verbis & factis benignus in illum eſſe poſſim, qui verbis itidem ac factis benignus erga me eſt? At verò qui & verbis & factis mihi moleſtiam parere dat operam, benignè me in eum verbo factove gerere nec poſſum nec volo.

9. Et Socrates, Mira verò narras, inquit, mi Chærecrates, te, ſi canem habeas, atque is ovibus cuſtodiendis aptus ſit, ac paſtoribus quidem blandiatur, in te verò adeuntem ſæviat, omiſsâ iracundiâ, benefaciendo eniti, ut eum mitiges: fratrem verò, quem magnum quoddam bonum ais eſſe, ſi erga te talis ſit, ut decet, non te operam dare, ut optimum tibi reddas; præſertim quum & verbis & factis benignum eſſe ex confeſſo ſcias?

ι'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης, δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ ὄντ' ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι τοιοῦτον ἐμὲ οἷον δεῖ. καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτὸν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανᾶσθαι. οἷς δὲ καὶ σὺ ὑπίσασιν αὐτὸς, οἶμαι ἂν αὐτὸν ἀλόντα πολλοῦ ποιεῖσθαί σε.

ια'. Οὐκ ἂν [1] φθάνοις, ἔφη, λέγων, εἴπερ ἠθησάς με φίλτρον ὑπισάμενον, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν; λέγε δέ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, [2] καλεῖν σε ὑπὲ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; δῆλον, ὅτι καταρχοίμην ἂν τοῦ αὐτὸς, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκεῖνον.

ιβ'. Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὁπότε

10. Vereor equidem, ait Chærecrates, ne tanta ſit in me ſolertia, mi Socrates, ut Chærephontem erga me talem reddere poſſim, qualem eſſe oportet. Atqui, ſubjecit Socrates, nihil artificioſi, neque novi ut ejus causâ excogites, opus eſt, meâ quidem ſententiâ: nam exiſtimo eum illis artibus, quas tu non ignoras, allectum abs te, plurimi te facturum.

11. Dic mihi priùs, inquit, an me quaſdam illecebras nôſſe ſenſeris, quas ipſemet ſcire me ignoraverim? Tu verò mihi dicito, inquit, ſi quem familiarium eo deducere velles, ut, ubi rem ſacram facit, ad cœnam te vocaret, quid faceres? Nimirum prior hominem, ipſe rem ſacram faciens, invitarem.

12. At ſi velles amicorum aliquem impellere, ut te

---

1 De voce φθάνειν vide quæ habet *Erneſtus* in not. ad Lib. 3. c. 11. §. 1. ubi hunc locum laudat & explicat.

2 *Vocat* ad convivium ex victimis paratum, cui honoris causâ amici adhiberi ſolebant. Confer *Pauli Epiſt.* prim. ad *Corinth.* c. 10. v. 27. Εἴ τις καλεῖ ὑμᾶς &c. vid. h. lib. c. 9. ſect. 4.

ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι πρότερος ἂν ἐγχειροίην ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίη.

ιγ'. Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὁπότε ἔλθοις εἰς [1] πλὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην, ἂν ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ εἴγε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι συμπράττειν μοι ἐφ' ἃ ἥκοιμι, δηλονότι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν.

ιδ'. Πάντα ἄρα σύ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρύπτου. ἢ οὐκ ἐᾷς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς, ἐὰν πρότερος τὴν ἀδελφὸν εὖ ποιῇς; καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρε-

absente peregrè, rerum tuarum curam gereret, quid faceres? Nimirum prior operam darem, ut per ipsius absentiam res ipsius curarem.

13. Si velles ab hospite impetrare, ut te exciperet ad se venientem, quid faceres? Nimirum hunc quoque prior exciperem, venientem Athenas: atque etiam si vellem efficere alacrem ad ea mihi conficienda, quorum causâ venirem, necesse foret, ut ipse prior idem illi præstarem.

14. Ergo tu quum omnes illecebras, quæ inter homines sunt, jamdudum nôris, eas celabas. An cunctaris, inquit, principium facere propterea, ne turpis videare, si prior beneficio fratrem afficias? Atqui maximâ vir laude dignus esse videtur, qui hostes, lædendo; benefaciendo, amicos antevertit. Quare si mihi videretur Chære-

1 Intell. πόλιν.

φῶν ἡγεμονικώτερος εἶναί σε πρὸς τὴν [1] φύσιν ταύτην, ἐκεῖνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σε φίλον ποιεῖσθαι. νυνὶ δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγεμὼν μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο.

ιε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀδαμῶς πρὸς σοῦ, ὃς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τοῦτό γε πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι ποιητοῦ καὶ ἔργου καὶ λόγου.

ις'. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ πάρεχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ σωτυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται, καὶ οὐ [2] καθήμενον [3] ὑπαναστῆναι, καὶ κοίτῃ μαλακῇ τιμῆσαι, καὶ λόγῳ ὑπεῖξαι; ὦ ἀγαθέ, μὴ ὄκνει, ἔφη,

phon ad tale ingenium priùs induendum aptior esse, operam in illo persuadendo collocarem, ut prior amicitiam tuam conciliare sibi studeret: nunc tu mihi videris, si rem ordiare, rectius confecturus.

15. Absurda dicis, mi Socrates, inquit Chærecrates, miniméque tibi convenientia, qui me minorem ætate jubeas initium facere: quum apud omnes homines contrarium quiddam in more positum sit, nimirum ut ætate provectior in omni dicto factoque principium faciat.

16. Quî hoc? ait Socrates: annon ubique receptum more est, ut junior grandiori occurrenti de viâ cedat; annon ut sedens assurgat, & lecti mollioris honorem tribuat, & inter colloquendum cedat? Ne cuncteris, inquit, vir

---

1 *Stobæus:* φιλίαν. *Erneſt.*

2 Οὐ non est apud *Stobæum:* & malebat deleri *Stephanus*, quòd nil opus sit interrogandi causâ bis poni. *Erneſt.*

3 Omnium ferè Nationum, præcipuè orientalium, moris erat. Confer *Job.* c. 29. v. 8.

ἀλλ' ἐγχείρῃ τὸν ἄνδρα καταφραύνειν, καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. οὐχ ὁρᾷς, ὡς φιλότιμός ἐστι, καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἕλοις, ἢ εἰ διδοίης τι· τοὺς δὲ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους τοῦ φιλεῖν μάλιστ' ἂν κατεργάσαιο.

ιζ'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, ἐὰν οὖν, ἐμοῦ ταῦτα ποιοῦντος, ἐκεῖνος μηδὲν βελτίων γίγνηται; τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδεῖξαι, σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι. νομίζω γάρ αὐτὸν, ἐπειδὰν αἴσθηταί σε παρακαλοῦντα ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονεικήσειν, ὅπως παρήσεταί σου λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν.

bone, ſed hominem mitigare tenta, qui quidem celeriter admodum tibi obediet. Non vides, quàm cupidus honoris, quàm liberalis ſit? Homunciones enim futiles aliâ ratione nullâ faciliùs allicies, quàm aliquid largiendo: virtutis & honeſti ſtudioſos homines, ſi cum eis amanter agas, maximè tibi conformaveris.

17. Et Chærecrates, Quid ſi, inquit, me hoc agente, nihilo fiat ille melior? Quid aliud periculi fuerit, inquit Socrates, quàm ut tu declares, te quidem virum bonum fratriſque ſtudioſum eſſe; illum verò nullius momenti, & indignum beneficio? ſed horum nihil futurum arbitror. Nam exiſtimo ipſum, ubi animadverterit ſe ad certamen hoc abs te provocari, magnâ contentione conaturum, ut te verbis ac reipsâ ſuperare beneficentiâ poſſit.

---

1 Intell. κινδυνεύσει ἐπιδεῖξαι φαῦλός τε κ. ἀ. ἐ. εἶναι. cæterùm illud τί γὰρ ἄλλο ἢ κινδυνεύσει, ſimile eſt Latinorum rationi, cum verbum *facere* omittunt, de quâ ratione v. *Gronov.* ad *Liv.* lib. 2. 1. *Erneſt.*

ιη'. Νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ὅτι τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλαιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου πράττοιτο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω· ἢ εἰ τὼ πόδε θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία, τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ [1] πεποιημένοις ὅτι βλάβῃ χρῆσθαι;

ιθ'. Καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ὅτι μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρέ τε, καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμὼ, καὶ τἆλλα, ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δ' οὐδ' ἂν ὅτι τὰ ὀργυᾶν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ, οἳ καὶ δοκοῦντες ὅτι-

18. Nunc quidem, inquit, ita affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, quas Deus idcircò creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qui divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. Annon magna fuerit inſcitia, magnaque infelicitas, iis ad detrimentum uti, quæ ad utilitatem facta ſunt?

19. At enim fratres duos germanos, meâ quidem ſententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, quàm manus utraſque, quàm pedes, quàm oculos, quàm cætera, quæcunque natura voluit in hominibus eſſe germana. Quippe manus, ſi eas neceſſe ſit illa ſimul agere, quæ longiori ſpatio, quàm unius orgyæ diſtent, nequaquam id poterint: pedes ne ad ea quidem, quæ orgyæ diſtent inter ſe ſpatio, ſimul acceſſerint: oculi, qui pertingere

---

1 *Stobæus* ἀλλήλοιν ponit inter ἐπ' ὠφελείᾳ & πεποιημένοις. *Erneſt.*

πλεῖσον ἐξικνεῖσθαι, ὑφ' ἂν τ' ἔτι ἐγγυτέρω ὄντων τὰ ἐμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὄπισθεν ἰδεῖν δύναιντο. ἀδελφὼ δὲ φίλω ὄντε, καὶ πολὺ διεζῶντε, θεράπευον ἅμα καὶ τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν.

ΚΕΦ. δ'.

Ἤκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου, ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστ' ἄν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτῆσίν τε καὶ χρείαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλῳ σαφὴς καὶ ἀγαθός· ὁρᾶν δὲ παντὸς μᾶλλον ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως.

β'. Καὶ γὰρ οἰκίας, ἢ ἀγροὺς, καὶ ἀνδράποδα, καὶ βο-

quàm longiſſimè putantur, ne propiora quidem à fronte ſimul & à tergo videre poſſint. Fratres autem ſi amici ſint etiam magno diſſiti intervallo, ea poſſunt agere, quæ ad utriuſque utilitatem conducant.

CAP. IV.

De curâ Amicorum.

PRæterea Socratem aliquando de amicis etiam id diſſerentem audivi, de quo mihi quidem videretur aliquis utilitatem maximam ad conciliationem & uſum amicorum percepturus. Nam audire ſe dicebat ex multis, eſſe quiddam inter omnia bona præſtantiſſimum, amicum certum ac bonum: videre tamen complures cujuſvis rei curâ potius affici, quàm ut amicos ſibi pararent.

2. Aiebat enim cernere ſe quoſdam, qui & domos, &

σκήματα, καὶ σκεύη κτωμένους [1] τε ὀπιμελῶς ὁρᾶν ἔφη, καὶ τοὺς ὄντα σώζειν πειρωμένους· φίλον δὲ (ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναί φασιν) ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς, οὔτε ὅπως [2] κτήσωνται φροντίζοντας, οὔτε, [3] ὅπως οἷόν τε, ἑαυτοῖς σώζοντας.

prædia, & mancipia, & rem pecuariam, & ſupellectilem, ſtudiosè comparant, acquiſitaque conſervare conantur; at complures amicum (quem bonum eſſe maximum perhibeant) neque ut ſibi parent ſollicitos eſſe; neque ut, quantum poſſint, eum ſibi conſervent.

---

1 Cum vulgatum καὶ poſt κτωμένους planè non habeat locum, facilè recepi τε, quod in veteri editione, neſcio quâ, reperit Cel. *Geſnerus*. *Erneſt.*

2 Sic erat in *Caſelianâ*. In *Wechel.* & *Angl.* autem eſt κτήσονται. utrum præferas, manum haud verterim. nam utrumque rectè dicitur, & fut. pr. & aor. pr. conjunctivus crebrò in libris permutantur. vid. *Stephan.* ad *Thucyd.* 1. 55. *Erneſt.*

3 In hâc lectione omnes, prope, editiones conſentiunt. Quæ ſi ſana eſt, ut, dum meliora docebimur, ſtatuemus, ita, ut nos fecimus, locus eſt interpungendus. Dicit *Socrates*, ſe non vidiſſe σώζοντας ἑαυτοῖς τοὺς φίλους, ὅπως οἷόν τε, *pro viribus*. ὅπως pro ὡς, ut ſæpè apud optimos Auctores. *Stephanus* in Theſauro è *Demoſthene* laudat ὅπως ἂν δύνωνται. Sed in editione *Halens.* eſt, item in *Baſilienſi*, σώζωνται. Quæ lectio, ſi eſt è Codd. fortè vulgatæ præferenda videbitur, ſed tum ſimul etiam ὡς antè οἷον cum *Geſnero* ponendum, quod ultima in ὅπως abſorbere potuit: niſi fortaſsè fuit, qui, quòd ἀνακολουθίαν concoquere non poterat, σώζοντας in σώζωνται mutavit, ut τῷ κτήσωνται reſponderet, quod mihi valdè fit veriſimile: & ſunt in edit. *Baſil.* quædam ab ingenio *Caſtalionis* aliorumve. Hactenus *Erneſtus*. — Hic locus viris doctis moleſtiam creavit nec ſana eſſe videtur lectio vulgaris. Conjecturis ſi liceat indulgere ita legi velim: ἅτε ὅπως ὄντα ἑαυτοῖς σώζωνται. Leviſſima hîc fit mutatio; & ita quæ de amico hîc dicuntur, reſpondent iis, quæ de rebus inanimis jam dixerat. *Prædia, mancipia, rem pecuariam & ſuppellectilem ſe homines ſtudiosè comparantes, & acquiſita* (τὰ ὄντα) *conſervare conantes cernere*, ait. — *Sed amicum (quem maximum eſſe bonum perhibent) complures ſe cernere nec ſollicitos, ſeu ſtudioſos ut acquirant* (ἅτε ὅπως κτήσωνται φροντίζοντας) *nec acquiſitum* τὸν ὄντα ſcil. ἑαυτῶν, *ſibi conſervent*. ἅτε ſubintell. φροντίζοντας ὅπως ὄντα ἑαυτοῖς σώζωνται. Vel, ſi mavis, ὄντας numero plurali legere licet; nam hoc in opere frequens eſt numeri talis mutatio.

γ'. Αλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν, ὁρᾶν πῶς ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροὺς εἰσάγοντας, καὶ τἆλλα πρὸς ὑγίειαν ὑπιμελῶς προσκυβάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγωροῦντας. Ἀποθνόντων τε ἀμφοτέρων, ὑπὸ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ὑπὸ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττῶσθαι· καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐῶντας ἀθεράπευτον, οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ὑπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας.

δ'. Επὶ δὲ πρὸς τούτοις ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων, καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων, τὸ πλῆθος εἰδότας· τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειροῦντας, οὓς οἱ τοῖς φίλοις [1]ἔθεσαν, πάλιν [2]τούτους ἀναπίθεσθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν.

3. Quinetiam videre ſe aiebat nonnullos, amicis & ſervis ſimul ægrotantibus, ad ſervos quidem adducere medicos, aliaque valetudini conducentia ſtudiosè parare, quum interim amicos negligant. Itidem utriſque morientibus, ſervorum eos obitum graviter ferre, ac detrimento ducere, in amicis nullum ſe damnum feciſſe, putare: nec in reliquis facultatibus quicquam non curatum, vel inexploratum relinquere, quum amicos, egentes ipſorum curâ, negligant.

4. Præterea videre ſe aiebat, pleroſque facultatum ſuarum, tametſi admodum multas habeant, numerum ſcire: ſed tantum abeſſe, ut amicorum, quos paucos habent, numerum nôrint; ut etiam quum ſciſcitantibus aliis indicare conantur, quos inter amicos referant, rurſus aliquos revocent: tantum ſcilicet eis amicos eſſe curæ.

---

1 Non dubitavi ἔθεσαν reponere ex conjecturâ *Leunclav.* & ed. *Wells* pro vulgato ἐθεάσανθ', quod nullum ſenſum commodum habet. *Erneſt.*

2 Τούτους eſt è certiſſimâ emendatione Cel. *Geſneri.* ἀναπίθεσθαι eſt in

ε'. Καίτοι τοῦ τοίου κτῆμα τῶν ἄλλων τοῦ ἀγαθοῦ μᾶλλόν ἐστι φίλος ἀγαθός, οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη; τοῖος γὰρ ἵππος, ἢ ποῖον ζεῦγος οὕτω χρήσιμον, ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; τοῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὔνουν καὶ τοῦ μόνιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον;

ς'. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν [1] τούτῳ τοῦ πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ, καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς, καὶ τῶν κοινῶν τοῦ πράξεων. καὶ ἄν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέῃ, συνεπισχύει· ἄν τέ τις φόβος ταράττῃ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων· καὶ τὰ μὲν, συμπείθων, τὰ δὲ, βιαζόμενος·

5. Atqui cum quânam poſſeſſione ac bono amicus egregius comparatus, non manifeſtò ſit melior? nam qui equus, quodve jumentorum par, adeò fuerit utile ac bonus amicus? quodnam mancipium adeò benevolum fuerit, tecumque manendi ſtudioſum? quænam alia res ſic ex omni parte ſit utilis?

6. Etenim amicus bonus ſeipſum ſubſtituit ad quidvis, quod amicis deeſt; ſive ad conſtituendas res privatas, ſeu munera publica. Idem, ſive quis afficiendus eſt beneficio, vires ſufficit: ſeu quis metus perturbet, fert opem, partim ſumptus impertiendo, partim operas mutuas tradendo; partim unà perſuadendo, partim cogendo.

---

ludo duodecim ſcriptorum, cum calculum intelligas malè poſitum eſſe, dum per leges ludi licet, errorem corrigere, h. e. calculum alio loco ponere. Hinc ad alia transfertur eleganter, quæ, cum errore quodam perperàm fecimus, dum licet, retractamus. conf. lib. 1. c. 2. §. 44. *Stephanus* in Theſ. citat ex *Antiphonte*, ἀναθήσθαι, ὥσπερ τὸν πίττον, βίον οὐκ ἔξεσι. ſic, ὃς ἔθεσαν —— τύτες ἀναπήσθαι. vide *Salmaſ.* ad *Vopiſc. Proculum* Tom. II. H. A. p. 745. *Erneſt.*

1 Hoc dicendi genus ſæpiùs occurrit. εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτές. 1 *Cor.* c. 16. v. 15. ἑαυτὲς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν πείθουσι ταύτην. *Plat. de Rep.* lib. 2.

καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένοις δὲ πλεῖστα ἐπανορθῶν.

ζ. Α δὲ αἱ τι χεῖρες ἑκάστῳ ὑπηρετῶσι, καὶ ὀφθαλμοὶ προορῶσι, καὶ τὰ ὦτα προακούσι, καὶ οἱ πόδες ἀφικνῶνται, τούτων φίλος εὐεργετικὸς οὐδενὸς λείπεται. πολλάκις ἃ περὶ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο, ἢ οὐκ εἶδεν, ἢ οὐκ ἤκουσεν, ἢ οὐ δύνυσε, ταῦτα ὁ φίλος πρὸς τοὺς φίλους [1] ἐξήρκεσεν. ἀλλ' ὅμως ἔνιοι μὲν δένδρα πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν· τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνεμελήτως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

Idem benè agentes exhilarat, & calamitatibus preſſos erigit.

7. Quæcunque verò vel manus cuique ſubminiſtrant, vel proſpiciunt oculi, vel aures ante percipiunt, vel perficiunt pedes; in eorum nullo amici benefici eſt inferior opera. Sæpe quæ quis à ſeipſo non elaboravit, non vidit, non audivit, non perfecit; ea amicus ad amicos ſuffecit. Sed tamen arbores nonnulli ſtudent excolere fructûs causâ; quum fertiliſſimum illud prædium, quod amicum vocamus, ſegnitèr remiſſéque plurimi curent.

---

1 Obſervent h. l. tirones genuinam vim aoriſtorum; *amicus amico causâ* facere ſolet, *quæ pro ſe quis ne quidem facere ſolet* &c. Sic illud Nov. Teſt. ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὡμοιώθη, *Simile eſſe ſolet*. *Longinus* περὶ ὕψους Sect. 1. in fin. τὸ ὕψος ---- δίκην σκηπτοῦ πάντα διαφέρησιν, καὶ τὴν τοῦ ῥήτορος εὐθὺς ἀθρόαν ἐνεδείξατο δύναμιν, *Sublime inſtar fulminis omnia* ſolet proſternere, & *ſtatim omnem oratoris vim* demonſtrare; quod cum ignoraret Cl. *Pearcius*, ad eum locum, de ſingulari, neſcio quâ, vi aoriſtorum hîc pro *præſente* poſitorum, præter rem, argutatus eſt. *Erneſt.*

ΚΕΦ. ε'.

Ἤκουσα δέ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδόκει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν, ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. ἰδὼν γάρ τινα τῶν ξυόντων ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένου, ἤρετο Ἀντισθένη σταντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἄλλων πολλῶν·

β'. Ἆρα, ἔφη, ὦ Ἀντίσθενες, εἰσί τινες ἀξίαι φίλων, ὥσπερ [1]ὀπὶ οἰκετῶν; τῶν γὰρ οἰκετῶν ὁ μέν που δύο μνῶν ἄξιός ἐστιν, ὁ δ' οὐδ' ἡμιμναίου, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα. Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ὀπιζάτιῳ εἰς [2]ταργύεια

CAP. V.

De pretio Amicorum.

AUdivi aliquando etiam aliud ejus colloquium, quod mihi videbatur auditorem excitare, ut ſeipſum exploret, quanti amicis pretii eſſe poſſit. Nam quum vidiſſet quendam ex familiaribus ſuis amicum, qui egeſtate premeretur, negligere; interrogabat Antiſthenem in illius præſentiâ, qui amicum negligebat, aliorumque multorum:

2. Suntne, inquit, amicorum quædam, mi Antiſthenes, perindè ac ſervorum, æſtimationes? nam ex ſervis hic duabus minis æſtimatur, ille vix minâ dimidiâ, alius minis quinque, alius etiam decem. Quinetiam Nicias, Nicerati filius, emiſſe talento dicitur eum qui argenti fo-

---

1 Forſan ἐσί.

2 *Stephanus* h. l. & lib. 3. c. 6. §. 12. pro ταργύεια legi vult τἀργυρεῖα; quaſi non poſſit more Græcorum, τὰ ἀργύεια dici, pro loco, unde eruuntur. *Erneſt.*

πείαν ταλάντου. [1] σκοπῶμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα ὥσπερ τῶν οἰκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξίαι.

γ'. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης· ἔγωγ' οὖν βουλοίμην ἂν τὸν μέν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον, ἢ δύο μνᾶς· τὸν δ' οὐδ' ἂν ἡμιμναίου προτιμησαίμην· τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα μνῶν ἑλοίμην· τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων καὶ [2] πόνων προτιμησαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι.

δ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴγε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτὸν, πόσου ἄρα τυγχάνει τοῖς φίλοις ἄξιος ὤν, καὶ πειρᾶσθαι ὡς πλείστου ἄξιος εἶναι, ἵνα ἥκιστα αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούω τοῦ μέν, ὅτι προὔδωκεν αὐτὸν φίλος ἀνήρ·

dinis præesset. Itaque considero, an perinde ac servorum, sic & amicorum sint æstimationes.

3. Sunt profectò, inquit Antisthenes: nam equidem velim hunc potius amicum mihi esse, quàm duas habere minas; illum ne dimidiæ quidem minæ præferrem; alium potius, quàm decem minas, eligerem; alius ut mihi amicus esset, omnibus facultatibus ac laboribus id anteponerem.

4. Ergo, subjecit Socrates, siquidem hæc ita se habent, benè esset si quis seipsum exploraret, quanti amicis æstimandus sit; atque operam daret, ut quantivis sit pretii, quò minùs amici eum deserant. Nam equidem sæpè audio, inquit, dicentem alium, ab homine amico se esse desertum;

---

1 *Leuncl.* & *Steph.* malebant σκοπῶμεν, quod est usitatius. Sed *Portus* rectè vidit σκοπῶμαι idem esse quod σκοπῶ, quo aliquoties simili loco usus est *Xenophon*. *Erneſt.* — Ego mallem hoc in loco σκοπῶμαι, quia ultimâ sect. h. c. Auctor utitur numero singulari. τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ.

2 *Æmilii Porti* pater legendum πόρων monuit, quòd παμφορωτάτῳ κτήματι respondet; quod meliorem sensum habet, & vix me abstineo, quo minus in contextu ponam. *Erneſt.*

τοῦ δ', ὅτι μνᾶν ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον εἵλετο ἀνὴρ, ὃν ᾤετο φίλον εἶναι).

ε'. Τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ, μὴ ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ, καὶ ἀποδῶται τοῦ [1] εὑρόντος· ὕτω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ὑπὲρ τὸ πλεῖον τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν ἢ ἀποδίδοσθαι. τοὺς δὲ χρηστοὺς ὅτε οἰκέτας πάνυ τι πωλουμένους ὁρῶ, ὅτε φίλους οὐδεὶς διδομένους.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἔδοκει δέ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους, ὁποίους ἄξιον κτᾶσθαι, φρενοῦν, τοιάδε λέγων· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλου ἀγαθοῦ, πῶς ἂν ἐπιχειροίημεν σκο-

alium, quòd is, quem amicum esse arbitratus sit, vel unam sibi minam præferret.

5. Hæc omnia considero, num quemadmodum ubi quis servum vitiosum vendit, alterique addicit eo pretio, quod reperire potuit; ita etiam nullius amicum momenti, quum pretii plurimum accipi potest, vendi expediat. At neque servos bonos magnoperè vendi video, neque bonos amicos relinqui.

CAP. VI.

De Amicis deligendis & conciliandis.

VIsus est etiam mihi ad explorandos amicos, quales parari debeant, suos cordatos reddere, hujusmodi proferens: Dic mihi, mi Critobule, si amico nobis bono sit opus, quo pacto considerare rem conabi-

---

1 Εὑρόντος planè damnant *Budæus* & *Stephanus*. Sed quia omnes Libri consentiunt in hâc lectione, nihil mutem. Est Genitivus pretii, activum pro passivo, usitata Atticis Scriptoribus enallage, pro τυχόντος, ut jam vidit *Portus* pater. hactenus *Ernestus*. *Stephanus* in notis dicit *Bessarionem* vertisse, *vendit cuicunque obvio* (τῷ τυχόντι.) Et nescio annon hæc sit vera lectio.

πεῖν; ἆρα πρῶτον μὲ ζητητέον, ὅστις ἀρχῇ γαστρός τε, καὶ φιλοποσίας, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατούμενος, οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναιτ' ἂν, οὔτε φίλῳ τὰ δέοντα πράττειν. Μὰ Δί' ὦ δᾶτα, ἔφη. ἴσως οὖν τῷ μὲ ὑπὸ τούτων ἀρχομένῳ ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

β'. Τί γάρ; ἔφη, ὅστις δαπανηρὸς ὢν, μὴ αὐτάρκης ἐστὶν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖται, καὶ λαμβάνων μὲν, μὴ δυνάταν ἀποδιδόναι, μὴ λαμβάνων δὲ, τὸν μὴ διδόντα μισεῖ· οὐ δοκεῖ σοι καὶ οὗτος χαλεπὸς φίλος εἶναι; πάνυ, ἔφη. Ὀκοῦν ἀφεκτέον καὶ τούτου; ἀφεκτέον μέντοι, ἔφη.

γ'. Τί γάρ; ὅστις [1] χρηματίζεσθαι μὲν δυνάταν, πολλῶν δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δυσξύμβολός ἐστι, καὶ λαμβάνων μὲν ἥδεται, ἀποδιδόναι δὲ οὐ βούλεται;

mur? num primò quærendus erit, qui imperet gulæ, potûs cupiditati, laſciviæ, ſomno, ignaviæ? nam qui ab his vincitur, is neque ipſe ſibi, neque amico poſſit præſtare, quæ oportet. Non profectò, inquit *(Critobulus.)* Ergo tibi videtur abſtinendum ab eo, qui rebus hiſce ſerviat? Omninò, inquit.

2. Quid verò? ait, qui, ſumptuoſus quum ſit, ſatiari non poteſt, ſed ſemper rebus vicinorum eget, eaſque impetrans reddere non poteſt, non impetrans verò, odio non dantem habet; non tibi videtur hic quoque gravis amicus eſſe? Omninò, inquit. Igitur ab hoc etiam abſtinendum? Abſtinendum ſcilicet, inquit.

3. Quid autem? ſi quis rem facere poteſt, multaſque pecunias concupiſcit, & propterea difficilem ſe in pactis præbet, & accipiendo delectatur, reddere verò invitus eſt?

---

1 Χρηματίζεσθαι eſt *quæſtum conſectari* — πραγματεύεσθαι. Inde κεχρηματισμένος ἀνὴρ dicitur, qui locupletatus eſt, & quæſtus uberes fecit. vid. *Bud. Com. L. G.* p. 257. & *Salmaſ. de modo uſur.* p. 390.

ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὗτος ἔτι πονηρότερος ἐκείνου εἶναι. τί δέ; ὅστις ἀφ' ὧν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μηδὲ πρὸς ἕν ἄλλο σχολὴν ποιεῖται, ἢ ὁπόθεν αὐτὸς κερδανεῖ; ἀφεκτέον καὶ τούτου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνωφελὴς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ.

δ'. Τί δέ; ὅστις φασιώδης τέ ἐστι, καὶ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρέχειν; φευκτέον, νὴ Δία, καὶ τοῦτον. εἰ δέ τις τούτων μὲν τῶν κακῶν μηδὲν ἔχοι, εὖ δὲ πάσχων ἀνέχεται, μηδὲν φροντίζων τοῦ ἀντευεργετεῖν; ἀνωφελὴς ἂν εἴη καὶ οὗτος. Ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν φίλον ποιεῖσθαι;

ε'. Οἶμαι μέν, ὃς ταὐνομία τούτων, ἐγκρατὴς μέν ἐστι τῶν ἀφὶ τῷ σώματος ἡδονῶν, εὔορκος δέ, καὶ εὐξύμβολος ὧν τυγχάνει, καὶ φιλόνεικος πρὸς τὸ μὴ ἐλλείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας ἑαυτόν, ὥστε λυσιτελεῖν τοῖς χρωμένοις.

Videtur is mihi, ait, etiam improbior esse illo altero. Quid autem? si quis ob rei faciendæ cupiditatem nulli alii rei vacet, quàm unde lucrum possit capere? Ab hoc quoque, meâ quidem sententiâ, est abstinendum: nam inutilis illi fuerit, qui uti eo velit.

4. Quid verò? siquis homo sit seditiosus, ac multos amicis hostes velit excitare? Fugiendus & ille profectò. At si quis horum quidem vitiorum expers sit, beneficiis autem se affici patiatur, nullâ vicissim benefaciendi ratione habitâ? Inutilis & ille fuerit. Sed qualem, mi Socrates, enitemur amicum nobis adjungere?

5. Eum arbitror, qui diversâ ab his ratione sit corporeis in voluptatibus continens, juramentum servet, in pactis facilem se exhibeat, denique conetur, ut suis benefactoribus, vicissim benefaciendo, non sit inferior; ita ut iis qui eo utantur usui sit.

ϛ'. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι; τοὺς μὲν ἀνδριαντοποιοὺς, ἔφη, δοκιμάζομεν, ὃ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, ἀλλ' ὃν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσειν.

ζ'. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὃς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνηται, δῆλον εἶ) καὶ τοὺς ὑστέρους εὐεργετήσοντα. καὶ γὰρ ἵππους, ἔφη, ὃν ἂν τοῖς πρόσθεν ὁρῶ καλῶς χρώμενον, τοῦτον κ᾽ ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι.

η'. Εἶεν, ἔφη. ὃς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιος φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιεῖσθαι; [1] πρῶτον μέν, ἔφη, τὰ [2] θεῖα

6. At quo pacto hæc explorare, mi Socrates, poſſimus priuſquam eis utamur? Statuarios, inquit, ſic exploramus, ut non ex ipſorum verbis conjecturam faciamus; ſed quem priùs ſtatuas egregiè feciſſe cernimus, eis fidem habemus, quòd etiam rectè cæteras ſit elaboraturus.

7. Ergo tu, inquit, dicis hominem, qui ſe prioribus amicis beneficum declaraverit, planè poſterioribus quoque benefacturum. Nimirum, ait, quemcunque prioribus equis rectè uſum video, eum arbitror etiam aliis benè uſurum.

8. Sint hæc, ait. At quo pacto is efficiendus eſt amicus, qui amicitiâ nobis dignus eſſe videatur? Primùm,

---

1 Hic locus de modo conciliandorum amicorum eſt unus è pulcherrimis, & mellis Attici, Leporiſque *Socratici* pleniſſimus, diligenterque adeò cognoſcendus. Sed hæc ſuavitas maximè oritur primò è metaphoris, quibus κτῆσιν φίλων, h. e. *modum & rationem amici conciliandi* exprimit, θηρᾶν, ἁρπάζειν, ἁρπάζειν, φίλτρον &c. deinde ex illis facetis Ironiis *Socraticis*, quibus etiam noſtri Homines in vernaculo Sermone utuntur: κατηγορεῖν, ἀφοδᾶν, κατειπεῖν pro *laudare*, ſect. 34. *Erneſt.*

2 Dii in conſilium adhibendi, oracula conſulenda ſunt, aut quocunque modo Voluntas Deorum exploranda. *Erneſt.*

τ' θεῶν ὑπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύσειν αὐτὸν φίλον ποιεῖσθαι. τί οὖν, ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν δοκῇ, καὶ οἱ θεοὶ μὴ ἐνδυπιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν, ὅπως θηρατέος;

θ'. Μὰ Δί', ἔφη, ἐγὼ [1] πόδας, ὥσπερ ὁ λαγώς· οὐδ' ἀπάτῃ, ὥσπερ αἱ ὄρνιθες· οὐδὲ βίᾳ, ὥσπερ οἱ ἐχθροί. ἄκοντα γὰρ φίλον ἐλεῖν ἐργῶδες, χαλεπὸν δὲ καὶ δήσαντα κατέχειν, ὥσπερ δοῦλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον ἢ φίλοι γίγνονται ταῦτα πάσχοντες.

ι'. Φίλοι δὲ πῶς, ἔφη; ἢ) μέν πινάς φασιν ἐπῳδάς, ἃς οἱ ὑπισάμενοι ἐπᾴδοντες, οἷς ἂν βάλωνται, φίλους ἑαυτοῖς ποιοῦνται· ἢ) δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ὑπισάμενοι, πρὸς οὓς ἂν βάλωνται χρώμενοι, φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν.

ια'. Πόθεν οὖν, ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἄν; ἃ μὲν αἱ Σει-

ait, res divinæ conſiderandæ ſunt, num Dii nobis conſulant, ut eum amicum faciamus. Quid igitur? poteſne dicere, quo pacto is, qui nobis adjungendus videatur, etiam Diis haud adverſantibus, venandus ſit?

9. Profectò, ait, non inſiſtendo veſtigiis ejus, ſicut lepus; neque fraude, ſicut aves; neque vi, ſicut hoſtes. Nam invitum amicum capere, perquàm eſt difficile; neque minùs difficile, vinctum retinere tanquam ſervum: potiùs enim hoſtes, quàm amici fiunt, ſi hæc illis accidant.

10. At quo pacto amici? Fertur eſſe carmina quædam, quæ qui tenent, incantando quos volunt, amicos ſibi poſſunt facere: itidem quaſdam eſſe amoris illecebras, quarum periti ad quoſcunque tandem eis utantur, ab illis diliguntur.

11. Unde igitur has percipiamus, ait? Ex Homero

---

1 *Velocitate pedum, curſu.* vid. lib. 3. 11. 8.

ρῆνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας [1] Ὁμήρου, ὧν ἔστιν ἀρχὴ τοιάδε τις·

Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.

Ταύτῃ οὖν, ἔφη, τῇ ἐπῳδῇ, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπῇδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπαθέντας; οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις ὅτῳ ἐπῇδον.

16'. Σχεδόν τι λέγεις, τοιαῦτα χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομίζῃ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν. οὕτω μὲν γὰρ ἐχθίων τ' ἂν εἴη, καὶ ἀπελαύνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδότα, ὅτι μικρός τε καὶ αἰσχρὸς καὶ ἀσθενής ἐστιν, ἐπαινοίη, λέγων ὅτι καλός τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρός ἐστιν.

audiſti, quibus verbis Ulyſſem Sirenes incantârint; quorum hujuſmodi quoddam eſt principium;

Huc ades, ô celebris Graiorum gloria Ulyſſes.

Hanc igitur incantationem, mi Socrates, quum ad alios etiam homines adhibebant Sirenes, num detinebant eos, ne excantati ab eis diſcederent? nequaquam, ſed his incantationibus ad illos utebantur, qui ob virtutem gloriæ cupidi erant.

12. Prope dicis, ejuſmodi verbis unumquemque incantandum eſſe, quæ ſi audiat, à laudante non irridendi causâ proferri exiſtimet. Nam ita quidem magis hoſtili eſſet animo, homineſque abs ſe repelleret; ſi quem non ignorantem, ſe parvum ac turpem & imbecillum eſſe, prædicaret ut pulchrum, ut magnum, ut robuſtum.

---

1 Odyſſ. μ'. v. 184.

ιγ'. Αλλας δέ τινας οἶσθα ἐπῳδάς; Οὐκ· ἀλλ' ἤκουσα μέν, ὅτι Περικλῆς πολλὰς ὠφέλησε, ἃς ἐπᾴδων τῇ πόλει, ἐποίει αὐτῷ φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; μὰ Δί' οὐκ ἐπᾴδων, ἀλλὰ τεκμήρασθαι τ ἀγαθὸν αὐτῇ.

ιδ'. Δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὡς εἰ μέλλοιμεν ἀγαθόν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ εἶναι, λέγειν τε καλὰ καὶ πράττειν. σὺ δὲ ὤου, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι πονηρὸν ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσασθαι;

ιε'. Εὖρων γάρ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ῥήτορας τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐκ ἱκανοὺς, πάνυ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἑταίρους.

13. Num & alias quaſdam incantationes nôſti? Non: ſed Periclem accepi multarum peritum fuiſſe, quibus hanc urbem incantando, effecerit ut ipſum diligeret. At quo pacto Themiſtocles ad amorem ſui civitatem hanc pellexit? Profectò non incantando, ſed bono quodam cives afficiendo.

14. Videris mihi dicere, mi Socrates; ſi quidem bonum amicum paraturi ſimus, nos ipſos oportere tam in dicendo quàm in agendo bonos effici. An tu exiſtimabas, ait Socrates fieri poſſe, ut pravus quiſpiam bonos amicos pararet?

15. Videbam enim, ſubjecit Critobulus, etiam oratores viles egregiis concionatoribus amicos eſſe, & non ſatis ad imperatorium munus idoneos viris ejuſdem muneris peritiſſimis eſſe familiares.

---

1 Γὰρ eſt h. l. rationem reddentis: omiſſum eſt igitur id, cujus redditur ratio. v. c. ἐ μάλα, πάνυ μὲ οὖν ſc. οἶμαι, aut ſimile quid. Hoc genere ellipſeos ſæpe utuntur Græci Latinique ſcriptores, de quo acutiſſimus *Clarkius* ad *Homeri* Iliada paſſim. *Erneſt.*

ις'. Αρ' οὖν, ἔφη, καὶ περὶ ὧν διαλεγόμεθα, οἶσθά τινας, οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες, ὠφελίμους δυνάμενοι φίλους ποιεῖσθαι; μὰ Δί' οὐ δῆτ', ἔφη. Ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι, πονηρὸν ὄντα καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη λέγε μοι, εἰ ἔστιν, αὐτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν γιγνόμενον, ἑτοίμους τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς φίλους ἔχειν;

ιζ'. Η ταράττει σε, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄνδρας καὶ καλὰ πράττοντας, καὶ τῶν αἰσχρῶν ἀπεχομένους, ὁρᾷς, ἀντὶ τοῦ φίλους εἶναι, στασιάζοντας ἀλλήλοις, καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μηδενὸς ἀξίων ἀνθρώπων;

ιη'. Καὶ οὐ μόνον γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελούμεναι, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἥκιστα πραττόμεναι, πολλάκις πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας· ἃ λογιζόμενος, πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὴν τῶν φίλων κτῆσιν.

16. Num igitur, inquit, etiam de quo disserimus, nôsti quosdam, qui quum inutiles ipsi sint, viros utiles sibi efficere amicos possint? Minimè verò, inquit. At si fieri non potest, ut vir improbus honestos & egregios amicos paret, hoc mihi dicas, an facile sit, eum qui vir ipse bonus sit & honestus, honestis & egregiis amicum fieri?

17. Num te, mi Critobule, perturbat, quòd sæpe vides homines præclaras res gerentes, & abstinentes à turpibus, non amicos esse, sed inter se dissidere, & indigniùs sese tractare, quàm homines nullius pretii?

18. At non modo, inquit Critobulus, privati homines hoc faciunt; sed etiam illæ urbes, quæ honesti studiosæ sunt, turpiaque minimè admittunt, sæpe hostiliter erga se invicem sunt affectæ: quæ mecum reputans, vehementer de acquirendis amicis despero.

ιθ'. Οὔτε γὰρ τὸς πονηρὸς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοις δυναμένους εἶναι. πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀχάριστοι, ἢ ἀμελεῖς, ἢ πλεονέκται, ἢ ἄπιστοι, ἢ ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δύναιντο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν οὖν πονηροὶ πάντες ἔμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον, ἢ φίλοι πεφυκέναι.

κ'. Ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ σὺ λέγεις, οὐδ' ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροί ποτε συναρμόσειαν εἰς φιλίαν. πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γένοιντ' ἄν; εἰ δ' ἐ δὴ καὶ οἱ ἀρετὴν ἀσκοῦντες ζηλάζουσί τε περὶ τῦ πρωτεύειν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους, τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται, καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις εὔνοια καὶ πίστις ἔσται;

κα'. Αλλ' ἔχει μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ποικίλως πως ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν φιλικὰ, (δέονται γὰρ ἀλλήλων, καὶ ἐλεοῦσι, καὶ συνεργοῦντες

19. Nec enim improbos inter ſe amicos eſſe poſſe video. Nam quo pacto vel inter ingratos, vel inertes, vel avaros, vel infidos, vel intemperantes, amicitia conciliari poſſit? adeò ut improbos omnes potiùs à naturâ inter ſe hoſtes eſſe, quàm amicos, exiſtimem.

20. At verò, uti tu quidem ais, ne bonis quidem in amicitiâ pravi congruere poſſunt. Nam quo pacto illi, qui improbè agunt, amici poſſint eſſe iis qui talia oderunt? Quòd ſi etiam illi, qui virtutem colunt, inter ſe per ſeditiones in civitatibus de principatu contendunt, & præ invidiâ ſeipſos oderunt; quinam deinceps inter ſe amici erunt, & quos inter homines benevolentia fideſque reperiatur?

21. Enimvero, ait Socrates, variè ſe res habet, mi Critobule. Nam homines à naturâ partim ad amicitiam comparati ſunt; (etenim alii aliis indigent, ac invicem miſe-

ὠφελῆσι, καὶ τῦτο συνιέντες χάριν ἔχυσιν ἀλλήλοις) τὰ δὲ πολεμικά. τά τε γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες, ὑπὲρ τύτων μάχονται, καὶ διαγωνιζόμενοι σύνδυσιν. πολεμικὸν δὲ καὶ ἔρις, καὶ ὀργή· καὶ δυσμενὴς μὲν ὁ τῦ πλεονεκτεῖν ἔρως, μισητὸς δὲ ὁ φθόνος.

κβ'. Αλλ' ὅμως διὰ τύτων πάντων ἡ φιλία διαδυομένη, συνάπτει τὺς καλύς τε καὶ ἀγαθύς. διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν αἱρεῖται μὲν ἄνευ πόνου τὰ μέτρια κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ διὰ πολέμυ πάντων κυριεύειν· καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ διψῶντες ἀλύπως σίτυ καὶ ποτῦ κοινωνεῖν, καὶ τοῖς τῶν ὡραίων ἀφροδισίοις ἡδόμενοι ἐγκαρτερεῖν, ὥστε μὴ λυπεῖν, ὃς μὴ προσήκει.

κγ'. Δύνανται δὲ καὶ χρημάτων ἃ μόνον, τῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι, νομίμων κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις.

rentur, & cooperantes invicem prosunt, idque quum intellexêre, gratiam sibi invicem habent) partim ad inimicitias propendent. Nam quum eadem bona & jucunda putent, de iis dimicant, & dissentientes contrariantur. Contentio autem & ira, res quædam hostiles sunt; itemque plus habendi cupiditas, infestum quiddam est; & odio dignum, invidia.

22. Nihilominus amicitia per hæc omnia penetrans, honestos egregiosque viros copulat. Nam propter virtutem malunt absque molestiâ facultates mediocres possidere, quàm bello in omnia dominari; & possunt esurientes ac sitientes indolenter cibi ac potûs participes fieri, & formosis amoribus delectati ita se coërcere, ut non offendant eos quos minimè convenit.

23. Etiam ab avaritiâ abstinendo, non solum pecuniis legitimis esse contenti possunt; sed etiam sibi invicem lar-

δωώμλαι δὲ καὶ τὸ ἔχειν ὑ μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις ἀφαπίζεσθαι, καὶ τὸ ὀργὸ κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμενον προϊέναι. τὸ δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι, τὰ μὲν ἑαυτῶ ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεῖα ποιέμενοι, τὰ δὲ τῶν φίλων, ἑαυτῶ νομίζοντες.

κδ'. Πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τὸν καλόν τε καὶ ἀγαθὸν, καὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν (μὴ μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις) κοινωνὸς εἶ); οἱ μὲν γὰρ ὀπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τιμᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν, ἵνα ἐξουσίαν ἔχωσι, χρήματά τε κλέπτειν, καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι, καὶ ἡδυπαθεῖν, ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἶεν, καὶ ἀδυνάτοι ἄλλῳ συναρμόσαι.

κε'. Εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμενος, ὅπως αὐτός τε μὴ ἀδικῆται, καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια βοηθεῖν δύνηται, καὶ ἄρξας ἀγαθόν τι ποιεῖν τὴν πατρίδα πειρᾶται· ἆρ' ἐ

giri. Possunt & simultatem non modò sine molestiâ, sed etiam ex utilitate mutuâ moderari; ac prohibere, quò minùs ad hoc ira progrediatur, cujus ipsos deinde pœniteat. Invidiam prorsus tollunt, partim bona propria amicis mancipando, partim amicorum bona pro suis ducendo.

24. Quî ergo non consentaneum sit, viros honestos & egregios (non solum sine damno, sed etiam mutuâ cum utilitate) honorum civilium participes fieri? nam qui honores in civitatibus ac magistratus ambiunt, idcirco ut potestatem habeant pecuniam publicam peculandi, vi homines opprimendi, fruendi voluptatibus; illi injusti sint, ac improbi, necesse est; neque fieri potest, ut cum alio conjungantur.

25. At siquis velit honoribus in republicâ frui, ut tum ipse non afficiatur injuriâ, tum justis in rebus opem amicis ferre possit; simulque imperans aliquo bono patriam afficere conetur; quamobrem talis homo cum alio tali

τί ὁ τοιῦτος ἄλλῳ τοιούτῳ οὐκ ἂν δικαίῳ συναρμόσαι; πότερον τὸς φίλους ὠφελεῖν μετὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἧττον δυνήσεται, ἢ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερος ἔσται, καλός τε καὶ ἀγαθὸς ἔχων συνεργούς;

κϛ'. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ ἐξῆν τοῖς κρατίστοις συνθεμένους ὅπως τὰς χεῖρας ἰέναι, πάντας ἂν τὰς ἀγῶνας οὗτοι ἐνίκων, καὶ πάντα τὰ ἆθλα οὗτοι ἐλάμβανον. ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἐῶσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ κρατιστεύουσιν, οὐδεὶς κωλύει, μεθ' οὗ ἄν τις βούληται, τὴν πόλιν εὐεργετεῖν· πῶς οὖν ὦ λυσιτελῆ τοὺς βελτίστους φίλους κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοινωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνισταῖς χρώμενον;

κζ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ κεῖνο δῆλον, ὅτι, καὶ ἂν πολεμῇ τις τινί,

conjungi non poſſit? num amicis eſſe uſui unà cum honeſtis & egregiis viris minùs poſſit, vel ad benè reipublicæ faciendum minùs valebit, ſi honeſtos & egregios coadjutores habeat?

26. Quinetiam gymnicis in certaminibus patet, ſi liceat præſtantiſſimis unà conjunctis pejores aggredi, futurum, ut ipſi cunctis in certaminibus victores evadant, omniaque præmia conſequantur. Quando igitur hoc iſtic fieri non permittitur; at in negotiis civilibus, ubi homines honeſti & egregii præcipuas partes obtinent, quum nemo impediat, quominùs quis beneficio rempublicam, cum quo ipſe velit, afficiat: quî non ex uſu ſit, ut optimis amicis comparatis rempublicam aliquis adminiſtret, atque iis potiùs ſociis & coadjutoribus gerendarum rerum, quàm adverſariis utatur?

27. Enimvero patet hoc etiam, ſi bellum aliquis ad-

συμμάχων δέησεσθαι, καὶ τούτων πλειόνων, ἐὰν καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀντιτάττηται. καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὐποιητέοι, ἵνα θέλωσι προθυμεῖσθαι. πολὺ δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττονας εὖ ποιεῖν, ἢ τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας. οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ πλειόνων εὐεργετῶν, ἢ οἱ χρηστοὶ, δέονται.

κη'. Ἀλλὰ θαρρῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίγνεσθαι, καὶ τοιοῦτος γιγνόμενος, ἐπιχείρει τοὺς καλούς τε καὶ ἀγαθούς. ἴσως δ' ἄν τι σοὶ καὶ ἐγὼ συλλαβεῖν εἰς τὴν τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν θήραν ἔχοιμι, διὰ τὸ ἐρωτικὸς εἶναι. δεινῶς γάρ, ὧν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων, ὅλος ὥρμημαι ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτοὺς, ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, καὶ ποθῶν ἀντιποθεῖσθαι, καὶ ἐπιθυμῶν ξυνεῖναι, καὶ ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς ξυνουσίας.

κθ'. Ὁρῶ δὲ κἀγώ σοι τούτων δεῆσον, ὅταν ἐπιθυμήσῃς φι-

versus alium gerere velit, ei ſociis opus eſſe, illiſque pluribus, ſi ſtrenuis ac fortibus ſe opponat. At beneficiis afficiendi ſunt, qui opitulari volunt, ut ſint animis alacres. Multo autem melius eſt, optimis, tametſi paciores ſint, benefacere, quàm deterioribus, qui plures ſint. Nam improbi multo pluribus benefactoribus, quàm probi, egent.

28. Tu verò, mi Critobule, fidenti animo bonus eſſe enitêre, atque ubi talis factus fueris, honeſtos & egregios amicos venari coneris. Ac fortaſſis etiam ipſe nonnihil tibi conferre ad hanc virorum honeſtorum egregiorumque venationem poſſim, propterea quòd ad amorem propenſus ſim. Nam quoſcunque homines amem, totus ardentèr in hoc feror, ut eos diligens, viciſſim diligar; & deſiderans, viciſſim deſiderer; & converſationis cupidus, viciſſim expetar.

29. Quibus & tibi opus fore video, ſi quando cum

λίαν τοὺς τινας ποιεῖσθαι. μὴ σὺ οὖν ἀποκρύπτου με, οἷς ἂν βούλοιο φίλος φανέσθαι. ἀλλὰ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀρέσαι τῷ ἀρέσκοντί μοι, οὐκ ἀπείρως οἶμαι ἔχειν ἀνθρώπους.

λ'. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, τῶν ἐγὼ τούτων μαθημάτων πάλαι ἐπιθυμῶ, ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρκέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἐπὶ τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχάς, καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ σώματα.

λα'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἀλλ', ὦ Κριτόβουλε, οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσφέροντα ποιεῖν ἐπομένους τοὺς καλούς. πέπεισμαι δὲ κἀπὸ τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δέ γε Σειρῆνας, ὅτι τὰς χεῖρας οὐδενὶ προσέ-

quibuſdam amicitiam inire cupies. Itaque ne me celes, quibus eſſe amicus velis. Nam, quum placere ſtudeam illi qui mihi placet, minimè venandi homines imperitum me eſſe arbitror.

30. Atqui, ait Critobulus, harum artium ego, mi Socrates, jamdudum cupidus ſum; præſertim ſi eadem mihi ſcientia ſuffecerit ad eos, qui animi bonitate præſtant, & qui corporis elegantiâ.

31. At verò, mi Critobule, inquit Socrates, non hoc ſcientiâ meâ continetur, ut manus injiciens, formâ præſtantes aliquis remoretur. Sum enim perſuaſus, homines eâ de causâ Scyllam fugiſſe, quòd manus eis admoveret: Sirenes verò, quia nemini manus injicerent, ſed

---

1 Suſpicabar legendum, πέπυσμαι, quod melius convenit ſequenti, φασὶν. πέπεισμαι autem & πέπυσμαι facilè permutantur. *Erneſt.*

φεσθον, ἀλλὰ πᾶσι πόῤῥωθεν ἐπῄδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν, καὶ ἀκούσαι αὐτῶν χιλεῖδας.

λϐ'. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς ἂν προσίσωντος [1] τὰς χεῖρας, εἰπὲ ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε. οὐδὲ τὸ σῶμα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ σῶμα προσθήσεις; θᾴῤῥει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα πρὸς τὸ σῶμα προσίσω οὐδενὶ, ἐὰν μὴ καλὸς ᾖ. εὐθὺς, ἔφη, σύ γε, ὦ Κριτόβουλε, τἀναντίον ἢ συμφέροντος εἴρηκας. οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ αἰσχροὶ κ᾽ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι.

λγ'. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς τοὺς μὲν καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ᾽ ἀγαθοὺς [2] καταφιλήσοντος, θᾴῤῥων δίδασκε

long ex intervallo cunctos incantarent, cunctos aiunt remoratas esse, qui quidem audiendo demulcerentur.

32. Et Critobulus, Doce verò me, inquit, siquid habes, quod ad conciliandos amicos conferat; non enim cuiquam manus injiciam. At ne os quidem, ait Socrates, ori admovebis? Bono es animo, inquit Critobulus. nec enim os ulli admovebo, nisi formâ præstet. Tu verò mox, ait, mi Critobule, contrarium ei, quod utile sit, dixisti. Nam qui pulchri sunt, nihil ejusmodi morantur: at qui deformes, lubenter admittunt; quòd existiment, propter animum se *formosos* appellari.

33. Et Critobulus, Age, animo alacri me doceto, inquit, artem venandi amicos; quandoquidem pulchros os-

---

1 Intellige μου, ut est sect. 33. *Erneſt.*

2 Pulchritudinis & honestatis discrimen hîc eleganter sanè *Critobulus* ostendit, multo ardentiorem erga *honestos* amorem præ se ferens composito verbo καταφιλεῖν, quàm erga *pulchros* simplici φιλεῖν. Sic *Marc.* 14. 45. κατεφίλησεν αὐτόν. scil. *Jesum*; non obitèr osculatus est (φίλησεν) sed diutiùs osculo ipsius & amplexui inhærens, quo minùs fallax esset proditionis Signum.

τῶν φίλων τὰ θηρατικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, φίλος τινὶ βούλῃ θηρᾶν, ἐάσεις με καλεπτεῖν σου πρὸς αὐτὸν, ὅπι ἄγασά τι αὐτοῦ, καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτῷ εἶναι; κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδενὰ γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας.

λδ'. Ἐὰν δέ σου πρὸς κατηγορήσω, ἔφη, ὅτι ἄγα τὸ ἄγαθον αὐτοῦ, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτὸν, ἆρα μὴ ἀγαβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ; Ἀλλὰ καὶ αὖτό μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται εὔνοια, πρὸς οὓς ἂν ὑποπτεύω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.

λε'. Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔξεσί μοι λέγειν περὶ σοῦ, πρὸς οὓς ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι. ἐὰν δέ μοι ἔτι ἐξουσίαν δῷς λέγειν περὶ σοῦ, ὅτι ἐπιμελής τε τῶν φίλων εἶ, καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὡς φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐπί τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλῃ οὐχ ἧττον, ἢ ἐπὶ

culaturus, honeſtos exoſculaturus ſum. Et Socrates, ubi, mi Critobule, amicitiam cum aliquo, inquit, contrahere velis, an mihi permittes, ut ad ipſum deferam, te admiratorem ipſius eſſe, atque amicitiam ejus expetere? Defer, ait Critobulus; quippe neminem novi, qui ſe laudantes oderit.

34. At ſi præterea de te dixero, ait, quòd præ admiratione ipſius etiam benevolus erga ipſum ſis, num te putabis à me inviſum reddi? Atqui in meipſo, inquit, benevolentia quædam erga illos innaſcitur, quos animis in me benevolis eſſe ſuſpicor.

35. Hæc igitur, ait Socrates, mihi de te dicere licebit ad eos, quos amicos efficere velis. Quòd ſi mihi præterea poteſtatem facias dicendi de te, quòd amici tibi curæ ſint, & quod nullâ re ſic delecteris, atque bonis amicis; quòd ob amicorum præclara facinora non minùs exultes,

τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἧττον, ἢ ὅτι τοῖς ἑαυτοῦ· ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις, οὐκ ἀποκάμνεις μηχανώμενος· καὶ ὅτι ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι, νικᾶν τοὺς μὲν φίλοις εὖ ποιοῦντα, [1] τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς· πάνυ ἂν οἶμαί σοι ὀπτήδειον εἶναί με σοῦ θηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων.

λϛ'. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ὄντι σοὶ [2] ὃν, ὅ, τι ἂν βούλῃ, περὶ ἐμοῦ λέγειν; μὰ Δί' οὐχ, ὡς ποτὲ ἐγὼ [3] Ἀσπασίας ἤκουσα. ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς [4] προμνηστίδας, μετὰ μὲν ἀληθείας τἀγαθὰ

quàm ob tua; quòd ob amicorum commoda non minùs gaudeas, quàm ob tua; quòd conando, ut amici ea consequantur, non defatigeris; quòd denique virtutem viro dignam esse intellexeris, beneficiis amicos, hostes maleficiis vincere: nimirum arbitrabor me tibi percommodum fore convenatorem bonorum amicorum.

36. Quamobrem, ait Critobulus, hoc mihi commemoras, quasi non penes te sit, ut de me, quod velis, dicas? Non profectò, utì quidem ego de Aspasiâ aliquando audivi. Aiebat enim, bonas pronubas, quæ cum veritate

---

1 Hanc *Nostri* sententiam cum præcepto isto Evangelico conferre libet, *Matth.* 5. v. 44. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν (inquit *Christus*) Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.

2 Pro ὄντος.

3 *Aspasia* fœmina imò meretrix fuit solertissima & pulcherrima, quâ *Socrates* in Eloquentiæ & Politices studio magistrâ est usus. vid. *Plat.* in *Menexen.* p. 235. A *Pericle* quoque in summo honore habita, & tanti à Cyro æstimata, ut chariſſimam pellicum ab eâ vocârit *Aspasiam.* vid. *Plutarch.* in *Pericle*, & Diction. *Bayle.* v. *Pericles*, not. O. & denique *Maximum Tyrium* Diss. 22. qui & reliquos *Socratis* magistros commemorat.

4 De his vide doctissimi *Potter.* Archæol. lib. 4. c. 11.

ἀγγελλούσας, δεινὰς εἰ) συνάγειν τὺς ἀνθρώπυς εἰς κηδείαν, ψευδομένας δ' ὀκ ὠφελεῖν ἐπαινέσας. τὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας, ἅμα μισεῖν ἀλλήλυς τε καὶ τ' ὠμνηκαμένω. ἃ δὴ κἀγὼ πειθεὶς, ὀρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι, ὀκ ἐξεῖναί μοι ὧδε ἃ λέγειν ἐπαινέντι ὀδέν, ὅ, τι ἂν μὴ ἀληθεύω.

λζ'. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός μοι φίλος εἶ, ὦ Σώκρατες, οἷος, ἂν μέν τι αὐτὸς ἔχω ὑπουργεῖον εἰς τὸ φίλυς κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι· εἰ δὲ μὴ, ὀκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ὑπὲρ τῆ ἐμῆ ὠφελείᾳ. πότερα δ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβυλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῆ ἐπαινῶν, ἢ πείθων σπεύδεσθαί σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερὸν οὕτω σοι, ὀκ τῶνδε σκέψαι.

λη'. Εἰ γάρ σε βυλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ, ψευδόμενος ἐπαινοίην, φάσκων ἀγαθὸν εἶ) κυβερνήτην, ὁ δέ μοι πειθεὶς ὑπεσέσειέ σοι τὴν ναῦν μὴ ὑπομένῳ κυβερνᾶν·

bona commemorent, plurimum ad conciliandam inter homines affinitatem valere; quæ vero mentirentur, eas laudando nihil proficere. Qui enim decepti ſunt, ſe oderunt mutuò, atque etiam conciliatricem ipſam. Quæ quum ita eſſe perſuaſus ſim, rectè arbitror nihil mihi dicere licere in laudem tuam, quod non verè dicam.

37. Nimirum tu, mi Socrates, ait Critobulus, talis amicus es mihi, ut me ſis adjuturus, ſi ad parandos amicos aliquo modo aptus fuero; ſin minùs, nihil utilitatis meæ causâ ficti ſis dicturus. Utrum autem, inquit Socrates, magis tibi prodeſſe videor, ſi falſis te ornem laudibus; an ſi perſuadeam, ut vir bonus eſſe ſtudeas? Quòd ſi hoc necdum perſpicis, ex his conſidera.

38. Nam ſi tibi cum naviculatore volens amicitiam conciliare; falsò te laudem, bonumque gubernatorem eſſe dicam; atque ille perſuaſus à me, navem imperito tibi gu-

ἔχεις τινὰ ἐλπίδα, μὴ ἂν σαυτόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἰ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν ψευδόμενος, ὡς ἂν στρατηγικῷ τε καὶ δικαστικῷ καὶ πολιτικῷ ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι· τί ἂν οἴει σαυτὸν καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἂν παθεῖν; ἢ εἴ τινας ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαιμι ψευδόμενος, ὡς ὄντι οἰκονομικῷ τε καὶ ἐπιμελεῖ, τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι· ἆρ' οὐκ ἂν πεῖραν δίδῳς, ἅμα τε βλαβερὸς εἶνις, καὶ καταγέλαστος φαίνοιο;

λθ'. Ἀλλὰ σωτηριωτάτη τε, καὶ ἀσφαλεστάτη, καὶ καλλίστη ὁδός, ὦ Κριτόβουλε, ὅ, τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι. ὅσαι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὑρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ὑμᾶς ταύτας θηρᾶσθαι· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἄν, ἔφη,

bernandam committat: aliudne quidquam ſperare poſſis, quàm te tum navem tum teipſum exitio daturum? Vel ſi tuâ causâ civitati publicè perſuaſero mentiens, ut ſe tibi tanquam viro artis imperatoriæ, judiciorum, rerumque civilium perito committat: quid putas & tibi & per te civitati eventurum? Vel ſi privatim civibus nonnullis perſuadeam, idque mentiendo, ut tibi res ſuas credant, tanquam adminiſtrandæ rei familiaris perito, atque induſtrio: annon periculo facto, damnoſus ſimulque ridiculus eſſe apparebis?

39. At verò via maximè compendiaria, tutiſſima, & rectiſſima eſt, mi Critobule, ut, in quo bonus eſſe videri velis, operam des, ut bonus ſis. Quæcunque autem apud homines virtutes appellantur, eas omnes ſi conſideres, doctrinâ & ſtudio poſſe augeri animadvertes. Atque has, mi Critobule, venandas nobis eſſe arbitror: tu ſi aliter judicas, doce. Et Critobulus, Me verò pudeat, inquit, his

ὦ Σώκρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ, οὔτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἄν.

ΚΕΦ. ζ'.

ΚΑΙ μὲν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων, τὰς μὲν δι' ἄγνοιαν, ἐπειρᾶτο γνώμῃ ἀκεῖσθαι· τὰς δὲ δι' ἔνδειαν, διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρᾷ δὲ καὶ ἐν τούτοις, ἃ σύνοιδα αὐτῷ. Ἀρίσταρχον γάρ ποτε ὁρῶν σκυθρωπῶς ἔχοντα, Ἔοικας, ἔφη, ὦ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι. χρὴ δὲ τῷ βάρει μεταδιδόναι τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἄν τί σε καὶ ἡμεῖς κουφίσαιμεν.

β'. Καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, Ἀλλὰ μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν πολλῇ γε εἰμὶ ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐτάραξεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασιν [1] εἰς ἐμὲ κα-

contradicere, mi Socrates: nec enim honesta, nec vera dicerem.

CAP. VII.

Aristarchi inopiæ medetur.

PRæterea amicorum difficultatibus, quæ ex ignoratione provenirent, consilio mederi conabatur: quæ verò ex egestate, docendo ut pro viribus invicem subvenire oporteat. Dicam autem, quid hâc etiam in parte mihi de ipso constet. Nam, quum aliquando Aristarchum tristem cerneret, Videris, ait, mi Aristarche, quiddam molestè ferre. Debes autem molestiam hanc cum amicis communicare; fortassis enim nonnihil nos te sublevaverimus.

2. Et Aristarchus, Enimvero, mi Socrates, ait, magnâ in difficultate versor. Nam quia seditiones hâc in civitate motæ sunt, multis in Piræeum confugientibus, conve-

1 Vulgatum est inter Grammaticos, εἰς, imprimis Atticis, dici pro πρὸς, & quidem, auctore doctissimo Viro in Obs. Misc. Bat. vol. 4. p.

λελειμμένας ἀδελφάς τε, καὶ ἀδελφιδᾶς, καὶ ἀνεψιὰς τοσαύτας, ὡς εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τεσσαρεσκαίδεκα [1] τὰς ἐλευθέρας. λαμβάνομεν δὲ ὅτε ἐκ τῆς χώρας οὐδέν, (οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς·) ὅτε [2] ἀπὸ τῶν οἰκιῶν (ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε.) τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται, οὐδὲ [3] δανείσασθαι ἔστιν ἀργύριον· ἀλλὰ πρότερον ἄν τις μοι δοκεῖ ἐν

nerunt ad me relictæ tot ſorores, ſororum filiæ, conſobrinæ, ut meis in ædibus quatuordecim homines ingenui ſint. Neque verò vel ex agro (quo potiuntur adverſarii) quicquam accipimus; neque (quòd hominum exiguus in urbe ſit numerus) ex ædibus. Supellectilem emit nemo, neque uſquam mutuum capi poteſt: ſed citius in viâ quis

---

208. & Cel. *Dukero* ad *Thucyd.* 5. 56. &c. de animatis rebus tantum. Mihi ſecus videtur. Nam, quod ad primum attinet, primo, neſcio, quomodo conjunctio ὡς potuerit vim præpoſitionis accipere; deinde loci, ubi ὡς jungitur ipſi præpoſitioni πρὸς, ſatis oſtendunt, ὡς per pleonaſmum addi, cum autem ὡς accuſativo nudè jungatur, eſſe ellipſin τοῦ πρὸς. Vidit hoc *Lamb. Bos* de Ellipſi, quem malè propterea reprehendit Rev. *Wolfius* ad *Libanii* Epiſt. p. 148. quaſi hæc ellipſis nullo idoneo exemplo probari poſſit. *Herodian.* 3. 2. δριμύτεροι ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας &c. plura exempla habet *Jenſius* Lect. *Luc.* 1. 5. p. 46. vid. *Kuhn* ad *Ælian.* V. H. 5. 2. qui etiam è *Polybio* affert, ὡς ἐπὶ τῆς λιβύης, ut mihi valdè veroſimile ſit, eodem modo intelligendum eſſe ἐς, ubi ὡς pro ἐς poſitum dicunt, de quo *Waſſius* ad *Thucyd.* VIII. 103. Quod ad alterum attinet, inter exempla *Jenſiana* ſunt, ubi inanimatis rebus ὡς additur. Apud *Ariſtophanem*, ni fallor, in *Pluto* eſt, ὡς τὼ θύρᾳ, & hîc ὡς τὸν πειραιᾶ. Ac, ſi ὡς additur pleonaſticè, neſcio, quare ad animatas tantum, non cæteras etiam addi poſſit. *Erneſt.*

1 Nota vim articuli: *quatuordecim, & ii quidem liberi homines; ut de ſervis nil dicam.* Ne quis fortè tollendum articulum putet, quòd dicimus v. c. τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη non τὰ ἔτη. *Erneſt.*

2 *Nihil neque ex agris neque ex ædibus redit.* Ex agris redeunt, frumentum, oleum, vinum, lana &c. vid. c. 9. §. 4. *Erneſt.*

3 Δανείζειν eſt *mutuum dare:* δανείζεσθαι in voce mediâ eſt *mutuum ſumere.* Ita recentior Latinitas (verba ſunt *Salmaſii*) inter *mutuare* & *mutuari* diſtinxit, & *mutuare* quidem poſuit pro *mutuum* dare; *mutuari* pro *accipere.* vid. *de Uſuris* p. 15.

τῇ ὁδῷ ζητῶν εὑρεῖν, ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν ὂν ἔστιν, ὦ Σώκρατες, τὰς οἰκείους θεραπείας ἀπολυμαίνεσθαι, ἀδύνατον δὲ τοσούτους τρέφειν [1] ἐν τοιούτοις πράγμασιν.

γ'. Ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης· Τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι ὁ Κεραμῶν μὲν πολλοὺς τρέφων, οὐ μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τούτοις τὰ ἐπιτήδεια δυνατὸς παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖται τοσαῦτα, ὥστε καὶ πλουτεῖν· σὺ δὲ πολλοὺς τρέφων, δέδοικας μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων ἅπαντες ἀπόλησθε; Οὐ νὴ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους.

δ'. Καὶ πότερον, ἔφη, τοὺς παρά σοι ἐλευθέρους οἴει βελτίους εἶναι, ἢ τοὺς παρὰ Κεραμῶνι δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ' ἐμοὶ ἐλευθέρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῷ βελτίους ἔχον-

argentum quærendo inveniat, quàm mutuum accipiat. Grave quidem certe eſt, mi Socrates, ut quis propinquos negligat pereuntes; ſed fieri non poteſt, ut aliquis, quum res ita ſint, tot homines alat.

3. Hæc quum audiſſet Socrates: Quid eſt cauſæ, inquit, quòd Ceramo complures alens, non ſibi ſolum atque illis ſuppeditare neceſſaria poteſt; ſed etiam tantum præterea lucrum facit, ut dives ſit: tu multos alens metuis, ne ob neceſſariorum inopiam omnes pereatis? Quia profectò, ait, ſervos alit is, ego liberos homines.

4. Utrum verò, inquit *(Socrates,)* putas ingenuos, qui tecum ſunt, meliores eſſe, an Ceramonis ſervos? Puto ingenuos qui mecum ſunt. Annon igitur turpe eſt, inquit, illum per homines viliores opibus affluere, te, qui multo

1 *Hoc rerum ſtatu, rebus ſic ſe habentibus.*

τα ἐν ἀποείαις εἶ); Νὴ Δί', ἔφη· ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθερίως πεπαιδευμένους.

ε'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, τεχνῖταί εἰσιν, οἳ χρήσιμόν τι ποιεῖν ὀπίσαιντο; μάλιστά γε, ἔφη. Οὐκοῦν χρήσιμά γ' ἄλφιτα; σφόδρα γέ. Τί δ' ἄρτοι; ὡδὲν ἧττον. Τί γάρ, ἔφη, ἱματιά τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα, καὶ χιτωνίσκοι, καὶ χλαμύδες, καὶ ἐξωμίδες; σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα. Επειτα, ἔφη, οἱ σοὶ τούτων οὐδὲν ὀπίσανται ποιεῖν; Πάντα μὲν οὖν, ὡς ἐγῷμαι.

ς'. Εἶτ' οὐκ οἶσθα, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιΐας Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτόν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὗς πολλὰς, καὶ βοῦς, καὶ προβάτια τοσαῦτα, ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις [1] λειτουργεῖν· ἀπὸ δὲ ἀρ-

meliores habes, inopiâ premi? Minimè, inquit: nam ille artifices alit, ego liberaliter educatos.

5. Artifices ergo ſunt, inquit, qui quid utile facere poſſunt? Maximè, ait. Ergo farina eſt utilis? Ac vehementer quidem. Quid panes? Nihilo minus. Quid, ait, veſtes viriles ac muliebres, & tuniculæ, & chlamydes, & exomides? Admodum, ait, utilia etiam hæc omnia. Jam verò, inquit, qui tecum ſunt, nihil horum poſſunt elaborare? Immò verò omnia, ut arbitror.

6. Ergo tu ignoras Nauſicydem faciendâ farinâ, quòd unum ex his eſt, non ſolùm ſeipſum & domeſticos alere, ſed præterea multas ſues, & vaccas, atque etiam lucrari tantum, ut ſæpiùs civitati ſumptum ſuppeditet: Ciribum

---

1 *Cum verſuram facere publicè neceſſe eſt* (ut *Nepos* in *Attico* ait) *ſuis opibus, mutuâ datâ pecuniâ, levat publicam inopiam.* λειτουργεῖν dicuntur, quicunque reipublicæ proſunt operâ aliquâ aut pecuniâ. Docta eſt de hoc verbo diſputatiuncula apud *Caſaubonum* contra *Baron.* Exerc. 41. *Erneſt.*

τοποιΐας Κίριβος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν ἀφανίζει, καὶ ζῇ δαψιλῶς· Δημέας δὲ ὁ Κολλυτεὺς, ἀπὸ χλαμυδουργίας· Μένων δ', ἀπὸ χλανιδοποιΐας· Μεγαρέων δὲ οἱ πλεῖστοι, ἔφη, ἀπὸ ἐξωμιδοποιΐας ἀφανίζονται; Νὴ Δί', ἔφη· ἔστι μὲν γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὡς ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι, ἃ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς.

ζ'. Επειτ', ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἴει χρῆναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν, ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν; πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον ἀφάνιζας ὁρᾷς, καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις, ἢ τοὺς, ἃ ὄφελός ἐστι χρήσιμα ποιοῦντας τὸν βίον, τούτων ὀφελουμένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνῃ τοῖς ἀνθρώ-

pane faciendo familiam omnem nutrire, & vivere largiter: Demeam Collytenſem, conficiendis chlamydibus: Menonem penulis: Megarenſium maximam partem exomidum confectione ſeſe alere? Profectò, inquit: nam illi barbaros quoſdam emptos habent, quos poſſunt cogere ad elaborandum ea, quæ ipſis expediant; ego liberos homines & cognatos.

7. Ergo, inquit, quòd liberi ſint & tibi cognati, propterea putas eis aliud nihil faciendum eſſe, quàm ut edant ac dormiant? num & inter alios ingenuos homines, eos qui ita vivant commodiùs degere vides, felicioreſque prædicas illis, qui eorum curam habent, quæcunque ad vitam utilia nôrunt? An otium & negligentiam prodeſſe

---

1 E Colytto, populo tribûs Ægeidis ap. Athenienſ. vid. *Strabon.* p. 45.

2 *Unde lucrum fieri poteſt.* ſcil. *quod reprehendi non poteſt*, idque magis nunc placet. Sed hæc Interpretatio aliam & majorem diſtinctionem poſt ἐργάζεσθαι deſiderat. *Erneſt.*

ποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν, ἃ προσήκει ὀπίσασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν, ἃ ἂν μαθῶσι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαί τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, ὠφέλιμα ὄντα· τὴν δὲ ἐργασίαν καὶ τὴν ὀπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα;

η'. Εμαθον δὲ, ἃ φὴς [1] αὐτὰς ὀπίσασθαι, πότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον, οὔτε ποιήσασαι αὐτῶν οὐδέν· ἢ τἀναντίον, ὡς καὶ ὀπιμεληθησόμεναι τούτων, καὶ ὠφεληθησόμεναι ἀπ' αὐτῶν; ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες, ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελούμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζοιντο, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλεύοιντο περὶ τῶν ἐπιτηδείων;

animadvertis hominibus ad diſcendum ea quæ ſcire convenit, & ad reminiſcendum quæ didicerint; & ad valetudinem roburque corporum; & ad parandum ac conſervandum ea quæ ad vitam utilia ſunt: negotium verò ac diligentiam, nihil prodeſſe putas?

8. Num ea, quæ dicis illas tenere, ſic didicerunt, ut nec ad vitam utilia eſſent, neque quidquam eorum facerent; an è diverſo ut & diligentèr in eis elaborarent, & utilitatem inde caperent? Utrâ homines ratione modeſtiores ſint, in otio degendo, an curam iis impendendo quæ expediant? Utro modo juſtiores fuerint, ſi opus faciant, an ſi in otio de victu deliberent?

---

1 Obſervanda eſt h. l. generis de iiſdem fœminis varietas. Nam quamdiù de iis tanquam liberis & ingenuis loquitur, ſemper maſculino genere utitur. §. 2. 3. ſ. cum primùm verò ad earum artes actioneſque redit, fœminino. Ac non negamus, ubi maſculinum eſt, intelligi poſſe ἀνθρώπους; ſed tamen non fruſtrà videtur fieri, quòd hâc ratione tantum utitur, ubi de libertate loquitur. Hanc varietatem generis etiam apud alios auctores reperies, de quo alio loco fuſius agemus. Si Auctori vitæ *Homeri* fides, hæc eſt ratio, quòd libertas fœminis tribuitur, non

θ'. Αλλὰ καὶ νῦν μὲν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς, οὔτε ἐκεῖναί σε· σὺ μὲν ἡδύμῳ αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκεῖναι δέ σε ὁρῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς. ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπέχθειαν γίγνεσθαι, καὶ τὴν προγεγενῆσθαι χάριν μειοῦσθαι. ἐὰν δὲ προσάτης ἦς, ὅπως ἐνεργοὶ ὦσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὁρῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὔσας· ἐκεῖναι δέ σε ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναι χαίροντά σε αὐταῖς. τῶν δὲ προγεγενημένων εὐεργεσιῶν ἥδιον μεμνημένοι, τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν αὐξήσετε, καὶ ἐκ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἕξετε.

ι'. Εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἔμελλον ἐργάσασθαι, θάνατον ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν. νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ

9. Quin etiam, meâ ſententiâ, neque tu jam illas diligis, neque illæ te: tu, quòd eas eſſe tibi detrimento exiſtimes; illæ, quòd te ſuâ causâ gravari videant: ex his periculum eſt, ne & majus odium oriatur, & priſtina gratia minuatur. At ſi te præſide operas faciant, tu quidem eas diliges, quia videbis ipſos tibi eſſe utiles; & amabunt illæ te contra, ubi animadvertent, te iis delectari. Atque etiam priorum beneficiorum cum voluptate recordantes, gratiam eis partam augebitis, ac deinceps amicius familiariuſque invicem afficiemini.

10. Jam ſi turpe quid eis eſſet agendum, mors potiùs eſſet eligenda. At verò nôrunt illæ, ceu par eſt, quæcun-

---

quâ fœminæ ſunt; eſt enim maribus & fœminis communis: lanificium autem & cætera, de quibus hic ſermo, propria ſunt fœminis apud Græcos, iiſque, quâ fœminæ ſunt, tribuuntur. vide ſuprà ad c. 2. ſect. 3. *Erneſt.*

1 Nihil gravius, nihil *Socraticâ* philoſophiâ dignius, ex quâ, quaſi ſancto quodam fonte, hæc divina cum multis aliis, manavit Sententia.

πρεπωδέστερα γυναικὶ εἶ), ὑφίσανται, ὡς ἔοικε. πάντες δὲ ἃ ὑφίσανται, ῥᾷστά τε, καὶ ταχίστα, καὶ κάλλιστα, καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὄκνει, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς, ἃ σοί τε λυσιτελεῖ καὶ ἐκείναις· καὶ, ὡς εἰκὸς, ἡδέως ὑπακούσονται.

ια'. Ἀλλὰ νὴ τὼ θεώ, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν ὑπεριέμην δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω, οὐκ ἔξω ἀποδοῦναι· νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομιμνήσειν αὐτὸ ποιῆσαι.

ιβ'. [1] Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμὴ, ἐωνήθη δὲ ἔρια, καὶ [2] ἐργαζόμεναι μὲν ἠρίστων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν·

que videntur mulieri honestissima esse, maximéque decora. Quivis autem, quæ novit, tum facillimè, tum celerrimè, tum elegantissimè, tum summâ cum voluptate facit. Quapropter tibi cunctandum non est, inquit, ut ad ea sis illis auctor, quæ tum tibi tum illis expediant: in quo quidem, ceu par est, perlubenter tibi obtemperabunt.

11. Profectò, inquit Aristarchus, tam mihi præclarè dicere videris, mi Socrates, ut quum antea mutuari noluissem, quòd scirem me, absumptâ mutuò datâ pecuniâ, non habiturum unde solverem: nunc mihi videar id facturus ad subeundas operarum impensas.

12. Inde comparata fuit impensa; emptæ lanæ; mulieres inter operas prandebant, ac operis absolutis cœ-

---

1 *Xenophontis* hæc verba sunt, in quibus βραχυλογία est. Omissa enim sunt hæc, *Digressus ergo à Socrate, pecuniam statim mutuam sumpsit.* ἐκ τούτων intell. ἀὸ ἐδανείσατο. *Ernest.*

2 Ἐργαζόμεναι & ἐργασάμεναι hîc distinguuntur. Ἐργαζόμεναι, quæ in opere adhuc occupatæ sumunt cibum, post quem non sunt manus

ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν, καὶ ἀντὶ ὑφορωμένων ἑαυτὰς, ἡδέως ἀλλήλας ἑώρων· καὶ αἱ μὲν ὡς κηδεμόνα ἐφίλουν, ὁ δὲ ὡς ὠφελίμους ἠγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτη, χαίρων διηγεῖτο ταῦτά τε, καὶ ὅτι αἰτιῶντο αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργὸν ἐσθίειν.

ιγ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἶτα σὺ λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε φωνήεντα ἦν τὰ ζῶα, τὸν ὄϊν πρὸς τὸν δεσπότην εἰπεῖν· θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἐρίά σοι, καὶ ἄρνας, καὶ τύρον παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὅ, τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν· τῷ δὲ κυνὶ, ὃς οὐδὲν τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως οὗπερ αὐτὸς ἔχεις σίτου.

ιδ'. Τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· [1] Ναὶ μὰ Δία. ἐγὼ

nabant: item pro triſtibus hilares erant; & quæ priùs ſuſpectæ invicem erant, nunc aliæ alias ſuaviter intuebantur: Ariſtarchum illæ tanquam curatorem diligebant, illas Ariſtarchus tanquam ſibi utiles amabat. Tandem ad Socratem quum acceſſiſſet, narrabat & hæc cum voluptate, & quòd ſe ſolum inter omnes in domo reprehenderent, ut qui otioſus ederet.

13. Tum Socrates: Tu verò non canis fabulam eis narras? Aiunt enim, id temporis, quum voce uterentur animalia, dixiſſe ad herum ſuum ovem: Facis ſanè mirum quiddam, qui nobis, lanas, agnos, caſeum tibi ſuppeditantibus, nihil das, extra id quod è terrâ conſequimur. Cani verò, qui nihil tale tibi præbet, cibum illum communicas, quo ipſe veſceris.

14. At canem his auditis dixiſſe: Non abs re profectò.

---

lavandæ; — ἐργασάμεναι, quæ, operis ſuis confectis, dilatis certe in aliud tempus, cœnant. *Erneſt.*

1 Intell. ὀρθῶς ποιεῖ. *Erneſt.*

γὰρ εἰμὶ ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σώζων, ὥστε μήτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε ὑπὸ λύκων ἁρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἀπόλησθε. οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα προστατεῖν. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε, ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ ἀφ' οὗ σε οὐδὲ ὑφ' ἑνὸς ἀδικούμεναι ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

ΚΕΦ. η'.

Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον διὰ χρόνου ἰδών· Πόθεν, ἔφη, Εὔθηρε, φαίνῃ; ὑπὸ μὲν τὴν καταλυσιν τοῦ πολέμου,

Nam ego is ſum, qui vos ipſas conſervat, ut neque furto ab hominibus auferamini, neque à lupis rapiamini. Vos quidem certe, niſi pro vobis ego excubarem, ne paſtum quidem habere poſſetis, veritæ ſcilicet, ne periretis. Atque hoc modo perhibetur, oves ipſas permiſiſſe, ut canis potiori conditione frueretur. Itaque tu etiam illis dicito, te canis inſtar cuſtodem eſſe curamque gerere, cujus operâ læſæ à nemine, ſecurè ſuaviterque ſuas operas obeundo vivant.

CAP. VIII.

Eutherum ad convenientius vitæ genus compellit.

QUum aliquando ſodalem alium veterem longo ex intervallo videret: Unde nobis ades, ait, Euthere?

---

1 *Peloponneſiaci*; ſcil. poſt primam pacem, quæ poſt decenne bellum inter *Lacedæmonios* & *Athenienſes* inita fuit. vid. *Thucyd.* p. 306.

ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας, νυνὶ μέν τοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν τὰ ἐν τῇ ὑπορείᾳ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νυνὶ ἐποδημήσας, τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι, ἢ δεῖσθαί τινος ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα, ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην.

β'. Καὶ πόσον χρόνον οἴει σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὑ πολλὰ χρόνον. καὶ μήν, ἔφη, ὅταν γε πρεσβύτερος γένῃ, δηλονότι δαπάνης μὲν δεήσει, μισθὸν δὲ οὐδείς σοι θελήσει τῶν τοῦ σώματος ἔργων διδόναι. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

γ'. Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖττόν ἐστιν αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τῶν

sub exitum belli, mi Socrates, inquit, de peregrinatione, nunc ex hoc ipso loco. Quando enim extra fines Atticæ sita prædia mihi sunt adempta, nec pater in Atticâ mihi quidquam reliquit; cogor jam domi degens corpore faciundis operis victum quærere. Et videtur hoc mihi præstare, quàm aliquem rogare mortalium, præsertim cum nihil habeam, super quo mutuarer.

2. At quamdiu putas, inquit, corpus tibi suffecturum, ut victum pro mercede laborando quæras? Profectò non diu, inquit. Itaque quum consenueris, ait, sumptu tu quidem egebis, at nemo tibi mercedem pro corporis laboribus pendet. Verè dicis, inquit.

3. Ergo præstat, ait, ea te opera jam nunc aggredi,

---

1 Attici ὑπερορίαν vocant Vicinorum regionem & ὑπερόριον externum, ut est apud *Thucydidem*, scil. quia *Attica* erat Montibus cincta usque ad *Bœotiam* pertinentibus. v. infrà lib. 3. c. 5. sect. 25. *Ernest.*

ἔργων ἐπιτήδεα, ἃ καὶ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῷ τὰ πλείονα χρήματα κεκτημένῳ, τῷ δεομένῳ τῶν συνεπιμελησομένου, ἔργων τε ἐπιστατοῦντα, καὶ συγκομίζοντα καρπούς, καὶ συμφυλάττοντα τοῖς οἴκοι, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖσθαι.

δ'. Χαλεπῶς ἄν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι. καὶ μὴν οἵ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατοῦντες, καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελόμενοι, οὐ δουλοπρεπέστεροι ἕνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται.

ε'. Ὅλως μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ὑπαίτιον εἶναί τινι οὐ πάνυ προσίεμαι. καὶ μὴν, ἔφη, Εὔθηρε, οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν· χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα, μὴ ἀγνώμονι κριτῇ πρόσκυρσαι.

quæ tibi etiam ubi ſenueris, ſufficiant; & locuplete quodam convento qui coadjutore indigeat, operibus ipſius præfici, fructus congerere, facultates unà cuſtodire; ut eum juvans ab illo viciſſim adjuveris.

4. Ego verò, mi Socrates, inquit, ægrè ſervitutem perferre poſſim. Atqui civitatum præſides, publicarumque rerum curatores, non idcirco magis ſerviles, ſed magis liberi exiſtimantur.

5. Omninò, mi Socrates, ait, non admodum velim alicui me culpabilem eſſe. Atqui, mi Euthere, inquit, non facilè reperiri poteſt opus, in quo non aliquis culpetur. Eſt enim difficile, ſic aliquid agere, ut nihil delinquas: quod ſi etiam ſine delicto quiſquam aliquid faciat, in judicem non iniquum incidere, difficile eſt.

χεῖν. ἐπεὶ, καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φὴς, θαυμάζω, εἰ ῥᾴδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίνεσθαι.

6'. Χρὴ οὖν πειρᾶσθαι τούς τε φιλαιτίους φεύγειν, καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν· καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασαι ποιεῖν, ὑπομένειν· ὅσα δὲ μὴ δύνασαι, φυλάττεσθαι· ὅ, τι δ' ἂν προΐδῃς, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμότατα ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἥκιστά σε οἶμαι ἐν αἰτίᾳ ἔσεσθαι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορίᾳ βοήθειαν εὑρεῖν, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν, καὶ εἰς τὸ γῆρας ἀβαρέστατα.

ΚΕΦ. 9'.

Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ Κείτωνος ἀκούσαντα, ὡς χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἴη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ

Nam & in illis quæ nunc operari dicis, miror, ſi facile ſit, ut inculpatus degas.

6. Quamobrem danda eſt opera, ut culpandi cupidos fugiamus, æquos autem æſtimatores ſectemur: itemque negotia, quæcunque conficere potes, ut ſuſcipias; quæ non potes, caveas: quicquid autem feceris, in id uti quam rectiſſimè promptiſſiméque incumbas. Nam ita futurum arbitror, ut minimè culperis, inopiamque tuam maximè ſubleves, ac facillimè omnis expers periculi, magnâ in rerum copiâ etiam in ſenectâ vivas.

CAP. IX.

Critonem à Sycophantis tutum reddit.

PPæterea ſcio ipſum *(Socratem)* aliquando ex Critone audiviſſe, difficulter Athenis hominem degere poſſe,

1 Pro ἔσεσθαι, εὑρήσειν, ζήσειν, uſitata Græcis enallage, de quâ ſæpè docti viri egerunt. *Erneſt.*

πράττειν. Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμέ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦντα ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν, ἥδιον ἄν με ἀργύριον τελέσαι, ἢ πράγματα ἔχειν.

β'. Καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν, ἢ μή. Οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ ἄνδρα, ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτό σε ἀπερύκειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἥδέως γ' ἄν, ἔφη, εἰ μὴ φοβοίμην, ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο.

γ'. Τί δ'; ἔφη, οὐχ ὁρᾷς, ὅτι πολλῷ ἥδιόν ἐστι, χαριζόμενον [1] οἵῳ σοι ἀνδρὶ, ἢ ἀπεχθανόμενον, ὠφελεῖσθαι; εὖ ἴσθ', ὅτι εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν, φίλῳ σοι χρῆσθαι. [2] Καὶ ἐκ τούτων ἀνδρεί-

qui velit privatus vivere. Nunc enim me nonnulli, ait, in jus rapiunt, non quòd à me fiat eis injuria, ſed quòd exiſtiment, lubentius me pecuniam exſoluturum, quàm habiturum negotia.

2. Tum Socrates, Dic mihi, mi Crito, ait, annon canes alis, ut lupos ab ovibus arceant? Maximè, inquit; quum mihi plus expediat alere, quàm non. Annon igitur etiam hominem velis alere, qui & velit & poſſit illos arcere, quotquot injuriâ te conantur afficere? Perlubenter ſanè, inquit, niſi vererer, ne adverſus meipſum ſe converteret.

3. Quid autem? ait, non multo jucundius eſſe vides, aliquem viro tali, qualis tu es, gratificantem potiùs, quàm infeſtum, juvari? ſat ſcito, eſſe tales hîc homines, qui magno ſibi honori ducerent, ſi te amico uterentur. Ex

---

1 Eleganter, pro, ἀνδρὶ, οἵῳ σοι ἐστί. de quâ formâ vid. *Græv.* L. H. ad ἔργ. v. 314. *Erneſt.*

2 *Xenophontis* oratio. *Hoc conſilio probato, quærunt, qui tales ſint,*

σκουσιν Αρχέδημον, πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πράξαι, πένητα δέ. οὐ γὰρ ἦν οἷος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστός τε, καὶ ἔφη, [1] ῥᾴδιον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβάνειν.

δ'. Τούτῳ οὖν ὁ Κείτων, ὁπότε συγκομίζοι, ἢ σῖτον, ἢ ἔλαιον, ἢ οἶνον, ἢ ἔρια, ἢ ἄλλό τι τῶν ἐν ἀγρῷ γιγνομένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, [2] ἀφελὼν ἔδωκε· καὶ ὁπότε θύοι, [3] σκάλῃ, καὶ [4] τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμελεῖτο.

ε'. Νομίσας δὲ ὁ Αρχέδημος ἀποφυγὴν οἱ τὸν Κρίτωνος οἶκον, μάλα προσεῖπεν αὐτόν· καὶ εὐθὺς τῶν συκοφαντούντων

eorum numero Archedemum inveniunt, dicendi quidem agendique peritiſſimum, ſed pauperem. Non enim is erat, qui abs quovis lucrum caperet, ſed æquitatis ſtudioſus eſſet, ac ſoleret dicere, eſſe facillimum ſycophantis aliquid abripere.

4. Huic igitur Crito, quoties aut frumentum, aut oleum, aut vinum, aut lanas, aut aliquid aliud rerum in prædio ſuo naſcentium, & ad vitam utilium, colligeret, partem detractam donabat: eundem quoties rem ſacram faceret, invitabat; & in omnibus hujuſmodi eum non negligebat.

5. Itaque quum exiſtimaret Archedemus, domum Critonis ſibi refugii loco eſſe, cœpit eum plurimum obſer-

---

atque ex eorum numero eſſe reperiunt Archedemum. vid. c. 7. not. ad §. 12. *Erneſt.*

1 *Facile eſſe à Sycophantis accipere pecuniam.* Nam cum ſint vulgo homines improbi, facile inveniri poſſe, quod ipſis verè objiciatur. Ejus autem Criminis ne rei fiant, libenter iis pecuniam dant, qui litem intendunt, ut Sycophantæ *Critonis* fecêre. v. ſect. 6. *Erneſt.*

2 Intell. π.

3 Vid. c. 3. §. 11.

4 Vox χῦ ante τὰ τοιαῦτα facillimè ſubintelligi poteſt, licet *Leunclavius* vix abeſſe debere cenſeat.

τὸν Κρίτωνα ἀνδρήκῃ πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς· καὶ [1] προεκαλέσατο εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ᾗ αὐτὸν ἔδει κριθῆναι, ὅ, τι δεῖ παθεῖν, ἢ ἀποτίσαι.

5. Ὁ δὲ, συνειδὼς αὐτῷ πολλὰ καὶ πονηρὰ, [2] πάντ' ἐποίει, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τόν τε Κρίτωνα ἀφῆκε, καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν.

6. Ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπεπράξατο ἤδη, τότε, ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κυνᾶ ἔχῃ, καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς βάλλωνται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἰσά-

vare: ſtatimque calumniatorum Critonis injuſta pleraque facinora reperit, & infeſtos iiſdem non paucos; adeoque publicum in judicium eos arceſſivit, in quo cognoſci oportebat, quo ſupplicio, quâve multâ quis puniri deberet.

6. Calumniator, multorum ſibi malorumque facinorum conſcius, nihil non moliebatur, ut ab Archedemo liberaretur. Archedemus verò finem nullum faciebat, donec ille Critonem abſolviſſet, & pecuniam ſibi numerâſſet.

7. Id ubi jam Archedemus, aliaque ſimilia perfeciſſet; tum verò non aliter, atque ubi paſtor aliquis canem egregium habet, cæterique paſtores haud procul ab illo greges

---

1 Non poteſt προεκαλέσατο referri ad συκοφαντῶντας, quia ſingularis ſequitur, αὐτὸν, ὁ δὲ &c. Itaque intelligendum eſt τινα ſc. αὐτῶν; ut ſupra π. Ejus ellipſeos exempla ſunt aliquot apud *Thucydidem* vid. l. 7. 43. ad q. l. vid. *Dukerus*. Ea autem ſunt ferè ante genitivum, quemadmodum & π ſic omittitur. Sed ut ſupra π & aliis in locis omittitur, etiam ubi nullus eſt genitivus, ſic πς etiam eodem modo poteſt. *Erneſt.*

2 Hoc loquendi genus, ut id obiter attingamus, & in *Cyrop.* lib. 5. occurrit; neque *Latinis* incognitum eſt. Ita *Petronius Satyr.* p. 53. *Quæ dementia eſt* omnia facere, *ne quid è nobis relinquat ſepultura.*

ναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύωσιν· οὕτω καὶ τῷ Κείτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο, καὶ σφίσι παρέχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον.

η'. Ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κείτωνι ἡδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κείτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὖτῳ τῶν, οἷς ἀπήχθετο, ὀνειδίζοι, ὡς ὑπὸ Κείτωνος ὠφελούμενος κολακεύοι αὐτόν· Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρόν ἐστιν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντευεργετεῖσθαι, τοὺς μὲν τοιούτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι· ἢ τοὺς μὲν καλοὺς κἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι, καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; ἐκ δὲ τούτου εἷς τε τῶν Κείτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κείτωνος φίλων ἐπιμᾶτο.

ſuos ſiſtere cupiunt, ut cane fruantur: ita & complures Critonis amici rogabant, ut etiam ſibi Archedemum cuſtodem concederet.

8. Archedemus verò Critoni perlubentèr gratificabatur, neque jam ſolus Crito quiete fruebatur, ſed etiam ipſius amici; ac ſiquis eorum quibus erat in odio, exprobraret ei, quòd perceptis à Critone commodis, eidem adularetur: utrum, inquit, turpe eſt, eum, qui à probis hominibus beneficiis affectus ſit, viciſſim beneficium præſtando, ejuſmodi homines amicos facere, & ab improbis diſſidere; an honeſtos & egregios homines lædere conantem, eoſdem hoſtes efficere; pravos autem juvando, amicitiam eorum conciliare, hiſque potiùs quàm illis uti? Ex eo tempore unus ex Critonis amicis Archedemus erat, & à cæteris Critonis amicis colebatur.

ΚΕΦ. ι'.

Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἑταίρῳ ὄντι τοιάδε διαλεχθέντα. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἄν τίς σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ἐπιμελῆ ὅπως ἀνακομίσῃ; καὶ ἄλλους γε νὴ Δί', ἔφη, προκαλῇ σῶφρα [1] τοῦτο ἀνακηρύσσειν.

β'. Τί γάρ; ἔφη, ἐάν τίς σοι κάμνῃ τῶν οἰκετῶν, τοῦτο ἐπιμελῆ, καὶ προκαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τίς σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν, κινδυνεύει δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἴει σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι, ὅπως διασωθῇ;

γ'. Καὶ μὴν οἶδά γε, ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης·

CAP. X.

Amicis benefaciendum esse docet.

PRæterea memini Socratem etiam cum Diodoro, qui ex familiaribus suis erat, in hanc sententiam aliquando disseruisse. Dic mihi, mi Diodore, ait, siquis famulorum tuorum à te fortè aufugiat, tune ullam exhibes curam, ut eundem iterum retrahas? Immò etiam profectò alios hortor, inquit, ut denuncient præmia, si quis eum è fugâ retraxerit.

2. Quid autem? siquis servorum adversâ valetudine laboret, annon curam ejus habes, ac medicos arcessis, ne moriatur? Admodum verò, inquit. Jam siquis familiarium tuorum, ait, qui longè pluris sit tibi quàm quisquam servorum, in periculo sit pereundi ex inopiâ, non æquum esse ducis, ejus te curam habere, ut evadat incolumis?

3. Atqui non ignoras Hermogenem minimè ingratum

---

1 Τοῦτο, Intell. ἐπὶ τούτῳ, & refer ad τῶν οἰκετῶν. *Ernest.*

αἰσχύνοιτο δ' ἂν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ, μὴ ἀντωφελοίη σε. καίτοι τὸ ὑπηρέτην ἐκόντα τε καὶ εὔνουν, καὶ παράμονον, καὶ τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ποιεῖν ἔχειν, καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι, καὶ προνοεῖν, καὶ προβουλεύεσθαι, πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι.

δ'. Οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῇ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. [1] νῦν δὲ καὶ τὰ πράγματα εὐωνότατα ὁπὸ φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι.

ε'. Καὶ ὁ Διόδωρος, ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες· καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένην. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. νομίζω γὰρ οὔτέ σοι κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκεῖνον, τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκεῖνον· οὔτε ἐκείνῳ μεῖζον ἀγαθὸν τὸ προσχθῆναι ταῦτα, ἢ σοί.

esse; quem quidem puderet adjutum abs te, non vicissim te adjuvare. Habere autem ministrum quendam volentem & benevolum, & constantem, & ad agenda imperata idoneum, immo non solum ad imperata agenda promptum, sed qui etiam per se usui possit esse tum in providendo tum in præcipiendis consiliis; equidem multorum servorum instar esse duco.

4. Jubent autem rei familiaris administratores boni tunc emere, quum magni quippiam pretii licet exiguo comparare. Boni verò amici hoc rerum statu vilissimo pretio parari possunt.

5. Rectè mones, mi Socrates, inquit Diodorus; jube veniat ad me Hermogenes. Minimè equidem, ait. Etenim neque tibi honestius esse duco, te potiùs illum arcessere, quàm convenire: neque magis ex illius esse re, quàm tuâ, hæc ita fieri.

---

1 *Ut nunc res sunt.*

ϛ'. Οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ᾤχετο πρὸς τὸν Ἑρμογένην, καὶ οὐ πολὺ τελέσας, ἐκτήσατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχεν σκοπεῖν, ὅ, τι ἂν, ἢ λέγων, ἢ πράττων, ὠφελοίη τε καὶ εὐφραίνοι Διόδωρον.

6. Hoc modo factum, ut ad Hermogenem Diodorus accederet, neque magnâ pecuniâ erogatâ, compararet amicum talem, cui id esset negotii, ut quid vel proferendo vel agendo Diodoro prodesse, lætitiamque posset afferre, dispiceret.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ δὲ τὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν, ὠφελείας ὢν ὀρέγοιτο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγήσομαι. ἀκούσας γάρ ποτε [1] Διονυσοδώρου εἰς τὴν πόλιν ἥκειν, ἐπαγ-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De Arte imperatoriâ.

QUod autem rerum honeſtarum cupidis perutilis erat (*Socrates*,) dum eorum quæ expetebant ſtudioſos reddidit, id jam commemorabo. Nam quum audiiſſet aliquando Dionyſodorum in urbem veniſſe, qui exercitus

---

1 De hoc *Dionyſodoro* plura diſce è *Platonis Euthydemo*. Fuit enim *Euthydemi* frater. Ex inſulâ *Chio*, quæ patria erat, primò ad *Thurios* ſe contulerant, deinde *Athenas*, ibique non ſolùm Sophiſticen, ſed etiam artem militarem profitebantur. De artis militaris profeſſione vide *Platonem* l. c. p. 191. edit. *Wechel*. Utraque diſputatio, tum ea quæ eſt apud *Platonem*, tum hæc *Xenophontea* ad vanitatem & inſcitiam hominis demonſtrandam pertinet. *Erneſt.*

γελόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρός τινα τῶν ξυόντων, ὃν ἠθέλετο βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυγχάνειν·

β'. Αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον, ἢ εἴτις ἀνδριάντας ἐργολαβοίη, μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν.

γ'. Ὅλης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ὑπηρετουμένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τά τε ἀγαθὰ, καλῶς πραττομένου αὐτοῦ, καὶ τὰ κακὰ, ἁμαρτάνοντος, εἰκὸς γίγνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὴ μανθάνειν τούτου ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἱρεθῆναι ὑπιμελούμενος, ζημιοῖτο; τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκὼς ἦκε, προσέπαιζεν αὐτῷ, λέγων,

ducendi artem docere ſe velle profiteretur, ad quendam è familiaribus, quem hujus honoris in civitate conſequendi cupidum eſſe animadverteret, ita dixit:

2. Turpe eſt eum, mi Adoleſcens, qui exercitum velit ducere in republicâ, cum id diſcere liceat, idem negligere: atque hic multo juſtius à civitate puniretur, quàm ſiquis ſtatuas fingendas ſuſciperet, cum artem ſtatuariam nunquam didicerit.

3. Nam quum bellicis in periculis univerſa reſpublica imperatori committatur, conſentaneum eſt, magna & commoda eo rem feliciter gerente, & mala peccante ipſo evenire. Cur igitur non is meritò, qui idem diſcere negligit, ac nihilominus ut eligatur ſollicitus eſt, multari debeat? Hæc quum diceret, perſuaſit homini, ut ad diſcendum accederet.

4. Poſtquam edoctus rediret, illudens ei, Annon, in-

ὲ δοκῇ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ομηρος τὸν Αγαμέμνονα γεραιὸν ἔφη εἶ), καὶ ὅτω ὅδε στρατηγεῖν μαθὼν, γεραιότερος φαίνεσθαι; καὶ γὰρ ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, κἂν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστι· κ ὁ μαθὼν ἰᾶσθ, κἂν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰατρός ἐστιν· ὅτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου ἀφ᾽ ὅτε λεῖ στρατηγὸς ὢν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἕλητα. ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτε στρατηγὸς, [1] ὅτε ἰατρός ἐστιν, οὐδὲ ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱρεθῇ.

ε'. Ατὰρ, ἔφη, ἵνα κ ἐὰν ἡμῶν τις ταξιαρχῇ, ἢ λοχαγῇ [2] σοι, ἐπιστημονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν, πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὃς, ἐκ τοῦ αὐτοῦ,

quit, videtur vobis, amici, perindè atque Homerus Agamemnonem *Auguſtum* dixit, ita etiam hic, cum imperare didicit, auguſtior videri? Etenim quemadmodum qui citharam pulſare didicit, etiamſi non pulſet citharam, citharædus eſt: & qui medendi artem didicit, etiamſi non medeatur, nihilominus medicus eſt: ita hic quoque ſemper ex hoc tempore imperator eſt, etiamſi à nemine electus fuerit. Qui verò neſcit, nec imperator nec medicus eſt, etiamſi vel ab univerſis hominibus elegatur.

5. Ut autem, ait, etiam nos, ſiquis fortè noſtrum vel cohortis præfectus vel manipuli ductor tibi fuerit, rerum bellicarum peritiores ſimus, dic nobis, unde cœperit te imperandi artem docere. At ille, ab illo ipſo, inquit, in

---

1 Credibile eſt poſt ὅτε στρατηγὸς omiſſa hæc verba οὔτε ἰατρός. quæ reſpondebant ſuperioribus, ut cætera ibi dicta habent, hîc quæ ſibi reſpondeant. *Hen. Steph.*

2 Pronomen σοι poſitum eſt pleonaſticè ut ſæpe fit. Imprimis huc pertinet locus lib. III, 6, 2. προσατένειν ἡμῖν ἀφανούσῃ. *Erneſt.*

ἔφη, εἰς ὅπερ κ᾽ ἐτελεύτα· [1] τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε, καὶ ἄλλο ὑδὲν ἐδίδαξεν.

ϛ΄. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. κ᾽ γὰρ παρασκευαστικὸν τ᾽ εἰς τ᾽ πόλεμον τ᾽ στρατηγὸν εἶ) χρὴ, καὶ πορισικὸν [2] τῶν ὀπιτηδείων τοῖς στρατιώταις, καὶ μηχανικὸν, καὶ ἐργασικὸν, καὶ ἐπιμελῆ, κ᾽ καρτερικὸν, καὶ ἀγχίνουν, κ᾽ φιλόφρονά τε κ᾽ ὠμὸν, καὶ ἁπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον, κ᾽ φυλακτικόν τε καὶ κλέπτην, καὶ ῥᾳθυμικὸν, καὶ ἅρπαγα, καὶ φιλόδωρον, καὶ πλεονέκτην, καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ὀπιθετικὸν, κ᾽ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει κ᾽ ἐπιστήμῃ, ἃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ κ᾽ τὸ, τακτικὸν εἶναι.

quod etiam deſiit: nam ordinum rationes, atque aliud nihil me docuit.

6. Atqui, inquit Socrates, aliquanta hæc artis imperatoriæ pars eſt. Nam oportet imperatorem eſſe peritum parandi ea quæ ad bellum requiruntur, & ſuppeditandi neceſſaria militibus, & in conſiliis ſolertem, & in labore ſtrenuum & diligentem, & tolerantem & perſpicacem, & benignum & ſævum, & ſimplicem & inſidioſum, & cautum & furem, & profuſum & rapacem, & largiendi cupidum & avarum, & muniendi ſe peritum & alios aggrediendi doctum; alia denique multa ſunt, tum naturâ tum doctrinâ, quæ illum habere oportet qui benè imperaturus ſit. Bonum verò eſt, etiam aciei inſtruendæ peritum eſſe.

---

1 Quantum pretium *Tacticæ* ſtatuerint Græci, intelligi poteſt ex iis, quæ *Folardus* ad *Polybium* diſputavit: qui ipſe quoque omnia propemodum, in re militari, *Tacticæ* tribuit. *Erneſt.*

2 Confer quæ tradit Noſter lib. 1. p. 59. *Cyrop.* ed. *Hutch.* —— ὠδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν, ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων. Ne minimùm quidem peritiam Tactices militibus profuturam docet, niſi rerum etiam neceſſariarum iis ſuppeteret copia, & eorum ſaluti proſpexerit Imperator.

ζ'. Πολὺ γὰρ διαφέρει στράτευμα τεταγμένον ἀτάκτου· ὥσπερ λίθοι τε, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ κέραμος, ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα, οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν· ἐπειδὰν δὲ ταχθῇ κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μήτε σηπόμενα, μήτε τηκόμενα, οἵτε λίθοι, καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἵτε πλίνθοι, καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθενται, τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία.

η'. Ἀλλὰ πάνυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἰρήκας. καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τούς τε σφόδρα ἀρίστους δεῖ τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, [1] ἐν δὲ μέσῳ τοὺς

7. Nam multo differt exercitus ordinatus ab inordinato: quemadmodum lapides, & lateres, & ligna, & tegulæ, ſi confusè disjecta ſint, ad nihil utilia ſunt: poſtquam autem ordinantur in imo ac ſummo ea quæ neque putreſcunt, neque liqueſcunt, ut ſunt lapides ac tegulæ, in medio verò lateres & ligna, ſicut in ædium ſtructurâ componuntur, tum efficitur res magni pretii, domus.

8. Et Adoleſcens, Dixiſti, inquit, quiddam valdè ſimile, mi Socrates. Nam & in bello fortiſſimi quique primo ultimoque loco ſunt collocandi, peſſimi ve-

---

1 Hæc eſt acies *Homerica:*

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σαώ ἵππουσιν καὶ ὄχεσφι,
Πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν σῆσιν πολίας τε ἔδ' ἐάλους,
Ἔρκος ἔμεν πολέμοιο· κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν.
Ὄφρα καὶ ὃς ἐθέλων περ ἀναγκαίῃ πολεμίζῃ.

Iliad. δ'. v. 297. ſeq.

Ad hanc diſpoſitionem facetè alludens *Quintilianus*; *Quæſitum*, inquit, *potentiſſima argumenta primóne ponenda ſint loco, — an ſummo, — an partita primo ſummoque, ut Homericâ diſpoſitione in medio ſint infirma. lib.* 5. *cap.* 12. Sic notavit *Clarkius* ad *Homer.* l. c. Eandem exercitum inſtruendi rationem habet noſter in *Cyrop.* p. 401. ed *Hutch.* quem conſule.

χειείσους, ἵνα ἐκεῖνο μὲν [1] τῷ ἀγωνίᾳ, ἐκεῖνο δὲ τῇ ὠφελίᾳ.

θ'. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιγνώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς [2] ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἴ σε ἀργύριον ἐκέλευσε θεῖναι μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χείριστον, μὴ διδάξας διαγιγνώσκειν τό, τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν, ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν.

ι'. [3] Τί οὖν ὃ σκοπῶμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν γὰρ ἀργύριον δέοι ἁρπάζειν, τοὺς φιλαργυρωτάτους θεῖτας καθιστάντες, ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Ἔμοιγε δοκεῖ. τί δέ, [4] τοὺς

rò in medio, ut ab illis ducantur, ab his impellantur.

9. Siquidem, ait, te docuit etiam ſtrenuos ab ignavis diſcernere; ſin minus, quænam tibi utilitas eorum quæ didiciſti? Nam ſi te argentum juſſerit optimum primo ultimoque loco ponere, in medio verò peſſimum, neque tamen docuerit bonum ab adulterino diſcernere, nullo id tibi uſui fuerit. Profectò, inquit, non hoc me docuit; quamobrem nos ipſi neceſſe eſt fortes ab ignavis ſecernamus.

10. Cur igitur non conſideramus, ait, quo pacto in eis non fallamur? Cupio, dixit adoleſcens. Ergo, inquit, ſi argentum diripiendum ſit, annon argenti cupidiſſimis primo loco diſpoſitis, recte aciem inſtrueremus? Ita mihi

---

1 Sic reperi in *Caſeliana*. in cæteris eſt αὐτῶν, pro quo *H. Stephanus* malebat αὖ τῶν. *Erneſt.*

2 Intell. καλῶς ſ. εὖ ἔχει, τοῦτο δὴ τὸ κρίνειν, aut ſimile quid. v. Obſ. Miſc. V. III. p. 145. *Erneſt.*

3 In edit. *Baſ.* eſt: τί οὖν; σκοπῶμεν &c.

4 Ut ſenſus ſatis planus ſit, aut intelligendum εἰ τάττοιμεν, vel εἰ πακτέον, aut legendum εἰ δὲ τ. κ. μ. & intelligendum πακτέον. *Erneſt.*

κινδυνεύειν μέλλουσι, ἆρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προσακτέον; ὅτοι γοῦν εἰσίν, ἔφη, οἱ ἕνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. ὅ τοίνυν ὅτοί γε ἄδηλοι, [1] ἀλλ' ὀπφανεῖς πανταχοῦ ὄντες, εὐαίρετοι ἂν εἶεν.

αι'. Ἀταρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅποι, καὶ ὅπως χρηστέον ἑκάστῳ τῶν [2] τακτέων; ὐ πάνυ, ἔφη. καὶ μὴν πολλά γ' ἐστὶν, οἷς ἀ οὔτε τάττειν, οὔτε [3] λέγειν ὡσαύτως πρέποι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐδὲ διεσαφήνιζε ταῦτα. Νὴ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερώτα. ἢν γὰρ ὀπίσηται, καὶ μὴ ἀναιδὴς ᾖ, αἰσχυνεῖται, ἀργύριον εἰληφὼς, σὺδὲ σε ἀποπέμψαται.

videtur. Quid ſi eos collocare debeat in fronte, qui periculum ſubire debeant, nonne cupidiſſimos honoris præponemus? Nam hi certe ſunt, ait, qui laudis gratiâ periclitari volunt. Ideoque obſcuri eſſe nequeunt, ſed ubique conſpicui, facilè deligi poterunt.

11. At enim utrum te ſolummodo ordinare docuit, an etiam ubi, & quo pacto ſingulis ordinibus utendum ſit? non omninò, ait. Atqui multa ſunt, ad quæ neque inſtruere neque dicere convenit eodem modo. Ea verò, inquit, non profectò declaravit. Ergo tu inquit, rursùs accede, & interroga. Nam ſiquidem hoc ſciret, ac impudens non erit, pudebit eum acceptâ pecuniâ te ignorantem dimiſiſſe.

---

1 Laudis cupidi, cum non poſſint latere, ſed vel maximè ubique ſint inſignes, facilè deligi poſſunt. *Erneſt.*

2 *Stobæus*, πραγμάτων.

3 *Stephanus* & *Leunclav.* ex eodem *Stobæo* legi volebat, οὔτε ἄγειν, ἅτε πάττειν. Cl. *Wells* autem λέγειν defendit è cap. 3. §. 11. λέγεις σὺ τὸν ἱππαρχον οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τῷ λέγειν δυνάσθαι; ſed mihi non videtur locus hic ad rem pertinere. Cæterùm de ipſâ lectione mihi non liquet. Senſus fortè hic eſt: *Quemadmodum non omnis res eandem orationem, ita, non omne tempus eandem aciem poſtulat. Erneſt.*

ΚΕΦ. β'.

ΕΝτυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ἠρημένῳ τῷ, τοῦ ἕνεκεν, ἔφη, [1] Ὅμηρον οἴει τ' Ἀγαμέμνονα ποιμαγρεῦσαι [2] ποιμένα λαῶν; ἆρά γε ὅτι ὥσπερ τὸν ποιμένα ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶαί τε [3] ἔσονται αἱ οἶες, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν· οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶοί τε οἱ στρα-

CAP. II.

De officio ſummo Imperatoris.

CUM aliquando in aliquem Imperatorem electum incidiſſet, quamobrem, ait, Homerum exiſtimas appellâſſe Agamemnonem *paſtorem populorum*? an ideo, quòd quemadmodum paſtorem in hoc curam adhibere oportet, ut oves & ſalvæ ſint, & habeant pabulum neceſſarium: ita etiam imperatori curandum ſit, ut milites

---

1 Ab imperatorio ad paſtorale Munus apta ſatis tranſitio, *Homero* Scriptoribuſque Orientalibus perquam familiaris. Quæ quidem & ſimplicitati dictionis, quam in *Xenophonte* nulli non deamârunt, & verbis, quibus *Cyrum (Cyrop.* lib. 8. p. 581.) uſum facit, adprimè eſt conſentanea, περιπλήσια ἔργα εἶναι νομίσας ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. *Hutch.*

2 *Iliad.* α'. 263. De hâc autem ratione appellandorum Regum & Ducum, egregia diſputatio eſt ap. *Philonem* in libro I. de vitâ *Moſis*, init. *Erneſt.*

3 Futura pro præſentibus poſita videntur, è latino ſermone rem æſtimanti. Sic in illo ap. *Thucyd.* VIII. 55. διενοῦντο βοηθήσειν, Cel. *Dukerus* futurum pro præſenti aut aoriſto eſſe putat. Sed accuratius hîc Græci futuro quàm præſenti utuntur, quoniam de futuro ſermo eſt, & ad *futurum tempus* reſpicitur. Simile eſt illud *Ariſtophanis* in *Pluto*, οὐκ ἐθ' ὅπως ὠνήσεται. Neque tamen negaverim etiam præſens aut aoriſtum locum hîc habere. vid. c. 3. §. 2. *Erneſt.*

πῶται ἔσονται, καὶ τὰ ὀπιτήδεια [1] ἕξουσι, καὶ ὧν ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσαι; στρατεύονται δὲ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν.

β'. Ἢ τί δὴ πολὺ ὕστως ἐπῄνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα, εἰπών·

[2] Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής;

ἆρά γε ὅτι αἰχμητής τε καὶ κρατερὸς ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ πᾶσι τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη; καὶ βασιλεὺς ἀγαθὸς, οὐκ εἰ μόνον τῶν ἑαυτοῦ βίον καλῶς προσῄκοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὧν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη;

sint incolumes, & commeatum neceſſarium habeant; & id ipſum erit, cujus causâ militant? Militant autem, ut hoſtibus victis beatiores ſint.

2. Cur etiam ita laudavit Agamemnonem, dicens:

Utrumque, & rex egregius, bellator & acris?

Annon propterea quòd tum demum aliquis & bellator & acris ſit, non ſi ſolus ipſe acriter luctetur adverſus hoſtes, ſed etiam ſi univerſo exercitui ejuſdem autor ſit? Quódque rex egregius, non ſi ſuæ tantum vitæ benè præſit, ſed iis etiam, quibus imperat, auctor felicitatis ſit?

---

1 Eſt nimirum boni Imperatoris omni cogitatione curáque in commeatum undique advehendum incumbere. Inter cætera adeò imperatoria officia hoc merito recenſet *Onoſander*, extr. c. 6. p. 15. Et rei tam neceſſariæ incuriam *J. Cæſari* vitio vertit *Alexander M.* referente *Juliano*, p. 323. ed. *Ezech. Spanh.* Καὶ γὰρ ἐν εὐδείᾳ μέγεθος τῶν ἐπιτηδείων (ἐστὶ δὲ οὐ μικρὸν, ὡς οἶδα, τοῦτο ἀμάρτημα, στρατηγῷ) καὶ μάχῃ συμβαλὼν ἡττήθης. *Hutch.*

2 *Iliad.* γ'. 179.

Εἰποτε γένοιτο τῶν Ὁμήρου σύγκρισις ἐπῶν ἐν ταῖς Ἀλεξανδρείαις, ἢ παρὰ τὰ συμπόσια, ἄλλον ἄλλῳ στίχον προκρίνοντος, αὐτὸς [Ἀλέξανδρος] ὡς Ἀριστέροντα πάντων ἐνίκησε τοῦτον, "Ἀμφότερον Βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰ-"χμητής." *Plutarch. de Alexandri Magni fortunâ ſive virtute, Orat.* 1.

γ'. Καὶ γὰρ βασιλεὺς αἱρεῖται, οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμέληται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἑλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσι. καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾖ· καὶ στρατηγὸς αἱροῦνται τούτου ἕνεκα, ἵνα [1] σῴζῃς τούτοις αὐτοῖς ἡγεμόνες ὦσι.

δ'. Δεῖ δὴ τὸν στρατηγοῦντα τοῦτο προθυμεῖσθαι τοῖς ἑλομένοις αὐτὸν στρατηγόν. καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ῥᾴδιον εὑρεῖν, οὔτε αἴσχιον τοὐναντίον. καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν, τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετή, τὰ μὲν ἄλλα παρεῖρει, καταλείπει δὲ, τὸ εὐδαίμονας ποιεῖν, ὧν ἂν ἡγῆται.

3. Nam rex eligitur, non ut egregiè ſui ipſius curam habeat, ſed ut illi etiam, qui eum elegerunt, per ipſum benè agant. Et militant omnes, ut vita illis quàm feliciſſima ſit: & imperatores propterea deligunt, ut eis ad hoc ipſum duces ſint.

4. Itaque debet is qui imperat hoc ipſum illis procurare qui eum imperatorem elegerunt. Nec enim proclive eſt quidquam hoc pulchrius invenire, vel contrario turpius. Atque ita conſiderans, quæ boni ducis eſſet virtus, cætera quidem auferebat, hoc ſolo relicto, ut illos, quibus præeſt, beatos reddat.

---

1 *Stobæus*, σῴζῃς τοῦτο. L. I. c. 3. §. 5. ἐπὶ τούτῳ ᾖσι. ubi *Stephanus* malebat ἐπὶ τοῦτο. Sed in utroque dativus ſervandus. Neque enim inuſitatum eſt bonis auctoribus imprimis Atticis ſic adhibere dativum. vide *Perizon.* ad *Ælian.* V. H. III. 37. Simile eſt, quod Attici οὐ ponunt pro οὐς, tamquam *Ælian.* V. H. IV. 18. & οὓς pro οὐ. vid. *Ælian.* VII. 8. &c. ad quos locos vid. *Intt.* & *Kuhnium* in Indice. Non autem eſt probabile librarios uſitatiorem rationem dicendi mutâſſe in inſolentiorem. *Erneſt.*

ΚΕΦ. γ'.

ΚΑΙ ἱππαρχεῖν δέ τινι ἠρημένῳ οἶδά ποτε αὐτὸν τοιάδε διαλεχθέντα. Ἔχεις ἂν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅτου ἕνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; ἆρ' γὰρ δὴ τοῦ πρῶτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν. καὶ γὰρ οἱ ἱπποτοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προελαύνουσι γοῦν καὶ τῶν ἱππάρχων. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ [1] τοῦ γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μανόμενοί γε ὑπὸ πάντων γιγνώσκονται. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις.

β'. Ἀλλ' ἆρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἵᾳ τῇ πόλει βέλτιον ἂν ποιήσας παραδοίης; καὶ, εἴτις χρεία γίγνοιτο ἱππέων, τούτων ἡγούμενος, ἀγαθοῦ τινος αἴτιος φανείης τῇ πόλει; καὶ μάλα, ἔφη.

CAP. III.

De officiis Præfecti Equitum.

MEmini etiam ipſum aliquando ita ad quendam diſſeruiſſe, qui ut copiis equeſtribus præeſſet, electus erat. Poteſne dicere nobis, mi adoleſcens, quamobrem equitibus præeſſe concupiveris? Non enim ideo certè, ut equitum primus ipſe equitares. Nam equites ſagittarii illo dignantur, qui quidem etiam præfectos equitum præcedunt. Verè dicis, ait. Enimvero ne ideo quidem, ut notus eſſes: nam & furioſi omnibus noti ſunt. Hoc etiam, inquit, verè dictum.

2. Num igitur propterea, quòd equeſtres copias reipublicæ te meliores effectas traditurum exiſtimas? atque ut, ſi forte opus fuerit equitibus, iis ita præſis, ut civitati boni alicujus autor ſis? omninò, inquit. Egregium

1 Intell. ἕνεκα. Nominativus πρῶτος autem pendet à caſu recto, qui in ἐπεθύμησας latet. *Erneſt.*

καὶ ἔστι γε νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, καλὸν, ἐὰν δυνῇ ταῦτα ποιῆσαι. ἡ δὲ ἀρχή σου, ἐφ' ἧς ἥρησαι, ἵππων τε καὶ ἀμβατῶν ἐστιν. Ἔστι γὰρ οὕτω, ἔφη.

γ'. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν πρῶτον τοῦτο, ὅπως διανοῇ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι; καὶ ὅς, Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ [1] ἵππου ἐπιμελεῖσθαι.

δ'. Ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους, οἱ μὲν οὕτω κακόποδας, ἢ κακοσκελεῖς, ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ οὕτως [2] ἀπρόφους, ὥστε μὴ δυνάσθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ ὕπτιους ἀναγώγους, ὥστε μὴ μένειν, ὅπου ἂν σὺ τάξῃς, οἱ δὲ οὔ-

profectò quiddam hoc fuerit, ait Socrates, ſi præſtare poſſis. Imperium verò, in quod electus es, equorum eſt & equitum. Ita ſcilicet eſt, inquit.

3. Age igitur, hoc primum nobis dicito, quo pacto equos te præſtantiſſimos effecturum cogites? Et ille, Puto equidem, ait, meum non eſſe hoc munus, ſed cuivis ſeorſim officium ſuum curandum eſſe.

4. Ergo ſi tibi, inquit Socrates, equos exhibeant alii tam vitiatis pedibus, tam ægris cruribus, tam imbecillos, alii tam ſtrigoſos, ut ſequi non poſſint; alii tam contumaces, ut quo tu eos loco conſtitueris, manere nolint;

---

1 Retinui ἵππου, quòd in *Caſelianâ* erat. Sic eſt etiam apud *Stobæum*, & reliquarum editionum lectioni ἔργου præfert *Stephanus*. ἔργου facilè potuit ex antecedentibus errore librarii repeti & in locum ἵππου mitti. *Erneſt.*

2 Ἀπρόφους equos appellari *P. Victorius* cenſet, *qui naturæ vitio non ſentiunt cibum, ſed ſemper tenues imbecillique manent*. *Beſſario* rectè reddidit, *ſtrigoſos*. Nam ſive naturæ vitium eſt, ſive inopiâ aut nimiis laboribus contracta eſt tenuitas & imbecillitas, *ſtrigoſus* equus rectè dicitur. λακπῶν ſunt *Varronis calcitrones*. vid. *Victor.* Var. Lect. 4. ult. Ἀνάγωγοι autem ſunt equi *nondum domiti & condocefacti*. Sic lib. 4. c. 1. §. 3. canes ἀνάγωγοι dicuntur. *Erneſt.*

πως λαχτιζαὶς, ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι. τί σοι τῆ ἱππικοῦ ὄφελος ἔσαι; ἢ πῶς δυνήσῃ τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; ἐγὼ ὃς ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς τὸ δυνατὸν ἐπιμελεῖσθαι.

ε'. Τί δέ; τὰς ἱππέας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; Ἐγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρας ἐπὶ τὰς ἵππους ποιήσεις αὐτάς. Δῆλον, ἔφη. καὶ γὰρ εἴπερ αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτως σώζοιτο.

ς'. Τί γάρ; ἐάν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τὰς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄμμον κελεύσεις, ἐνθάπερ εἰώθατε ἱππεύειν, ἢ πειράσῃ τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις, ἐν οἵοισπερ οἱ πολέμιοι γίγνονται; Βέλτιον γοῦν, ἔφη.

ζ'. Τί γάρ; τῷ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσῃ; Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. Δή-

alii tam calcitroſos, ut ne quidem conſtitui alicubi poſſint: quinam tibi hujuſce equitatûs erit uſus? aut quomodo poteris, dum talibus præes, civitatem bono aliquo afficere? Tum ille, Præclarè mones, inquit, conabor equidem pro meis viribus equorum habere curam.

5. Quid autem? non operam dabis, inquit, ut equites meliores efficias? Equidem, inquit. Ergo primum hoc efficies, ut in equos aſcendendi ſint peritiores. Hoc quidem neceſſe eſt, inquit. Nam ſiquis eorum decideret, multo magis hoc modo ſalvus evaſerit.

6. Quid verò? ſicubi periculum ſubeundum eſt, utrum hoſtes ad arenam jubebis adducere, ubi vos equitare conſueviſtis, an operam dabis, ut iis in locis tales exercitationes inſtituantur, in quibus hoſtes eſſe ſolent? Melius hoc ſanè fuerit, inquit.

7. Quid autem? num ut quamplurimi ab equis dejiciantur, curæ tibi erit? Hoc quoque melius fuerit, ait.

γειν τε τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, [1] εἴπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖν διανενόησαι; Εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη.

η'. Οπως δέ σοι πείθωνται οἱ ἱππεῖς, πεφρόντικάς τι; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων, οὔτε ἱππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων ὄφελος. Αληθῆ λέγεις, ἔφη, Αλλὰ πῶς ἄν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ὑπὸ τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο;

θ'. Εκεῖνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται· καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον· καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν

Etiam ut acuantur animi equitum, & irritentur adverſus hoſtem, ſi quando hoc fortiores ipſos reddere animadvertiſti? Si non hactenus, ſaltem nunc id aggrediar, inquit.

8. Ecquid verò curâſti, ut tibi pareant equites? Nam abſque illo, nec equorum, nec equitum bonorum ac fortium uſus ullus erit. Verè dicis, ait, ſed quâ potiſſimum ratione, mi Socrates, ad hoc quis eos impulerit?

9. Nimirum nôſti, quâvis in re parere homines illis maximè velle, quos exiſtimant eſſe præſtantiſſimos. Nam in morbo potiſſimum illi parent, quem medicæ rei putant eſſe peritiſſimum; & in navi qui navigant, ei, quem gubernandi peritiſſimum; & in agriculturâ, quem agri co-

---

1 In *Juntinâ* eſt ἄπερ pro εἴπερ, ut & apud *Stobæum*. Hinc *Stephanus* colligebat ſic legendum, ἄπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, ut ſit parentheſis: *Cogitaſtine equitum animos acuere, & ferociores in hoſtem facere, quoniam hæ res eos fortiores reddunt?* Sanè διανενόησαι ad θήγειν & ἐξοργίζειν referendum eſſe, reſponſio εἰ δὲ μὴ declarat, in quâ intelligendum διανενόημαι. *Erneſt.*

γεωργικώτατον. καὶ μάλα, ἔφη. οὐκοῦν εἰκὸς, ἔφη, καὶ ἐν ἱππικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδὼς φαίνηται, ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι.

ι'. Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαί μοι αὐτούς; ἐάν γε πρὸς τούτῳ, ἔφη, διδάξῃς αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαί σοι κάλλιόν τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, ῥᾷον, ἢ εἴ σοι δέοι διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστι.

ια'. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; σὺ δ' ὤου, ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐνεθύμησαι, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν, καὶ εἴτι ἄλλο

lendi peritissimum. Omninò, inquit. Igitur consentaneum est, etiam in equestri re cæteros ei qui maximè scire videatur quæ facienda sint, maximè parituros.

10. Itaque si ego, inquit, mi Socrates, præstantissimus eorum appaream, num ad hoc mihi sufficiet illud, ut mihi pareant? Siquidem præterea, inquit, docueris eos, fore melius ac salutarius, si tibi obtemperent. At quo pacto, inquit, hoc docebo? Multo facilius profectò, quàm si docere te oporteat, mala meliora esse bonis atque utiliora.

11. Dicis tu, inquit, debere præfectum equitum præter alia curam adhibere, ut etiam dicendi facultatem habeat? tu verò existimabas, inquit, quòd uti silentio sit equitibus imperare? Annon tecum cogitasti, nos ea universa, quæcunque optima lege didicimus, & per quæ vivendi modum tenemus, orationis ope didicisse, & siquam

καλὸν μανθάνει τις μάθημα, ἆρ' λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες, μάλιστα λόγῳ χρῶνται, καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα μάλιστα ἐπιστάμενοι, κάλλιστα ἆρα λέγονται;

ιϐ'. Η τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον [1] πεμπόμενος, ὧδε εἷς ἄλλοθεν οὐδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνηται, ὧδε εὐνομία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε σπουδάζεται; Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

aliam bonam disciplinam aliquis discat, orationis ope discere; quodque doctores optimi sermone imprimis utantur, & qui dignissima cognitione tenent, pulcherrimè disserant?

12. An id nunquam animadvertisti, quòd quum chorus unus ex hâc urbe efficitur, verbi causâ, qui in Delum mittitur, nullus aliunde huic æqualis instituatur; quodque tanta virorum præstantia in aliâ urbe nulla cogatur, quæ huic nostræ comparetur? Verè dicis, ait.

---

1 E *Callimachi* H. in *Del.* v. 279. πᾶσιν δὲ χορεὺς ἀνάγεσι πόλεις, aliisque locis veterum constat, cum alias urbes Græcas, tum imprimis Athenienses in Insulam *Delum* misisse quotannis publicè legationem sacram (θεωρίαν,) in quâ cum Αρχηγέτῃ s. Θεωρῷ & apparatu reliquo erat etiam χορὸς, isque, ut *Plutarchus* ait, πολυτελῶς κεκοσμημένος, qui laudes *Apollinis*, *Dianæ*, *Latonæ* ipsiusque *Deli* celebraret & certaminibus Musicis interesset. Locus classicus in hanc rem est, præter laudatum, apud *Thucyd.* lib. 3. c. 104. integro. In quo & hæc verba, χορός τε ἀνῆγεν αἱ πόλεις. item, ὕστερον δὲ τὰς μὲν χορὰς οἱ νησιῶται καὶ οἱ Αθηναῖοι μετ' ἱερῶν ἔπεμπον. Doctissimè & fusè de hâc re differit, more suo, Ill. *Spanhem.* ad *Callimachi* Hymnum in *Delum* p. 316. s. 485. 486. & 514. s. qui etiam commodè p. 486. monet, πέμπειν, cum de θεωρίᾳ & choro dicatur, esse *solemniter mittere*, & proprium in hâc re verbum. Cæterùm egregius hic *Xenophontis* locus fugiebat virum illustrem, cum ista scriberet. *Ernest.*

ιγ'. Αλλὰ μὲν οὔτε εὐφωνίᾳ τοσοῦτον [1] διαφέρουσιν Αθηναῖοι τῶν ἄλλων, οὔτε σωμάτων μεγέθῃ καὶ ῥώμῃ, ὅσον [2] φιλοτιμίᾳ, ἥπερ μάλιστα παροξύνει τοὺς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. Αληθὲς, ἔφη, καὶ τοῦτο.

ιδ'. Οὐκοῦν οἴει, ἔφη, καὶ τὸ ἱππικὸν τῷ σὺν θεῷ εἴπερ ἐπιμεληθείη, ὡς [3] πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενέγκοιεν τῶν ἄλλων, ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῇ, καὶ εὐταξίᾳ, καὶ τῷ ἑτοίμως κινδυνεύειν τοὺς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι; Εἰκός γε, ἔφη.

ιε'. Μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ὑπὲρ ταῦτα προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφεληθήσῃ, καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται ἀφ' σε. Αλλὰ νὴ Δία πειράσομαι, ἔφη.

13. Atqui neque vocis elegantiâ tantum præstant Athenienses aliis, neque corporum magnitudine ac robore, quantum honoris studio, quod maximè ad præclara & honorifica mortales excitat. Etiam hoc, ait, verum est.

14. Ergone putas, inquit, etiam equestres copias, quæ hîc sunt, siquis diligenter curet, longè præstaturas aliis armorum equorumque apparatu, ac ordine, & promptè pericula adversus hostes subeundo, si existimarent, hæc facientes, se laudem ac gloriam consequuturos? Hoc quidem est consentaneum, inquit.

15. Ergo ne cuncteris, ait, sed operam dato, ut homines ad ea propellas, de quibus & tibi & cæteris propter te civibus utilitas erit. Equidem hoc profectò conabor, inquit.

---

1 Vide *Thucydid. Sallust.* &c. de virtute bellicâ & prudentiâ *Atheniensium.*

2 In hoc demonstrando multus est *Demosthenes* de *Coronâ* v. c. 28. 29. cf. nostrum c. 5. h. l. sect. 3. *Ernest.*

3 *Stephanus* legendum censet, πολὺ καὶν τούτῳ. *Leunclavius,* ᾧ κατὰ τοῦτο. Sed si κατὰ τοῦτο rectum est, non video, quare non & τοῦτο sine κατὰ rectum putetur. conf. ad c. 6. §. 13. *Ernest.*

ΚΕΦ. δ'.

Ἰδὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα, ἤρετο· τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἥρηνται; ὁ δὲ, [1] ὡς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἵλοντο, ὃς ἐκ καταλόγου στρατευόμενος κατατέτρωμαι, καὶ λοχαγῶν, καὶ ταξιαρχῶν, καὶ στρατηγῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχων· (ἅμα δὲ τὰς ὠλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυεν) Ἀντισθένην δὲ, ἔφη, εἵλοντο, τὸν οὔτε ὁπλίτην πώποτε στρατευσάμενον, οὔτε τοῖς ἱππεῦσιν ὅλως ἐμβλέψαντα ποιήσαντα, ὀπισάμενόν τε ἄλλο οὐδὲν, ἢ χρήματα συλλέγειν.

CAP. IV.

Bonum Choragum & Oeconomum posse etiam esse bonum Imperatorem.

QUum autem aliquando Nicomachidem abeuntem è comitiis vidisset, interrogabat: quinam, mi Nicomachides, imperatores lecti sunt? Et ille, Annon tales sunt, ait, Athenienses, mi Socrates, ut me quidem non elegerint, qui ex delectus tabellis militans tum manipulos ducendo, tum cohortibus imperando, tum vulnera tot ab hostibus accipiendo, (simul se denudans, vulnerum cicatrices ostendebat) jam confectus sum: Antisthenem verò legerunt, qui neque pedes unquam militavit, neque inter equites quidquam illustre gessit, nihilque aliud novit, nisi pecuniam colligere.

---

1 Mihi videtur affectus declarandi causa perturbata oratio esse, & studiosè *Nicomachides* fingi à negatione initium facere referrique ad εἵλοντο. Immeritò ergo *Budæus* suspectam hanc vocem habebat. *Leunclavius* interrogativè locum capit. In *Wells* autem interpretatione ad verbum factâ nullus sensus est. *Erneſt.* Nos *Leunclavii* sensum secuti sumus.

β'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθὸν, εἴγε τοῖς στρατιώταις ἐφιμὸς ἔσαι τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν. καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἐφιμοί εἰσιν· ἀλλ' οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιντ' ἄν.

γ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Ἀλλὰ καὶ [1] φιλόνικον Ἀντισθένη ἐστὶν, ὃ στρατηγῷ προσεῖναι ἐπιτήδειόν ἐστιν· οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ὁσάκις [2] κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χορεῖς νενίκηκε; μὰ

2. Bonum verò id fuerit, inquit Socrates, posse militibus ipsum necessaria suppeditare. Enimvero, inquit Nicomachides, etiam mercatores pecuniam possunt colligere; neque tamen idcirco imperare possunt.

3. Etiam victoriæ cupidus est Antisthenes, ait Socrates, quod in imperatore necessario requiritur: annon vides eum, quoties chori dux fuit, omnibus choris vicisse?

---

1 Sic erat in *Caseliană*. Neque dubium est, quin vera sit lectio. Nam φιλόνεικον, quod vulgatas obsidet, non est huic loco aptum. & video sic *Leunclavio* quoque videri. Φιλόνεικον εἶναι vitio enim vertitur non solùm privatis hominibus, sed etiam, atque adeò præcipuè, Imperatoribus. Ex hoc enim contentionis studio mala gravissima sæpè nascuntur. At φιλόνικον εἶναι, τὸ φιλονικεῖν, καὶ ἡ φιλονικία, in belli duce potissimùm requiritur & laudatur. Quum enim Imperator vincendi studio flagrat, in hanc unam præcipuam curam incumbit, ut victoriam insignem ab hostibus reportet. Lectionem præterea φιλόνικον ipse *Xenophon* paulò post confirmat, οὐχ ὁρᾷς (inquit) ὅτι τὸ ὁσάκις κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χορεῖς νενίκηκε; Hæc autem de *Antisthene* dicuntur, quem ante φιλόνικον appellavit. Hactenus Cl. Viri *Ernest.* & *Leuncl.* Sed in bonam quoque partem nonnunquam accipitur vox φιλόνεικος. vide sis *Hutchin.* in notis ad *Xenoph. Cyrop.* p. 419. necnon doctiss. *Neuton.* sub fine *Concion. de Off. Minist. Oxon.* 1740.

2 Χορηγὸς, unde χορηγεῖν, apud Atticos scriptores dicitur propriè, qui suis sumptibus χορὸν comparat, instruit, omnibus rebus ornat & in eo genere exerceri curat, in quo eum vult certare; nam diversi generis erant chori, tamquam Cyclii, s. Dithyrambici, quod soli essent orbiculares, Tragici, Comici, qui τετράγωνοι v. Schol. ad *Aristoph. Nubes* v. 311. & *Aves* 1405. ad *Equ.* v. 586. & *Salmas.* ad *Solin.* p. 596. a. Quia autem his choris utebantur in theatris, propterea χορηγὸι dicuntur, qui

Δῖ', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὅμοιόν ἐστιν χορῷ τε καὶ στρατεύματος προστάναι.

δ'. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης, οὐδὲ [1] χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὤν, ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὑρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. καὶ σὺ τῇ στρατιᾷ ὢν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὑρήσεις τοὺς τάξοντας ἀνθ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς [2] μαχουμένους.

Profectò, inquit Nicomachides, nihil ſimilitudinis habet chori & exercitûs præfectura.

4. Atqui, ait Socrates, quum neque canendi, neque doctrinæ chororum peritus eſſet Antiſthenes, tamen potuit reperire eos, qui in his optimi eſſent. Ergo & in exercitu, inquit Nicomachides, alios inveniet, qui ejus loco aciem ſtruent, alios, qui pugnabunt.

ſumptum ſcenæ præbent in totam fabulam, non in ſolum chorum. v. *Salmaſ. de Uſuris* p. 58. unde dicuntur etiam χορὸν διδόναι, cum poëtæ alicujus fabulam in theatrum producunt, ipſi autem poëtæ λαμβάνειν χορόν v. *Kuſter.* ad *Ariſtoph. Equit.* v. 510. De inſigni autem & pænè inſano Athenienſium ſtudio in hoc genere vid. Ill. *Spanhem.* ad *Callim.* p. 312. *Erneſt.*

1 Χορῶν διδασκαλία eſt propriè ratio ac diſciplina chori, unde pro ipsâ fabulæ actione ponitur, & χορῶν διδάσκαλος, qui hanc rationem tenet & alios docere poteſt. Nam ut Schol. *Ariſtoph.* ad *Theſm.* v. 94. ait, διδάσκαλος vocabatur, ὁ ἐνεχών τι περὶ τὴν δραματοποιὸν (f. δραματοποιΐαν) καὶ τῶν κυκλίων χορῶν παρασκευήν: quæ iiſdem verbis ſunt ap. *Heſych.* p. 225. ed. *Schrev.*. ſed χορῶν διδάσκαλος eſt, choro dare modum, & auſpicari carmen & voce ſuâ dare præſcriptum, cui reliquos accinere oporteat, ut docet *Cuperus* Obſerv. L. I. c. 1. p. 3. unde facile colligi poteſt, quæ ſit χορῶν διδασκαλία. Diſtinguuntur autem h. l. ᾠδὴ & διδασκαλία χοροῦ, quarum illa eſt eorum, qui conſtituunt chorum (χορευτῶν. c. 5. §. 6. 21.) hæc autem magiſtri. *Erneſt.*

2 *Stephanus* malebat, μαχουμένους, quia ante eſt τάξοντας. Sed nihil opus. *Callimach.* H. in *Apoll.* v. 14. πλέειν — κερῆϊ — ἐσπέξειν. ubi magnus *Bentleius* conjiciebat, πλέσσειν. Sed hoc loquendi genus ad eum locum pluribus vindicabimus, quæ huc è literariis noſtris nunc transferre non libet. *Erneſt.*

ε'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκῃ, καὶ προαιρῆται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη. καὶ δαπανᾷν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς τὴν ξυὴ ὅλῃ τῇ πόλει τὴν πολεμικῶν νίκην, ἢ εἰς τὴν ξυὴ τῇ φυλῇ τὴν [1] χορικῶν.

ϛ'. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ὅστις αὐτῶν ἀνδρός ἐστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς ὅτου ἄν τις προστατεύῃ, ἐὰν γιγνώσκῃ τε ὧν δεῖ, καὶ ταῦτα ποιεῖσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χορῶν, εἴτε οἰκίας, εἴτε πόλεως, εἴτε στρατεύματος προστατεύειν.

ζ'. Καὶ ὁ Νικομαχίδης, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε ᾠμην ἐγώ σου ἀκούσας, ὡς ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ

5. Nimirum, ait Socrates, ſi etiam in rebus bellicis præſtantiſſimos quoſque perinde ac in iis, quæ ad chorum pertinent, repererit, ac præ aliis delegerit, conſentaneum eſt, eum hâc quoque in parte victoriam reportaturum. Etiam credi par eſt, eum plus velle impendere in hanc rerum bellicarum victoriam cum civitate universâ reportandam, quàm in victoriam chori cum tribu ſuâ partam.

6. Ain' tu, mi Socrates, inquit, ejuſdem eſſe hominis, recte & choro & exercitui præeſſe? Aio equidem, inquit, illum, qui ſciat, quibus ſit opus, eaque comparare poſſit, cuicunque rei præſit, bonum præfectum eſſe; ſive choro, ſeu domui, ſeu civitati, ſeu exercitui præſit.

7. Profectò, ait Nicomachides, nunquam de te auditurum me arbitrabar, mi Socrates, bonos patres-familias

1 Χορηγία enim eſt λειτουργία, quæ fit tribus nomine, ad quam quis pertinet, & victoriæ adeo honos, ad totam tribum pertinet, è quâ choragus fuit. *Erneſt.*

στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἰθι δή, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρᾳ αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τὰ αὐτά ἐστιν, ἢ διαφέρει τι. πάνυ γε, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους πειστικούς τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν, ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον; καὶ μάλα, ἔφη. τί δὲ, [1] τὸ προστατεῖν ἑκάστοις ἐπιτηδείως πρᾶττειν; καὶ τοῦτο, ἔφη. καὶ μὴν καὶ τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἀμφοτέροις οἶμαι προσήκειν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

θ'. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιεῖσθαι, πῶς οὐ κα-

etiam bonos imperatores esse. Age igitur, inquit, utriusque officia indagemus, ut sciamus, eademne sint, an diversa. Omninò, ait.

8. Annon igitur utriusque officium est, ut imperio suo subjectos sibi morigeros & obsequentes reddat? Maximè, inquit. Quid? annon, ut singulis imperent ea quæ ipsos facere conveniat? Et hoc, inquit. Etiam illud utrique convenire arbitror, ut malos puniant, & honore afficiant bonos. Prorsus ita est, ait.

9. Subditos autem benevolos reddere, qui non utrique

---

1 *Bessario* legisse videtur, si ex interpretatione judices, τὸ προστάττειν ἑκάστοις τὰ ἐπιτήδεια πράττειν. Eam lectionem cum in priori editione secutus esset *Leunclavius*, postea diligentius inspectis Codd. legendum statuit, τῷ προστατεῖν ε. ε. π. Sed non videtur articulus τὸ abesse posse. Itaque si τῷ esset à *Xenophonte*, non dubitarem, esse legendum τὸ τῷ, aut pro τί δὲ, τὸ δὲ &c. Mihi non liquet, quomodo legendum, etsi, quid dicere *Socrates* voluerit, videam, nempe quod c. 9. §. 11. de officio Imperantis, προστάττειν, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. *Ernest.* Non prætermittenda sunt quæ habet *Æmilius Portus*, qui ita legit: τί δὲ, τὸ πράττειν ἑκάστοις ἐπιτηδείως προστάττειν &c. id est, *Quid verò, singulos efficere idoneos ad* [*aliis*] *imperandum* &c. Hic autem πράττειν, ἀντὶ τοῦ, παρασκευάζειν, καὶ ποιεῖν accipiendum; quod minimè novum.

λὸν ἀμφοτέρους; καὶ τοῦτ', ἔφη. συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι, δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ οὔ; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακικοὺς τοὺς ὄντων οὐκ ἀμφοτέροις εἰς προσήκει; σφόδρα γ', ἔφη. ὑκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέρους εἰς προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα.

ι'. Ταῦτα μὲν οὖν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· Ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι, οὐκέτι ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐχθροί γέ τοι ἀμφοτέροις γίγνονται; καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. Ὑκοῦν τὸ ὠφελεῖσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; πάνυ γ', ἔφη.

ια'. Ἀλλ', ἐκεῖνο [1] παρεὶς, ἂν δέῃ μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἡ οἰκονομική; σὺ γοῦν δήπου κὴ πλεῖστον, ἔφη. ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς, ὅτι ὠδὲν οὕτω λυσιτελές τε κὴ κερδαλέον ἐστὶν,

fuerit honeſtum? Ita eſt, inquit. Ut ſocios & auxiliatores adſciſcant, num utrique putas expedire, necne? Omninò, inquit. Nonne ad res ſuas cuſtodiendas utrumque idoneum eſſe convenit? Maximè, inquit. Ergo & diligentem & induſtrium in officiis ſuis oportet eſſe utrumque.

10. Hæc quidem omnia, inquit, pariter utriuſque ſunt officia: verum pugnare, non eſt utriuſque. Annon utrique hoſtes ſunt? Maximè, inquit. Ergone utrique expedit, ut his ſuperior evadat? Omninò, inquit.

11. Verùm, prætermiſſo illo, ſi pugnandum ſit, quid rei familiaris adminiſtrandæ ratio proderit? Ibidem etiam plurimum, inquit: nam bonus pater-familias, cum ſciat, nihil adeo utile ac fructuoſum eſſe, ac pugnando

---

1 *Stephanus*, ſublatâ interrogatione, legi vult, παρείης. Sed ſic non ſatis aptum eſt conſequens, ἐνταῦθα δήπου κ. π. Eſt ellipſis τοῦ λέγε, cujus exemplum ex *Luciani* Philopatride affert Cl. *Schætgenius* ad *Lamb. Bos* de Ell. Gr. *Sed eo ſermone prætermiſſo, dic quid in ipsâ pugnâ profutura ſit œconomica. Erneſt.*

ὡς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιῶδες ὡς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσει καὶ παρασκευάσεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέψεται καὶ φυλάξεται· ἐνεργῶς δ', ἂν τὸν παρασκευὸν ὁρᾷ νικητικὸν ὄντα, μαχεῖται· οὐκ ἧττον δὲ τούτων, ἐὰν [1] ἀπαρασκεύος ᾖ, φυλάξεται συνάπτειν μάχην.

ιβ'. Μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν. ἡ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δὲ ἄλλα παραπλήσια ἔχει· τὸ μέγιστον, ὅτι οὔτε ἄνευ ἀνθρώπων ὁδετέρα γίγνεται, οὔτε δι' ἄλλων μὲ ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά.

hoſtes vincere, neque quidquam eſſe tam inutile & damnoſum, ac ſuperari, promptè quæ ad vincendum conducunt, quæret & parabit; ac diligenter conſiderabit & cavebit, quæ ad hoc faciunt, ut vincantur: quumque videbit apparatum ad victoriam idoneum eſſe, viriliter dimicabit; at ſi imparatus fuerit, prælium ne conſerat, haud minus cavebit.

12. Ne tu, mi Nicomachides, inquit, homines familiaris rei adminiſtrandæ peritos contempſeris. Nam cura rerum privatarum tantum à publicarum curâ differt multitudine; cætera conſimiles ſunt. Quodque maximum eſt, neutra fit abſque hominibus; neque per alios quidem homines privatæ, per alios autem publicæ res tractantur.

---

1 *Stephanus* putabat hunc locum ſuſpectum eſſe poſſe, quòd *Pollux* ſemel hanc vocem in *Xenophonte* occurrere dicat, & quidem in Dativo. Me verò ea ratio nihil moverit. Nam facilè potuit hominem memoria fallere. *Gellius* negat, *Xenophontem Platonis* ullam mentionem in ſcriptis ſuis feciſſe. Errâſſe eum & cæteros videbimus, qui olim ita exiſtimarunt. vide lib. 3. c. 6. ſect. 1. *Erneſt.*

ὃ γὰρ ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις οἱ τὰ κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται, ἢ οἷσπερ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες, ὅσοι ὀνίσασθαι [1] χρῆσθαι, καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν· οἱ δὲ μὴ ὀνίσασθαι, ἀμφοτέρωθι πλημμελοῦσιν.

ΚΕΦ. ε'.

ΠΕερικλεῖ δέ ποτε, τῷ [2] τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ, ἀμαλεγόμενος, ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ Περίκλεις, ἐλπίδα ἔχω,

Nam qui publica procurant, non aliis utuntur hominibus, quàm quibus illi qui privata adminiſtrant; & qui nôrunt uti, tum privatas tum publicas res benè tractant; qui verò ignorant, utrinque peccant.

CAP. V.

De revocandis ad priſtinam Fortitudinem Athenienſibus.

QUUM etiam aliquando cum Pericle, Periclis illius clariſſimi filio diſſereret, equidem, mi Pericles, air,

---

1 Suſpectum de mendo hunc locum habuêre *Stephanus* & *Leunclavius*, qui poſt, aut ante χρῆσθαι inſerendum neceſſario putant ἀνθρώποις. Quod mihi ſecus videtur. Nam ſi ita conſtitui locus poſſet, cur non potius ἀπὸ κοινῆ repeteremus, & per ellipſin omiſſam eam vocem putaremus? Sed ſive intelligas ἀνθρώποις, ſive inſeras, tamen mihi locus ſanus non videtur. Nam τὸ ὅσοι concoquere non poſſum. Si quid video, *Xenophon* ſcripſit, οἷς οἱ ἐπισάμενοι χρῆσθαι — οἱ δὲ μ. ε. &c. Sic egregiè cohærebit oratio. Jota facilè potuit excidere. *Erneſt.*

2 Τῷ πάνυ, int. εὐδοκίμου, *Celebris illius Periclis filius.* Hic eſt ille ſpurius *Pericles*, oratoris filius, quem Athenienſes *Pericli*, legitimis filiis orbato, aliiſque miſeriis defuncto gratificaturi ἀνεχώρησαν εἰς τὰς φρατέρας, ὄνομα θέμενοι τὸ αὐτῷ ſc. *Periclis.* v. *Plutarch.* in *Pericle* extr. poſt autem cum *Thraſylo* & *Eraſinide* factus prætor, ad *Arginuſas* re malè geſtâ, capite multatus eſt. vid. ad I. 1. *Erneſt.*

σὺ [1] στρατηγήσοντος ἀμείνω τε καὶ εὐδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἕσεσθαι, καὶ τοὺς πολεμίους κρατήσειν. ἦ ὁ Περικλῆς, Βουλοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἄν, ὑπὲρ δυνάμεως γνῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν, ὅπως ἤδη τὸ δυνατὸν ἔσται; Βούλομαι, ἔφη.

β'. Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; οἶδα γάρ, ἔφη. σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἴει πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι, ἢ ἐξ Ἀθηνῶν; οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. εὐμενεστέρους δὲ πότερα ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε· Βοιωτῶν μὲν

spero, te imperatore, meliorem honorabilioremque civitatem in rebus bellicis fore, hosteſque ſuperaturam. Velim, mi Socrates, inquit, quæ tu narras: verum quo pacto fieri poſſint, intelligere nequeo. Vis igitur, ait Socrates, de his diſputando conſideremus, quo pacto fieri poſſint? Volo, inquit.

2. Annon igitur nôſti, ait, Athenienſes multitudine Bœotis nequaquam inferiores eſſe? Novi, inquit. Utrum verò putas plura egregia pulchraque corpora deligi de Bœotis poſſe, an Athenis? Nec in hâc quidem parte mihi videntur inferiores eſſe. Utros autem putas magis eſſe erga ſe benevolos? Athenienſes equidem: nam plerique

---

1 Quia ſequitur ἔσεσθαι, & κρατήσειν, *Leunclavius* malebat, στρατηγήσοντος. Sed primo, non eſt neceſſarium tempora ita ſibi reſpondere, vid. ad c. 4. ſect. 4. Deinde ratio vincit, στρατηγήσαντος eſſe aptius, quàm στρατηγήσοντος. Nam aut hæc cum *Pericle* diſputavit *Socrates*, cum jam *Pericles* à populo στρατηγὸς creatus; quòd ſi eſt, aoriſtus aptior eſt futuro; aut ſententia hæc eſt: *Si tu Strategus eſſes. Erneſt.*

καὶ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων, δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν· Ἀθηναίοις δὲ οὐδὲν ὁρῶ τοιοῦτον.

γ'. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμότατοί γε καὶ φιλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν, ἅπερ οὐχ ἥκιστα παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ παιδός. οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν, οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει, ἢ Ἀθηναίοις· ὧν πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονταί τε ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἄλκιμοι γίγνεσθαι.

δ'. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι ἀφ' οὗ ἥττε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων [1] ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο, καὶ ἡ μετ' Ἱπποκράτους [2] ἐπὶ Δηλίῳ, οὐκ

Bœotorum quod à Thebanis circumveniantur, malè erga ipſos affecti ſunt: Athenis nihil ejuſmodi video.

3. At enim honoris cupidiſſimi ſunt omniumque amiciſſimi, quæ non parum excitant homines, ut pro gloriâ patriâque periculum adeant. Nec in hoc quidem Athenienſes reprehendi poſſunt. Majorum quidem præclara facinora nulli nec inſigniora nec plura habent, quàm Athenienſes: quo multi accenſi excitantur ad exercendam virtutem ac fortitudinem.

4. Verè tu quidem dicis hæc omnia, mi Socrates: ſed ex quo illa mille militum ſtrages cum Tolmidâ apud Lebadiam facta eſt, illaque ad Delium cum Hippocrate, ex-

---

1 De hâc re vid. *Thucyd.* I. 113. Ibi autem dicitur hoc factum eſſe ad Chæroneam; apud *Pauſaniam* vero ad Haliartum. v. *Hudſonum*, *Waſſium* & *Dukerum* ad *Thucyd.* l. c. item *Palmer.* Exerc. p. 46. Miror nullum doctiſſimorum virorum hunc *Xenophontis* locum tenuiſſe, qui ſine dubio omnium accuratiſſimè locum illius calamitatis definit. Nam Lebadia eſt prope Chæroneam teſte *Strabone* L. IX. p. 634. ed. *Almel.* & inter Chæroneam & Haliartum intermedia. v. *Cellar.* Geogr. Antiq. II. 13. 10. p. 922. ed. noviſſ. *Erneſt.*

2 De hâc re vide eundem *Thucyd.* V. 93. ſq. Cladem autem, ut hoc

τούτων τεταπείνωται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτούς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μέν, οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ [1] ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νυῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν [2] Ἀττικήν· Ἀθηναῖοι δὲ οἱ πρότερον, ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο, πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται μὴ Βοιωτοὶ δῄώσωσι τὴν Ἀττικήν.

ε'. Καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀλλ' αἰσθάνομαι μέν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νυῦν εὐαρεστοτέρως διακεῖσθαι ἡ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρσος ἀμέλειάν τε καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ

inde Athenienſium gloria apud Bœotos imminuta eſt, ita vero Thebanorum animi adverſus Athenienſes elati ſunt, ut jam Bœoti, qui antea ne ſuis quidem in finibus abſque Lacedæmoniis aliiſque Peloponneſiis aciem adverſus Athenienſes audebant opponere, nunc ſe ſuo Marte Atticam invaſuros minitentur: Athenienſes verò, qui prius, quum adhuc Bœoti ſoli eſſent, Bœotiam populabantur, nunc ne Atticam Bœoti vaſtent, metuant.

5. Et Socrates, Animadverto, inquit, hæc ita ſe habere: ſed videtur mihi civitas noſtra nunc animo benigniori erga virum bonum imperantem affecta. Nam fiducia negligentiam & ignaviam & inobedientiam parit; metus au-

---

addam, duce *Tolmidâ* accepêre Athenienſes paullo ante bellum Peloponneſiacum; duce *Hippocrate*, anno ejus belli octavo. *Erneſt.*

1 Intell. γῇ.

2 *Attica* regio eſt in *Græciâ* inter *Megaram* & *Bœotiam*, cujus *Sunium* promontorium, & *Pyræum* portum *Ægæum* abluit mare; parens frugum, Legum humanitatis, religionis, ut inquit *Cicero*.

[1] φόβος προσεκτικωτέρους τε, καὶ εὐπειθεστέρους, καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ.

ζ'. Τεκμήριον δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δήπου μηδὲν φοβῶνται, μεστοί εἰσιν ἀταξίας· ὅταν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ [2] πολέμους δείσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι προσδοκῶντες τὰ προσταχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί.

ζ'. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴγε νῦν μάλιστα πείθοιντο, ὥρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερεθισθῆναι [3] τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε, καὶ εὐκλείας, καὶ εὐδαιμονίας.

tem homines attentiores, obedientiores, magisque compositos reddit.

6. Hujus argumentum de nautis sumas: nam ubi nihil metuunt, confusionis omnia plena: at ubi vel tempestatem vel prælium verentur, non solum imperata cuncta faciunt, sed etiam cum silentio quid mandetur, sollicitè expectant, instar eorum qui choros agunt.

7. Enimvero, inquit Pericles, si jam maximè parituri sint, opportunum fuerit differere, quo pacto eos hortemur, ut rursus à virtute, gloriâ, felicitateque pristinâ excitentur.

---

1 *Metus hostilis in bonis artibus civitatem (Romam) retinebat. Sed ubi formido illa mentibus decessit, illicet ea, quæ secundæ res amant, lascivia, atque superbia incesêre.* Sallust. in bello Jugurth. *Remoto Carthaginis metu, sublatâque imperii æmulâ, non gradu, sed præcipiti cursu à virtute desitum, ad vitia transcursum.* V. Pater. lib. 2. c. 1.

2 Quid, si πολεμίους *Xenophon* scripsit? *Erneſt.*

3 Intell. ὑπὸ, cujus præpositionis ellipsis satis nota est. Exempla habet *Lamb. Bos.* Non ergo opus ὑπὸ textui inserere, ut nonnullis placuit. *Erneſt.*

η'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτὸς, ὧν οἱ ἄλλοι εἶχον, ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς τοῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα, μάλιστα ἂν οὕτως αὐτοὺς ὁρμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων. ἐπεὶ δὲ τὸ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτὸς ἐπιμελείας βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς, καὶ ὡς τοῦτο ἐπιμελούμενοι, πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι.

θ'. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; οἶμαι μὲν, εἰ τοὺς γε παλαιοτάτους, ὧν ἀκούομεν, προγόνους αὐτῶν ἀναμιμνήσκοιμεν αὐτοὺς, ἀκηκοόσας, ἀρίστους γεγονέναι.

ι'. Ἆρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ [1] περὶ Κέκροπα

8. Ergo, ait Socrates, si velimus eos opes sibi vindicare, quas habebant alii, maxime ad has repetendas incitaremus, si ostenderemus has illis paternas esse ac peculiares. Quia verò volumus eos operam dare, ut virtute primas obtineant, demonstrandum erit, hoc ipsum jam olim ad ipsos pertinere, quodque si in hoc incumbant, omnium fuerint præstantissimi.

9. At quomodo possimus hoc docere? Sic arbitror, si majores ipsorum longè antiquissimos, de quibus accepimus, in memoriam eis revocemus, quod nimirum audiverint eos fuisse optimos.

10. Num de judicio Deorum loqueris, quod ob virtu-

---

1 Respicit ad fabulam, quâ *Cecrops* judex inter *Neptunum* & *Minervam* de *Atticâ* contendentes sumptus, huic eam adjudicavit. vide *Apollodor.* III. 13. p. 221. edit. *Galei. Pseudo-Didymum* ad *Homer. Il.* ε'. v. 53. *Erneſt.* Tota narratur hæc fabula in Lib. 18. cap. 9. S. *Augustin. de civitate Dei.* —— *Ut Athenæ vocarentur, quod certè nomen à Minervâ est, quæ Græcè Athena dicitur; hanc causam Varro indicat. Cum apparuisset illic repentè olivæ arbor, & alio loco aqua erupisset, Regem prodigia ista moverunt, & misit ad Apollinem Delphicum sciscitatum quid intelligendum esset, quidve faciendum. Ille respondit,*

δι' ἀρετὴν ἔφηναν; λέγω γὰρ, καὶ τὴν [1] Ερεχθέως γε προφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἠπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ηρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς [2] ὕστερον Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγόνασι τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες.

ια'. Εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ'

tem Cecrops cum ſuis fecit? De hoc ipſo loquor, & de educatione ac ortu Erechthei, de bello, quod ejus tempore coortum fuit adverſus incolas totius proximæ continentis, & de illo, quod Herculis nepotum tempeſtate contra Peloponneſios eſt ſuſceptum; de bellis denique omnibus, quæ ſub Theſeo geſta ſunt, in quibus univerſis tales illi ſe declararunt, qui ætatis ſuæ hominibus longè præſtarent.

11. Adde, ſi placet, quæ deinde illorum nepotes geſsêre, qui non ita multum ante nos vixêre, dum partim ipſi per

---

quod Olea Minervam ſignificaret, unda Neptunum, & quod eſſet in civium poteſtate, ex cujus nomine potius duorum Deorum, quorum ſigna illa eſſent, civitas vocaretur. Iſto Cecrops oraculo accepto, cives omnes utriuſque ſexûs (mos enim eis tunc in iiſdem locis erat, ut etiam fœminæ publicis conſultationibus intereſſent) ad ferendum ſuffragium convocavit. Conſultâ itaque multitudine, mares pro Neptuno, fœminæ pro Minervâ tulêre ſententias. Et quia una plus eſt inventa fœminarum, Minerva vicit. vide Cl. *Rollin. Antiq. Hiſt.* vol. 3. p. 193.

1 Vide *Homer. Iliad.* β. v. 547. Ερεχθῆος — ὃν ποτ' Αθήνη θρέψε Διὸς θυγάτηρ &c. & ibi Intt. cf. *Apollodor.* Bibl. III. 13. quanquam illam γένεσιν è Vulcano & Minervâ, & τροφὴν alii ad *Erichthonium* potius referunt, avum *Erechthei.* vide *Barnes.* ad *Euripid. Jon.* v. 23. 24. 267. &c. *Erneſt.*

2 De hâc re videndus *Diodorus Siculus* Lib. 4. p. 181. Cæterùm hos tres reges tantum commemorat, quia celeberrimi. cf. *Ælian.* V. H. 5. 13. & ibi *Perizon. Erneſt.*

ἑαυτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας, καὶ πλείστων τῶν προγεγονότων δυνάμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους, καὶ μέγιστα ἔργα κατειργασμένους· τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, οἱ δὴ καὶ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων. λέγονται γάρ, ἔφη.

ιβ'. Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γενομένων, διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν· πολλοὶ δὲ ὑφ' δικαίων ἀντιλέγοντες, ἐπέτρεπον ἐκείνοις· πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρειττόνων ὑβριζόμενοι, κατέφευγον πρὸς ἐκείνους.

ιγ'. Καὶ ὁ Περικλῆς, ἐγὼ θαυμάζω γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ὀπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν. ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινὲς, διὰ τὸ πολὺ ὑφρενεγκεῖν καὶ κρατιστεῦσαι, καταφρονήσαντες ὑστερίζουσι

se dimicârunt adverſus eos qui Aſiæ univerſæ ac Europæ ad Macedoniam uſque dominabantur, maximamque priorum hominum potentiam atque opes poſſidebant, ac res maximas gerebant: partim etiam cum Peloponneſiis fortiter ſe geſſerunt terrâ & mari, quum quidem hi longè præſtitiſſe ſuæ ætatis hominibus dicantur. Ita dicuntur, ait.

12. Quapropter quum multæ in Græciâ migrationes acciderent, illi ſuo in agro permanſerunt: quum inter ſe multi de jure diſceptarent, ipſorum arbitrio controverſias permittebant: quum multi à potentioribus injuriâ afficerentur, ad eos confugiebant.

13. Tum Pericles, equidem miror, inquit, mi Socrates, quo pacto civitas hæc in pejus prolapſa ſit. Arbitror, inquit Socrates, perinde ac alii quoque nonnulli ob multam ſuam præſtantiam potentiamque deſides facti, minus

τῶν ἀντιπάλων, ὅτω καὶ [1] Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελῆσαι ἑαυτῶν, καὶ διὰ τοῦτο χείρους γενομένους.

ιδ'. Νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετήν; καὶ ὁ Σωκράτης, οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι· ἀλλ' εἰ μὲν ἀγνοοῦντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα, μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν προτέρους μιμούμενοι, καὶ τούτοις [2] τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲ τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν· εἰ δ' ἐπιμελέστεροι, καὶ βελτίους.

ιε'. Λέγεις, ἔφη, πόρρω που εἶναι τὴν πόλιν τὴν καλοκἀγαθίαν. πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων ἄρχονται

tandem adversariis valent; sic & Athenienses, quum longè præstarent aliis, seipsos neglexisse, ac propterea evasisse pejores.

14. Quid igitur faciendum jam esset, ut virtutem pristinam recuperarent? Et Socrates; id nemini occultum esse arbitror. Nimirum si cognitis majorum suorum institutis, nihil pejus quàm illi essent operati, non essent eis pejores: sin minus, saltem eos imitando qui nunc primas tenent, & eorundem institutis inhærendo, si quidem id pari facerent industriâ, nihilo deteriores illis essent: sin majori, etiam meliores.

15. Dicis, ait, longè à civitate nostrâ abesse virtutem. Nam quando tandem Athenienses, ita, ut Lacedæmonii, vel natu grandiores reverebuntur, quum ab ipsis patribus

---

1 Quod de Athienens. tradit *Socr.* id Romanis tribuisse videtur *Sallust*—*Ubi Carthago, & æmula imperii Romani ab stirpe interiit, fortuna sævire & miscere omnia cœpit.* Sallust. in Bello Catal.

2 Vide ad Lib. II. c. 1. sect. 5.

καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων; [1] ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελουμένων καταγελῶσι;

ις'. Πότε δὲ ἕτοιμοι πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε ἕτοιμοι ὁμονοήσουσιν, οἵγε, ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα, ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις, καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; μάλιστα δὲ πάντων ἔν τε ταῖς ἰδίαις συνόδοις, καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται, καὶ πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζονται, καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων, [2] ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς; τοῖς δὲ κοινοῖς ὥσπερ

ordiantur ſeniores contemnere? vel corporis exercitiis utentur, quum non ſolum ipſi bonam corporis conſtitutionem parvi faciant, ſed etiam illos irrideant, qui curam ejus habent?

16. Quando magiſtratibus obtemperabunt, qui gloriantur etiam propterea, quòd magiſtratus contemnant? quando concordes erunt, qui pro ſtudio juvandi ſe invicem, injuriis ſeſe afficiunt, & magis invident ſibi, quàm cæteris hominibus? qui omnium maximè tum in privatis tum publicis congreſſibus inter ſe diſſident, liteſque invicem ſibi plurimas movent, maluntque ſic alter ab altero quid lucrari, quàm mutuò ſibi prodeſſe? qui communibus re-

---

1 *Nullâ enim aliâ re videmus populum Romanum orbem ſubegiſſe terrarum niſi armorum exercitio, diſciplinâ Caſtrorum, uſuque militari.* Viget. lib. 1.

2 *Omninò qui Reipublicæ profuturi ſunt duo Platonis præcepta teneant; Unum ut utilitatem civium ſic tueantur, ut quæcunque agunt, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum: Alterum, ut totum corpus Reipublicæ curent; ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deſerant. Ut enim tutela, ſic procuratio Reipublicæ ad utilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſa eſt, gerenda eſt.* Cicero de Offic. lib. 1.

ἀλλοτρίοις χρώμενοι, ἢ περὶ τούτων αὖ μάχονται, καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα χαίρουσιν;

17. Ἐξ ὧν πολλὴ μὲν ἀπειρία καὶ κακία τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίνεται. δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεί, μή τι μεῖζον, ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι, κακὸν τῇ πόλει συμβῇ.

18. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σώκρατης, ὦ Περίκλεις, οὕτως ἡγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ ὁρᾷς, ὡς εὐτάκτως μέν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται [1] τοῖς ὑπερέταις, οὐδενῶν δὲ καταδεέστερον ἐν τοῖς [2] χορηγοῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις;

19. Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν

bus perinde utuntur ac alienis, deque iis rixantur, & viribus ad res hujuſcemodi maximè gaudent?

17. De quibus ſane magna inſcitia & vitioſitas in republicâ oritur, magnæque inimicitiæ ac odia mutua inter cives naſcuntur. Quas ob res equidem vehementer metuere non deſino, nequod reſpublica detrimentum capiat majus, quàm quod tolerare poſſit.

18. Nequaquam mi Pericles, exiſtimaveris Athenienſes incurabili perverſitate laborare, ſubjecit Socrates. Annon vides, quàm compoſitè ſe nauticis in rebus gerant, quàm compoſitè gymnicis in certaminibus præfectis obediant, quàm nullo modo deficienter ſubſerviant magiſtris in choris?

19. Eſt hoc certè mirum, ait, quod tales præfectis obe-

---

1 Ἐπιστάτης ſicut γυμναστὴς duobus modis ſumitur, pro pædotribâ & gymnaſiarchâ. vid. *Dalen.* diſſ. IIX. p. 696. 713. Sed h. l. contextus facile docet de pædotribâ capiendum verbum eſſe. *Erneſti.*

2 Vide ad cap. 4. ſect. 4. hujus libri.

τοιούτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι, τοὺς δὲ ὁπλίτας καὶ τοὺς ἱππέας, οἱ δοκοῦσι καλοκἀγαθίᾳ προηκεφίσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων.

κ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ, ὦ Περίκλεις, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταται; καὶ μάλα, ἔφη. οἶσθα οὖν τινὰς, ἔφη, κάλλιον, ἢ νομιμώτερον, ἢ σεμνότερον, ἢ δικαιότερον τάς τε δίκας δικάζοντας, καὶ τἆλλα πάντα πράττοντας; οὐ μέμφομαι, ἔφη, τούτοις. οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθυμεῖν, ὡς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων.

κα'. Καὶ μὴν ἔν γε τοῖς στρατιωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε, καὶ εὐτακτεῖν, καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων

diant, quum interim pedites & equites, qui virtute civibus cæteris præstare videntur, longè omnium sint inobedientissimi.

20. Et Socrates: at verò is, qui est in Areopago senatus, mi Pericles, annon ex probatis hominibus constat? Omninò, inquit. An igitur nôsti aliquos, ait, qui vel honestius, vel magis legitimè, vel gravius, vel æquius lites judicent, aliaque cuncta gerant? Nihil, inquit, de iis queror. Non igitur animum despondere oportet, quasi Athenienses compositè se gerere nequeant.

21. At in re militari, inquit, ubi maximè decet se sobriè, compositè, atque obedienter gerere, nihil horum

---

1 *Senatus*, Ἀρειος πάγος, *nihil constantius, nihil severius, nihil fortius. Cicer.* lib. 1. ad *Atticum.* epist. 14. Hujusce Senatûs auctoritatem longo tempore imminutam *Solon* restituit. *Athenis* duo erant consilia, ut scribit *Libanius* Sophista. Unum perpetuum quod de cædibus judicabat & hujusmodi rebus eo loco, qui *Areopagus* dicebatur; alterum quotannis mutabile, quod Rempublicam constituebat, & *Quingentenarium* vocabatur. De *Areopago* & *Areopagitarum* moribus collegit plurima ex utriusque linguæ Scriptoribus *Budæus* annotans Pandectas.

προσέχουσιν. ἴσως γὰρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἥκιστα ἐπιχαίρουσιν ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι κιθαριστῶν μὲν, καὶ χορευτῶν, καὶ ἀρχιστῶν οὐδὲ εἷς ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιχαίρων, οὐδὲ παλαιστῶν, οὐδὲ παγκρατιαστῶν· ἀλλὰ πάντες, ὅσοι τούτων ἄρχουσιν, ἔχουσι δεῖξαι ὁπόθεν ἔμαθον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφεζῶσι· τῶν δὲ στρατηγῶν οἱ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν;

κϚ'. Οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἧττον ἔχειν εἰπεῖν, ὁπότε στρατηγεῖν, ἢ ὁπότε παλαίειν ἄρξω μανθάνειν. καὶ πολλὰ μὲν οἶμαί σε τῶν πατρῴων στρατηγημάτων προειληφότα ἀφαιρεῖσθαι, πολλὰ δὲ πανταχόθεν συλλογιζόμενον, ὁπόθεν οἷόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφέλιμον εἰς στρατηγίαν.

curant. Fortaſſis, ait Socrates, in his præſunt eis homines minimè periti. Annon vides neminem citharædorum, & eorum qui choros agunt, & pugilum, & pancratiaſtarum conari, ut imperet, ſiquidem imperitus ſit: ſed omnes quotquot his præſunt, poſſe commonſtrare, à quibus ea didicerint, quibus ſunt præpoſiti: quum interim plerique imperatorum temerè munus hoc capeſſant.

22. Te quidem minimè talem eſſe arbitror, ſed opinor te non minus poſſe dicere, quo tempore imperandi, quàm quo luctandi artem diſcere occeperis. Multa etiam te imperatoria conſilia de patre accepta tenere puto, multa undecunque congeſſiſſe, unde diſci abs te poterat aliquid, quod ad imperatoriam artem conferret.

---

1 *Quales in Republicâ* (inquit *Cicero*) *principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe cives* Epiſt. Famil. lib. 1. ep. 9. Hinc, auctore *Livio*, *Ipſi ſe Homines in regis, velut unici exempli, mores formant*. lib. 1. c. 21.

κγ'. Οἶμαι δέ σε πολλὰ μεριμνᾶν, ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν, ἃ μὴ ἐπίστασαι, καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς.

κδ'. Καὶ ὁ Περικλῆς, οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι, ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ.

κε'. Ὁμολογῶ μέντοι καὶ γώ σοι ταῦτα. τοῦτο δ', ἔφη, ὦ Περίκλεις, καταμανθάνεις, ὅτι πρόκειταί τῆς χώρας ἡμῖν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ὑπὲρ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἴσοδοι στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσί, καὶ ὅτι μέσοι διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; καὶ μάλα, ἔφη.

23. Præterea te arbitror valde ſollicitum eſſe, ne teipſum lateas ignorans aliquid eorum quæ ad munus imperatoris pertinent; ac ſiquid ejuſmodi neſcire te animadvertis, id à peritis inquirere, neque muneribus neque gratiis parcentem, ut ab eis diſcas, quæ neſcis, & egregios coadjutores habeas.

24. Tum Pericles, non me clam eſt, mi Socrates, ait, hæc te dicere, ne quidem exiſtimantem me his ſtudere, ſed conantem me docere, quod ſiquis velit exercitum ducere, horum omnium habenda ei ſit cura.

25. Equidem hoc tibi fateor *(ait Socrates.)* Cæterum animadvertiſti, mi Pericles, ait, magnos quoſdam montes ante noſtram regionem ſitos eſſe, ad Bœotiam uſque pertinentes, per quos in agrum noſtrum aditus arcti & ardui ſunt, eumque medium cinctum eſſe montibus inacceſſis? Omninò, inquit.

κϛ'. Τί δέ γε, ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι, ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία, καὶ κάρφως ὡπλισμένοι, δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλευθέροι; καὶ τοῦτό γε, ἔφη, ἀκούω.

κζ'. Ἀθηναίους δ' ἂν οἶει, ἔφη, μέχρι τοῦ ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὡπλισμένους κουφοτέροις ὅπλοις, καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας, βλαβερὸς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τὴν χώραν καθεστάναι; καὶ ὁ Περικλῆς, πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι.

κη'. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ἐπιχείρει αὐτοῖς, ὦ ἄριστε· ὅ, τι μὲν γὰρ ἂν τούτων κατορθώσῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται, καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δέ τι ἀδυνατῇς, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις, οὔτε σαυτὸν καταισχυνεῖς.

26. Quid? an & illud audiviſti, Myſos ac Piſidas, qui Regis *(Perſici)* in ditione munitiſſima tenent loca, armatique ſunt leviter, multum infeſtare Regis agrum percurrendo poſſe, quum interim ipſi libertate fruantur? Etiam hoc audio, inquit.

27. Et non exiſtimas, inquit, Athenienſes leviori armaturâ ad ætatem uſque agilem uſos, quum montes regioni prætentos habeant, hoſtibus quidem detrimento, civibus autem ſui agri magno fore propugnaculo? Tum Pericles, etiam hæc omnia, mi Socrates, inquit, eſſe utilia duco.

28. Ergo, ſubjecit Socrates, ſi hæc tibi placent, aggredere tandem ea. Nam quicquid horum perfeceris, id & tibi præclarum, & utile reipublicæ fuerit. Quod ſi minus queas, non tamen vel reipublicæ quid detrimenti afferes, vel opprobrii tibi.

ΚΕΦ. ϛ'.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, (ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ὑπεθυμεῖτο προστατεῖν τῆς πόλεως, οὐδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονὼς) ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἑλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα. [1] Σωκράτης δὲ, εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος, καὶ διὰ [2] Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν.

β'. Ἐντυχὼν γοῦν αὐτῷ, πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκούειν,

CAP. VI.

Glauconem à capeſſendâ Republicâ avertit.

CÆterum Glauconem Ariſtonis filium, (quum is nec-dum viginti natus annos concionari aggrederetur, & præeſſe civitati cuperet) nemo diſſuadere poterat, quanquam alios & propinquos & amicos haberet, ac de tribunali detraheretur, planeque ridiculus eſſet: Socrates verò, qui ei benevolus eſſet, ob Charmidem Glauconis filium, & ob Platonem, ſolus diſſuaſit.

2. Nam quum in eum incidiſſet, primo quidem ut vel-

---

1 Vide *Perſii* ſaty. 4. ubi *Socrates* de eâdem re admonet *Alcibiadem*.

2 *Stephanus* ad h. l. refert locum *Gellii* Noct. Att. XIV. 3. quo negat *Platonis* mentionem in *Xenophontis* libris fieri, idque æmulationi tribuit, quæ inter eos fuiſſe traditur. *Gronovius* ad *Gellium* opportune monet, inter *Socraticorum* epiſtolas eſſe etiam *Xenophonteam*, in quâ *Plato* nominetur. Hoc autem *Xenophonteo* loco jam uſus erat ad refellendum *Gellium Muretus* Var. Lect. V. 14. Scilicet facilè fallere potuit nomen, quod ſemel tantum in tot libris occurrit, vel attentum lectorem. Cæterum, aliud eſt nominare ſimpliciter, aliud, cum laude. Hoc æmulatio prohibet, non illud. *Erneſt.*

τοιάδε λέξας, κατέχεν· ὦ Γλαύκων, ἔφη, προσταλαύειν [1] ἡμῖν ἀφανενόησαι τ πόλεως; ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. νὴ Δί', ἔφη, καλὸν γάρ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐν ἀνθρώποις. δῆλον γάρ, ὅτι, ἐὰν τοῦτο ἀφαπεράξῃς, δυνατὸς μὲν ἔσῃ αὐτὸς τυγχάνειν ὅτου ἂν ὀπιθυμῇς, ἱκανὸς δὲ τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῷον οἶκον, αὐξήσεις δὲ τὴν πατρίδα, ὁνομαστὸς δ' ἔσῃ, πρῶτον μὲν ἐν τῇ πόλει, ἔπειτα δ' ἐν τῇ Ελλάδι, ἴσως δὲ, ὥσπερ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ἧς, πανταχοῦ θεάσεται ἔσῃ.

γ'. Ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλύνετο, καὶ ἡδέως παρέμενε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης, σκοπῶν, ἔφη, τοῦτο μέν, ὦ Γλαύκων, δῆλον, ὅτι εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἡ πόλις ἐστίν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. θεὸς θεῶν ἔφη, μὴ

let audire, hujuſcemodi verbis detinuit: præeſſe civitati noſtræ cogitas, inquit, mi Glauco? Equidem, mi Socrates, inquit. Profectò, ait, ſiquid aliud humanis in rebus, hoc certè præclarum eſt. Perſpicuum eſt enim, quòd, ſi hoc impetrabis, poteris ipſe conſequi quæcunque concupiveris, amicos juvare, domum paternam extollere, patriam amplificare, atque celebris efficieris primum in hâc urbe, deinde in Græciâ, ac fortaſſis etiam, utì Themiſtocles, apud barbaros: ubicunque autem fueris, nuſquam non eris illuſtris.

3. Hæc quum audiret Glauco, efferebatur animo, lubenterque manebat. Socrates verò deinde, Planum eſt igitur, ait, mi Glauco, neceſſarium eſſe, ut ſi quidem eſſe in honore velis, aliquam reipublicæ utilitatem afferas. Omninò, ait. Non igitur rem celaveris, per Deos, in-

---

1 Ημῖν, παρέλκει, ut μοι, σοι: in quo Latini etiam Græcos imitantur. *Erneſt.*

τοίνυν ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ἐκ τίνος ἄρξῃ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεπώπισεν, ὡς ἂν τότε σκοπῶν, ὁπόθεν ἄρχοιτο· ἆρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ φίλου οἶκον εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειροίης ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πειράσῃ πλουσιωτέραν ποιῆσαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε'. Οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη, προσόδων αὐτῇ πλειόνων γενομένων; εἰκὸς γοῦν, ἔφη. λέξον δή, ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει, καὶ πόσαι [1] τινές εἰσι· δῆλον γάρ, ὅτι ἔσκεψαι, ἵνα εἰ μέν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκπληρώσῃς· εἰ δὲ πρόσοδοι λείποιντο, προσπορίσῃς. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.

ς'. Ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, πρόλιπες, τάς γε δαπάνας τῆς

quit Socrates, ſed dicito nobis, unde incipies civitati benefacere.

4. Heic quum Glauco ſubticeret, ut qui tum conſideraret, unde potiſſimum inciperet: Annon, ait Socrates, perinde ac, dum amici domum vis amplificare, locupletiorem efficere niteris, ita & civitatem conaberis opulentiorem reddere? Omninò, inquit.

5. Fueritne igitur opulentior, ſi proventus ei plures accedant? Conſentaneum quidem, ait. Dic ergo, quibus ex rebus civitas hæc proventus habeat, & quanti ſint: nam planum eſt, hæc te conſiderâſſe, ut ſi quidam ex eis exigui ſint, eos tu expleas; ſi qui autem amittantur, eos rurſum compares. Ego verò, ait Glauco, nunquam profectò hæc conſideravi.

6. Quod ſi hæc neglexiſti, ait *(Socrates,)* ſaltem ſumptus

---

1 Τις poſt πτῖος, οἷος, τοῖος, πόσος inſignem elegantiam adfert. *Erneſt.*

πόλεως ἡμῖν εἰπέ. δῆλον γδ, ὅτι καὶ τούτων τὰς πλεονεξίας ἀφαιρεῖν διανοῇ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσκόπασα. Οἶμαι, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλώμεθα. πῶς γὰρ οἷόν τε μὴ εἰδότα γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς πρόσοδους, ὁπιμελήσεσθαι τούτων;

ζ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν πλουτίζειν. νὴ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις αὐτῆς κρείττων ᾖ· ἥττων δὲ ὤν, καὶ τὰ οἰκεῖα προσαποβάλοι ἄν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

η'. Οἶμαι, ἔφη, τόν γε βουλευσόμενον περὶ οὕστινας δεῖ πολεμεῖν, τήν τε τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναι δεῖ, ἵνα, ἐὰν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ᾖ, συμβουλεύῃ ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ· ἐὰν δὲ ἥττων τ' ἐναντίων, εὐλαβεῖσθαι πείθῃ. ὀρθῶς λέγεις, ἔφη.

θ'. Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως τὴν

civitatis nobis exponito. Nam certum eſt, cogitare te jam, ut ſupervacaneos tollas. Ne his quidem, ait, unquam vacavi. Ergo, inquit, differamus aliquantum rationem locupletandæ reipublicæ. Nam quî poſſit fieri, ut harum rerum curam habeat is, qui & ſumptus & proventus ignoret?

7. Verum, mi Socrates, ait Glauco, poteſt etiam ab hoſtibus reſpublica reddi locupletior. Ac vehementer quidem, ait Socrates, ſiquis eos ſuperet: at ſi eis inferior ſit, etiam ſua amiſerit. Verè dicis, inquit.

8. Ergo, inquit, qui deliberat adverſus quos pugnandum ſit, eum & civitatis & adverſariorum vires habere cognitas oportet, ut ſi majores ſint civitatis, bellum ſuadeat: ſin minores quàm hoſtium, conſulat cautè agere. Recte dicis, ait.

9. Ergo nobis primum exponito, inquit, quæ hujus ci-

τε πεζικὴν καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, εἶτα τὴν τῶν ἐναντίων. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτως γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. ἀλλ' εἰ γέγραπταί σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πάνυ γὰρ ἡδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ γέγραπταί μοί πω.

ι'. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν [1] τὴν γε πρώτην ἐπισχήσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς, ἅτε ἀρχόμενος τῆς προστασίας, οὔπω ἐξήτακας. ἀλλά τοι περί γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι σοι μεμέληκεν, καὶ οἶδα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκαιροί εἰσι, καὶ ὁπόσαι μή, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοί εἰσι, καὶ ὁπόσοι μὴ εἰσί· καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύειν μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.

ια'. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, [2] ἁπάσας μὲν οὖν ἔγωγε,

vitatis tum pedestres tum navales sint copiæ; deinde, quæ adversariorum. Ego verò, inquit, non possum hoc tibi profectò ex memoriâ exponere. At si quid conscriptum habes, profer, ait: nam lubens hoc audiero. At ne conscriptum quidem hoc unquam à me, inquit.

10. Ergo, inquit, & deliberationem de bello nonnihil initio suspendemus. Nam ob rei magnitudinem fortasse nondum explorati quidquam habes, præsertim quum nuper adeo præfecturam inceperis. Cæterum custodiam regionis hujus scio tibi curæ fuisse, teque tenere, quot ejus præsidia sint opportuna, quot non; quot præsidiarii milites sufficiant, quot non: denique consulere te, ut opportuna præsidia adaugeantur, ac tollantur superflua.

11. Immo verò, subjecit Glauco, equidem tollenda u-

---

1 Intell. ἀρχὴν, καὶ τὴν πρώτην ἀρχήν. *ab initio.*
2 Intell. ἀφαιρεῖν συμβουλεύω.

ἕνεκά γε τῦ οὕτως αὐτὰς φυλάπεσθαι, ὥστε καὶ [1] ἅπεσθαι τὰ ὐκ τῆς χώρας. ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, ὐκ οἴει καὶ ἁρπάζειν ἐξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; ἀτάρ, ἔφη, πότερον ἐλθὼν αὐτὸς ἐξήτακας τοῦτο, ἢ πῶς οἶσθα, ὅπη κακῶς φυλάπονται; εἰκάζω, ἔφη. ὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέπ εἰκάζωμεν, ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν. ἴσως, ἔφη ὁ Γλαύκων, βέλπιον.

12. Εις γε μὴν, ἔφη, ταὰργύρια οἶσθ' ὅπι ὐκ ἀφῖξαι, ὡς' ἔχειν εἰπεῖν, διόπι νῦν ἐλάπω, ἢ πρόσθεν, [2] προσέρχεται αὐτόθεν.

niverſa arbitror, quod ita cuſtodiant, ut ea quoque attingantur, quæ noſtro in agro ſunt. At ſiquis præſidia tollat, inquit, annon exiſtimas cuilibet rapiendi poteſtatem fore? Tu verò, inquit, num profectus eo, rem indagâſti, aut quomodo ſcis eos malas excubias agere? Conjicio, inquit. Ergo de his quoque tum deliberabimus, cum non amplius utemur conjecturâ, ſed cognitam rem habebimus. Fortaſſis hoc fuerit potius, ait Glauco.

12. In argentifodinas quidem certe, inquit *(Socrates,)* non veniſſe te ſcio, ut dicere poſſis, quamobrem nunc minus inde, quàm antehac, proveniat. Equidem

---

1 *Tantum abeſt, ut cuſtodiant, ut ipſi potius rapiant, quæ in agris ſunt.* ἅπεσθαι pro ἁρπάζειν, ut Latini *attingere*. Sic apud *Thucyd.* II. 50. ἅπτειν dicitur pro *laniare & devorare*. Cæterum pro τὰ lego τῶν, quod eum caſum ἅπεσθαι requirit. *Stephanus* autem ἁρπάζειν malebat legi; &, ut verum fateamur, convenientius eſt, & articulo τὰ & illis verbis, ἐὰν δέ τις &c. *Erneſt.* — *Leunclavius* ἅπτειν retinendum, & præpoſitionem ὐκ tollendam cenſet ἅπ. τὰ τῆς χ. quam ſententiam quoque ſequitur *Æmilius Portus*, qui ἅπεσθαι non ſolùm genitivo ſed etiam accuſativo gaudere probat ex Hom. Il. Ψ. 339. Ἅπτεται κατὰ πόδα, ποσὶν παχέεσσι πεποιθὼς, Ἰφίκα τ' ὠλενὰς τε.

2 De *reditibus*. cujus ſignificationis exempla congeſſit *Markl.* conj. ad *Lyſiæ* Or. 30. *Erneſt.*

ὑ γὰρ οὖν ἐλήλυθα, ἔφη. καὶ γὰρ νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, [1] λέγεται βαρὺ τὸ χωρίον εἶ), ὥστε ὅταν περὶ τούτου δέῃ συμβουλεύειν, αὐτή σοι ἡ πρόφασις ἀρκέσει. σκέπομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων.

ιγ'. Ἀλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἠμέλησας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος τρέφειν τὴν πόλιν, καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδέεται, ἵνα μὴ τοῦτό γε λάθῃ [2] σέ ποτε ἡ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδώς, ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε, καὶ σώζειν αὐτήν. λέγεις, ἔφη ὁ Γλαύκων, πραγμέγεθες πρᾶγμα, εἴγε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δέοι.

eò non ſum profectus, ait. Profectò, inquit Socrates, fertur is locus eſſe gravis: quamobrem ubi de hoc conſultandum erit, hæc tibi excuſatio ſufficiet. Hoc quidem meditor, ait Glauco.

13. Hoc autem, ait, non neglexiſſe te ſcio, ſed conſiderâſſe, quamdiu frumentum, quod noſtro in agro naſcitur, ad alendam civitatem hanc ſufficiat; quantumque in annum requiratur, ne te aliquando lateat civitas inopiâ laborans, ſed cognoſcens poſſis conſulendo civitatem adjuvare, ſalvamque facere. Rem magnam dicis, inquit Glauco, ſi quidem erit talium habenda cura.

---

1 Vid. ad lib. II. c. 5. ſect. 2. Hic locus, dictus *Lanrion*, vicinus eſt *Athenis*.

2 Suſtuli comma, quod erat in vulgatis poſt σε, ſenſu poſtulante. Ac ita videbatur *Stephano* & *Leunclavio*. In altero illo autem non aſſentior iis, cum pro τοῦτο, legi volunt τούτου, quòd ἐνδεὴς genitivum requirat. Nam ſæpe Græci, & eos imitantes Latini, loco caſûs ordinarii ponunt accuſativum cum præpoſitione κατὰ ſive intellectâ ſive additâ. vid. ad c. 3. §. 14. *Erneſt.*

ιδ'. Αλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν τὸν ἑαυτῦ ποτὲ οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἰσοίσει, ὧν προσδέεται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληράσει. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις οὐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκιῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δὲ ἐστιν ἅμα τοσούτων οἴκων ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὶ τῦ θείου πρῶτον ἐπειράθης αὐξῆσαι; (δέεται δέ.) καὶν μὲν τῦτον δυνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἕνα δὲ μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι, πῶς ἂν πολλούς γε δυνηθείης; ὥσπερ εἴτις ἓν τάλαντον μὴ δυναίτο φέρειν, πῶς ἂν φαίης, ὅτι πλείω γε φέρειν ἂν ἐπιχειρητέον αὐτῷ;

ιε'. Αλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφελοίην ἂν τὸν τῦ θείου οἶκον, εἴ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. εἶτα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸν θεῖον ἂν δυνάμῃ πείθειν, Αθηναίους πάντας μετὰ τῦ θείου νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι πείθεσθαί σοι;

ιϛ'. Φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως μὴ τοῦ εὐδοξεῖν

14. Enimvero, inquit Socrates, ne ſuam quidem domum recte quis adminiſtraverit, ſi non omnia, quibus opus ſit, teneat; & omnia diligenti curâ ſuppleat. Sed quum civitas ex pluribus quàm decies mille domibus conſtet, ac difficile ſit, tot domuum curam ſimul habere, cur non patrui tui domum unam primum augere conatus es? (etenim indiget.) Hanc autem ſi potueris conaberis etiam plures: ſin uni prodeſſe nequeas, quî pluribus proſis? Sicut ſiquis unum talentum geſtare nequeat, quî non planum eſt, huic ne conandum quidem eſſe, ut plura geſtet?

15. Ego verò, ſubjecit Glauco, prodeſſem patrui familiæ, ſi mihi vellet obtemperare. Ergo, ait Socrates, quum patruum perſuadere non poſſis, effecturum te putas, ut Athenienſes univerſi unà cum patruo tibi pareant?

16. Cave, mi Glauco, inquit, ne gloriæ cupidus in con-

ὀπιθυμῶν εἰς τἀναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς σφαλερόν ἐστι τὸ, ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα λέγειν ἢ πράττειν; σκόπει δὲ καὶ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα τοιούτους, οἵοι φαίνονται καὶ λέγοντες, ἃ μὴ ἴσασι, καὶ πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ὀπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον, ἢ ψόγου τυγχάνειν, καὶ πότερον θαυμάζεσθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονεῖσθαι.

ιζ'. Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότων ὅ, τι τε λέγουσι, καὶ ὅ, τι ποιοῦσι· καὶ ὡς ἐγὼ νομίζω, εὑρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὴ εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους, ἐκ τῶν μάλιστα ἐπισταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους, ἐκ τῶν ἀμαθεστάτων.

ιη'. Εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα τὸ εἰδέναι, ἃ βούλει πράττειν· ἐὰν γὰρ τούτῳ διενεγκὼν τῶν ἄλλων, ἐπιχειρῇς τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἰ πάνυ ῥᾳδίως τύχοις, ὧν ἐπιθυμεῖς.

trarium prolabaris. Annon vides, quàm periculoſum ſit ea vel dicere vel facere aliquem, quæ ignorat? Etiam de aliis cogites, quoſcunque tales nôſti, quales eſſe videantur qui vel dicunt ea quæ neſciunt, vel faciunt; num tibi videantur propterea laudem potius, quàm vituperium conſequi; atque utrum in admiratione magis, quàm in contemptu eſſe.

17. Itidem cogites de iis qui nôrunt quicquid vel dicunt vel agunt: invenies, ut opinor, in omnibus actionibus eos, qui benè audiunt admiranturque, maximè ex peritorum eſſe numero; eos autem, qui malè audiunt, ac contemnuntur, ex numero eſſe imperitiſſimorum.

18. Quamobrem ſi & clarus eſſe velis in republicâ, & in hominum admiratione, operam dato, ut ea nôris, quæ ſuſcipere cogitas. Nam ſi cæteris in hoc præſtans, tractare negotia reipublicæ cœperis, mirum mihi non erit, ſi facilè conſequaris ea quæ concupiſcis.

ΚΕΦ. ζ'.

ΧΑρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὁρῶν ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα, καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ τότε πραττόντων, ὀκνοῦντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ, καὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελεῖσθαι, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις ἰχνὸς ὢν τὰς [1] περφανίτας ἀγῶνας νικᾷν, καὶ ἅμα τοῦτο αὐτός τε πιμᾶσθαι, καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ελλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι; δηλονότι, ἔφη, μαλακόν τε καὶ δειλόν.

β'. Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τῶν τῆς πόλεως πραγ-

CAP. VII.

Charmidem ad capeſſendam Rempublicam cohortatur.

QUum autem videret Charmidem Glauconis filium, hominem eſſe magni pretii, multoque magis idoneum illis qui rempublicam tunc gerebant, invitum verò ad populum accedere, reique publicæ tractare negotia, Dic mihi, mi Charmides, inquit, ſi quis, quum in certaminibus coronatis vincere poſſit, eâque re tum ipſe honorem conſequi, tum patriam in Græciâ illuſtriorem reddere, decertare nolit, qualem exiſtimes hunc hominem eſſe? Certè mollem, ait, ac ignavum.

2. At ſiquis, quum poſſit, rempublicam tractando, tum

---

1 Σπφανίτης ἀγὼν dicitur, cujus ἆθλον eſt corona; quemadmodum contra χρηματίτης vel ἀργυρίτης, in quo præmia argentea aut alia pretioſa ponuntur, quod genus θυματικὸν appellant. vid. *Faber.* Agoniſt. II. 24. Obſ. Miſc. III. p. 382. Sermo autem eſt de Olympicis & reliquis Græciæ ludis, quorum victores coronâ donabantur, & non ipſi modo illuſtres & pæne divini putabantur, ſed etiam patriam illuſtrabant ſuam, quod è *Pindari* odis intelligi poteſt. conf. *Vitruv.* de Archit. l. 9. procem. *Erneſt.*

μάτων ἐπιμελόμενος τήν τε πόλιν αὔξειν, καὶ αὐτὸς ἀφ' τοῦτο πιμᾶσθαι, ὀκνοίη τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; ἴσως, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾷς; ὅτι, ἔφη, οἴμαί σε, δυνατὸν ὄντα, ὀκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα, ὧν ἀνάγκη σοι μετέχειν, πολίτῃ γε ὄντι.

γ'. Τίνι δὲ ἐμοὶ δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθών, ταῦτά μοι καταγιγνώσκεις; ἐν ταῖς συνουσίαις, ἔφη, αἷς σοὶ τοῖς τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοινῶνταί σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλεύοντα, καὶ, ὅταν τι ἁμαρτάνωσιν, ὀρθῶς ἐπιτιμῶντα.

δ'. Οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι, καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι. καὶ μήν, ἔφη, ὅγε ἀριθμεῖν δυνάμενος, οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ πλήθει, ἢ μόνος ἀριθμεῖ· καὶ οἱ καθ' ἑνὸς ἄριστα κιθαρίζοντες, οὗτοι καὶ ἐν τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν.

civitatem amplificare, tum ipſe ob id honorari, hoc tamen facere reformidet, annon is meritò pro ignavo habeatur? Fortaſſis, inquit: ſed cur hæc me interrogas? Quòd te, inquit, cum poſſis, invitum arbitror procurare, etiam illa quorum participem eſſe te neceſſe ſit, quum ſis civis.

3. At quonam ex facinore, ait Charmides, virtutem meam cognoſcens, ita de me ſentias? Iis, inquit, ex congreſſibus, in quibus adeſſe ſoles illis qui rempublicam adminiſtrant: nam ubi quid tecum communicant, video te rectum conſilium dare, atque ubi peccant, rectè illos reprehendere.

4. Non idem eſt, mi Socrates, inquit, privatim diſſerere, & apud multitudinem certare. Atqui, reſpondit, qui numerare poteſt, nihilo minus apud multitudinem, quàm ſolus numerat: & qui privatim citharâ canunt optimè, iidem etiam apud multitudinem primas obtinent.

ε'. Αἰδὼ δὲ ϗ φόβον, ἔφη, ὐχ ὁρᾷς ἔμφυτά τε ἀνθρώποις ὄντα, ϗ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις, ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις [1] παριστάμενα; ϗ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὥρμημαι, [2] ὅτι ὔτε τὺς φρονιμωτάτυς αἰδούμενος, οὔτε τὺς ἰσχυροτάτυς φοβούμενος, ἐν τοῖς ἀφρονεστάτοις τε ϗ ἀσθενεστάτοις αἰσχυνῇ λέγειν.

ϛ'. Πότερον γὰρ τὺς γναφεῖς αὐτῶν, ἢ τὺς σκυτεῖς, ἢ τὺς τέκτονας, ἢ τὺς χαλκεῖς, ἢ τὺς γεωργύς, ἢ τὺς ἐμπόρυς, ἢ τὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ [3] μεταβαλλομένυς, ϗ φροντίζοντας ὅ, τι ἐλάττονος πριάμενοι πλείονος ἀποδῶνται, αἰσχυνῇ; ὐκ γὰρ τύτων ἁπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται.

5. Tu verò non vides, inquit, verecundiam ac metum à naturâ hominibus ineſſe, multoque magis hæc in publico, quàm in privatis congreſſibus præſto eſſe? Ego verò te docere exorſus ſum, inquit, quòd neque prudentiſſimos reveritus, neque potentiſſimos metuens, inter ſtultiſſimos ac maximè imbecillos verba facere erubeſcas.

6. Num enim, ex illis fullones, vel ſutores, vel fabros, vel artifices ærarios, vel agricolas, vel mercatores, vel eos qui negotiantur in foro, & ſiquid minoris emere poſſint ut pluris vendant, cogitant, revereris? Nam de his omnibus conſtat concio.

---

1 *Leunclavius* reddit *moleſta.* Annon *ſeſe animo exhibentia?* Magis in publico, quàm privatis congreſſibus nobis ſuperveniunt, atque ita quidem moleſtiam creant.

2 Secutus ſum Cl. *Wells*, & alias editiones, in quibus ſic eſt, ut exprimi curavi. Neque aliter expediri locus poſſe videtur. In reliquis deeſt ὅτι poſt ὥρμημαι, & poſt φοβούμενος media diſtinctio eſt. *Erneſt.*

3 Intell. τὰ ὤνια aut ſimile quid. Obſervandum hîc eſt ex *Salmaſio* tam Græcos, quam Latinos participia vice nominum uſurpare. μεταβαλλόμενοι pro μεταβολοὶ vel μεταβολεῖς, πραγματευόμενοι pro πραγματευταὶ, ἐρῶντες pro ἐρασταί. Quomodo & Latinis *amantes* pro *amatoribus*, *negotiantes* pro *negotiatoribus*. *De trap. fœnore* p. 776.

ζ. Τί δὲ οἴει διαφέρειν, ὃ σὺ ποιεῖς, ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα χρίπτω τὰς ἰδιώτας φοβεῖσθαι; ἐν γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει (ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σου) ῥᾳδίως διαλεγόμενος, καὶ τῶν ὑπομελομένων τὰ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ φοβερῶν, ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τῶν πολιτικῶν, μηδέ σου καταπεφρονηκόσιν, ὀκνεῖς λέγειν, δεδιὼς μὴ καταγελασθῇς.

η. Τί δ', ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθῶς λεγόντων καταγελᾶν; καὶ γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη. διὸ καὶ θαυμάζω σε, εἰ ἐκείνους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥᾳδίως χειρόμενος, τούτοις δὲ μηδένα τρόπον οἴῃ δυνήσεσθαι πρᾶξαι.

θ. Ὦ ἀγαθὲ, [1] μὴ ἀγνόει σεαυτὸν, μηδὲ ἀμάρτανε, ἃ

7. Quid autem intereſſe putas inter hoc, quod tu facis, atque ſiquis pugilibus ſuperior imperitos metuat? nimirum quum inter principes reipublicæ, (quorum nonnulli te contemnunt) facillimè differas, longeque ſuperes illos, qui perorare ad cives ſtudent, inter eos loqui te piget, qui nunquam rerum civilium ſtudioſi fuerunt, neque te contempſerunt, metuens ſcilicet, ne deridearis.

8. Quid autem, inquit, annon tibi videtur concio ſæpe eos deridere qui rectè perorant? Nam & alii, inquit (*Socrates.*) Quamobrem te miror, illos quidem, quum hoc faciunt, facilè vincere, cum his autem putare te nullo modo poſſe agere.

9. Noli teipſum, vir optime, ignorare; nec in illis de-

---

1 *Socrates* illud, quod in templo *Delphico* ſcriptum erat, γνῶθι σεαυτὸν, non modo in eam partem interpretabatur, ut ne quis vitia ſua ignoraret, ſed etiam in eam, ne quis bona ſua. Hunc autem locum videtur reſpexiſſe *Cicero*, qui vehementer *Xenophontis* ſcripta amabat, in epiſtolâ ad *Quintum* fratrem III. 6. *Ceſſator eſſe noli* (μὴ ἀπράγμων)

οἱ πλεῖστοι ἁμαρτάνουσιν. οἱ γὰρ πολλοὶ ὁρμηκότες ὅτι τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, ὑ πρέπουσι ὅτι τὸ ἑαυτὸς ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀπόρραθύμει τούτῳ, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ σαυτῷ προσέχειν, καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆς πόλεως, εἴ τι δυνατόν ἐστιν, ἀφ' σε βέλτιον ἔχειν. τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων, ὑ μόνον ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι κὴ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσῃ.

ΚΕΦ. η'.

ΑΡιστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτη, (ὥσπερ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον [1] ἠλέγχετο) βουλόμενος τὸς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης, [2] ἀπεκρί-

linque, in quibus plurimi delinquunt. Nam multi magno ſtudio excitati ad conſiderandum aliena negotia, non ſe convertunt ad ſeipſos explorandos. Itaque ne hoc per ignaviam negligas, ſed magis enitere, ut teipſum reſpicias: nec reipublicæ curam abjice, ſi quâ parte poterit ea per te juvari. Nam ſi ea bene ſe habeat, non ſolùm alii cives, ſed tui etiam amici, & ipſe tu non parum utilitatis acquires.

CAP. VIII.

De Bono & Pulchro cum Ariſtippo diſputatio.

QUum autem Ariſtippus in hoc incumberet, ut Socratem convinceret, (ſicut ipſe convictus ab illo prius fuerat) volens Socrates prodeſſe familiaribus ſuis, ſic re-

---

& illud γνῶθι σαυτὸν, *noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verum etiam, ut bona noſtra norimus. Erneſt.*

1 Vid. lib. 2. c. 1.

2 Senſus eſt: *Cum ab Ariſtippo callidè & inſidiosè interrogaretur, non tam cavebat, quod plerique facere ſolent, ne quid reſponderet ejuſ-*

ναζ ὄχ ὥσπερ οἱ φυλατόμενοι, μή πῃ ὁ λόγος ἐπαλλαχθῇ, ἀλλ' ὡς ἂν πεπεισμένοι μάλιστα πρᾶττοιεν τὰ δέοντα.

β. Ὁ μὲν γὰ αὐτὸν ἤρετο, εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν, ἵνα, εἴ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον, ἢ ποτόν, ἢ χρήματα, ἢ ὑγίειαν, ἢ ῥώμην, ἢ τόλμαν, δεικνύῃ δὴ τοῦτο κακόν ποτε ὄν. ὁ δὲ εἰδὼς, ὅτι ἐάν τι ἐνοχλῇ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο, ὅπερ καὶ ποιεῖν πρᾴτιστον.

γ'. Ἀρά γάρ, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴ τι οἶδα πυρετοῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη· ἀλλὰ ὀφθαλμίας; Οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ λιμοῦ; Οὐδὲ λιμοῦ. ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἰ γ' ἐρωτᾷς με, εἴ τι ἀγαθὸν οἶδα, ὃ μηδενὸς ἀγαθόν ἐστιν, οὔτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε δέομαι.

spondebat, non ut illi, qui cavent, ne quâ parte ſermo invertatur; ſed ut perſuaſi maximè facerent ea, quæ deberent.

2. Nam interrogabat eum Ariſtippus, an aliquid nôſſet bonum; ut ſiquid hujuſmodi diceret, verbi gratiâ, cibum, potum, pecuniam, valetudinem, robur, audaciam, idipſum oſtenderet aliquando malum eſſe. At *(Socrates)* ſciens quòd ſiquid nos conturbet, optemus ut aliquis nos eo liberet, ſic reſpondebat, ut erat optimum.

3. Tune me rogas, inquit, num febris aliquod bonum ſciam? Non equidem, ait: at lippitudinis? Ne hoc quidem: at famis? Nec famis. Atqui, ait, ſi me rogas, an aliquid noverim bonum, quod nullius bonum ſit, equidem neque novi, neque ejus egeo.

---

modi, quod, propter ambiguitatem aliquam, detorqueri in alienam ab ipſius mente ſententiam poſſet, aut, quo abuti adverſarius ad ipſum capiendum poſſet, ſed liber ab hâc curâ id unum cogitabat, ut & convinceret eum & ad officium faciendum compelleret. Ἐπαλλάττειν ſenſu dialectico eſt, *Sophiſtarum* more, ambiguitates verborum captare & verbis alienum à mente loquentis ſenſum affingere. *Erneſt.*

δ'. Πάλιν δὲ τῷ Ἀριστίππῳ ἐρωτῶντος αὐτὸν, εἴ τι εἰδείη καλόν; καὶ πολλὰ, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις; ὡς οἷόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιότατα ἔνια. πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον, καλὸν ἂν εἴη; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἔστι μὲν τῷ καλῷ δρόμου ἀνθρώπῳ ἄλλῳ ἀνόμοιῳ, καὶ ἄλλῳ πρὸς πάλην. ἔστι δὲ ἀσπὶς, καλὴ πρὸς τὸ [1] προβαλέσθαι, ὡς ἔνι ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι.

ε'. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνῃ μοὶ, ἢ ὅτε σε ἠρώτησα, εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. σὺ δ' οἴει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθὸν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶ); οὐκ οἶδ', ὅτι [2] πρὸς ταὐτὰ πάντα καλά τε καὶ ἀγαθά ἐστι; πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ

4. Ibi rurſus Ariſtippo eum interrogante, an quid pulchrum ſciret? permulta quidem, ait. An verò inquit, omnia ſibi invicem ſimilia? Quantum fieri poteſt, nonnulla quidem ſunt diſſimillima. Quonam igitur pacto, ait, id pulchrum fuerit, quod eſt pulchro diſſimile? Quoniam, inquit, homini ad curſum pulchro diſſimilis alius eſt, alius ad palæſtram. Et ſcutum ad projiciendum pulchrum, quàm diſſimillimum eſt jaculo ad hoc pulchro, ut celeriter vehementerque feratur.

5. Non aliter, ait, reſpondes, ac quum interrogarem, an aliquid bonum nôſſes. Tu verò putas, inquit, aliud bonum, aliud pulchrum eſſe? an ignoras omnia pulchra & bona ad eadem referri? Nam primum virtus non ad

---

1 Verbum proprium de militibus, qui ἀσπίδα προβαλέσθαι dicuntur, cum protentis clypeis in hoſtem irruunt, aut eorum impetus excipiunt. Eſt etiam pugilum, de quo vide *Cuper.* Obſ. l. 1. c. 12. *Erneſt.*

2 *Omnes res eandem ob cauſam pulchræ & bonæ ſunt, eodem & pulchra & bona referuntur.*

πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστιν· ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ αὐτό τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ λέγονται, πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλά τε καὶ ἀγαθὰ φαίνεται· πρὸς ταὐτὰ δὲ καὶ τἆλλα πάντα, οἷς ἄνθρωποι χρῶνται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὖ χρῆται ἧ.

ϛ'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινον κοπρηφόρον καλόν ἐστιν; νὴ Δί', ἔφη· καὶ χρυσῆ γε ἀσπὶς αἰσχρόν, ἐάν, πρὸς τὰ ἑαυτῆς ἔργα, ὁ μὲν καλῶς πεποιημένος ᾖ, ἡ δὲ κακῶς.

ζ'. Λέγεις σύ, ἔφη, καλά τε καὶ αἰσχρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι; καὶ νὴ Δία ἔγωγ', ἔφη, ἀγαθά τε καὶ κακά· πολλάκις γὰρ τό γε λιμοῦ ἀγαθὸν, πυρετῷ κακόν ἐστιν, καὶ τὸ πυρετῷ ἀγαθὸν, λιμοῦ κακόν ἐστιν· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν, πρὸς πάλην αἰσχρόν· τὸ δὲ πρὸς πάλην καλὸν, πρὸς δρόμον αἰσχρόν· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ

alia bonum quiddam eſt, ad alia verò, pulchrum: deinde homines ſecundum idem, & ad eadem pulchri bonique dicuntur; & hominum corpora ad eadem pulchra bonaque videntur: denique cætera omnia, quibus utuntur homines, ad eadem pulchra bonaque putantur, ad ea ſcilicet, quibus ſunt accommodata.

6. Num igitur, ait, etiam qualus, quo efferuntur ſtercora, pulchrum quiddam eſt? Profectò, ait: atque etiam ſcutum aureum eſt turpe, modo ad uſus ſuos ille quidem pulchrè ſit factus, hoc verò malè.

7. Dicis tu, inquit, pulchra & turpia eſſe eadem? Dico, ait, atque etiam eadem eſſe bona & mala. Sæpe enim quod fami bonum, febri malum eſt; quod febri bonum, fami malum: ſæpe quod ad curſum pulchrum eſt, ad luctam eſt turpe; quod ad luctam pulchrum, ad curſum turpe: quippe omnia bona ſunt ac

καλά ἐστιν, πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχῃ, κακὰ δὲ καὶ αἰσχρά, πρὸς ἃ ἂν κακῶς.

η'. Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλάς τε εἶναι καὶ χρησίμους, παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἵας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· ἆρά γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν, οἵαν χρὴ, ἕξειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε διαιτᾶσθαι, καὶ χρησιμωτάτη ἔσται;

θ'. Τούτου δὲ ὁμολογουμένου, δοκοῦ ἡδὺ μὲν θέρους ψυχεινὴ ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινή; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαῖεν, δοκοῦ ἂν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τὸ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς αὐλὰς ἐπολάμπει, τὸ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχει. δοκοῦ εἰκὸς καλῶς ἔχειν ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δὲ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται· χθαμα-

pulchra ad quæ bene ſe habent; mala verò ac turpia ad quæ malè.

8. Idem quum diceret eaſdem ædes pulchras & utiles eſſe, docere mihi quidem videbatur, cujuſmodi ſint exſtruendæ. Id autem conſiderabat hoc modo: annon habituros qualem deceat domum, hoc moliri debet, ut habitatu ſit jucundiſſima, & utiliſſima?

9. Hoc autem conceſſo, ergo jucundum eſt per æſtatem domum habere frigidam; per hyemem, calidam? Quum etiam in hoc conſentirent, ergo in ædificiis quæ meridiem ſpectant, per hyemem ſol in cubicula ſplendet, per æſtatem verò ſupra nos, ſupraque tecta incedens, umbram ſuppeditat. Quamobrem ſi hæc ita fieri bonum eſt, altius ædificanda ſunt ea, quæ meridiem ſpectant, ut ſol hybernus non excludatur: humi-

λώτερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι.

ι'. Ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἥδιστα καταφύγοι, καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα πιθοῖτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἥδιστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. γραφαὶ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν, ἢ παρέχουσι. ναοῖς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν, ἔφη, εἶναι πρεπωδεστάτην, ὅπως ἐμφανεστάτη οὖσα, ἀσιδεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ εἰδότας πρόσιτον, ἡδὺ δὲ ἀγνῶς ἔχοντας πρόσοδον.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΑΛΙΝ δὲ ἐρωτώμενος, ἡ ἀνδρεία πότερον εἴη διδακτὸν, ἢ φυσικόν; οἶμαι μέν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυ-

lius verò, quæ ſeptentriones ſpectant, ne venti frigidi poſſint incidere.

10. Ut verbo dicam, quo quis ſingulis anni temporibus jucundiſſimè ſe recipiat, ac res ſuas tutiſſimè collocet, id haud dubiè jucundiſſimum ac pulcherrimum ædificium fuerit. Cæterum picturæ variique colores plures delectationes adimunt, quàm ſuppeditent. Templis ac aris locum aiebat eſſe convenientiſſimum, qui & apertiſſimus pariter ac minimè tritus eſſet: nam jucundum, ut videntes orent; jucundum, ut puri accedant.

CAP. IX.

Ad varias quæſtiones propoſitas reſpondet.

RUrſum interrogatus, num fortitudo acquiri doctrinâ poſſit, an eſſet à naturâ? Equidem arbitror, ait,

1 Vid. ad I. 3. 2.

ἕτερον πρὸς τὰς πόνους φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴ ψυχῆς ἐῤῥωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεσθαι. ὁρῶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι τραφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τόλμῃ.

β'. Νομίζω μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτῃ πρὸς ἀνδρείαν αὔξεσθαι. δῆλον μὲν γὰρ, ὅτι Σκύθαι καὶ Θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι· φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι οὔτ' ἂν Θρᾳξὶν ἐν πέλταις καὶ ἀκοντίοις, οὔτε Σκύθαις ἐν τόξοις ἐθέλοιεν ἂν διαγωνίζεσθαι.

γ'. Ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέροντας ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐπιμελείᾳ πολὺ ἐπιδιδόντας. ἐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάντας χρὴ καὶ τοὺς εὐφυεστέρους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν, ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται φανῆναι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

ut corpus corpore robuſtius à naturâ eſt ad labores, ſic & animum animo firmiorem eſſe naturâ ad ardua. Nam video illos, qui iiſdem legibus ac moribus ſunt educati, longè inter ſe audaciâ differre.

2. Arbitror equidem naturam omnem doctrinâ & exercitatione ad fortitudinem proficere. Nam patet, Scythas ac Thraces non auſuros ſumptis clypeis ac haſtis adverſus Lacedæmonios dimicare: contraque manifeſtum eſt, non etiam Lacedæmonios vel adverſus Thraces peltis ac jaculis, vel adverſus Scythas arcubus depugnaturos.

3. Equidem in aliis etiam omnibus conſimiliter homines video naturâ inter ſe differre, ac ſtudio multum proficere. De quibus patet, debere omnes, ſive ſint præſtantiori à naturâ indole præditi, ſeu hebetiores, ea diſcere ac meditari, in quibus excellere velint.

δ'. Σοφίαν δὲ, καὶ σωφροσύνην δ' διώριζεν, ἀλλὰ [1] τὸν τὰ μὲ καλά τε καὶ ἀγαθὰ γιγνώσκοντα [2] χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν τὰ αἰσχρὰ εἰδότα εὐλαβεῖσθαι, σοφόν τε καὶ σώφρονα ἔκρινεν. ἐπερωτώμενος δὲ, εἰ τὰς ὀφειλομένους μὲν ἃ δεῖ ποιεῖν, ποιοῦντας δὲ ταὐναντία, σοφούς τε καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι νομίζοι· οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀμαθεῖς. πάντας γὰρ οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἃ [3] οἷόν τε συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα [4] πράττειν. νο-

4. Sapientiam verò, ac ſanitatem mentis non diſcernebat, ſed qui, quum bona honeſtaque cognoſceret, iiſdem uteretur, ac quum turpia ſciret, vitaret ea, hunc ſapientem judicabat ac ſanum. Interrogatus, num eos qui ſcirent, quid agere oporteat, & contraria facerent, ſapientes ac temperantes eſſe putaret: potius inſipientes ac ſtupidos eſſe reſpondit. Etenim omnes arbitror eligentes ex iis quæ fieri poſſunt, quàm maximè ipſis utilia, illa agere.

---

1 *Stephanus*, aut ante χρῆσθαι & εὐλαβεῖσθαι, ὥστε intelligi vult, aut legi τὸ τὰ καλὰ --- σοφῶ τε καὶ σωφρονῶ ἔκρινεν. *Leunclavius* autem σοφόν τε & σῶφρον. Manifeſtum eſt, *Socratem* voluiſſe, non, quid ſit ſapientia, ſed qui homines ſapientes ſint, dicere. Itaque maſculinum neceſſarium eſt. Sic paullo poſt, οὔτε σοφὸς οὔτε σώφρονας εἶναι. Itaque retinui etiam τὸν, quod in ed. *Steph.* eſt & in *Caſelianâ*; nam τὸ unde fit, quod *Leunclaviana*, & *Welſiana* habet, neſcio. quod ſi τὸ à *Xenophonte* eſſet, nil certius eſſet, quàm ita legendum, ut *Leunclavius* voluit. *Erneſt.*

2 Negat *Socrates*, quenquam ſapientem aut ſcientiâ præditum eſſe, qui non vitam ad ſapientiæ præcepta componat. Confer verba *Jacobi* c. 3. v. 13. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας.

3 *Leunclavius* legendum putat οἴονται, pro οἷόν τε, niſi οἷόν τε eſt pro ἐικὸς, *probabile eſt*, *videtur*. *Erneſt.* --- *Uptonus* in notis ſuis in *Arrian.* lib. 2. c. 26. legit οἴονται, atque ita interpretatur --- *Omnes enim arbitror eligentes quoad ejus fieri poteſt, quæ exiſtimant, quam maximè ſibi utilia, iſta agere.*

4 Intell. δεῖν. aliud exemplum ex ipſo *Xenophonte* attulit *Lamb. Bos* p. m. 292. *Erneſt.*

μίζω οὖν τὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας, οὔτε σοφοὺς, οὔτε σώφρονας εἶναι.

ε'. Ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν, [1] σοφίαν εἶναι· τά τε γὰρ δίκαια, καὶ πάντα, ὅσα ἀρετῆ πράττεται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι· καὶ οὔτ' ἂν τὺς ταῦτα εἰδότας ἄλλο ἄν τι τούτων ὧδὲν προελέσθαι, οὔτε τὺς μὴ ἐπιστημένους δύνασθαι πράττειν, ἀλλὰ καὶ, ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· οὕτω καὶ τὰ καλά γε καὶ ἀγαθὰ τὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ, ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· ἐπεὶ οὖν τά τε δίκαια καὶ τἆλλα καλά τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῆ πράττεται, δῆλον εἶναι, ὅτι καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ, σοφία ἐστί.

ς'. Μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν, ἔφη, [1] σοφία, οὐ μέν

Quamobrem qui non recte agunt, eos nec ſapientes nec mente ſanos eſſe ſtatuo.

5. Dicebat cum juſtitiam tum omnem aliam virtutem eſſe ſapientiam: nam juſta, atque omnia quæ cum virtute aguntur, honeſta & bona eſſe: neque eos, qui hæc ſciant, aliud quidpiam his præferre, neque illos, qui neſciant, præſtare poſſe; immo verò etiamſi præſtare conentur, peccare: uſque adeo ſapientes honeſta ac bona facere: non ſapientes autem id non poſſe, atque etiam in conatu peccare: quum igitur & juſta & alia honeſta ac bona cum virtute efficiantur, manifeſtum eſſe, tum juſtitiam tum omnem aliam virtutem, eſſe ſapientiam.

6. Quanquam inſaniam ſapientiæ quiddam eſſe contra-

---

1 Virtutes eſſe ſcientias docuerunt Stoici. *Quintil. Inſtit. Orator.* lib. 2. c. 21. hanc rem fusè tractat. vide *Cicer. de Oratore* lib. 1. c. 18. *de finibus* lib. 3. c. 21, 22. Denique *Laertium*, 7. 46.

τοί γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ὠόμιζεν. [1] τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν, [2] καὶ μὴ ἃ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ οἴεσθαι καὶ γιγνώσκειν, ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τοὺς μέντοι πολλοὺς, ἔφη, ἃ μὲν οἱ πλεῖστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς δημαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαίνεσθαι, τοὺς δὲ δημαρτηκότας, ὧν οἱ πολλοὶ γιγνώσκουσι, μαινομένους καλεῖν.

ζ. Ἐὰν γάρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιών, ἐάν τε οὕτως ἰσχυὸς, ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἴρεσθαι, ἢ ἄλλῳ τῳ ἐπιπίθεσθαι τῶν πᾶσι δήλων, ὅτι ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν· τοὺς δὲ μικρὸν ἁμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ'

rium putaret, non tamen inſcitiam exiſtimabat eſſe inſaniam: ſed ignorare ſeipſum, & quæ quis neſciat, opinari ac putare etiam ſe ſcire, proximum quiddam eſſe arbitrabatur inſaniæ. Aiebat vulgus negare illos inſanire, qui ab iis aberrent, quæ plurimi ignorent: at qui ab illis aberrent, quæ plerique ſciant, furioſos appellare.

7. Nam qui ſibi tam magnus videatur, ut per oppidi portas tranſiens ſeſe inclinet, tamque robuſtus, ut ædes ſuſtollere conetur, vel aliquid aliud eorum aggrediatur, de quibus conſtet omnibus, fieri ea non poſſe, hunc inſanire aiunt: ſed qui paulum quid delinquant, non videntur vulgò inſanire: ſed quemadmodum vehementem li-

---

1 Vide ſuprà c. 7. ſect. 7. hujus libri.

2 Sic eſt in Vett. edd. ſed *Wells* è conjecturâ *Leunclav.* recepit, καὶ ἃ μὴ οἶδε. Nec improbo. Sed quod ſciebam hujuſmodi συγχύσεις non raras eſſe apud optimos auctores Græcos, & apud *Xenophontem* plurima alia eſſe gratæ illius negligentiæ, quam *Cicero* vocat, exempla, nolebam omnium veterum edd. lectionem de conjecturâ mutare. *Erneſt.* --- *Hebr.* c. 11. v. 3. εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων pro ἐκ μὴ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι.

ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην ἀβουλίαν μανίαν αὐτοὺς καλεῖν.

η'. Φθόνον δὲ σκοπῶν ὅ, τι εἴη, λύπην μέν τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν οὖσαν, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις, οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην· [1] ἀλλὰ μόνους, ἔφη, φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. θαυμαζόντων δέ τινων, εἴ τις φιλῶν τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρός τινας ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύασθαι θεωρᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι· τοῦτο δὲ φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἠλιθίους [2] δὲ δεῖ πάσχειν αὐτό.

θ'. Σχολὴν δὲ σκοπῶν, τί εἴη, ποιοῦντας μέν τι τοὺς πλεί-

bidinem appellant amorem, ita dementiam ingentem insaniam vocant.

8. Conſiderans autem invidiam, quid eſſet, dolorem eſſe quendam reperiebat, non in amicorum adverſis rebus, nec in ſecundis hoſtium; ſed eos ſolum aiebat invidere, qui amicorum felicitatem inique ferrent: quumque mirarentur nonnulli, poſſe aliquem in ejus ſucceſſu proſpero, quem diligeret, dolere; commonefaciebat eos, eſſe quoſdam ſic affectos ad alios, ut illos malè ſe habentes negligere non poſſint, ſuccurrantque calamitatibus; ſin proſperè agant, doleant: hoc autem viro prudenti non accidere, ſed fatuos ita comparari.

9. Quum, quid ſit otium, conſideraret, aiebat ſe de-

---

1 Ἀνακόλουθον. pro ἀλλὰ μόνους τοὺς ἐπὶ τ. τ. φ. ε. *Erneſt.*

2 *Leunclavius* ſuſpicatur, δὴ· rectè. Niſi fortè hîc quoque ἀνακολουθία orationis eſt, cujuſmodi & apud Latinos, ſi rectè memini, occurrit, cum oratio ex obliquâ ſubito recta fit & contra. ſed nec τὸ δεῖ ſatis aptum foret. *Erneſt.*

σους ἔφη εὐείσκειν· καὶ γὰρ τοὺς πεπθύοντας, καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν π· πάντας δὲ τούτους, ἔφη, φολάζειν· [1] ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἰέναι πράξοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μέντοι τῶν βελτόνων ὅπι τὰ χείρω ἰέναι, οὐδένα φολάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον, ἀφολίας αὐτῷ οὔσης, κακῶς, ἔφη, τοῦτο πεφύπειν.

ι'. Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι, οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἱρεθέντας, οὐδὲ τοὺς κλήρῳ [2] λαχόντας, οὐδὲ τοὺς βιασαμένους, οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους ἄρχειν.

ια'. Ὁπότε γάρ τις ὁμολογήσειε τῷ μὲν ἄρχοντι εἶναι, τὸ

prehendere, plurimos aliquid facere: quippe illos etiam, qui talis ludunt, & qui faciunt ut moveatur riſus, facere quidem aliquid aiebat; verum eoſdem nihilominus eſſe otioſos: etenim poſſe ipſos diſcedere ad agendum aliquid hiſce melius: à melioribus autem ad pejora ſe conferendi otium eſſe nemini: at ſiquis id faceret, aiebat eum male facere, præſertim ſi quid ei negotii eſſet.

10. Reges ac principes non illos dicebat eſſe, qui ſceptra tenerent, nec illos, qui vel à quibuſvis eſſent delecti, vel ſorte, vi, fraudibus eò perveniſſent; ſed quotquot imperandi periti eſſent.

11. Nam ubi quis fateretur, principis eſſe, jubere quod

---

1 Eleganter pro, ἐξεῖναι αὐτοῖς πράττειν τὰ βελτίω τούτων. Nam illud ἰέναι hîc eam vim habet, quam participium ἰὼν, quando verbis additur, tanquam in illo apud *Callimach.* Epigr. 1. ult. καὶ σύ γ' ἰὼν, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, & infinitis aliis Græcorum auctorum locis, quod celeritatem actionis & impetum quendam agentis ſignificat, ut rectè monuit vir doctus in Obſerv. Miſc. Vol. 1. T. 1. p 125. Verte: *Nihil enim impedire, quo minùs ſtatim abeat, & meliora faciat. Erneſt.*

2 Intell. βασιλείαν, ἀρχὴν.

πρᾶξαι ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, τῷ δὲ ἀρχομένου τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυεν ἐν τῇ νηῒ τὸν μὲν ὀπίσω ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νηῒ πάντας, πειθομένους τῷ ὀπίσω· καὶ ἐν γεωργίᾳ, τοὺς κεκτημένους ἀγροὺς· καὶ ἐν νόσῳ, τοὺς νοσοῦντας· καὶ ἐν σωμασκίᾳ, τοὺς σωμασκοῦντας· καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, οἷς ὑπάρχῃ τι ὀπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἡγῶνται ὀπίσασθαι, ὀπιμελεῖσθαι· εἰ δὲ μή, τοῖς ὀπίσω μόνον πρᾶσι πειθομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν. ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυεν ἀρχούσας τῶν ἀνδρῶν, διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι.

ιϛ'. Εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι· καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἄρξειν μὴ πειθόμενος, ἐπιχειμένης γε ζημίας, ἐάν τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ

agendum ſit, ſubditi verò parere: demonſtrabat in navi peritum præeſſe, nauclerum verò, cum cæteris omnibus, huic perito parere: ibidem in agriculturâ, illos qui agros poſſiderent: in morbo, qui eo laborarent: in corporis exercitio, qui eo uterentur: alios denique omnes, quibus quiddam ſit, quod curatione indigeat, ſi quidem ſe arbitrentur rem intelligere, curare: ſin minus, non modo peritis præſentibus obtemperare; ſed etiam abſentes arceſſere, ut ipſis parentes, quæ oporteat, agant. In lanificio etiam mulieres viris præeſſe demonſtrabat, quòd illæ ſciant, quo pacto exercendum ſit lanificium; viri autem ignorent.

12. Siquis ad hæc diceret, poſſe tyrannum recte monentibus non obtemperare: Et quî non parere poſſit, reſpondebat, quum ſi quis recte monenti non obtemperet, dam-

πείθηται; ἐν ᾧ γὰρ ἄν τις πράγματι μὴ πείθηται τῷ εὖ λέγοντι, ἁμαρτήσεται δήπου· ἁμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται.

13. Εἰ δέ φαίη τις τὸν τύραννον ἐξεῖναι καὶ ἀποκτεῖναι τὸν εὖ φρονοῦντα· τί δὲ ἀποκτείνοντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἴει ἀζήμιον γίγνεσθαι, ἢ, ὡς ἔτυχε, ζημιοῦσθαι; πότερον γὰρ ἂν μᾶλλον οἴει σώζεσθαι τὸν ταῦτα ποιοῦντα, ἢ ὅτῳ καὶ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;

14. Ἐρομένου δέ τινος αὐτὸν, τί δοκοίη αὐτῷ κράτιστον ἀνθρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο εὐπραξίαν. ἐρομένου δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶναι. πᾶν μὲν οὖν τοὐναντίον ἔγωγ', ἔφη, τύχῃ καὶ πράξει ἡγοῦμαι. τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τινι τῶν δεόντων, εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι· τὸ δὲ μαθόντά τι καὶ μελετήσαντα εὖ ποιεῖν, εὐ-

num ſit propoſitum? Nam ſi quâ in re non pareat aliquis recte monenti, nimirum peccabit: qui verò peccat, damno multatur.

13. Si quis diceret, poſſe tyrannum occidere eum, qui recte ſapiat: tu verò exiſtimas, inquit, eum qui præſtantiſſimos quoſque ex ſociis occidat, vel nullum, vel leve damnum pati? utrum enim arbitraris eum, qui hoc perpetret, incolumem poſſe manere, an potius hoc pacto celerrimè periturum?

14. Quum autem quidam eum interrogaret, quodnam ipſi videretur vitæ inſtitutum homini optimum; reſpondit, Actionem bonam. At quum rurſus interrogaret, an etiam fortunam proſperam pro inſtituto duceret. Equidem, ait, fortunam & actionem prorſus eſſe ſtatuo contraria. Nam ſiquis nihil quærens, aliquid neceſſarium conſequatur, id fortunam eſſe proſperam puto: at ſiquis doctrinâ & curâ recte quid faciat, id actionem bonam eſſe

πραξίαν νομίζω· καὶ οἱ τοῦτο ὑπιτηδεύοντες, δοκοῦσί μοι εὖ πράττειν.

ιε'. Καὶ ἀρίστους δὲ καὶ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι, ὃν μὲν γεωργίᾳ, τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, ἐν δὲ ἰατρείᾳ, τοὺς τὰ ἰατρικά, ἐν δὲ πολιτείᾳ, τοὺς τὰ πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα, οὔτε χρήσιμον ὑδὲν ἔφη εἶ), οὔτε θεοφιλῆ.

ΚΕΦ. ι'.

Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων, καὶ [1] ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς, ἀφικέσθαι ποι, καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς Παῤῥάσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ἆρα, ἔφη, ὦ Παῤῥάσιε, γραφικὴ ἐστὶν ἡ εἰκασία τῶν ὁρωμένων; τὰ γοῦν κοῖ-

duco: quique ita vitam inſtituunt, ii mihi videntur benè agere.

15. Homines etiam optimos Deoque acceptiſſimos aiebat eſſe, in agriculturâ, qui recte faciant quæ agriculturæ ſunt; in medicinâ, qui res medicas; in republicâ, qui res civiles: ſed qui nihil recte agit, eum neque utilem ad quidquam eſſe dicebat, neque acceptum Deo.

CAP. X.

Cum Artificibus de ipſorum Arte diſſerit.

ATqui ſi quando cum artificibus colloqueretur, qui quæſtûs gratiâ artificiis uterentur, etiam his proderat. Nam quum aliquando ad Parrhaſium pictorem ingreſſus eſſet, cumque eo colloqueretur, Num pictura, mi Parrhaſi, ait, earum rerum eſt aſſimilatio, quæ cernun-

---

1 Παρέχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην. *Act. Apoſt.* c. 19. v. 24.

λα καὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ, καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ, καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεῖα, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα ἀφ' ὧν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμεῖσθε. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

β'. Καὶ μὴν τά γε καλὰ εἴδη ἀφομοιοῦντες; ἐπειδὴ οὐ ῥᾴδιον ἑνὶ ἀνθρώπῳ συντυχεῖν ἅπαντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα, οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι; ποιοῦμεν γὰρ, ἔφη, [1] οὕτως.

γ'. Τί γάρ; ἔφη, [2] τὸ πιθανώτατόν τε, καὶ ἥδιστον, καὶ φιλικώτατον, καὶ ποθεινότατον, καὶ ἐρασμιώτατον ἐκμιμεῖσθε τῆς ψυχῆς ἦθος; ἢ οὐδὲ μιμητὸν ὅτι τοῦτο; πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, μιμητὸν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν,

tur? Nam & concava & eminentia, & obſcura & lucida, & dura & mollia, & aſpera & lævia, & nova & vetera corpora per colores repræſentando exprimitis. Verè dicis, ait.

2. Quum verò formas elegantes imitamini, quia non facile eſt unum hominem nanciſci omnia irreprehenſibilia habentem, de multis colligentes ea quæ in ſingulis pulcherrima ſunt, ita tota corpora, ut pulchra videantur, efficitis? Sic facimus, ait.

3. Quid verò? inquit, num indolem animi ad ſuadendum aptiſſimam, & ſuaviſſimam, & amiciſſimam, & deſiderabilem maximè, maximéque amabilem imitamini? An verò illa inimitabilis eſt? Quo pacto, mi Socrates, inquit, poſſit hoc eſſe imitabile, quod neque proportionem,

---

1 Sic fecit *Zeuxis* apud *Cicer. Invent.* II. initio. *Erneſt.*

2 *Hen. Steph.* hîc *Xenophontem* præfixiſſe particulam ἃ pro *nonne*, exiſtimat.

μήτε χρῶμα, μήτε ὧν σὺ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχῃ, μηδὲ ὅλως ὁρατόν ἐστιν;

δ'. Ἀρ' οὖν, ἔφη, γίγνεταί σι ἀνθρώπῳ πώποτε [1] φιλοφρόνως ἢ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρός τινας; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. ὑκοῦν τό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὄμμασιν; καὶ μάλα, ἔφη. ὅτι δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα, οἵ τε φρυντίζοντες, καὶ οἱ μή; μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ὅτι μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς φαιδροί, ὅτι δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ γίγνονται. ὑκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν; καὶ μάλα, ἔφη.

ε'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλευθέριον, καὶ τὸ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον, καὶ τὸ σωφρονητικόν τε καὶ φρόνιμον, καὶ τὸ ὑβριστικόν τε καὶ ἀπειρόκαλον, καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ τῶν σχημάτων, καὶ ἑστώτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων διαφαίνει. ἀλη-

neque colorem, neque quidquam habet illorum, quæ modo tu commemorabas, neque omninò cerni poteſt?

4. Annon, inquit, uſuvenit homini, ut blandè vel hoſtiliter quoſdam intueatur? Ita mihi videtur, ait. Ergo in oculis eſt, quod exprimi poteſt? Omninò, inquit. At in amicorum rebus ſecundis & adverſis iidemne vultus eſſe tibi videntur eorum qui ſoliciti ſunt, & qui non? Nequaquam ait: nam in proſperis hilares, in adverſis triſtes ſunt. Ergo poſſunt, ait, hæc quoque repræſentari? Omninò, reſpondit *(Parrhaſius.)*

5. Quinetiam & magnificum & liberale, & humile & illiberale, & caſtum & prudens, & petulans & turpe, tam per vultum quàm per geſtus hominum ſeu ſtantium ſeu ſe moventium elucet. Verè dicis, ait. An-

1 Scribendum dico τὸ φιλοφρόνως ἢ ἐχθρῶς. vel τὸ φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς. Sed illam ſcripturam malim. *H. Steph.*

ϑῆ λέγεις, ἔφη. ἀκούω γὰ ταῦτα ' μιμητά; καὶ μάλα, ἔφη. πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους, δι' ὧν τὰ καλά τε καὶ ἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἤδη φαίνεται, ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρά τε, καὶ πονηρὰ, καὶ μισητά; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, διαφέρει, ὦ Σώκρατες.

ϛ'. Πρὸς δὲ Κλείτωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθών ποτε, καὶ προσαγορεύσας αὐτὸν, ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ Κλείτων, ἄλλοίους ποιεῖς δρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς, καὶ πύκτας, καὶ παγκρατιαστὰς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὁ δὲ μάλιστα [2] ψυχαγωγεῖ ἀπὸ τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζῃ τοῖς ἀνδριᾶσιν;

ζ'. Ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείτων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο· ἆρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἴδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον, ζωλικωτέρους

non & hæc imitanda? Omninò, inquit. Utrum ergo, ait, illa cernere lubentius homines putas, per quæ honesti, boni, amabiles mores elucent; an per quæ turpes, mali, ac odiosi? Multum profectò interest, inquit, mi Socrates.

6. Etiam ingressus aliquando ad Clitonem statuarium, & cum eo collocutus, Varios te, mi Clito, ait, cursores, luctatores, pugiles, pancratiastas fingere video & scio: quod autem maxime recreat homines aspectu, vivax scilicet apparere, quo pacto id statuis indis?

7. Heic quum, dubitans Clito, non celeriter responderet: An, inquit, opus tuum formis viventium assimilando, sta-

---

1 Hanc lectionem revocavi è *Stobæo:* probat *Stephanus*. Nam in antecedentibus semper est hoc adjectivo usus. Vulgo est, μιμήματα. Sed verbum non est aptum huic loco. Nam μίμημα est *res imitatione expressa*, non *res imitabilis*. *Ernest.*

2 Hujus verbi vim cognosces ex iis, quæ de substantivo ψυχαγώγιον doctè observat *Cuperus* Obs. II. 14. *Ernest.*

ποιεῖς φαίνεσθαι τὰς ἀνδριάντας; καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν τά τε ὑπὸ τῶν σχημάτων καταστρώμενα καὶ τὰ ἀναστρώμενα ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τὰ συμπιεζόμενα, καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ ἐντεινόμενα καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων, ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθινοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

η'. Τὸ δὲ καὶ τὰ [1] πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων ἀπομιμεῖσθαι, ἃ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις; εἰκός γ' οὖν, ἔφη. ἀκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων ἀπειλητικὰ τὰ ὄμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικηκότων εὐφραινομένων ὅψις μιμητέα. σφόδρα γε, ἔφη. δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τῷ εἴδει παρεικάζειν.

θ'. Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθὼν, (ὃν ἐπιδείξαντος αὐτῷ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμένους) νὴ τὸν

tuas vivaciores videri facis? Omninò, inquit. Nonne igitur, dum quæ per geſtus deorſum ſurſumque trahuntur in corporibus, & quæ comprimuntur & quæ diducuntur, & quæ intenduntur & quæ remittuntur, exprimis, facis, ut ſimiliora veris magiſque conſentanea appareant? Maximè ſcilicet, inquit.

8. At verò etiam affectiones corporum aliquid agentium imitari, an non delectationem aliquam ſpectantibus affert? Veriſimile eſt, ait. Quamobrem pugnantium oculi repræſentandi ſunt ut minaces, victorum verò vultus effingendus, quaſi lætantium. Prorſus, inquit. Ergo ſtatuarium, inquit, animi actiones per formam repræſentare oportet.

9. Ibidem ad Piſtiam fabrum loricarium ingreſſus, (quum is Socrati loricas egregiè factas oſtenderet) Pro-

1 *Stobæus* pro πάθη legit ἤθη.

Ηρκν, ἔφη, καλόν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὕρημα, τῷ τὰ μὲν δεόμενα σκέπης τοῦ ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι.

ι'. Ἀτὰρ, ἔφη, λέξόν μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί ὅτε ἰσχυροτέρους [1] ὅτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας, πλείονος πωλεῖς; ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εὐρυθμοτέρους ποιῶ. Τὸ ῥυθμὸν [2] δ', ἔφη, πότερα [3] μέτρῳ ἢ σταθμῷ ἐπιδεικνύων, πλείονος τιμᾶς; ὃ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας, οὐδὲ ὁμοίους οἶμαί σε ποιεῖν, εἴγε ἁρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ νὴ Δί', ἔφη, [4] ποιῶ· οὐδὲν γὰρ ὄφελός ἐστι θώρακος ἄνευ τούτου.

ια'. Οὐκοῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων, τὰ μὲ εὐρυθμά

fectò, ait, mi Piſtia, pulchrum hoc inventum eſt, tegere loricam eas hominis partes quas tegi neceſſe eſt; neque tamen impedire, quò minus quis manibus utatur.

10. Verum, inquit, dicito mihi, mi Piſtia, quamobrem nec firmiores nec præſtantiores loricas faciens, quàm alii, pluris tamen eas vendis? Propterea, mi Socrates, ait, quòd concinniores facio. Concinnitatem verò an menſurâ vel pondere demonſtrans, pluris æſtimas? nec enim loricas omnes æquales, neque ſimiles te puto facere, ſiquidem congruentes facis. Sic facio, inquit: nam abſque illo nullus loricæ uſus fuerit.

11. Ergo, inquit, etiam hominum corpora partim con-

---

1 *Neque è pretioſiori materiâ.*

2 Recepi *Beſſarionis* lectionem, quam & *Leunclavius* probat. Nam vulgg. omittunt δ'. *Erneſt.*

3 Nempe omnis rhythmus quidem *numero* judicatur & hoc ipſo, ut *Ariſtoteles* ait, delectat, quòd certo numero continetur: ſed numerus ille eſſe in diverſis rebus poteſt, in dimenſione, pondere, tempore, motu &c. hinc *Socrati* ῥυθμὸς ἐν μέτρῳ καὶ σταθμῷ.

4 Ποιῶ refertur ad ἁρμόττοντας, non ad ἴσους aut ὁμοίους. *Erneſt.*

ἐστι, τὰ δὲ ἄρυθμα. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πῶς οὖν, ἔφη, τῷ ἀρύθμῳ σώματι ἁρμόττουσα τὴν χλαμύδα εὔρυθμον ποιεῖς; ὥσπερ καὶ ἁρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἁρμόττων γάρ ἐστιν εὔρυθμος.

ιβ'. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὔρυθμον οὐ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν χρώμενον· ὅπερ ἂν εἰ φαίης ἀσπίδα, ᾧ ἐὰν ἁρμόττῃ, τούτῳ εὔρυθμον εἶναι· καὶ χλαμύδα, καὶ τἆλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῷ λόγῳ. ἴσως δὲ καὶ ἄλλό τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἁρμόττειν πρόσεστι. δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις.

ιγ'. Ἧττον, ἔφη, τῷ βάρει πιέζουσιν οἱ ἁρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων, τὸν αὐτὸν ζυθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀνάρμοστοι, ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κρεμάμενοι, ἢ καὶ ἄλλό τι σώματος σφόδρα πιέζοντες, δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίγνονται· οἱ δὲ ἁρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν

cinna ſunt, partim inconcinna. Maximè, inquit. Quo igitur pacto, inquit, loricam inconcinno corpori congruentem, concinnam efficis? Sic nimirum, ait, ut & congruentem facio: nam quæ congruit, concinna eſt.

12. Videris mihi, ait Socrates, concinnitatem non per ſe appellare, ſed reſpectu utentis: quemadmodum ſi dicas clypeum concinnum illi eſſe, cui congruit; itidemque chlamydem, ac cæteras res ſe habere ex tuo quidem ſermone conſtat. Fortaſſis autem aliud quoddam non exiguum bonum ineſt huic congruentiæ. Doce verò me, mi Socrates, ait, ſiquid habes.

13. Minus, inquit, pondere ſuo premunt loricæ congruæ, quàm incongruæ, licet pondus æquale habeant. Nam incongruæ, vel ab humeris totæ dependendo, vel aliam partem corporis aliquam vehementer premendo, geſtatu difficiles ac moleſtæ fiunt: congruæ verò, quum onus partim à claviculis & parte ſcapulis vicinâ, par-

ὤμων, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν στήθους, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν νώτων, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς γαστρὸς, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματι, ἀλλὰ προσθήματι ἐοίκασιν.

ιδ'. Εἴρηκας, ἔφη, αὐτὸ, δι' ὅπερ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα πλείστου ἄξια νομίζω εἶναι. ἔνιοι μέν τοι τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ὀπιχρύσους θώρακας μᾶλλον ὠνοῦνται. Ἀλλὰ μέν, ἔφη, εἴγε διὰ ταῦτα μὴ ἁρμόττοντας ὠνοῦνται, κακὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ὀπίχρυσον ὠνεῖσθαι.

ιε'. Ἀτὰρ, ἔφη, τοῦ σώματος [1] μὴ μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένου, τοτὲ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἁρμόττοιεν; Οὐδαμῶς, ἔφη. λέγεις, ἔφη, ἁρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρείᾳ. αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ [2] τὰ νῦν ὀρθῶς ἀποδέχῃ.

tim ab humeris, à pectore, à tergo, à ventre diſtributum ſublevetur, prope non geſtaminis, ſed appendicis eſſe loco videntur.

14. Dixiſti hoc ipſum, ait, propter quod equidem opera mea maximi eſſe pretii duco. Nonnulli tamen thoraces varios ac deauratos lubentius emunt. At verò, inquit, (*Socrates*,) ſi propterea non congruentes emunt, varium mihi & inauratum malum emere videntur.

15. Quum autem corpus eodem modo non manet, ait, ſed modo curvatur, modo erigitur, quo pacto accurati thoraces congruere poſſunt? Nequaquam, inquit. Dicis tu congruere, ait, non accuratos, ſed in ipſo uſu non moleſtos. Id verò, mi Socrates, ait, ipſe dicis, & nunc quidem recte rem accipis.

---

1 Scil. in eodem ſitu.

2 Confer *Act. Apoſt.* c. 4. v. 29. καὶ τὰ νῦν &c. id eſt, κατὰ τὰ νῦν ὄντα, *in præſentia nunc*.

ΚΕΦ. ια'.

Γυναικός δέ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ᾗ ὄνομα ἦν Θεοδότη, καὶ [1] οἵα σωεῖναι τῷ πείθοντι, μνησθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινός, καὶ εἰπόντος, ὅτι κρεῖττον εἴη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικός, καὶ ζωγράφους φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνην ἐπιδείκνυσθαι ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι· ἰτέον ἂν εἴη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· ὃ γὰρ δὴ ἀκούσασί γε τοῦ λόγου [2] κρεῖττόν ἐστι καταμαθεῖν.

CAP. XI.

Cum meretrice Theodotâ de Arte hominum alliciendorum disserit.

CÆterum quum aliquando mulier quædam esset in urbe formosa, cui nomen erat Theodota, & qualis cum persuadente consuescebat; factâ ejus mentione ab aliquo eorum, qui aderant, dicente, mulieris elegantiam verba exsuperare, atque etiam narrante pictores ad eam commeare assimilaturos, quibus illa commonstraret, quæcunque honestè posset: nos etiam, ait Socrates, hanc spectatum ire par erat: nec enim audientibus licet cognoscere id, quod omnem sermonem superat.

---

1 Ἀνακόλουθος oratio. Nam dicendum erat οἵας, intell. ὅσης, nisi forte, quod mihi quidem videtur, id ipsum οἵας est à *Xenophonte*. Ultima litera potuit intercidere, quòd sequentis quoque vocis litera prima est figma. *Erneſt.*

2 Κρεῖττον, intell. κάλλος. Cæterum turbat articulus τοῦ, cui facilè intelligent Græcè docti locum hîc non esse. *Leunclavius* legendum putabat, ἐστὶ τοῦ λόγου κρείττων ἐστί. De κρείττων non est opus, ἐστὶ autem non est absurdum, si pro τοῦ reponatur. Fortè *Xenophon* dedit τὸ hoc sensu, *Ea pulchritudo, quæ verbis exprimi non potest, nec potest audiendo disci.* aut sine ellipsi: *Quicquid enim oratione explicari non potest, id auribus, quale sit, ab aliis percipi non potest. Erneſt.*

καὶ ὁ διηγησάμενος, οὐκ ἂν [1] φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες.

β'. Οὕτω μὲν δὴ σπουδάσαντες πρὸς τὴν Θεοδότην, καὶ καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν, ἐθεάσαντο· παυσαμένου δὲ τοῦ ζωγράφου, ὦ ἄνδρες, ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότῃ χάριν ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ καλὸν ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτην ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; ἆρ' εἰ μὲ ταύτῃ ὠφελιμωτέρα ἐστὶν ἡ ἐπίδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἐκτέον· εἰ δὲ ἡμῖν ἡ θέα, ἡμᾶς ταύτῃ;

γ'. Εἰπόντος δέ τινος, ὅτι δίκαια λέγοι· ἴσως, ἔφη, αὐτὴ μὲν ἤδη τὸν παρ' ἡμῶν ἔπαινον κερδαίνει, καὶ ἐπειδὰν εἰς

Tum qui hæc narraverat, quin confeſtim, ait, ſequimini.

2. Itaque quum ad Theodotam iviſſent, & hanc pictori aſtantem reperiſſent, inſpiciebant: quumque ceſſaſſet pictor, O viri, inquit Socrates, utrum nos gratiam potius habere Theodotæ convenit, quòd pulchritudinem ſuam nobis oſtenderit, an nobis illam, quòd eam ſpectaverimus? Num ſi quidem hæc oſtenſio ipſi utilior eſt, nobis habere gratiam debet: ſin autem nobis contemplatio, nos ipſi?

3. Heic quum quidam diceret, proferri ab eo æquiſſima: Ergo, inquit, hæc quidem modo laudem hanc à no-

---

1 Φθάνειν ἀκολουθοῦντα eſt *ſtatim ſequi*; non ſimpliciter, ut *Budæus* & *Stephanus* putat, ἀκολουθεῖν. Sic L. II. c. 3. §. 11. Cum *Socrates* dixiſſet, *Chærecratem* ſcire, quibus artibus fratris animum capere & conciliare ſibi poſſit, cupidus earum artium cognoſcendarum factus *Chærecrates*: ἀλλ' ἂν φθάνοις, inquit, λέγων, εἴπερ ἤδη σοί με φίλτερον ἐποιήσω &c. *quin mihi ſtatim dic* &c. Facilè autem intelligitur, hanc vim eſſe à primâ & propriâ verbi φθάνειν ſignificatione; quòd, qui alterum occupare & prævertere vult, celeritatem adhibeat neceſſe eſſe. Cæterum non negaverim, interdum ſimpliciter φθάνειν cum participio, tamquam ἄρχειν eſſe ἄρχεσθαι. *Erneſt.*

πλείους διαγγείλωμεν, πλείω ὠφεληθήσεσθαι· ἡμεῖς δὲ ἤδη τε ὧν ἐθεασάμεθα ἐπιθυμοῦμεν ἅψασθαι, καὶ ἄπιμεν ὑποκνιζόμενοι, καὶ ἀπελθόντες ποθήσομεν. ἐξ ὧν εἰκὸς, ἡμᾶς μὲν θεραπεύειν, ταύτην δὲ θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότη, νὴ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι ὑμῖν τὰς θέας χάριν ἔχειν.

δ'. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης, ὁρῶν αὐτήν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ σὺν ἐσθῆτι καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχούσῃ, καὶ θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐειδεῖς, καὶ οὐδὲ ταύτας ἠμελημένως ἐχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις πλουσίαν οἰκίαν ἀφθόνως κατεσκευασμένην, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι ἀγρός; Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. Ἀλλ' ἆρα οἰκία πεφοίτηκε ἔχουσα; οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι τινές; οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη. πόθεν οὖν, ἔφη, τὰ ἐπιτήδεια ἔχεις; ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενόμενος, εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὗτός μοι βίος ἐστί.

bis lucratur, ac, posteaquam ad plures rem enunciaverimus, plus utilitatis capiet: nos autem quæ jam spectavimus, attingere cupimus, ac abimus nonnihil titillati, ac ubi discesserimus, desiderabimus. De quibus consentaneum est, nos quidem hanc colere, ipsam verò coli. Tum Theodota, Profectò, inquit, si hæc ita se habent, me vobis spectationis causâ gratiam habere oporteat.

4. Deinde Socrates, quum eam sumptuosè ornatam videret, ac matrem cum eâ in veste & cultu non vulgari, itemque multas ac formosas ancillas, ne illas quidem neglectim habitas, aliisque rebus abundè instructas ædes, Dic mihi, ait, mea Theodota, estne tibi prædium? Non mihi, inquit. At domus cum proventibus? Nec domus, ait, At servi artes manuarias exercentes? Nec illi quidem, ait. Unde igitur habes necessaria, inquit? Siquis, ait, amicus mihi factus, benè mihi facere velit, is mihi facultatum instar est.

ε'. Νὴ τὴν Ηραν, ἔφη, ὦ Θεοδότη, καλόν γε τὸ κτῆμα, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ οἰῶν τε καὶ βοῶν καὶ αἰγῶν, φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. ἀταὶρ, [1] ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις, ἐάν τίς σοι φίλος ὥσπερ μυῖα προσιῇ, ἢ καὶ αὐτή τι μηχανᾷ;

ϛ'. Πῶς δ' ἂν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὕροιμι; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, προσποιοῦντος μᾶλλον, ἢ αἱ φάλαγγες. οἶσθα γὰρ ὡς ἐκείναις θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον. ἀράχνια γὰρ δήπου λεπτὰ ὑφηνάμεναι, ὅ, τι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται.

ζ'. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλεύεις ὑφήνασθαί τι θήρατρον; οὐ γὰρ δὴ ὅτως γε ἀτεχνῶς οἴεσθαι χρὴ τὸ πλείστου ἄξιον ἄγρευμα φίλους θηρᾶσειν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον τοὺς λαγὼς θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν;

5. Profectò, ait, mea Theodota, præclara illa poſſeſſio eſt, multoque potius eſt amicorum habere gregem, quàm ovium, boum, caprarum. Verum, ait, an rem fortunæ committis, ut aliquis ad te amicus inſtar muſcæ advolet, an & ipſa nonnihil machinaris?

6. Quî poſſim ego, inquit, artis aliquid ad hoc invenire? Multo, inquit, convenientius, quàm araneæ. Nôſti, enim quo pacto illæ victum venentur. Telas enim tenues texunt, & quicquid in eas inciderit, eo, cibi loco, utuntur.

7. Ergo mihi quoque, ait, conſulis, ut rete aliquod texam? Non enim ſcilicet, adeo te ſine arte putare debes prædam pretioſiſſimam amicos venaturam. Non vides eos, qui lepores rem non magni æſtimandam venantur, multa artificiosè moliri?

---

1 Hic locus longè facetiſſimus eſt, eandem ob cauſam, quam ſupra commemoravimus ad lib. II. c. 6. ſect. 8. *Erneſt.*

η'. Οτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κυνὰς [1] νυκτερευτικὰς ποιησάμενοι, ταύταις αὐτὰς θηρῶσιν· ὅτι δὲ μὴ ἡμέραν ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται κυνὰς, αἵτινες, ἢ ἂν ἐκ τῆς νομῆς εἰς τὴν εὐνὴν ἀπέλθωσι, τῇ ὀσμῇ αἰσθομένας, εὑρίσκουσιν αὐτάς· ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ πρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κυνὰς ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἁλίσκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἱστᾶσιν εἰς τὰς ἀτραπούς, ἢ φεύγουσιν, ἵν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζωνται.

θ'. Τίνι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρῴην; ἐὰν νὴ Δί', ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχνεύων μὲν τοὺς φιλοχρη-

8. Nam quum illi noctu paſcantur, comparatis canibus nocturnis, eos venantur: Et quia interdiu aufugiunt, alias acquirunt canes, quæ ex odore ſentientes, quo ſe ex paſtu ad cubile receperint, eos reperiant: quia verò pedibus celeres ſunt, ut etiam ex oculis effugere currendo poſſint, rurſus alias canes veloces comparant, ut è veſtigio capiantur: rurſum quia lepores nonnulli has quoque effugiunt, retia ſtatuunt iis in ſemitis, per quas fugiunt, ut in ea delapſi compedibus quibuſdam implicentur.

9. Quâ igitur re tali, ait, poſſim amicos ego venari? Si profectò canis loco, inquit, comparaveris aliquem, qui in-

---

1 Antiqui exiſtimaſſe videntur canes fœminas vel ſagaciores vel velociores fuiſſe; nam Græci κύων, ut Latini *canis*, fœminino plerumque genere, cum de venatu agitur, uſurpant. Sic *Xenophon* in *Cynegeticis* —& *Homer. Odyſſ.* Υ'. v. 14.

Ὡς δὲ Κύων ἀμφαλῆσι θοῇ σκυλάκεσσι βιοῦσα,
Ανδρ' [2] ἀγνοιήσασ' ὑλάει. — [2] in *Schol.* Αγνοήμονα ἰδοῦσα.
Hunc procul errantem rabidæ venantis Juli
Commovêre canes. Virg. *Æn.* 7. 493.
Aut trudit acres hinc & hinc multâ cane
Apros. Horat. *Epod.* 2. 31.

Vide doctiſſ. *Heinſium* ad *Ovid. Metam.* lib. 3. v. 140.

λους καὶ πλουσίους εὑρήσῃ εὑρὼν δὲ μηχανήσεται, ὅπως ἐμβάλῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.

ι'. Καὶ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; ἓν μέν γε δήπου, ἔφη, καὶ μάλα εὖ περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ ψυχήν, ᾗ καταμανθάνεις, καὶ ὡς ἂν ἐμβλέπουσα χαρίζοιο, καὶ ὅ, τι ἂν λέγουσα εὐφραίνοις· καὶ ὅτι δεῖ τὸν μὲν ὠφελούμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δὲ κερδῶντα ἀποκλείειν· καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου, φιλικῶς ἐπισκέψασθαι, καὶ καλόν τι πραξάντος σφόδρα συναδῆναι· καὶ τῷ σφόδρα σε φροντίζοντι ὅλῃ τῇ ψυχῇ κεχαρίσθαι. φιλεῖν γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοϊκῶς· καὶ ὅτι ἄξιοί σοι εἰσὶν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀναπείθεις. μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότη, ἐγὼ τούτων οὐδὲν μηχανῶμαι.

ια'. Καὶ, μὴν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ κατὰ φύσιν τε

dagando tibi formæ ſtudioſos ac locupletes inveniat; atque ubi invenerit, hoc machinetur, ut eos in retia tua conjiciat.

10. Et qualianam, inquit, retia mihi ſunt? Unum certè, ait, & maximè circumplectens, nimirum corpus; atque in hoc animus, quo intelligere potes, quo pacto homines intuendo grata eſſe poſſis; quid dicens, exhilarare poſſis: & quod ſuſcipiendus ſit comitèr tui ſtudioſus, excludendus verò, qui te ludibrio habeat; ſolicitè inviſendus amicus, qui ægrotet; vehementer congratulandum ei, qui præclarè quid geſſerit; denique toto animo gratificandum illi, cui admodum curæ ſis. Amare quidem certè ſcio te non modo mollitèr nôſſe, ſed & benevolè: & ut optimi tibi adſint amici, te ſcio non oratione, ſed ipsâ re perſuadere. Ego verò, inquit Theodota, nihil horum machinor.

11. At multum refert, ait, prout natura fert, ac rectè

καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ [1] προσφέρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ βίᾳ μὲ οὔτ' ἂν ἕλοις, οὔτε κατάσχοις φίλον· εὐεργεσίᾳ δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἁλώσιμόν τε καὶ προσαμόνιμόν ἐστιν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

ιβ'. Δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντίζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιοῦν, οἷα παισὶν αὐτοῖς συμφόρατα μελήσει· ἔπειτα δὲ αὐτὸν ἀμείβεσθαι χαριζομένῳ τὸν αὐτὸν τρόπον. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίγνοιντο, καὶ πλεῖστον χρόνον φίλοιεν, καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν.

ιγ'. Χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ σεαυτῆς. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιστα, ἐὰν μέν τις προσφέρηται πρὶν ὀπτῆσθαι, ἀηδῆ φαίνεται, κεχορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει· ἐὰν δέ τις προσφέρῃ λιμὸν ἐμποιήσας, κἂν φαυλότερα ᾖ, πάνυ ἡδέα φαίνεται.

homines aggredi. Nam vi quidem neque capere neque retinere amicum poſſis: ſed hæc fera beneficio & voluptate tum capi poteſt, tum ut maneat, retineri. Verè dicis, inquit.

12. Quamobrem oportet, ait, primum à tui ſtudioſis hujuſmodi petere, qualia minimi ſunt facturi: deinde ut tu quoque gratificando vicem eodem modo referas. Nam hoc pacto maximè tibi amici fient, ac diutiſſimè diligent, & maximis te beneficiis afficient.

13. Gratificaberis autem maximè, ſi tua, quum eis indigent, conceſſeris. Vides enim etiam ſuaviſſimas eſcas allatas prius, quàm appetantur, inſuaves videri; exſaturatis verò etiam faſtidium parere: at ſiquis eas porrigat iis in quibus famem excitaverit, etiamſi viliores ſint, perſuaves videntur.

---

1 Vide Indicem.

ιδ'. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιεῖν τῷ τῶν παρ' ἐμοὶ δυναίμην; εἰ νὴ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέροις, μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως ἂν τῆς πλησμονῆς παυσάμενοι πάλιν [1] δέωνται. ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτη τε ὁμιλίᾳ, καὶ τῷ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι, καὶ διαφθύγγουσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι. τηνικαῦτα γὰρ πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα, ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, διδόναι.

ιε. Καὶ ἡ Θεοδότη, τί οὖν; οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένου συνθηρατὴς τῶν φίλων; ἐάν γε νὴ Δί', ἔφη, πείθῃς με σύ. πῶς οὖν ἂν, ἔφη, πείσαιμί σε; ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο αὐτή, καὶ μηχανήσῃ, ἐάν τί μου δέῃ. εἶσιθι τοίνυν, ἔφη, θαμινά.

14. Quo igitur pacto, ait, famem ego in aliquo apud me possim excitare? Primum profectò, ait, si saturatis neque porrigas, neque eos commonefacias prius, quàm à repletione desinentes rursus egeant: deinde si commonefeceris indigentes colloquio maximè decoro, atque apparendo quasi gratificari velis, interimque elabaris, donec maximè indigeant. Tunc enim longè præstat eadem dona concedere, quàm prius, quum nondum expeterentur.

15. Et Theodota, Quid ergo? inquit, non tu mihi, mi Socrates, amicorum convenator esse velis? Profectò, ait, si tu me persuaseris. Quo igitur pacto, ait, te persuaserim? Quæres, inquit, hoc ipsa tu, & excogitabis, si quâ in re meâ tibi opus sit operâ. Ergo frequenter, ait, ad me ingredere.

---

1 Δεωνται malim. Sic enim paulò post idem à *Xenophonte* dicitur, ἕως ἂν δεηθῶσι; præterea τὸ ἕως & τὸ ἂν plerumque subjunctivo gaudent. *Æmil. Port.*

ις'. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποσκώπτων τ' αὐτῆς ἀπραγμοσύνην, Ἀλλ', ὦ Θεοδότη, ἔφη, ἔ πάνυ μοι ῥᾴδιόν ἐστι σχολάσαι. καὶ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ, καὶ δημόσια, πρέχει μοι ἀσχολίαν. εἰσὶ δὲ καὶ φίλαι μοι, αἳ οὔτε ἡμέρας, οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὑτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τε μανθάνουσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ ἐπῳδάς.

ιζ'. Ἐπίσασαι γὰρ, ἔφη, καὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες; Ἀλλὰ διὰ τί οἴει, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένη ἥδεποτέ μου ἀπολείπεσθαι; διὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμμίαν Θήβηθεν ἐπιγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι, ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλτρων τε καὶ ἐπῳδῶν καὶ [1] ἰύγγων ἐστί.

16. Et Socrates ipſius in otium jocans, Enimvero, mea Theodota, inquit, non mihi admodum facile eſt otiari. Nam compluribus tum privatis tum publicis negotiis occupatus ſum. Atque etiam amicæ quædam mihi ſunt, quæ nec interdiu, nec noctu abeſſe me abs ſe patientur; quod & amoris conciliandi rationes, & incantationes ex me diſcant.

17. An & illa nôſti, ait, mi Socrates? Cur enim exiſtimas, reſpondit, & Apollodorum hunc, & Antiſthenem nunquam à me diſcedere? Cur & Cebetem & Simmiam Thebis ad me ventitare? Sat ſcito, ea non abſque multis philtris & incantationibus & illecebris fieri.

---

1 De Iynge, qui fabulas cognoſcere cupit, adeat Scholia *Theocriti* ad Idyll. II. v. 17. Eam deſcribit *Ariſtoteles* Hiſt. Anim. II. 15. ad quem locum vid. *J. C. Scaligerum* p. 210. Sed inprimis *Victor.* Var. Lect. 24. 3. item *Salmaſium* ad *Solinum* p. 662. a. qui opportunè monet ab illâ aviculâ, quia veneficæ eâ uſæ ſint, ad pelliciendos animos, omne illud à Græcis ἴυγγα dictum eſſe, in quo aliquid ἑλκυστικὸν eſſet. *Theocritus* l. c. ἴυγξ ἕλκει τὸ τῆνα τὸν ἄνδρα &c. & è *Sophocle* laudat, ὀφθαλμῶν ἴυγγα θηκτηρίαν. Hic autem locus *Xenophontis*, (quod mi-

ιη'. Χρῆσον τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἴυγγα, ἵνα ὁπῇ σοι φρῶτον ἕλκω αὐτήν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἕλκεσθαι πρός σε βούλομαι, ἀλλά σε πρὸς ἐμὲ παρίεναι. Ἀλλὰ πορεύσομαι, ἔφη, μόνον ὑποδέχου. Ἀλλ' ὑποδέξομαί σε, ἔφη, ἐὰν μή τις φιλωτέρα σου ἔνδον ᾖ.

ΚΕΦ. ιϛ'.

Ἐπιγένην δὲ τῶν ξυνόντων τινὰ νέον τε ὄντα, καὶ τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα ἰδών, Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγενες. καὶ ὅς, Ἰδιώτης μέν, ἔφη, εἰμί, ὦ Σώκρατες.

18. Ergo tu, inquit, accommodes mihi Iyngem, ut eam in te primùm attraham. At enim, inquit *(Socrates,)* nolo ad te profectò pertrahi, ſed te ad me venire. Veniam verò, ait, tantum me ſuſcipe. Suſcipiam, inquit, ſi non aliqua te carior apud me fuerit.

CAP. XII.

De Curâ Corporis.

QUum Epigenem quendam vidiſſet ex familiaribus, qui & juvenis eſſet, & corpore malè affecto; Quàm vulgariter, inquit, affectum tibi corpus eſt, mi Epigenes. Et ille, Vulgaris ſum, mi Socrates, ait.

---

ror doctos homines non obſervâſſe, qui ἴυγγας ex h. l. citârunt) mirificè probat eorum opinionem, qui, auctore *Suidâ* in ἴυγξ, ἴυγγα etiam pro rhombo ſeu turbine & trocho poni dicunt, cujus conſtat in veneficiis uſum fuiſſe. (vid. *Nic. Leonſis* Epiphyllid. VII. 23.) aut certè, aviculam illam aut ejus viſcera rotulæ alligata circum agi ſolita fuiſſe, de quo vid. *Kuſter.* ad *Suid.* l. c. & *Potterum* ad *Lycophr.* v. 310. Nam Theodota rogat primo *Socratem*, ut ſibi commodet ἴυγγα, quod de ave vix intelligi poteſt; deinde dicit, ſe eam ἴυγγα, ubi acceperit, velle ἕλκειν ἐπὶ Σωκράτη. *Erneſt.*

1 Ἰδιωτικῶς ἔχειν σῶμα eſt, *corpus negligenter, malè, tenuiter habere,*

οὐδὲν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν Ολυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι.

β'. Η δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγών, ὃν Αθηναῖοι [1] θήσουσιν, ὅταν τύχωσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἀποθνήσκουσί τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, καὶ αἰσχρῶς σώζονται· πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες ἁλίσκονται, καὶ ἁλόντες ἤτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν οὕτω τύχωσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν, ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες, καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε πλείω τῶν ὑπερχόντων αὐτοῖς, τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς τῶν ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διαζῶσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχρὰν κτῶν-

Nihilo magis, inquit, quàm qui apud Olympiam ſunt decertaturi.

2. An tibi videtur eſſe certamen exiguum de vitâ adverſus hoſtes, quod Athenienſes proponent, quum res feret? Atqui non pauci bellicis in periculis ob malam corporis valetudinem moriuntur, vel turpiter evadunt. Multi eâdem de causâ capiuntur vivi, & capti reliquum vitæ ſerviunt, ſi res ita ferat, ſervitutem graviſſimam; vel in neceſſitates ærumnoſas prolapſi, atque etiam perſolventes nonnunquam plura, quàm in bonis habeant, quod reliquum vitæ eſt, in rerum neceſſariarum inopiâ & ærumnis tranſigunt: multi etiam ſibi exiſtimationem turpem com-

---

quemadmodum ferè ſolent de plebe homines. Sic apud *Hieroclem* in fragm. p. 292. ed. *Cantabr.* οἱ ἰδιωτικώτερον ἠγμένοι, *ſunt negligentius, malè educati.* quem locum debeo Obſ. Miſc. vol. 7. p. 373. Eodem modo cape illud ἰδιώτης εἰμί, *ſum homo tenuis, vilis, contemptus,* quales eſſe ſolent, qui de plebe ſunt. *Erneſt.*

1 Hæc formula orta eſt inde, quod in certaminibus τίθενται præmia, de quibus certetur. *Erneſt.*

ται, ἀφ' ἧς τοῦ σώματος ἀδυναμίαν, δικοῦντες ἀποδειλίαν.

γ'. Ἡ καταφρονεῖς τῶν ὀπτιμῶν τῆς καχεξίας τούτων, καὶ ῥᾳδίως ἂν οἴῃ φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἶμαί γε πολλῷ ῥᾴω καὶ ἡδίω τούτων εἶναι, ἃ δεῖ ὑπομένειν τὸν ὀπιμελούμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τἆλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶ) τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας; ἢ τῶν ἀφ' ἧς τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς;

δ'. Καὶ μὴν πάντά γε τἀνθρώπια συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν, ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες, καὶ ἰσχύουσι, καὶ πολλοὶ μὲν ἀφ' οὗτοι ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων σώζονταί τε εὐσχημόνως, καὶ τὰ δεινὰ πάντα ἀφαφεύγουσι· πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι, καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι, καὶ ἀφ' ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦνται, καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται, καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχά-

parant, quòd ob corporis imbecillitatem formidolosè se gerere videantur.

3. An has tu malæ valetudinis pœnas contemnis, teque putas hæc facile laturum? Atqui arbitror longè faciliora, & jucundiora his esse, quæ illum tolerare necesse sit, qui bonæ corporis valetudini studet. An tu salubriorem, ac ad alia putas utiliorem esse malam corporis constitutionem, quàm bonam? An ea, quæ per bonam corporis constitutionem fiunt, contemnis?

4. Contra quidem evenit his qui bonâ habitudine corporis fruantur, atque his qui malâ. Nam quibus affecta benè sunt corpora, valent, & robusti sunt, & multi hâc ratione incolumes è præliis evadunt honestissimè, cunctaque pericula effugiunt: multi amicis succurrunt, de patriâ bene merentur, & ob hæc gratiam consequuntur, & ingentem gloriam comparant, & honores præclarissimos

νθσι. καὶ ἀφ' ταῦτα τὸν τε λοιπὸν βίον ἥδιον καὶ κάλλιον ἀφιζῶσι, καὶ τοῖς ἑαυτῶ παισὶ καλλίους ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν.

ε'. Οὔ τοι χρὴ, ὅπι ἡ πόλις οὐκ ἀσκῆ δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀφ' τῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἧττον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅπι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι, οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μεῖον ἕξεις, ἀφ' τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι. πρὸς πάντα γὰρ, ὅσα πράτθουσιν ἄνθρωποι, χρήσιμον τὸ σῶμά ἐστιν, ἐν πάσαις ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺ διαφέρῃ, ὡς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν.

ς'. Επεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖς ἐλαχίστω σώματος χρείαν εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, τίς οὐκ οἶδεν, ὅπι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται, ἀφ' τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ, καὶ ἀθυμία, καὶ δυσκολία, καὶ μα-

adipiſcuntur. Quo fit ut reliquam vitam ſuavius ac præclarius tranſigant, liberiſque ſuis pulchriora relinquant ad vitam ſubſidia.

5. Nequaquam certè propterea, quòd civitas publicè res bellicas non exerceat, etiam privatim negligendæ ſunt, ſed nihilo minus ſunt excolendæ. Quippe ſcire te velim, nec in aliquovis certamine, nec ullâ in actione deteriorem idcirco te futurum, quòd à corpore rectius comparatus ſis. Nam ad omnia, quæcunque agunt homines, utile corpus eſt; atque in omnibus corporis uſibus multum intereſt, eſſe quàm optimè affecto corpore.

6. Quis enim ignorat, etiam in eo, in quo putas uſum corporis eſſe minimum, videlicet in cogitando, multos vehementer impingere, propterea quòd corpus non recte valeat? Etiam oblivio, & mœror, & moroſitas, & in-

νία πολλάκις πολλοῖς, ἀφ' τὴν τοῦ σώματος κακέξίαν, εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν οὕτως, ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν.

ζ. Τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια, κ' οὐδεὶς κίνδυνος ἀφ' ὅτου γε τὴν τοῦ σώματος κακεξίαν τοιοῦτόν τι παθεῖν· εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ἐναντία τῶν ἀφ' τὴν κακεξίαν γιγνομένων καὶ τὴν εὐεξίαν χρήσιμον εἶναι. καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα τί οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν;

η. Αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηράσαι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν, ποῖος ἂν κάλλιστος κ' κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο. ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελουμένα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

sania sæpius in multis ob malam corporis affectionem sic in mentem penetrant, ut etiam scientias ejiciant.

7. At quibus affecta benè sunt corpora, multa illis securitas, neque quicquam est periculi eis ob malam corporis constitutionem hujusmodi quid eventurum: potiusque consentaneum est, valetudinem integram ad iis contraria, quæ ex malâ constitutione oriuntur, conducere. Atqui propter ea quæ jam dictis sunt contraria, quid non aliquis toleraret mentis compos?

8. Etiam turpe est, aliquem negligentiâ suâ senescere priusquam videat, qualis sit, ubi & pulcherrimus & robustissimus corpore evaserit. At hoc videre nequit, qui curam nullam adhibeat: non enim illa sponte suâ fiunt.

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὀργιζομένου δέ ποτέ τινος, ὅτι προσειπών τινα χαίρειν, οὐκ ἀντιπροσερρήθη· γελοῖον, ἔφη, εἰ μὲν τὸ σῶμα χάλιον ἔχοντι ἀπήντησάς τῳ, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι· ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικοτέρως διακειμένῳ προὐέτυχες, τοῦτό σε [1] λυπεῖ.

β'. Ἄλλῳ δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίοι· [2] ἀκούμβυθον, ἔφη, τούτῳ φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκειν. ἐρομένου δέ, ποῖον; παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἥδιόν τε, καὶ εὐτελέστερον, καὶ ὑγιεινότερόν φησι διάξειν παυσάμενον.

CAP. XIII.

Varia Apophthegmata.

QUum autem aliquando quidam excandeſceret, quòd ſalutans quendam, reſalutatus non fuiſſet: ridiculum eſt, inquit, te, ſi cui occurriſſes qui ſe corpore deterius habuiſſet, non ſuccenſurum fuiſſe: quòd autem in hominem incideris animo ruſticiore præditum, id tibi moleſtum eſſe.

2. Itidem quum alius diceret, inſuaviter ſe comedere: ut illi mederetur, bonum ſe remedium ad hoc docere velle dicebat. Illo interrogante, qualenam id eſſet? ſi comedere ceſſaveris, inquit. Et quidem ſi deſieris, ait, etiam ſuavius, & parcius, & ſalubrius vives.

---

1 Ἀνακόλουθον. Nam γελοῖον — ὀργίζεσθαι, requirebat ὅτι --- προὐέτυχες, λυπεῖσθαι. *Erneſt.*

2 Jure ridet *Leunclavius* doctos viros, qui hîc de medico *Acumeno* ſomniant, de quo nec conſtructio, nec ipſa res ſinit cogitare. Feſellit, opinor, doctos homines, nominativus poſt verbum ἔφη. Sed is pendet à nominativo Σωκράτης, qui in ἔφη latet. vid. ad I. 1. *Erneſt.* Adde quòd non uno loco *Xenophon* & ἀκεῖσθαι & ἰᾶσθαι verbis uſus eſt, ut obſervat *Leunclavius.*

γ'. Αλλου δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἴη παρ' ἑαυτῷ τὸ ὕδωρ, ὃ πίνοι· ὅταν ἄρ' ἔφη, βούλῃ θερμῷ λούσασθαι, ἕτοιμον ἔσται σοι. Ἀλλὰ [1] ψυχρὸν, ἔφη, ὥστε λούσασθαί ἐστιν. Ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἄχθονται πίνοντές τε αὐτὸ, καὶ λουόμενοι αὐτῷ; [2] μὰ τὸν Δί', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα, ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφότερα ταῦτα χρῶνται. Πότερον δὲ, ἔφη, τὸ παρά σοι ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστιν, ἢ τὸ ἐν Ασκληπιοῦ; τὸ ἐν Ασκληπιοῦ, ἔφη. Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ [3] τῶν ἀῤῥωστούντων.

3. Rurſus alio dicente, aquam apud ſe calidam eſſe, quam biberet: ergo quum lavare calidâ voles, inquit, in promptu tibi erit. Atqui, ait, frigida eſt, quâ lavare licet. Ergo, inquit, etiam domeſtici graviter ferunt bibere ipſam, ipsâque lavare? Non profectò, inquit: ſed ſæpe miratus ſum, quòd tam jucundè ad horum utrumque illâ utantur. Num aqua, inquit, quæ apud te eſt, an quæ eſt in Æſculapii, calidior eſt ad potum? Illa, inquit, quæ in Æſculapii fano aſt. Ergo cogitato, ait, periculum eſſe, ne & ſervis & ægrotantibus ſis moroſior.

---

1 Pro ψυχρότερον ſ. ψυχρὸν μᾶλλον, ἢ ὥστε λούσασθαι, *Frigidior eſt, quàm ut eâ quis lavari velit.* Ellipſis τῷ μᾶλλον poſt poſitivum ſatis uſitata eſt, ut apud Latinos τῷ *magis* vel *potius*. Alterius quoque Ellipſeos, nempe τῷ ἢ poſt μᾶλλον, exempla ſunt. Sed μᾶλλον, ἢ ſimul omitti, id quidem paulo inſolentius eſt. Itaque cogitabam aliquando, τὸ ἢ abſorptum eſſe ab ultimâ literâ verbi ἔφη, id quod facile fieri potuit, ut ſcripſerit *Xenophon*, ἀλλὰ ψυχρὸν, ἔφη, ἢ ὥστε λούσασθαι. Sed nihil definio. *Erneſt.*

2 Sententia jubet ante μὰ τὸν Δία intelligere οὐ. Neque enim, ut vulgo exiſtimant, μὰ τὸν Δία per ſe poteſt vim negandi aut affirmandi habere, ſed eam aut adjectis diſertè, aut intellectis particulis οὐ & ναὶ accipit. *Erneſt.*

3 Nempe, qui in templo *Æſculapii* incubabant, adeoque aquâ utebantur, quæ ibi erat. *Erneſt.*

δ'. Κολάσαντός τινα ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο, τί χαλεπαίνοι τῷ θεράποντι; ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ὢν, βλακώτατός ἐστι· καὶ φιλαργυρώτατος ὢν, ἀργότατος. ἤδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, ἔφη, πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ, ἢ ὁ θεράπων;

ε'. Φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ολυμπίαν ὁδὸν, τί, ἔφη, φοβῇ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς; καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος, περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύσῃ. οὐκ οἶσθα, ὅτι εἰ ἐκτείνας τοὺς περιπάτους, οὓς ἐν πέντε ἢ ἓξ ἡμέραις περιπατεῖς, ῥᾳδίως ἂν Αθήνηθεν εἰς Ολυμπίαν ἀφίκοιο; χαλεπώτερον δὲ καὶ προθεξομαίαν ἡμέραν μίαν μᾶλλον, ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι, περαιτέρω τοῦ μετρίου μηκύνειν τὰς ὁδοὺς, χαλεπόν. τὸ δὲ μίαν ἡμέραν πλείονας πορεύθηναι,

4. Quum quidam pediſequum ſuum vehementer cecidiſſet, quamobrem ſervo ſuccenſeret, interrogabat? Quòd, inquit, voraciſſimus ſit obſoniorum, & ſimul molliſſimus: avariſſimus idem, & otioſiſſimus. Unquamne verò conſiderâſti, inquit *(Socrates,)* uter plures plagas mereatur, tu, an ſervus tuus?

5. Quum quidam iter ad Olympiam reformidaret, Quamobrem, inquit, profectionem hanc metuis? Annon etiam domi totum ferè diem obambulas? Ita quoque dum eò proficiſcens ambulaveris, prandebis; quumque rurſus ambulaveris, cœnabis & quieſces. An neſcis te, ſi obambulationes, quas quinque vel ſex diebus abſolvas, extenderes, facile Athenis Olympiam venturum? atque etiam gratius erit, ſi uno die præcipies iter, quàm ſi ſerius eas. Nam cogi quem, ut itinera, quam par ſit, longiora faciat, moleſtum eſt: at unum diem amplius in itinere conſu-

πολλὰ ῥᾳστώνης πρόσεστι. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν, ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

ϛ'. Ἄλλῳ δὲ λέγοντι, ὡς πορευθεὶς μακρὰν ὁδὸν πονηρὸς γέγονε, ἤρετο αὐτὸν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; ἠκολούθει, ἔφη. πότερον, ἔφη, κενὸς, ἢ φέρων τι; φέρων νὴ Δί', ἔφη, τά τε στρώματα καὶ τἄλλα σκεύη. καὶ πῶς τι, ἔφη, ἀπήλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιον ἐμοῦ. τί οὖν, ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἴει διατεθῆναι; κακῶς νὴ Δί', ἔφη· [1] μᾶλλον γὰρ ἂν ἠδυνήθην κομίσαι. τὸ οὖν τοσούτῳ ἧττον τῶν παιδὸς δύνασθαι πονεῖν, πῶς ἠσκημένου δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

mere, magnam facilitatem affert. Itaque potius eſt in arripiendo itinere feſtinare, quàm in viâ.

6. Quum alius diceret, ſe longo itinere conficiendo defeſſum eſſe: num quid oneris geſtâſſet, interrogabat. Minimè, ait, præter veſtem. Num ſolus ibas, inquit, an & pediſequus te comitabatur? Comitabatur, inquit. Vacuus erat ille, an quid geſtabat? Geſtabat, inquit, tum ſtragula, tum alia vaſa. Et quo pacto is, ait, itinere perfunctus eſt? Melius me, inquit, utì mihi videtur. Quid ergo, inquit, ſi tibi geſtandum fuiſſet ipſius onus, quo te pacto nunc affectum putares? Malè profectò, inquit: imo ne geſtare quidem id potuiſſem. At tanto minus laboris perferre te poſſe, quàm puer, quî tibi eſſe viri videtur exercitati?

---

1 Magnoperè vereor, ne poſt μᾶλλον interciderit δ', quæ conjunctio, quantum ſcio, ſemper in hujuſmodi correctione adjicitur. *Erneſt.*

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὁπότε δὲ τῶν ξυνιόντων ὅτι τὸ δεῖπνον οἱ μὲν μικρὸν ὄψον, οἱ δὲ πολὺ [1] φέροιεν, ἐκέλευσεν ὁ Σωκράτης τὸ παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι, ἢ διανέμειν ἑκάστῳ τὸ μέρος. οἱ οὖν τὸ πολὺ φέροντες ἠσχύνοντό τε μὴ κοινωνεῖν τῷ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου, καὶ τὸ μὴ ἀνιέναι τὸ ἑαυτῶν. ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινὸν, καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλῷ ὀψωνοῦντες.

β'. Καταμαθὼν δέ τινα τῶν ξυνδειπνούντων τῷ μὲ σίτου πεπαυμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἐσθίοντα, (λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἵῳ ἔργῳ ἕκαστον εἴη) ἔχοιμεν ἂν, ἔφη, ὦ

CAP. XIV.

De Obſoniis.

QUum autem aliquibus ad cœnam convenientibus, alii parum obſonii, multum alii afferrent, jubebat Socrates, ut puer parum illud vel in commune opponeret, vel partem aliquam in ſingulos diſtribueret. Eos itaque qui multum attulerant, non ejus participes fieri puderet, quod eſſet in commune propoſitum, ac non ſuum ibidem collocare. Itaque ſuum etiam in commune apponebant, & quia nihilo plus habebant quàm illi, qui parum afferebant, à magno in emendis obſoniis ſumptu deſiſtebant.

2. Idem quum animadverteret quendam ex iis qui unà cœnabant, à pane quidem deſiiſſe, ſed obſonio adhuc mero veſci (habito ſermone de nominibus, quam ob rem ſingula eſſent indita) Poſſumuſne dicere, ait, O

---

1 Mos erat apud Græcos ut ſuum quiſque victum ſecum ad cœnas has collatitias afferret.

ἄνδρες, εἰπεῖν ὀπὶ ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ὀπὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν πάρῃ· ἀλλ' οἶμαι, οὔπω ὀπί γε τούτῳ ὀψοφάγοι καλοῦνται. ὃ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων.

γ'. Τί γάρ; ἔφη, ἐάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτοῦ ἐσθίῃ, μὴ [1] ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος

viri, quam ob cauſam aliquis obſophagus appelletur? Edunt enim omnes cum pane obſonium, quum adeſt: at opinor, non ob eam cauſam obſophagi ita vocentur. Minimè ſcilicet, ait quidam ex iis qui aderant.

3. Quid? inquit, ſiquis abſque pane comedat obſonium, non condimenti, ſed voluptatis causâ, utrum obſo-

---

1 Miror doctos viros vocem ἀσκήσεως ſuſpectam habuiſſe. Non ſemel mentio fit in his libris σωμασκούντων, σωμασκίας, & ἀσκήσεως. Eſt autem h. l. ἄσκησις vita athletarum, & leges, quibus, qui ei ſe dederunt, adſtricti ſunt. Hoc ſenſu eſt in illo *Galeni* in Protrept. ad Artes init. Διὰ τοῦτο ἂν ἔγωγε φαίην ἄσκησιν, οὐχ ὑγιείας, ἀλλὰ νόσου εἶναι ἐπιτήδευμα: rationem in antecedentibus affert, quia ſcilicet σωμασκοῦντες tenebantur ἀναγκοφαγεῖν h. e. è certâ quâdam lege cibos capere, quâ lege plurimum carnis comedendum iis erat, ut ſcilicet pingueſcerent & robuſtiores fierent. Unde *athleticus victus*, & *athleticè vivere* etiam proverbio dicitur. vide *Budæum* ad Pandectas p. m. 134. Sed imprimis *Mercurialem* de Art. Gymn. lib. 1. c. ult. & *Faber*. Agoniſtic. l. 3. c. 1, & 2. Senſus igitur hic eſt: *Si quis obſonium edit ſine pane, non quod athleta eſt, & ex athleticæ vitæ conſuetudine & lege id facit, ſed voluptatis causâ, poteritne is* ὀψοφάγος *dici?* Hactenus *Erneſtus:* qui hunc locum rectè intellexiſſe videtur. Lucem verò quamplurimam dabit locus apud *Galenum* ad *Hippocr*. lib. de *Acutorum Victu*, ubi de vitandâ ciborum varietate, ut concoctioni maximè noxiâ, agens, addit φυλάττονται δὲ αὐτὸ μάλιστα καὶ οἱ γυμναστικοὶ, καὶ οἱ γε νομίμως ἀθλοῦντες, ἐπὶ μὲν τοῦ ἀρίστου τὸν ἄρτον μόνον ἐσθίουσι, ἐπὶ δὲ τοῦ δείπνου τὸ κρέας. Hunc locum debeo illuſtriſſ. *Spanhemio*, qui quamplurima egregia de *Athletis*, & *Athleticâ* habet in notis ad *Julian*. p. 105. In voce tamen ἀσκήσεως latere mendum exiſtimo, licet ſenſus ſit clarus. Pro ἀσκήσεως ergo legi mallem ἀθλήσεως: nec dubito quin ita *Xenophon* ſcripſerit.

εἶναι δοκῇ, ἢ ὄ; [1] χολῇ γ' ἂν, ἔφη, ἄλλός τις ὀψοφάγος εἶη. καί τις ἄλλος τῶν παρόντων, ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεδείου; ἐμοὶ μέν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι· καὶ ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχωνται πολυκαρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὔχοιτο.

δ'. Ταῦτα δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς αὐτὸν εἰρῆσθαι τὰ λεχθέντα, τὸ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτου δὲ προσέλαβεν. καὶ ὁ Σωκράτης καταμαθὼν, προσδατηρεῖτ', ἔφη, τοῦτον οἱ πλησίον, ὁπότερα τῷ σίτῳ ὄψῳ, ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

ε'. Ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ὀπὶ τῷ ἑνὶ ψωμῷ πλειόνων ὄψων γευόμενον· ἆρα γένοιτ' ἂν, ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιΐα, ἡ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη, ἢ ἣν ὀψο-

nii helluo esse videtur, an non? Vix alius, ait, obsonii helluo sit. Tum alius quidam illorum qui aderant, At verò qui cum exiguo pane, inquit, multum obsonii comedit? Is etiam mihi, ait Socrates, merito dici obsophagus videtur: quumque cæteri homines à Diis fructuum poscent copiam, par fuerit illum obsonii copiam poscere.

4. His à Socrate prolatis, existimans is adolescens in se illa esse dicta, obsonio quidem vesci non desinebat, sed panem adhibebat. Quod Socrates ut animadverteret, Observate hunc, inquit, qui propius estis, num pane pro obsonio, an obsonio pro pane utatur.

5. Quum itidem aliquando vidisset alium ex convivis, ad unum panis frustum obsonia plura degustantem: Num fuerit, ait, sumptuosior obsonii confectio ea, quæ magis

---

1 Οὐδ' ὅλως, οὐδαμῶς, βαδίως. *Suidas.* v. *Perizon.* ad *Ælian.* IX. 24. *Ernest.*

ποιεῖται ὁ ἅμα πολλὰ ἐσθίων, καὶ ἅμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων; πλείω μέν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων, πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύσιν, ὡς οὐχ ἁρμόττοντα, ὁ συμμιγνύων (εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν) ἁμαρτάνει τε, καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν.

ϛ'. Καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι, παρασκευάσασθαι μὲν ὀψοποιοὺς τοὺς ἀρίστους ὑπισχνουμένους, αὐτὸν δὲ μηδ' ἀντιποιούμενον τῆς τέχνης ταύτης, τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιούμενα μεταπέμπειν; καὶ ἄλλο δέ τι συμβαίνει τῷ ἅμα πολλὰ ἐσθίειν ἐθισθέντι, ἢ μή. μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μειονεκτεῖν ἄν τι δοκοίη, πολλῶν τὸ σύνηθες· ὁ δὲ συνεθισθεὶς τὸν ἕνα ψωμὸν ἑνὶ ὄψῳ συμπέμπειν, ὅτε μὴ παρείη πολλά, δυναίτ' ἂν ἀλύπως τῷ ἑνὶ χρῆσθαι.

obsonia corrumpit, an quam instituit is, qui multa simul comedit, ac varia simul condimenta in os ingerit? Qui certe plura commiscet, quàm instructores obsoniorum, sumptuosiora facit: qui verò commiscet ea, quæ illi tanquam non congruentia minimè commiscent, (siquidem illi recte faciunt) peccat, & artem ipsorum evertit.

6. Atqui quo pacto non ridiculum fuerit, aliquem sibi structores obsoniorum comparare peritissimos, atque ipsum interim, artis ejus cognitionem sibi non vendicantem, ab illis confecta immutare? Quinetiam aliud quiddam accidit ei, qui multa simul vorare consuevit, quàm qui non. Nam ubi parum adest, minus habere se putat, quippe qui consueta desiderat: at qui se consuefecit unum panis fructum uni obsonio præmittere, is, quum multa non adsunt, sine molestiâ potest uno illo uti.

ζ'. Ελεγε δὲ καὶ ὡς τὸ [εὐωχεῖσθαι] ἐν τῇ Αθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο· τὸ δὲ [εὖ] προσκεῖσθαι, ἔφη, ὅπως τοῦ ταῦτα ἐσθίειν, ἅπερ μήτε τῇ ψυχῇ μήτε τὸ σῶμα λυποίη, μήτε δυσεύρετα εἴη. ὥστε καὶ τὸ [εὐωχεῖσθαι] τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνετίθει.

7. Aiebat etiam, verbum [εὐωχεῖσθαι] Athenienſium linguâ edendi ſignificationem habere: additum verò eſſe vocabulum [εὖ] dicebat, ut ea comedantur, quæcunque nec animum nec corpus lædant, nec inventu difficilia ſint. Itaque verbum hoc [εὐωχεῖσθαι] victu decenter utentibus tribuebat.

---

1 Vide 2 *Petr.* c. 2. v. 13. σπῖλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι ὑμῖν. Unde apparet in verbo εὐωχεῖσθαι lapſam conſuetudinem adeo receſſiſſe ab illâ origine, quam hîc *Socrates* tradit, ut quod propriè convenit in eos, qui benè & frugaliter veſcuntur, id ad epulones voluptarios traduxerit. *Raphel. Annot. Philolog.* p. 345.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Οὗτω δὲ ὁ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα πρόπον ὠφέλιμος, ὥστε τῷ σκοπουμένῳ τοῦτο, καὶ εἰ μετρίως αἰσθανομένῳ, φανερὸν εἶναι, διότι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτους συνεῖναι, καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὁπουοῦν, καὶ ἐν ὁτῳοῦν πράγματι· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεμνῆσθαι μὴ πρόντος, οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθό-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Homines bonæ indolis & divites non minùs institutione egere, quàm reliquos.

TAM verò Socrates utilis erat in negotio quovis, atque omni modo, ut cuivis hoc consideranti, etiamsi vel parum intelligat, perspicuum sit; ob quid nihil erat utilius, quàm Socrate familiariter uti, & cum eo ubivis locorum, & quâvis de re versari. Nam ejus etiam absentis recordari, non parum proderat illis,

τας τε αὐτῷ συνεῖναι, καὶ ἀποδεχομένους ἐκεῖνον. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἧττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι.

β'. Πολλάκις γὰρ ἔφη μὲν ἄν τινος ἐρᾶν, φανερὸς δ' ἦν ὢν τῶν τὰ σώματα τοῦ ὥρου, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυχὰς τοῦ ἀρετῇ εὖ πεφυκότων ἐφιέμενος. ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύ τε μανθάνειν, οἷς προσέχοιεν, καὶ μνημονεύειν, ἃ ἂν μάθοιεν, καὶ ὀπτυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν, καὶ πόλιν, καὶ τὸ ὅλον, ἀνθρώποις τε καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ χρῆσθαι. τοὺς γὰρ τοιούτους ἡγεῖτο παιδευθέντας, οὐκ ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δυνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν.

γ'. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ὅτι πάντας ἦει, ἀλλὰ τοὺς μὲ οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονοῦντας,

qui cum eo ſolebant eſſe, & qui probabant eum. Quippe non minus joco quàm ſerio loquens, familiaribus ſuis proderat.

2. Sæpe enim amare ſe aliquem aiebat, ſed oſtendebat ſe non illos quorum corpora ad pulchritudinem, ſed quorum animi ad virtutem à naturâ comparati eſſent, expetere. Indicia verò bonæ indolis colligebat ex eo, ſi celeriter diſcerent illa, quibus animum adjicerent; quæque didiciſſent, memoriâ tenerent; omneſque artes expeterent, per quas liceret & domum præclarè gubernare, & civitatem; ac ad ſummam, tum hominibus tum rebus humanis rectè uti. Nam ſi tales inſtituerentur, exiſtimabat non ipſos modò beatos eſſe, ſuaſque domos rectè gubernare; ſed eoſdem poſſe tum cæteros etiam homines tum civitates beare.

3. Non eodem verò modo ad omnes accedebat, ſed eos qui naturâ ſe bonos eſſe arbitrarentur, doctrinam autem

ἐδίδασκεν, ὅτι αἱ ἄριστα δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται· ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων τὰς εὐφυεστάτας, θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδρὰς ὄντας, εἰ μὲν ἐκ νέων δαμασθείεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀρίστας γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιντο, δυσκαθεκτοτάτας καὶ φαυλοτάτας· καὶ τῶν κυνῶν τὰς εὐφυεστάτας, φιλοπόνων τε οὐσῶν, καὶ ἐπιθετικῶν τοῖς θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας, ἀρίστας γίγνεσθαι πρὸς τὰς θήρας, καὶ χρησιμωτάτας· [1] ἀναγώγους δὲ γιγνομένας, ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσπειθεστάτας [2].

δ'. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς εὐφυεστάτας, ἐρρωμενεστάτας τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας, καὶ ἐξεργαστικωτάτας, ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας, ἃ δεῖ πρᾶττειν, ἀρίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι, (πλεῖστα γὰρ

contemnerent, docebat, illas naturas, quæ viderentur esse præstantissimæ, imprimis institutione indigere: quum quidem ostenderet, equos generosissimos, qui & animosi & acres sunt, si à parvulis domentur, utilissimos ac præstantissimos fieri; sin indomiti sint, effrænatissimos ac praviſſimos: & canes à naturâ optimas, quæ laboriosæ sint & feras aggrediantur, si rectè educentur, optimas fieri, ac ad venationes aptissimas; si minus educentur, ineptas reddi, ac furiosas & contumaciſſimas.

4. Itidem homines optimæ indolis, qui & animis essent firmissimis, & in efficiendis iis quæ molirentur efficaciſſimi, si quidem instituti essent, & quæ agenda sint, didicissent, præstantissimos atque utilissimos fieri; (quòd

---

1 De voce ἀνάγωγος vide *Ernesti* notam ad lib. 3. c. 3. sect. 4.

2 In venatu & rapinâ fœminæ canes præferuntur. vid. not. lib. 3. c. 11. sect. 8.

καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι·) ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς ὄντας, κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι. κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπιστάμενοις, ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας, δυσκαθέκτους τε καὶ δυσαποτρέπτους εἶναι· διὸ πλεῖστα καὶ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι.

ε'. Τοὺς δὲ ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονοῦντας, καὶ νομίζοντας ὀδὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ἐξαρκέσειν δὲ σφίσι τὸν πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὸ ἀφαπράττεσθαί τε ὅ, τι ἂν βούλωνται, καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένου, λέγων, ὅτι μωρὸς μὲν εἴη, εἴ τις οἴεται, μὴ μαθὼν, τά τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων ἀφαγνώσεσθαι· μωρὸς δ', εἴ τις μὴ ἀφαγιγνώσκων μὲν ταῦτα, ἀφ' ὧν δὲ τὸν πλοῦτον ὅ, τι ἂν βούληται ποιεῖσθαι, οἴεται δυνήσεσθαι καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν· ἠλίθιον δ', εἴ τις μὴ

& plurima & maxima bona conficerent:) at ſi tum inſtitutionis tum doctrinæ expertes eſſent, fieri peſſimos ac nocentiſſimos. Nam quum dijudicare minimè nôrint, quæ ſint facienda, prava ſæpe moliuntur; quumque magnifici ac acres ſint, difficulter contineri ac abduci poſſunt: quo fiat, ut plurima maximaque mala committant.

5. Quod ſi qui ob divitias magnos animos gererent, ac ſe nihil inſtitutionis egere ducerent, quippe qui opes ſibi ſuffecturas putarent ad perficiendum quæ vellent, & ad conſequendum honores ab hominibus, eos ſanam ad mentem revocabat, dicendo, ſtultum eſſe, ſiquis exiſtimet poſſe ſe abſque doctrinâ tum utiles tum noxias res diſcernere: itemque ſtultum eſſe, qui diſcrimen horum ignorans, ac propter opes quicquid velit ſibi comparans, poſſe ſe putet agere, quæ conducant: ſtolidum item, qui quum

δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν, [1] εὖτε πράττειν οἴεται, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι· ἠλίθιος δὲ, καὶ εἴτις οἴεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ὑπισάμενος, δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, [2] ἢ μηδὲν ἀγαθὸς ὢν, δοκεῖν εὐδοκιμήσειν.

ΚΕΦ. β'.

Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι, καὶ μέγα φρονοῦσιν ὑπὲρ σοφίας, ὡς προσφέρετο, νυνὶ διηγήσομαι. καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν

nequeat agere quæ conducant, benè ſe agere putet, ac res ad vitam vel rectè ſibi vel idoneè comparatas eſſe: ſtolidum denique, qui quum nihil ſciat, putet propter divitias ſe aliquo modo bonum poſſe videri; vel quum nullo modo ſit bonus, videri in exiſtimatione futurum.

CAP. II.

Euthydemum, qui nullo magiſtro uti volebat, ad ſanitatem revocat.

QUod ſiqui exiſtimarent ſe optimè inſtitutos eſſe, ac ob doctrinam elatis eſſent animis, erga eos quomodo ſe gereret, jam commemorabo. Nam quum pulchrum illum Euthydemum intellexiſſet multa poëtarum & ſo-

---

1 Vulgo οὔπε.

2 Locum hunc variè tentarunt docti viri. *Leunclavius* ſic ſuſpicabatur: ἢ μ. α. εἶναι δοκῶν, εὐδοκιμήσειν. *Stephanus* autem unum δοκεῖν mutat in δοκεῖ. *Erneſt.*

εὐδοκιμοτάτων, καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ὅτι σοφίᾳ, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα, πάντων διοίσειν τῷ δυνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν αἰσθόμενον αὐτὸν [1] διὰ νεότητα οὔπω εἰς τὴν ἀγορὰν [2] εἰσιόντα, εἴ δέ τι βούλοιτο διαπράξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡνιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἵνα τῶν μθ' αὑτοῦ τινας ἔχων.

β'. Καὶ πρῶτον μὲν σωθόμενόν τινος, πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν, ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε πρὸς ἐκεῖνον ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε ἀνδρὸς δεηθείη· ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον, εἰπόντος ἔφη εἰ τὸ οἴεσθαι, τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίγνεσθαι [3] ἀνευδαίμοσι ἄνευ διδασκάλων

phistarum clarissimorum scripta collegisse, & ob ea jam arbitrari, se sapientiâ suos coætaneos vincere, ac magnâ esse in spe, futurum, ut omnes & dicendo & agendo excelleret; primùm animadvertens eum propter adolescentiam necdum in forum ingredi, ac siquid efficere vellet, sedere apud officinam frænariam prope forum, ad eandem & ipse ibat cum quibusdam familiaribus suis.

2. Ac primò quidem quodam interrogante, utrum Themistocles ex consuetudine cum aliquo sapienti viro, an verò naturâ tantum civibus suis præstitisset, ut oculos in eum civitas conjiceret, si quando egregio viro opus esset: Socrates qui movere vellet Euthydemum, stultum esse dixit existimare, exigui quidem momenti artes absque ma-

1 Scil. nondum annos 30 natus.

2 Sic Latini: *forum attingere, in forum venire:* quod fit acceptâ virili togâ, ut è *Cicerone* constat. *Erneſt.*

3 Sic *Steph.* & *Wells* ex emendatione *Leunclavii* certissimâ. *Erneſt.*

ἰχθυῶν, τὸ δὲ προεστάναι πόλεως (πάντων ἔργων μέγιστον ὂν) ἀπὸ ταυτομάτου προσγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

γ'. Πάλιν δέ ποτε πρόσω τοῦ Εὐθυδήμου, ὁρῶν αὐτὸν ἀποχωροῦντα τῆς συνουσίας, καὶ φυλαττόμενον, μὴ δόξῃ τὸν Σωκράτην θαυμάζειν ὅτι σοφία· Ὅτι μέν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Εὐθύδημος ἔτι ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος, τῆς πόλεως λόγου τινὸς προτιθείσης, οὐκ ἀφέξεται τοῦ συμβουλεύειν, εὔδηλόν ἐστιν ἐξ ὧν ἐπιτηδεύει. δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγορικῶν προσκευάσασθαι, φυλαττόμενος μὴ δόξῃ μανθάνειν τι προσόν. δῆλον γάρ, ὅτι λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προοιμιάσεται·

δ'. Παρ' οὐδενὸς μέν ποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων τινὰς εἶναι λέγειν τε καὶ πράττειν ἱκανούς, ἐζήτησα τούτοις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπεμελήθην τοῦ διδάσκαλόν

gistris idoneis percipi à studiosis haud posse; civitati verò præesse (opus omnium maximum) posse homines ex se satis nôsse.

3. Rursus quum adesset aliquando Euthydemus, quia videbat eum à consessu recedere, caventem scilicet, ne Socratem admirari ob sapientiam videretur: Euthydemum hunc, inquit, O viri, posteaquam adoleverit, civitate de re quâpiam consultationem proponente, minimè à consilio dando sibi temperaturum, satis ex ipsius studiis manifestum est. Et videtur mihi præclarum jam orationum ad populum habendarum exordium parâsse, qui caveat scilicet, ne videatur abs quoquam aliquid discere. Nimirum ubi dicendi volet initium facere, ita exordietur:

4. Equidem, O viri Athenienses, à nullo unquam quidquam didici; & quum audirem esse quosdam dicendi agendique peritos, non tamen ut eos convenirem, operam dedi; neque curam adhibui, ut hominem aliquem do-

πνά μοι γενέσθ τῶν ὑπιξαμθύων· ἀλλὰ χ τανδμτία, ἀμα-
τετέλεκα γὰρ φόύγων ὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι πωθέ τιν@,
ἀλλὰ χ τὸ δόξαι. ὅμως δὲ ὅ, τι ἂν ἀπ' αὐτομάτυ ὑπίη μοι,
συμβυλθύσω ὑμῖν.

ε'. Αρμόσειε δ' ἂν οὕτω πεθοιμάζεθαι χὰ τοῖς βυλο-
μθύοις πωθὲ τ πόλεως ἰατεικὸν [1] ἔργον λαβεῖν. ὑπιτήδειόν
γ' ἂν αὐτοῖς εἴη, τῦ λόγυ ἄρχεθαι ἐντεῦθεν· Παρ' ὐδενὸς
μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, τὴν ἰατεικὴν τέχνην ἐμα-
θον, οὐδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἐμαυτῷ γενέθαι τῶν ἰατρῶν
ὐδένα. ἀματετέλεκα γὰρ φυλατόμν@ ὐ μόνον τὸ μα-
θεῖν τι πωθὲ τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ χὰ τὸ δόξαι μεμαθηκέναι
τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἰατεικὸν ἔργον δότε.
πειρήσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυνεύων μανθάνειν.

dum mihi magiſtrum adjungerem: ſed è contrario, ſemper fugi, non ſolùm ne quid ab aliquo diſcerem, verùm etiam ne diſcere viderer. Nihilominus id conſilii vobis dabo, quodcunque fortuitò mihi ad animum acciderit.

5. Eodem uti exordio conveniret, etiam iis qui medendi munus à republicâ impetrare cuperent. Nam illis ex uſu fuerit, hinc orationem ordiri: Equidem à nemine, viri Athenienſes, medendi artem unquam didici, neque quenquam medicorum quæſivi, quo magiſtro uterer. Semper enim cavi non ſolùm ne à medicis aliquid diſcerem, ſed etiam ne viderer artem hanc didiciſſe. Nihilominus velim medendi munus mihi mandetis. Nam enitar quidem, in vobis periculum faciendo, eam diſcere.

---

1 Ἔργον eſt *munus* ſeu *officium*, & hoc in ſenſu uſurpari videtur à *D. Paulo* in epiſt. 1. ad *Tim.* c. 3. v. 1. Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ.

ς'. Πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλασαν ὅτι τῷ προοιμίῳ. ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος ἤδη μὲν, οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι, προσέχων, ἔτι δὲ φυλαττόμενος αὐτός τι φθέγγεσθαι, καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ σωφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι· τότε ὁ Σωκράτης, βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου, θαυμαστόν γε, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι κιθαρίζειν, ἢ αὐλεῖν, ἢ ἱππεύειν, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων ἱκανοὶ γενέσθαι, μὴ πειρῶνται ὡς [1] συνεχέστατα ποιεῖν ὅ, τι ἂν βούλωνται δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι), [2] πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπομένοντες, ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖν,

6. Ad hoc exordium arriſum eſt ab omnibus qui aderant. Ubi autem appareret Euthydemus, iis quæ à Socrate dicerentur jam animum attendere, verum adhuc cavere, ne quid ipſe proloqueretur, arbitrarique ſe per ſilentium modeſtiæ laudem conſecuturum: tum Socrates, qui vellet eum ab hoc inſtituto avocare, Mirum eſt, ait, quamobrem illi, qui citharâ canere vel tibiâ cupiunt, vel equitandi artem diſcere, vel ad aliud ejuſmodi quidpiam idonei fieri, non conentur hoc ſanè quàm continuò agere, in quo valere volunt, neque marte ſuo, ſed apud eos qui præſtare cæteris videntur, omnia tum agant tum ſuſtineant, ne quid abſque illorum judicio faciant, quaſi aliâ

---

1 *Leunclavius* malebat ἀμελέστατα. Sed non videtur ea vox verbo πειρῶνται apta eſſe. ὡς συνεχέστατα videtur reſpondere τῷ ἐξαίφνης, & καθ' ἑαυτὸς, τῷ αὐτόματοι. *Erneſt. H. Stephani* notam hîc ſubjicere libet, qui ait — "Propemodum perſuaſum habeo particulam μὴ ſede ſuâ "eſſe motam: *Xenoph.* enim ſcripſiſſe, πειρῶνται ὡς συνεχ. (illa non "præfixa) deinde, καὶ μὴ μόνον καθ' ἑαυτούς.

2 Huc illi non inelegantes verſus, qui ſunt in omnium ore, perbellè referri poſſunt:

Qui cupit optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, ſudavit, & alſit.

Æmil. Port.

ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι· τῶν δὲ βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ, νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἐξαίφνης δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν ἔσεσθαι.

ζ. Καίτοι γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ περ πλειόνων δεῖ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ ἐπιμελείας δέονται πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφιέμενοι, ἢ οἱ ἐκείνων.

η. Καλαφὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθυδήμου τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης. ὡς δ' ᾔσθετο αὐτὸν ἑτοιμότερον ὑπομένοντα, ὅτε διαλέγοιτο, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα, μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἱματιοπωλεῖον. παρακαθεζομένου δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι (ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω) πολλὰ γράμματα συνῆξας τῶν λεγομένων σοφῶν ἀν-

ratione præclari evadere non poſſint: quum nonnulli, qui facultatem dicendi, gerendique publicas res, adipiſci volunt, exiſtimant ſe abſque præparatione ac ſtudio, per ſe ac ſubitò idoneos ad ea præſtanda futuros.

7. Atqui tanto hæc illis effectu difficiliora ſunt, quanto in his plures operam ponunt, ac pauciores quid conficiunt. De quo patet, ab eis & ſtudium majus requiri & vehementius, qui hæc concupiſcunt, quàm qui illa.

8. Hujuſmodi quædam Euthydemo audiente Socrates initio proferebat. Quum autem animadverteret ipſum jam promptius ejus diſputationes tolerare, atque alacrius eos audire, ſolus ad officinam habenarum opificis acceſſit. quumque conſediſſet propter ipſum Euthydemus, Dic mihi, inquit, mi Euthydeme, an reverà (quemadmodum audio) multa eorum ſcripta collegiſti, qui viri ſapientes

ἀρῶν γεγονέναι; νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἔτι γε σιωπάω, ἕως ἂν κλήσωμαι, ὡς ἂν δυώμαι, πλεῖστα.

θ'. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἄγαμαί σου, διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσίου θησαυροὺς κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ σοφίας. δῆλον γὰρ, ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς κεκλημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα, νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μελετᾶν τὴν σοφίαν.

ι'. Ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἡσθέντα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ· τί δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος, σκοπῶν ὅ, τι ἀποκρίναιτο· πάλιν ὁ Σωκράτης, ἆρα μὴ ἰατρός; ἔφη, πολλὰ γὰρ καὶ ἰατρῶν ὄντι συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος, μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλῃ γενέσθαι; γνώ-

fuiſſe dicuntur? Eſt ita profectò, mi Socrates, inquit, atque etiam modò colligo, donec comparavero mihi quàm fieri poterit plurima.

9. Miror te profectò, inquit Socrates, quòd nec auri nec argenti theſauros tibi comparare malueris, quàm ſapientiæ. Patet enim, quòd exiſtimes argentum & aurum homines nihilo meliores efficere; ſed ſapientum dicta virtute illos ditare, qui ea acquiſiverint. Hæc quum audiret Euthydemus, gaudebat, ut qui exiſtimaret videri Socrati, ſapientiam rectè inquirere.

10. At ille animadvertens hominem eâ laudatione delectatum: In quo verò, mi Euthydeme, inquit, peritus evadere deſiderans, hæc ſcripta colligis? quumque taceret Euthydemus, ſecum quid reſponderet diſpiciens: rurſum Socrates, num ut medicus fias? inquit, nam multa etiam medicorum ſcripta ſunt. Minimè equidem, inquit Euthydemus. At architectus fieri cogitas? Nam

μονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δή. ὔκουν ἔγωγ', ἔφη. ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ὀπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθός, ὥσπερ ὁ [1] Θεόδωρος; οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη. ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλῃ γενέσθαι; (ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἠρνεῖτο·) ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὁμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτῆσθαι. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γάρ τοι [2] ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἠλιθίους ὄντας.

ια'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ὦ δῆτα, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται,

id quoque magno judicio hominem requirit. Non ego, inquit. At geometra bonus fieri cupis, ut Theodorus? Ne geometra quidem. At aſtrologus fieri vis? (Quum hoc quoque negâſſet:) num carminum recitator? ait: nam te Homeri verſus omnes habere dicunt. Minimè profectò, inquit: nam recitatores verſuum ſcio accuratè quidem tenere verſus, verùm ipſos planè eſſe ſtolidos.

11. Et Socrates: Num fortaſſis illam expetis virtutem, ait, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium

---

1 *Cyrenæus*, qui *Socratis* tempore vixit, & ejus præceptor fuit, ut eſt apud *Maximum Tyr.* diſſert. 22. *Proclus* ad *Euclid.* lib 2. p. 19. Μετὰ δὲ τοῦτον (Πυθαγόραν) Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος πολλῶν ἐφήψατο τῇ γεωμετρίαν, καὶ Οἰνοπίδης ὁ Χῖος — καὶ Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος, ὀλίγῳ νεώτερος ὢν τοῦ Ἀναξαγόρου, ὧν καὶ ὁ Πλάτων ἐν τοῖς ἀντεραστοῖς ἐμνημόνευσεν, ὡς ἐπὶ τοῖς μαθήμασι δόξαν λαβόντων. vid. *Fabric.* Bibl. Gr. III. 14, 17 & 18. *Erneſt.*

2 Huic *Euthydemi* judicio valdè conſentanea ſunt, quæ *Plato* ſub perſonâ *Socratis* in *Jone* diſputat, in quo dialogo *Socrates* inducitur *Jonem* rhapſodum lepidè exagitans, & cum eo totum rhapſodorum genus, qui æquè, ac ibi *Jon*, jactabant, ſe non ſolum carmina *Homericis* verſibus de quâcunque re facere poſſe, ſed *Homerum* etiam melius ipſis Grammaticis interpretari. v. *Plat.* l. c. init. de rhapſodis. v. *Kuſteri* Hiſt. Cr. *Hom.* p. 84. ſq. *Erneſt.*

καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. νὴ Δία, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖται βασιλική. ἆρα, ἔφη, κατανενόηκας, εἰ οἷόν τ' ἐστὶ, μὴ ὄντα δίκαιον, ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; καὶ μάλα, ἔφη· καὶ οὐκ οἷόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι.

ιβ'. Τί οὖν, ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο κατείργασαι; οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἧττον φανῆναι δίκαιος. ἆρ' οὖν, ἔφη, τὰ δικαίων ἐστὶν ἔργα, ὥσπερ τὰ τεκτόνων; ἔστι μέντοι, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ὑποδεῖξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ ἑαυτῶν ἔχοιεν ἂν [1] διεξηγήσασθαι; μὴ θῦν,

& administrationis domesticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus tum sibimetipsis? Heic Euthydemus, Vehementer, inquit, hâc virtute mihi, mi Socrates, opus est. Profectò, ait Socrates, virtutem pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum ipsa est, ac *regia* vocatur. Sed an considerâsti, ait, num is qui justus non est, fieri possit in rebus hujusmodi bonus? Maximè verò, inquit: nec enim fieri potest, ut aliquis absque justitiâ civis bonus existat.

12. Quid igitur, ait, tune hoc ut esses operatus fuisti? Arbitror equidem, mi Socrates, inquit, me nemine minus videri justum. Ergone justorum hominum opera quædam sunt, uti fabrorum? Sunt, inquit. Num igitur perinde ac fabri opera sua demonstrare possunt, sic & justi sua possunt exponere? Ergone, subjecit

1 *Stobæus* hîc habet ἐξηγήσασθαι.

ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἃ δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι; καὶ νὴ Δί' ἔγωγε τὰ τ' ἀδικίας· ἐπεὶ ἂν ὀλίγα ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν.

ιγ'. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν σὺ ταυθὶ μὲν Δ, ἐνθαυθὶ δὲ Α; εἶτα ὅ, τι μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τ' δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ Δ τιθῶμεν· ὅ, τι δ' ἂν τῆς ἀδικίας, πρὸς τὸ Α; εἴ τι σοι δοκεῖ, ἔφη, προσδεῖν τούτων, ποίει ταῦτα.

ιδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης γράψας, ὥσπερ εἶπεν· ἴχνη, ἔφη, ἔστιν ἃ ἀνθρώποις [1] τὸ ψεύδεσθαι; ἔστι μέντοι, ἔφη. πότερα οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; δῆλον, ἔφη, ὅτι πρὸς τ' ἀδικίαν. ἰσχυῶ, ἔφη, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν ἔστι; καὶ μάλα, ἔφη. τοῦτο οὖν ποτέρωσε θῶμεν; καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι, ἔφη, πρὸς τ' ἀδικίαν. τί

Euthydemus, opera juſtitiæ non poſſim exponere? quin & injuſtitiæ profectò: nam ejuſmodi non pauca quotidiè tum cernere tum audire eſt.

13. Vis igitur, ait Socrates, heic quidem D, iſtic verò A ſcribamus? ac deinde quodcunque nobis eſſe opus juſtitiæ videbitur, id ad D collocemus; quod autem injuſtitiæ, ad A? Facito verò hæc, ait, ſiquid horum requiri tibi videtur.

14. Et Socrates poſteaquam hæc ita, uti dixerat, ſcripſiſſet: Ergo, inquit, inter homines eſt mendacium? Eſt, inquit (*Euthydemus.*) Utrâ in parte hoc collocabimus? Planum, inquit, quod ad injuſtitiam. Num & fallere? Omninò, ait. Utrubi verò id collocabimus? Etiam hoc palam eſt, inquit, quod ad injuſtitiam. Quid

---

1 Malui articulum ſemel addere, quia ſic perpetuo eſt in dialogis *Socraticis*, & ipſa linguæ ratio poſtulat, (vid. v. c. 1. 4. 5. ſ.) quàm, quod *Stephano* placebat, ter delere. *Erneſt.*

δὲ τὸ κακουργεῖν; καὶ τοῦτο, ἔφη. [1] τὸ δ' ἀνδραποδίζεσθαι; καὶ τοῦτο. πρὸς [2] τὴν δικαιοσύνην οὐδὲν ἡμῖν τούτων χρήσεται, ὦ Εὐθύδημε; δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη.

ιε'. Τί δέ ἐάν τις στρατηγὸς αἱρεθείς, ἄδικόν τε καὶ ἐχθρὰν πόλιν ἀνδραποδίσηται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; ἢ δῆτα, ἔφη. δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; καὶ μάλα. τί δ' ἂν ἀπατᾷ πολεμίους αὐτοῖς; δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, ἢ δίκαια ποιήσει; καὶ μάλα, ἔφη· ἀλλ' ἐγώ σε τὸ πρῶτον ὑπελάμβανον περὶ τοὺς φίλους μόνον ταῦτ' ἐρωτᾶν. ὀρθῶς, ἔφη, ὅσα περὶ τὴν ἀδικίαν ἐθήκαμεν, πάντα καὶ πρὸς τὴν δικαιοσύνην θετέον ἂν εἴη; ἔοικεν, ἔφη.

ιϛ'. Βούλῃ οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες, διορισώμεθα πά-

damno afficere? Etiam hoc, inquit. Quid autem in ſervitutem redigere? Etiam hoc. Ad juſtitiam, mi Euthydeme, nihil horum collocabitur? Mirum ſanè id eſſet, ait.

15. Quid autem, ſi quis imperator lectus injuſtam & hoſtilem urbem in ſervitutem redigat, hunccine quidpiam in hoc injuſti perpetrare dicemus? Nequaquam, ait. At juſtè agere dicemus? Omninò. Quid ſi decipiat eos, dum bellum adverſus illos gerit? Hoc quoque juſtum eſt, inquit. At ſi furtim adimat, ac rapiat ipſorum res, non juſtè aget? Omninò, ait: at ego primum arbitrabar hæc te reſpectu amicorum ſolummodo interrogare. Quæcunque igitur, inquit, ad injuſtitiam retuleramus, ea ſunt omnia ad juſtitiam quoque referenda? Sic videtur, ait.

16. Vis igitur, ait, his ita poſitis, iterum definiamus,

---

1 *Leuncl.* & *Wells* ἢ δ' ἀνδρ. Τὸ eſt è *Steph. Caſel.* rel. neque abeſſe poteſt. Sed addidimus δέ. vid. IV. 3. 5. *Erneſt.*

2 Pro πρὸς iidem habent δέ. *Erneſt.*

λιν, πρὸς μὲν τὺς πολεμίυς δίκαιον εἶναι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τὺς φίλους ἄδικον· ἀλλὰ δεῖν πρός γε τύτυς ὡς ἁπλύστατον εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος.

17. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις [1] στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα, ψευσάμενος φήσῃ συμμάχυς πρόσεσθαι, καὶ τῷ ψεύδει τύτῳ παύσῃ [2] τὰς ἀθυμίας τῦ στρατεύματος, ποτέρωσι τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτῦ δεόμενον φαρμακείας, καὶ μὴ πιόμενον φάρμακον, ἐξαπατήσας, ὡς σιτίον τὸ φάρμακον δῷ, καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος ὅπως ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπάτην ποῖ θετέον; δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτό. τί δὲ, ἄν τις, ὃν ἀθυμίᾳ

adverſus hoſtes quidem juſtum eſſe facere quædam hujuſmodi; ſed injuſtum, adverſus amicos: immò erga hos quam ſimpliciſſimos eſſe oportere? Omninò, inquit Euthydemus.

17. Quid igitur, inquit Socrates, ſiquis imperator dejectis animis eſſe copias ſuas videat, & conficto mendacio dicat adventare ſocios, atque hoc mendacio militibus animi dejectionem adimat; quânam ex parte fraudem hanc collocabimus? Videtur mihi ad juſtitiam, inquit. Siquis autem filium ſuum indigentem uſu pharmacorum, & pharmacum reſpuentem, ita deceperit, ut pharmacum ei det loco cibi; eoque uſus mendacio, valetudini eum reſtituat; hæc item fraus ubi erit collocanda? Videtur, inquit, ea quoque ad idem. Quid autem ſiquis, ubi de-

---

1 Vide *Xenoph.* Hiſt. Gr. lib. 1. c. 6. Unde diſcas quæ facta fuêre poſt *Callicratidæ* exitium à duce Lacedæmonio.

2 *Steph.* & *Leunclav.* in margine, τῆς ἀθυμίας τὰς στρατιώτας. Παύειν cum accuſativo rei non ſemel eſt apud *Homerum*, v. c. Iliad. α'. 282. ι'. 260. &c. Laudat etiam πανύω ἔπεσιν è *Demoſthene Stephanus* in Theſauro. *Erneſt.*

ὄντος φίλου, δείσας μὴ ἁρπάσηται ἑαυτὸν κλέψῃ ἢ ἁρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποτέρωσε θετέον; ἢ τοῦτο νὴ Δί', ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην.

ιη'. Λέγεις, ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἁπλοΐζεσθαι δεῖν. μὰ Δί' ἔγωγε, ἔφη· ἀλλὰ μεταθέμενα τὰ εἰρημένα, εἴπερ ἔξεστι. Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξεῖναι πολὺ μᾶλλον, ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέναι.

ιθ'. Τῶν δὲ δὴ τοὺς φίλους ἐξαπατώντων ὁπότ' βλάβῃ, (ἵνα μηδὲ τοῦτο παραλείπωμεν ἀσκεπτον) πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἑκὼν, ἢ ὁ ἄκων; Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔτι μὲν ἔγωγε πιστεύω, οἷς ἀποκείνομαι. καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην. ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι, ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἑκόντα ψευδόμενον τοῦ ἄκοντος.

jecto animo amicus eſt, metuens ne manus ille ſibi afferat, ſuffuretur aut eripiat gladium vel quid ejuſmodi; utro id quoque loco ponendum? Nimirum ad juſtitiam, inquit.

18. Dicis tu, inquit, non debere nos etiam erga amicos in omnibus noſmet ſimplices exhibere. Non profectò, inquit; immo quæ dixi, retracto, ſi quidem licet. Atqui, ſubjecit Socrates, multo magis hoc licere debet, quàm non recte aliquid conſtituere.

19. Cæterum ex iis qui amicos nocendi causâ decipiunt, (ut ne id quidem haud conſideratum relinquamus) uter injuſtior eſt, volens, an nolens? Ego verò, mi Socrates, non amplius eis fidem habeo, quæ reſpondeo. Nam quæ diximus antehac omnia nunc aliter ſe habere mihi videntur, quàm ego tum putarem. Sed tamen dictum à me eſto, qui volens fallat, illo injuſtiorem eſſe, qui nolens.

κ'. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶναι, ὥσπερ τῶν γραμμάτων; ἔμοιγε. πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ, ἢ ὃς ἂν ἄκων; ὃς ἂν ἑκών, ἔγωγε· δύναιτο γὰρ ἄν, ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. ὑκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων, γραμματικὸς ἂν εἴη· ὁ δὲ ἄκων, ἀγράμματος; πῶς γὰρ οὔ; τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἑκὼν ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν, ἢ ὁ ἄκων; δῆλον ὅτι ὁ ἑκών. ὑκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπισάμενον γράμματα τοῦ μὴ ἐπισαμένου φῆς εἶ); ναί. δικαιότερον δὲ τ' ἐπισάμενον τὰ δίκαια ἢ μὴ ἐπισαμένου; [1] φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα ὑκ οἶδ' ὅπως λέγειν.

κα'. Τί δὲ δή, ὃς ἂν βουλόμενος τἀληθῆ λέγειν, μηδέποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φέρων τ'

20. Num verò tibi esse doctrina quædam & scientia justi videtur, utì literarum? Mihi quidem. Utrum verò magis esse literatum judicas, eumne qui volens non recte scribat & legat, an qui nolens? Qui volens scilicet: nam poterit is ubi volet, etiam recte utrumque facere. Qui ergo volens non recte scribit, literatus erit; qui verò nolens, illiteratus? Cur non? Utrum verò is, qui volens mentitur ac decipit, justa novit, an qui nolens? Nimirum is, qui volens. Ergo literatiorem illum qui literas novit, eo putas esse, qui has ignorat? Ita. Et qui justa scit, eo justiorem qui nescit? Videor: quo autem pacto hæc ipsa dicere videor, ignoro.

21. Quid autem, siquis verum dicere velit, ac nunquam de iisdem eadem dicat, sed de eâdem viâ loquens,

---

1 Intell. φάναι. φαίνομαι φάναι est idem, quod φημι: atque id respondet interrogationi, φὴς εἶναι. Non erat ergo, quare *Stephanus* probaret lectionem *Stobæi*, φαίνεται. *Erneſt.*

αὐτὴν, τοτὲ μὲ πρὸς ἕω, τοτὲ δὲ πρὸς ἑσπέραν φέρῃ, καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτὸν, τοτὲ μὲν πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνηται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; [1] δειλὸς νὴ Δί' ἔγωγ', ὅτι, ἃ ᾠήθη εἰδέναι, οὐκ οἶδεν.

κϐ'. Οἶσθα δέ τινας ἀνδραποδώδεις καλουμένους; ἔγωγε. πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν; δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. ἆρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; ὑ δῆτα. ἀλλ' ἆρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; οὐδὲ διὰ ταύτην. ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεύειν; οὐδὲ δι' ἓν τούτων, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν γε τὰ τοιαῦτα ὑπιγαμβρεύων ἀνδραποδώδεις εἰσίν. ἆρ' οὖν τοῦτο τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδότων τὸ ὄνομα τοῦτ' ὄστιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. οὐκοῦν δεῖ

modo quidem hanc verſus orientem, modo verſus occidentem dicat eſſe; & rationes eaſdem reddens, modo plures, modo pauciores exhibeat; hic homo quid tibi videtur? Miſer profectò eſſe, quippe qui neſcit quæ ſcire ſe putabat.

22. An autem nôſti quoſdam, qui ſerviles homines appellantur? Equidem. Num ob ſcientiam, an propter inſcitiam? Haud dubiè propter inſcitiam. Ergone propter ignorationem artis ærariæ nomen hoc conſequuntur? Minimè. An ob fabricandi ignorationem? Ne hâc quidem de causâ. An ob ſutoriæ? ob nihil horum; immo verò contrarium. Nam illi ut plurimum ſerviles ſunt, qui hujuſmodi ſciant. Ergo nomen hoc iis competit, qui honeſta & bona & juſta ignorant? Mihi videtur, inquit. Extentis

---

1 *Stobæus*, δῆλος, probante *Beſſarione* & *Stephano*. Δῆλος cum ὅτι eſt paullo inſolentius; quanquam ſcio ita etiam alio loco eſſe apud *Xenophontem*. *Erneſt.*

παντὶ τρόπῳ διατεινάμενος φεύγειν, ὅπως μὴ ἀνδράποδα ὦμεν.

κγ'. Ἀλλὰ νὴ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πάνυ ὠμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν, δι' ἧς ἂν μάλιστα σιώμενον παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ καλοκἀγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἴει με ἀθύμως ἔχειν, ὁρῶντα ἐμαυτὸν διὰ μὲ τὰ προπεπονημένα [1] οὐδὲ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνασθαι δυνάμενον, ὑπὲρ ὧν μάλιστα χρὴ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν ἔχοντα, ἣν ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην;

κδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς Δελφοὺς ἦλθω πώποτε ἀφίκου; καὶ δὶς νὴ Δί', ἔφη. κατέμαθες οὖν τοῦ ἐν τῷ νεῷ που γεγραμμένον τὸ, [2] ΓΝΩΘΙ

itaque viribus omni modo fugere oportet, ne mancipia ſimus.

23. Per Deos immortales, inquit, mi Socrates, omninò me illi philoſophiæ ſtudere putabam, per quam maximè exiſtimabam in iis inſtitui, quæ homini virtutis ſtudioſo convenirent: nunc quàm mœſto me putas eſſe animo, quum videam me per ſtudia prius habita ne quidem de interrogatis reſpondere in iis poſſe, quæ maximè ſcienda ſunt; quumque via nulla reſtet, quâ pergens evadam melior?

24. Tum Socrates, Dic mihi, mi Euthydeme, ait, Delphoſne profectus aliquando es? Immo bis, inquit. An animadvertiſti ad templum alicubi ſcriptum eſſe, NOSCE

---

1 Conjiciebam aliquando, ἀδὲν τῶν ἐρωτωμένων, quod eſſet certe efficacius. ἀδὲ & ἀδὲν confundi ſupra monuimus. Idem de τὸ & τῶν conſtat. *Erneſt.*

2 *Diog. Laert.* lib. 1. affirmat illud, *Noſce Teipſum, Thaletis* eſſe *Mileſii* & à *Chilone* poſtea uſurpatum. *Præceptum illud* (inquit *Cicero* lib. 3. ad Q. fratrem, epiſt. 6.) *noli putare ad arrogantiam minuendam*

ΣΑΥΤΟΝ; ἔγωγε. πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ γράμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν, ὅστις εἶης; μὰ Δί' ὦ δῆτα, ἔφη· καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε ᾤμην εἰδέναι. σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλό τι εἰδείην, εἰ γε μηδ' ἐμαυτὸν ἐγίγνωσκον.

κε'. Πότερα δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτὸν, ὅστις τὄνομα τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις (ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι, οὐ πρότερον οἴονται γιγνώσκειν, ὃν ἂν βούλονται γνῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, πότερον εὐπειθής ἐστιν ἢ δυσπειθής, καὶ πότερον ἰσχυρός ἐστιν ἢ ἀσθενὴς, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδὺς, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρείαν ἐπιτήδειά τε καὶ ἀνεπιτήδεια ὅπως ἔχει· ὕτως) ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρείαν, ἔγνωκε τὴν αὑτοῦ δύναμιν;

TEIPSUM? Equidem. Utrum igitur id ita ſcriptum nihili feciſti, an advertiſti animum, ac temet conſiderare conatus es, qui ſis? Minimè profectò, inquit: nam prorſus id me putabam jam ſcire. Vix enim aliquid aliud ſcirem, ſi ne meipſum quidem nôſſem.

25. Utrum verò tibi videtur is ſemet nôſſe, qui nomen tantum ſuum novit, an qui (equos ementium more, non prius equum ſe nôſſe putantium, quem nôſſe volunt, quàm inſpexerint, utrum ſit tractabilis, necne; utrum robuſtus an debilis; utrum celer, an tardus; itemque in cæteris, quæ vel equo conveniunt vel non conveniunt, quomodo ſe habet: ita & ipſe) conſiderans ſemet, qualis ſit ad uſum humanum, vires ſuas novit?

ſolum eſſe dictum, verum etiam ut bona noſtra norimus. —— *Quod niſi divinum eſſet* (inquit) *non eſſet hoc acrioris ejuſdem animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit.* Tuſcul. 1. n. 52.

---- *E cælo deſcendit,* Γνῶθι σεαυτόν. *Juvenal.* Sat. XI. v. 27.

ὅπως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀγνοεῖν ἑαυτόν.

κϛ'. Ἐκεῖνο δὲ οὐ φανερὸν, ἔφη, ὅτι μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτὰς πλεῖστα ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεῦσθαι ἑαυτῶν, πλεῖστα κακά, οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτὰς, τά τε ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασι, καὶ διαγιγνώσκουσιν, ἅτε δύνανται, καὶ ἃ μή· καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται πράττοντες, ποιοῦνταί τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι, ἀναμάρτητοι γίγνονται, καὶ διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν, καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων χρείας τά τε ἀγαθὰ ποιοῦνται, καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται.

κζ'. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως, πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τἆλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως διάκεινται, καὶ ὅτε ὧν δέονται ἴσασιν, ὅτε

Sane mihi videtur is, ait, qui vires ſuas non noverit, ſeipſum non nôſſe.

26. An verò non perſpicuum eſt, inquit, ex eo quòd ſe noverint, maxima homines bona percipere; quòd autem à ſeipſis aberrent, mala plurima? Nam qui ſeipſos nôrunt, quæ ſibi commoda ſint, ſciunt; & quæ vel poſſint vel nequeant, dignoſcunt; & quum faciant quæ ſciunt; comparant ſibi ea quibus indigent, ac bene agunt: quumque ab illis abſtineant, quæ neſciunt, non delinquunt, & quo minus malè agant, vitant: ac proinde cæteros quoque mortales quum explorare poſſint, etiam ex aliorum uſu bona ſibi comparant, & à malis ſibi cavent.

27. Quotquot verò per ignorantiam errant de viribus ſuis, illi ad homines cæteros reſque humanas alias eodem modo, affecti ſunt; nec quibus opus ſibi ſit, nôrunt, nec

ὅ, τι πράτθουσιν, ὅτε οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες, τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι.

κη'. Καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὅ, τι ποιοῦσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράτθουσιν, εὐδοξοί τε καὶ τίμιοι γίγνονται, καὶ οἵτε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἵτε ἀποτυγχάνοντες τοῦ πράγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλεύεσθαι, καὶ προΐσασθαί τε ἑαυτοῦ [1] τούτους, καὶ, τὰς ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ πάντα ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν.

κθ'. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἃ ποιοῦσι, κακῶς δὲ αἱρούμενοι, καὶ οἷς ἂν ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες, οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνταί τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδο-

quid agunt, nec quibus utantur; ſed ab omnibus his aberrantes, ut bonis fruſtrantur, ſic in mala incidunt.

28. Præterea qui, quum ſciant, quid faciant, actionum ſuarum finem conſequuntur, illi celebres honoratique evadunt; quique ſimiles ſunt, lubenter illis utuntur; & qui fruſtrantur inſtituto ſuo, cupiunt hos ſibi conſiliis ſubvenire, ſibique præeſſe, ac ſpem ſuam in eis collocant, & propter hæc omnia maximè ipſos diligunt.

29. Qui verò neſciunt quæ agant, & eligunt malè, poſteaquam iis quæ moliti ſunt fruſtrantur, non eâ duntaxat ratione damno quodam ac pœnâ multantur, ſed etiam in-

---

1 Videtur deeſſe verbum ἐθέλωσι, vel aliquod hujuſmodi poſt τούτους. Nam ſi ἐπιθυμοῦσι cum utroque infinitivo jungere voluiſſet, potius in fine poſuiſſet, omiſsâ particulâ τι, nec repetito pronomine τούτους. hoc modo, οἵτε ἀποτ. τοῦ πρ. τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλ. καὶ προΐσασθαι ἑαυτῶν ἐπιθυμοῦσι, καὶ τὰς ἐλπ. Cæterùm retinendo lectionem noſtram, & ſubaudiendo verbum quale dixi, malim γε quàm τε poſt προΐσασθαι. *H. Steph.*

ξοῦσι διὰ ταῦτα, καὶ καταγέλαστοι γίγνονται, καὶ καταφρονούμενοι, καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τὰς πόλεων ὅτι ὅσαι ἐὰν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι.

λ'. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, ὡς πάνυ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, δεῖ πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γιγνώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ χρὴ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, τοῦτο σοῦ σε ἀποβλέπω εἴ μοι ἐθελήσαις ἂν ἐξηγήσασθαι.

λα'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σώκρατης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως που γιγνώσκεις. νὴ Δί', ἔφη· εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραποδων φαυλότερος ἂν εἴην. ἴθι δὲ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξήγησαι αὐτά. ἀλλ' οὐ χαλεπὸν, ἔφη. πρῶτον μὲν γὰρ [1] αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν ἀγα-

glorii & ridiculi fiunt; & ſpreti, dedecoreque notati vivunt. Vides etiam civitates, quotquot ignorantes vires ſuas, bellum adverſus potentiores ſuſcipiunt, partim prorſus everti, partim ex liberis in ſervitutem redigi.

30. Tum Euthydemus, velim ſcias, inquit, mi Socrates, hoc, ſeipſum noſcere, prorſus magni mihi faciendum videri: verùm unde cognoſcendi ſui ſit faciendum initium, ad te aſpicio ſi id mihi velis exponere.

31. Nôſti tu omninò, inquit Socrates, qualia ſint tum quæ bona tum quæ mala ſunt. Profectò, ait: vel ipſis enim mancipiis vilior eſſem, ſi hæc ignorarem. Age verò, inquit, mihi quoque illa exponito. Id quidem difficile non eſt, inquit *(Euthydemus.)* Primò, ipſum rectè valere,

1 Vulgo αὐτὸν, pro quo alii libri αὐτὸ, alii αὖ τὸ habent; unde *Stephanus* colligebat legendum, αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν: quod cum Cl. *Wells* recipiendum putavimus. *Erneſt.*

ἡδὺν εἶ) νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν, κακόν. ἔπειτα τὰ αἴτια ἑκατέρου αὐτῶν, καὶ ποτὰ, καὶ βρωτὰ, καὶ ἐπιτηδεύματα, τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα, ἀγαθά· τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν, κακά.

λϵ'. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τινος αἴτια γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη· ὅταν δὲ κακοῦ, κακά. πότε δ' ἄν, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἴτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν, ἀγαθοῦ; ὅταν νὴ Δί', ἔφη, στρατείας τε αἰσχρᾶς, καὶ ναυτιλίας βλαβερᾶς, καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μεταλαμβάνοντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, οὐ μᾶλλον ἀγαθά ἢ κακά ἐστιν. οὐδὲν μὰ Δία φαίνεται, κατά γε τοῦτον τὸν λόγον.

bonum esse arbitror; morbo autem laborare, malum. Deinde quæ horum utriusque causæ sunt, potus, cibi, studia, siqua rectam ad valetudinem conferunt, bona sunt: quæ verò ad ægrotationem, mala.

32. Ergo, inquit (*Socrates*,) tum rectè valere, tum ægrotare, quum quidem boni alicujus causa sunt, bona fuerint scilicet: quum verò mali, mala. At quando, ait (*Euthydemus*,) rectè quidem valere mali alicujus causa esse possit, ægrotare verò boni? Tum profectò, inquit, quum qui vel militiæ turpi, vel navigationi damnosæ, vel aliis pleriſque talibus ob robur interſunt, pereant; alii verò, qui propter imbecillitatem absunt, incolumes evadunt. Verè dicis: sed vides, inquit, etiam nonnullos ob robur utilibus interesse, quum alii propter imbecillitatem absint. Ergo hæc, ait, quum nunc prosint, nunc noceant, non magis bona quàm mala sunt. Non profectò appareret, ait, secundum hanc quidem rationem.

λγ'. Αλλ' ἥ γε τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα ἄμεινον πράττοι σοφὸς ὤν, ἢ ἀμαθής; τί δέ; τὸν Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς [1] ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν, ἀναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν, καὶ τῆς πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη, καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ υἱοῦ, τόν τε παῖδα ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους, πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; λέγεται νὴ Δί', ἔφη, ταῦτα. τὰ δὲ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθη; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν, ὡς [2] διὰ σοφίαν

33. Sed tamen ſapientia, mi Socrates, haud dubiè bonum eſt. Nam quale tandem negotium non melius efficiat ſapiens, quàm rudis? Quid verò? non audiſti, inquit (*Socrates*,) Dædalum à Minoë ob ſapientiam captum ſervitutem ſervire coactum fuiſſe, tum patriâ tum libertate orbatum; quumque aufugere cum filio conaretur, filium amiſiſſe, ac ne ipſum quidem ſalvum elabi potuiſſe; ſed ad barbaros delatum, rurſus ibidem ſerviiſſe? Dicuntur illa ſanè, inquit. At Palamedis calamitates non audiſti? Hunc enim prædicant omnes, ob ſapientiam

1 Vide *Ovidii* Metamorph. lib. 8. fab. 3.

2 *Palamedes* fuit heroum omnium ſagaciſſimus; ac ſecundum *Plinium* lib. 7. c. 56. ordinem exercitûs, ſigni dationem, teſſeras, vigilias invenit. Certum eſt literas ϑ, φ, χ, ab eo inventas fuiſſe. Sapientiam ejus præterea collige ex *Euripide* in *Palamede*. *Palamedis* autem elogia nemo latius perſequitur *Philoſtrato*; à quo dicitur φρονιμώτατος ἀνθρώπων, *hominum prudentiſſimus*; ab eodem etiam θεῖος, *divinus*, dicitur. Adeo ſubtili fuit ingenio, ut *Ulyſſem*, inſaniam ſimulantem, ne ad Bellum *Trojanum* proficiſceretur, detegere potuerit: quâ de causâ *Palamedes* φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπώλετο. Cujus etiam mentionem facit *Virgilius* Æn. lib. 2. 90.

——— *Invidiâ poſtquam pellacis Ulyſſei*
(Haud ignota loquor) ſuperis conceſſit ab oris.

φθονηθεὶς ὑπὸ τῦ Ὀδυσσέως ἀπώλετο. λέγεται γὺ ταῦτα, ἔφη. ἄλλους δὲ πόσους οἴει διὰ σοφίαν ἀναρπάσαντας πρὸς [1] βασιλέα γεγονέναι, καὶ ἐκεῖ δυλεύειν;

λδ'. Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν εἶ τὸ εὐδαιμονεῖν. εἴγε μή τις αὐτὸ, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συνυφείη. τί δ' ἄν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἴη; οὐδέν, ἔφη· εἴγε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος, ἢ ἰσχύν, ἢ πλῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καί τι ἄλλο τῶν τοιύτων. ἀλλὰ νὴ Δία προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὺ ἄν τις ἄνευ τύτων εὐδαιμονοίη;

λε'. Νὴ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ

Ulyſſi inviſum periiſſe. Id etiam fertur, ait. Quot item alios exiſtimas ob ſapientiam abreptos ad regem eſſe, atque iſtic ſervire?

34. Videtur, mi Socrates, ait, felicitas bonum eſſe indubium. Niſi quis, inquit, mi Euthydeme, de dubiis eam bonis componat. Quid autem, ait, dubium eſſe poſſit inter illa, quæ ad felicitatem pertinent? Nihil, inquit; modò non addamus ei pulchritudinem, vel robur, vel opes, vel gloriam, vel quid aliud ejuſmodi. At verò, ait, hæc addemus profectò: nam quî poſſit abſque his beatus aliquis eſſe?

35. Addemus illa ſane, inquit *(Socrates,)* ob quæ multa, eaque gravia hominibus accidunt. Multi enim ob pul-

---

Ad quem locum vide *Servii* commentarium. *Dictys* quoque *invidiam* nominat hâc de re loquens. *Philoſtratus* in Heroïcis βασκανίαν vocat *Ulyſſem*, ubi ſe incitavit contra *Palamedem:* & in alio loco ἐρεθίζω φθόνου.

1 Nempe *Perſiæ*, quem *Græci* βασιλέα ſimpliciter appellant; quod quia ſatis notum eſt, non opus eſt pluribus probari. *Erneſt.*

κάλλος ὑπὸ τῶν ὑπὸ τοῖς ὠραίοις ἐπιθυμητικῶν ἀφαιρεῖσθαι· πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ μείζοσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες, ὑπὸ μικροῖς κακοῖς ἐξαπίπτουσι· πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον ἀπορρυπόμενοί τε καὶ ἐπιβουλευόμενοι ἀπόλλυνται· πολλοὶ δὲ ἀπὸ δόξης καὶ πολιτικοῦ δυνάμεως, μεγάλα κακὰ πεπόνθασιν.

λς'. Ἀλλὰ μοὶ, ἔφη, εἴγε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδ' ὅ, τι πρὸς τοὺς θεοὺς εὔχεσθαι χρὴ, εἰδέναι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως ἀπὸ τοῦ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι, οὐδ' ἐσκέψω. ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης ἐπιμελεῖσθαι προσήκειν, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι. πάντως δήπου, ἔφη.

λζ'. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι, δημοκρατίαν εἰδέναι, μὴ εἰδότα δῆμον; μὰ Δί', ἔμοιγε. καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; τοὺς πένητας, τῶν πολιτῶν ἔγωγε. καὶ τοὺς πένητας

critudinem ab iis violantur, qui erga elegantes incitantur: multi ob robur ſuum majora quædam aggreſſi opera, non exiguas in calamitates incidunt: multi propter opes emolliti deliciis ac inſidiis petiti, pereunt: multi ob gloriam potentiamque in republicâ, magna ſunt mala perpeſſi.

36. Enimvero, ait, ſi nec felicitatem ipſam laudans, rectè dico; fateor me ne id quidem, quod precibus petendum à Diis ſit, nôſſe. Fortaſſe tu hæc, ait Socrates, non conſiderâſti, propterea quòd omninò ſcire te illa crederes. Quia verò te paras, ut civitati præſis, in quâ populus dominatur, haud dubiè quid dominatus popularis ſit, nôſti. Omninò, ait.

37. Ergone putas ſcire te, quid populi ſit dominatus, ſi neſcias, quid populus ſit? Minimè inquit. Et quid putas eſſe populum? Equidem cives pauperes. Et pau-

ἄρα οἶσθα; πῶς γάρ οὔ; ἆρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα; [1] οὐδὲν δὲ ἧττον ἢ καὶ τοὺς πένητας. ποίους δὲ πένητας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; τοὺς μὲν οἴμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας, εἰς ἃ δεῖ [2] τελεῖν, πένητας· τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλουσίους.

λη'. Καταμεμάθηκας οὖν, ὅτι οἷς μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιοῦνται ἀπ' αὐτῶν, οἷς δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανά ἐστι; καὶ νὴ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος· ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις. οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινὰς, οἳ δι' ἔνδειαν, ὥσπερ οἱ ἐνδεέστατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν.

λθ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴπερ ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτη-

peres igitur nôsti? Quî non? Ergo etiam nôsti divites? Nihilo minus quàm pauperes. Quales autem pauperes, & quales appellas divites? Pauperes arbitror esse, quibus non suppetit sumptus, quem facere necesse est: at quibus plus, quàm satis est, suppetit, divites.

38. Ergone unquam animadvertisti, nonnullis qui admodum pauca possident, non solum ea ipsa sufficere, sed alia quoque de his acquirere; quum aliis etiam admodum multa non sufficiant? Ita est profectò, ait Euthydemus: nam rectè me mones. Etenim quosdam tyrannos quoque novi, qui ob inopiam, perinde ac maximè egeni, injustè coguntur agere.

39. Ergo si hæc, inquit Socrates, ita se habent, tyrannos ad populum, alios qui pauca possident, si quidem rei

---

1 *Stobæus* habet οὐδέν γε ἧττον.

2 Τελεῖν pro ἀναλίσκειν. Sic etiam τέλος de impensâ dicitur. Schol. *Thucyd.* ad I. 10. πολυτελέσι, πολυδαπάνοις. τέλος γὰρ τὸ ἀνάλωμα. item VI. 16. τοῖς ἰδίοις τέλεσι, δαπάναις. *Ernest.*

μθύς, ἐὰν οἰκονομικοὶ ὦσιν, εἰς τὰς πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη, ἀναγκάζῃ με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δηλονότι ἡ ἐμὴ φαυλότης, καὶ φροντίζω μὴ κρᾶτιστον ᾖ μοι, σιγᾷν· κινδυνεύω γὰρ ἁπλῶς οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάνυ ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε, καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ, καὶ νομίσας τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι.

μ'. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν [1] οὕτω διατεθέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσῄεσαν, οὓς καὶ βλακωτέρους ἐνόμιζεν. ὁ δ' Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γένοιτο, εἰ μὴ ὅτι μάλιστα Σωκράτει συείη· καὶ οὐκ ἀπελείπετο ἐπ' αὐτοῦ, εἰ μή τι ἀναγκαῖον εἴη· ἔνια δὲ καὶ ἐμιμεῖτο, ὧν ἐκεῖνος ὑπετίθετο. ὁ δ' ὡς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἧκιστα μὲ διετάραττεν, ἁπλούστατα δὲ καὶ σαφέστατα

familiaris administrandæ periti fuerint, inter opulentos ponemus. Etiam id fateri me, ait Euthydemus, stupiditas mea cogit; adeoque jam cogito, optimumne fuerit, me silere: nam simpliciter metuo, ne nihil sciam. Itaque animo valde dejectus abiit, quum quidem & contemneret seipsum, & reâpse mancipium esse crederet.

40. Ac multi quidem hoc modo habiti à Socrate, non amplius eum conveniebant, quos etiam stolidiores esse putabat. Verùm Euthydemus non aliâ se ratione hominem frugi posse fieri arbitrabatur, quàm si cum Socrate frequentissimè versaretur: neque amplius ab ipso poterat abesse, nisi quid rei necessariæ impediret: quinetiam quædam ipsius instituta imitabatur. Itaque Socrates, qui sic affectum esse animadverteret, minimè ipsum perturbabat; sed quàm simplicissimè & clarissimè

1 Sensus est: *Qui eò redacti erant à Socrate, ut de se aliter, quàm antea, existimarent, &, quàm nihil scirent, intelligerent.*

ἐξηγεῖτο, ἅτε νόμιζων εἰδέναι δεῖν, καὶ ὁπωσδεύειν χρήσιμα εἰ).

ΚΕΦ. γ'.

ΤΟ μὲν οὖν [1] λεκτικὸς, καὶ πραχτικὸς, καὶ μηχανικὸς γίγνεσθαι τοὺς συνόντας, οὐκ ἐσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ᾤετο χρῆναι σωφρονεῖν αὐτοῖς ἐγχειρέσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους, ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν νόμιζεν εἰ).

β'. Πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοὺς ἐπειρᾶτο σώφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμι-

exponebat, quæ putabat eum ſcire debere; & quibus operam dare, eſſe optimum.

CAP. III.

Hominibus Deos conſulere, & propterea colendos eſſe.

NON ille quidem familiares ſuos dicendi, agendi, ingeniosè machinandi aliquid peritos efficere feſtinabat, ſed prius exiſtimabat oportere moderationem ipſis indi. Nam qui ſine modeſtiâ in hujuſmodi valerent, eos & injuſtiores & ad nocendum magis inſtructos eſſe arbitrabatur.

2. Primum autem enitebatur hoc efficere, ut erga Deos ſe familiares ſui modeſtè gererent. Et alii quidem, quum

---

1 Λεκτικὸς eſt è certiſſimâ *Steph.* emendatione, quam & *Wells* recepit. Delta & Lambda in *Xenophontis* libris confundi, docet ad h. l. *Stephanus*. Nec in aliis libris rara eſt. Apud *Callimachum*, quod maximè huc pertinet, in H. in L. P. 116. confundunt libri, δεξῆται & λεξῆται. vid. *Car. Sigonii* Emend. II. 56. λεκτικοὶ & πρακτικοὶ ſunt, qui ſæpe in his libris occurrunt δεινοὶ vel δυνατοὶ λέγειν τε καὶ πράττειν. *Erneſt.*

λοιῶτι παρεγενόμην διηγοῦντο· ἐγὼ δὲ, ὅτι πρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγετο, παρεγενόμην.

γ'. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἦλθέ ποτέ σοι ἐπιλογισμὸς ἐνθυμηθῆναι, ὡς ὀπιμελῶς οἱ θεοὶ, ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται, παρεσκεύακασι; καὶ ὅς, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. ἀλλ' οἶδά γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; νὴ Δί', ἔφη· ὅ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν, ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

δ'. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τἆλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νὺξ, διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι, ἀσαφεστέρα ἐστίν· ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐμφανί-

ipsius ad alios sermonibus interessent, eos exposuerunt: ego verò aderam, quum ad Euthydemum hujusmodi quædam dissereret.

3. Dic mihi, mi Euthydeme, ait, venitnè tibi in mentem cogitare, quàm diligenter Dii paraverint ea quibus homines indigent? Et ille, Minimè profectò, ait, mihi. At nôsti, ait, primum nos lucis egere, quam Dii nobis suppeditant? Profectò, inquit: quam nisi haberemus, oculos quod attinet, cæcis essemus similes. Atqui quum quiete etiam indigeamus, noctem nobis largiuntur, commodissimum quiescendi tempus. Hoc etiam, inquit, omninò gratias meretur.

4. Quia verò Sol lucidus est, ac nobis horas diei, aliaque clarè demonstrat; nox autem propter tenebras est obscurior: astra noctu fecerunt apparere, quæ noctis horas no-

ζει, καὶ [1] ἀφ' τοῦτο πολλὰ, ὧν δεόμεθα, πράττομεν. ἔστι ταῦτα, ἔφη. ἀλλὰ μὴν ἥ γε σελήνη οὐ μόνον τ νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε'. Τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι, καὶ ὥρας ἁρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἱ ἡμῖν οὐ μόνον, ὧν δεόμεθα, πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα.

ς'. Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω πολλοῦ ἄξιον, ὥστε καὶ φυτεύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ, καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ μιγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς, εὐκατεργαστότερά τε, καὶ ὠφελιμώτερα, καὶ

bis indicarent, quò fit, ut multa, quæ neceſſe ſit, perficiamus. Ita eſt, inquit. Enimvero Luna non ſolum noctis, ſed etiam menſis partes nobis patefacit. Omninò, ait.

5. Quid autem? quum nutrimento egeamus, quod illud è terrâ nobis producant, & ad hoc anni tempora convenientia tribuant, quæ nobis non modò quibus indigemus multa atque omnimoda parant, ſed ea quoque quibus delectamur? Etiam hæc, inquit, magnæ ſunt Deorum erga homines benevolentiæ.

6. Quod item nobis aquam largiantur rem adeo pretioſam, ut & producat & augeat unà cum terrâ & cum anni temporibus omnia, quæ nobis uſui ſunt; ſimulque nos etiam alat, ac nutrimentis noſtris omnibus admiſta, faciat ut & confici ea facilius poſſint, & utiliora ſint &

---

1 Senſus eſt: *Et hujus rei beneficio facere ſolemus vel poſſumus* ſcil. *facere licet.*

ἡδίω ποιεῖν αὐτά· καὶ, ἐπειδὴν πλείστου δέομεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; καὶ τοῦτο, ἔφη, προνοητικόν.

ζ'. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ ποιῆσαι ἡμῖν ὀπίκουρον μὲ ψύχους, ὀπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην, καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἕνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ [1] συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζονται. ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλανθρωπίᾳ.

η'. Τὸ δὲ τὸ ἥλιον, ἐπειδὰν ἐν χειμῶνι τραπῇ, προσιέναι τὰ μὲ ἀσμένονται, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διελήλυθεν· καὶ ταῦτα ἀμπεχόμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι, φυλαττόμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον ἢ δέοντος θερμαίνων βλάψῃ· καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιὼν γένηται, ἵνα καὶ ἡμῖν

suaviora: quodque maximâ nobis eandem copiâ largiantur, quum illâ plurimum egeamus? Hoc quoque, ait, providentiæ opus est.

7. Quod item nobis ignem dederint, præsidium quoddam adversus frigus & caliginem, omnibusque in opificiis, ac rebus cæteris, quas utilitatis causâ suscipiunt homines, quasi quendam cooperatorem? Nam, ut summatim dicam, rerum ad vitam utilium nihil homines, quod operæ pretium sit, absque igne parare possunt. Etiam hoc, inquit, benignitatis est eximiæ.

8. Quod item sol, ubi in hyeme se convertit, accedendo hæc quidem maturat, illa verò exsiccat, quorum scilicet tempus præteriit; ac ubi id perfecit, non accedit propius, sed avertit sese, cavens ne supra modum nos calefaciendo lædat; ac quum eo recessit, ubi nobis mani-

1 Vide ad lib. III, 8, 18.

δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ προσωτέρω ἄπειεν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ πρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ σὺ ταῦθα δ' ὑφανοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἔνθα ὢν μάλιστα ἡμᾶς ὠφελοίη; νὴ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα πανταπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα [1] γιγνομένοις.

θ'. Τὸ δ' αὖ, (ἐπειδὰν καὶ τοῦτο φανερὸν, ὅτι ἂν οὐκ ἂν ὑπενέγκοιμεν οὔτε τὸ καῦμα, οὔτε τὸ ψῦχος, εἰ ἐξαπίνης γίγνοιτο) οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προϊέναι τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς [2] ἔργον, ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν. ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τἄλλα ζῶα τούτων μετέχει.

ι'. Οὐ γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερὸν, ὅτι καὶ

festum eſt, ut frigore congelaſceremus, ſi quidem abiret longius, ad eam cœli partem revertitur, ubi nobis plurimum prodeſt? Profectò, ait, etiam hæc omninò videntur hominum causâ fieri.

9. Quod item (quum manifeſtum ſit, non poſſe nos nec æſtum nec frigus tolerare, ſi repente illa exiſterent) ſol ita paulatim accedat, atque ita paulatim abſcedat, ut noſmet lateat, ad utraque vehementiſſima jam conſtitutos? Ego quidem hoc ipſum, ait Euthydemus, modò conſidero, aliudne quippiam Diis ſit negotium, quàm ut hominibus inſerviant. Nam illud ſolum mihi eſt impedimento, quòd hæc animalibus etiam cæteris communia ſint.

10. An verò non perſpicuum eſt, ait Socrates, etiam ani-

1 Vulg. γιγνόμενα. vid. I. c. 4. §. 7. *Erneſt.*
2 Intell. ἄλλο.

ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεσθαί τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰγῶν τε, καὶ ὑῶν, καὶ ἵππων, καὶ βοῶν, καὶ ὄνων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει, ὅσα ἄνθρωποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ [1] δοκεῖ πλείω τῶν φυτῶν. πρόφασιν γοῦν, καὶ χρηματίζοντα οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τούτων, ἢ ἀπ' ἐκείνων. πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομένοις εἰς τροφὴν οὐ χρῶνται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι, καὶ τυρῷ, καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσιν. πάντες δὲ πρασσόντες καὶ δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζώων, εἴς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη. ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν, οὕτως ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς, ὅ, τι ἂν βούλωνται.

ια'. Τὸ δ' (ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, δια-

malia hominum causâ nasci ac nutriri? Quod enim aliud animal tot commoda percipit ex capris, suibus, equis, bobus, asinis, animalibus cæteris, quot homines? Mihi quidem certe videtur plura, quàm de plantis. Nam & aluntur, & rem faciunt non minus de animalibus, quàm plantis. Etiam magna pars hominum nascentibus è terrâ non utitur ad cibum, sed pecudum lacte, caseo, carnibus nutriti vivunt. Præterea cicuratis ac domitis utilibus animalibus omnes ad bellum aliaque multa utuntur, veluti coadjutoribus. In hoc etiam assentior tibi, ait. Nam inter ea video quædam longè nobis fortiora, tamen adeo subjecta hominibus effici, ut eis quamcunque ad rem velint, utantur.

11. Quod item *Dii* (quum multa sint pulchra & uti-

---

1 *Mihi videntur homines plura ex animalibus commoda, quàm è plantis capere.* δοκεῖ, intell. ἄνθρωπος. Est autem ἀνακλάσις pro δοκοῦσιν, quod proximè præcedens ἄνθρωποι requirit. *Erneſt.*

φέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστὶ) προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἁρμοττούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν. τὸ δὲ, καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ, περὶ ὧν αἰσθανώμεθα, λογιζόμενοί τε καὶ μνημονεύοντες καταμανθάνομεν, ὅπη ἕκαστα συμφέρῃ, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν, καὶ τὰ κακὰ ἀλεξόμεθα. τὸ δὲ καὶ ἑρμηνείαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδίδομέν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες, καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ νόμους τιθέμεθα, καὶ πολιτευόμεθα. πανταπασιν ἐοίκασιν, ὦ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι.

ιβ'. Τὸ δὲ, καὶ εἰ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ μελλόντων, ταύτην αὐτοὺς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἀποβησόμενα, καὶ διδάσκοντας, ἢ ἂν ἄριστα γίγνοιντο. σοὶ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐοίκασιν ἔτι φιλικώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἴγε μηδὲ ἐπε-

lia, ſed inter ſe diverſa) ſenſus hominibus addiderint ad ſingula congruentes, per quos bonis omnibus fruimur. Item quod rationem nobis à naturâ conceſſerint, quâ, de rebus ſenſilibus ratiocinando & reminiſcendo, diſcimus, ad quæ ſingula conducant, multaque molimur, per quæ bonis fruamur, & mala depellamus. Quod interpretandi facultatem largiti ſint, per quam invicem omnia bona inter nos docendo communicamus, & leges ferimus, & rempublicam adminiſtramus. Omninò videntur, mi Socrates, valde Dii de hominibus eſſe ſolliciti.

12. Quum verò nobis in futurum utilia proſpicere non poſſumus, quod ipſi nos in hoc ita juvent, ut per divinationem conſulentibus futura indicent, & quo pacto fiant optimè, doceant. Te quidem, ait, mi Socrates, etiam familiarius uti videntur, quàm cæteris, quando tibi, ne

ρωτώμενοι ὑπό σε προσημαίνωσί σοι, ἅπερ χρὴ ποιεῖν, ἢ ἃ μή.

ιγ'. Ὅτι δέ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσῃ, ἂν μὴ ἀναμείνῃς, ἕως ἂν [1] τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ σοι, [2] τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς. Ἐννοῆ δὲ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ἑαυτοὺς ἐπιδεικνύουσιν. οἵ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τἀγαθὰ διδόντες, οὐδὲν τούτων εἰς τὸ ἐμφανὲς ἰόντες διδόασιν, καὶ [3] Ὁ τὸν ὅλον κόσμον συνιστάς τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθά ἐστι, καὶ ἀεὶ μὲν χρωμένοις ἀπειρῆ τε, καὶ ὑγιᾶ, καὶ [4] ἀγήρατον παρέχων, θαττον

quidem interrogati, ſignificant, quid vel faciendum, vel non faciendum ſit.

13. At verum me dicere, etiam tu intelliges, ſi non exſpectaveris, donec Deorum formas intuearis; ſed ſufficerit inſpicienti eorum opera, tum venerari tum honore proſequi Deos. Cogita etiam, Deos ipſos ita ſe nobis oſtendere. Nam & Dii cæteri, quum bona nobis largiantur, nihil horum ita largiuntur, ut in apertum prodeant; & IS, qui mundum univerſum compoſuit & continet, in quo pulchra & bona omnia ſunt, quique utentibus eo ſemper expertem detrimenti, & morbi, & ſenectutis exhibet;

---

1 "*Xenophon* paucioribus verbis eadem ferè peccat: facit enim in "iis, quæ à *Socrate* dicta retulit, *Socratem* diſputantem, formam Dei "quæri non oportere: eundemque ſolem, & animum Deum dicere: "& modò unum, tum autem plures Deos: quæ ſunt iiſdem in erratis "ferè, quibus ea, quæ de *Platone* diximus. *Cicer. de N. D. lib.* 1. "*ſect.* 12.

2 Confer Epiſt. ad *Rom.* c. 1. v. 12.

3 Scil. θεός.

4 Ex emendatione *Steph.* pro ἀγήρατα. Recepit etiam *Wells.* pro ὑγιῆ autem, poſui ὑγιᾶ, quod pro variante lectione reperi. Nam ſic etiam eſt alio hujus libri loco, & eſt, auctoribus *Thomâ Magiſtro* aliiſque Grammaticis, magis Atticum quàm ὑγιῆ. Sic reperies etiam apud *Thucydidem* & alios ſcriptores. III, 1, 11. εὐδιᾶ. *Erneſt.* vide tamen quæ ſcripſit hoc de loco vir erud. *Hutch.* ad K. Π. lib. 8. p. 507. 8vo.

τον δὲ νοήματος ἀναμαρτήτως ὑπηρετοῦντα, οὗτος τὰ μέγιστα μὲν θεάτων ὁρᾶται, τόδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστιν.

ιδ'. Ἐννοῆ δὲ, ὅτι καὶ ὁ πᾶσι [1] φανερὸς δοκῶν εἶναι ἥλιος, οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἐάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεᾶσθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. καὶ τοὺς [2] ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὑρήσεις ἀφανεῖς ὄντας. κεραυνός τε γὰρ ὅτι μὲν ἄνωθεν ἀφίεται δῆλον, καὶ ὅτι οἷς ἂν ἐντύχῃ, πάντων κρατεῖ· ὁρᾶται δ' οὔτ' ὀπιὼν, οὔτε καταπήδας, οὔτε ἀπιών. [3] καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσι, φανερὰ ἡμῖν

atque etiam cogitatione celerius obſequentem ſine ullo errore; is *(inquam)* maxima quæque facere conſpicitur, hoc tamen univerſum gubernans, cerni non poteſt.

14. Conſidera etiam, quod ſol, quum omnibus conſpicuus eſſe videatur, non permittat hominibus, uti ſe accuratè aſpiciant; ſed ſiquis impudenter ſpectare conetur, viſum adimat. Sed & Deorum miniſtros conſpici non poſſe reperies. Nam fulmen deſuper demitti patet; & omnia, in quæ incidit, vincere: non tamen vel quum accedit, vel quum ferit, vel quum recedit, cernitur. Nec venti videntur, quanquam eorum effecta nobis conſpicua

---

1 Conſule *Clement. in proprept.* p. 21. Ὁ γὰρ τὰ πάντα σέων καὶ ἀτιμίζων, ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατὸς, φανερός· ὁποῖος δέ τις μορφὴν, ἀφανής· εἰδὲ μὲν ὁ παμφαὴς δοκῶν εἶναι ἥλιος, εἰ αὐτὸς ἔοικεν ὁρᾶν αὐτὸν ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ἤν τις ἀναιδῶς αὐτὸν θεάσηται, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. vide *Euſeb. præpar. Evang.* lib. 13. c. 13. p. 678. Aſt hîc & apud omnes legendum eſſe voluit Cl. *Daviſius*, Παμφανὴς δοκῶν &c. ut habet *Cyrillus* contra *Julianum* lib. 1. p. 32. vid. Not. ad N. D. lib. 1. ſect. 12.

2 Eodem modo ſacri libri fulmina, & ventos appellant miniſtros Dei. *Pſal.* 148. ver. 8. Πῦρ, χάλαζα, χιὼν, κρύσταλλος, πνεῦμα καταιγίδος, τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ.

3 Cum his verbis iſtud *Evangeliſtæ* conferre libet, *Joh.* 3. 8. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει &c.

ὄσι, καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου γε ψυχὴ, (εἴπέρ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων) [1] τοῦ θείου μετέχει. ὅτι μὲν δὴ βασιλεύει ἐν ἡμῖν φρονεῖν, ὀρθῶς δὲ ὑπ' αὐτῆ. ἃ χρὴ καταναοῦσθαι μὴ καταφρονεῖν τ' ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γινομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα, τιμᾶν τὸ δαιμόνιον.

15. Ἐγὼ μέν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας οὐδ' ἂν εἷς πώ ἀνθρώπων ἀξίαις χάρεσιν ἀμείψασθαι.

16. Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἀθύμει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, NOMΩ ΠΟΛΕΩΣ.

sint; & accedentes sentiamus. Quinetiam (siquid rerum humanarum aliud) anima hominis certe de divinâ naturâ participat. Patet enim hanc in nobis imperare; nec tamen ipsa cernitur. Quæ considerantem te, nequaquam ea quæ cerni nequeant, contemnere decet; sed de iis quæ fiunt, eorum potestate animadversâ, numen ipsum honore prosequi.

15. Scio equidem me, ait Euthydemus, ne minimâ quidem in parte numen, mi Socrates, neglecturum: verùm id mihi molestum est, quòd nemo mihi hominum beneficia divina gratiis rependere meritis videatur.

16. Tibi verò, mi Euthydeme, ait, molestum hoc ne sit. Vides enim Delphicum Deum interrogatum, quo pacto quis gratificari Diis possit, respondere, EX CIVITATIS IN-

---

1 *Humanus animus ex divinâ mente decerptus cum alio nullo nisi cum ipso Deo, si hoc fas est dictu, comparari potest.* Cic. Tusc. 5. 38. *Horatius* vocat etiam animam, *Divinæ particulam auræ.* Hanc certè opinionem Ethnici sacris fontibus hauserunt. vid. *Genes.* c. 2.

νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστι, Κατὰ δύναμιν ἱεροῖς θεοὺς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἄν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῴη θεούς, ἢ ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν;

ιζ. Ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφίεσθαι· ὅταν γάρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερός ἐστι τότε οὐ τιμῶν θεούς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεούς, θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθά. ὁ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἄν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίη, ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων· οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον, ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι· ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον, ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; τοιαῦτα μέντοι λέγων τε, καὶ αὐτὸς ποιῶν, εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.

STITUTO. Eſt autem inſtitutum hoc ubique, ut pro facultatibus Dii ſacrificiis placentur. Quî ergo poſſit aliquis rectius & religioſius Deos honorare, quàm ſi ita agat, ut ipſimet jubent?

17. Sed de facultatibus minimè aliquid remittere oportet: nam quum aliquis hoc facit, non ſe Deos honorare declarat. Itaque nihil intermittentem Deos pro viribus honorare oportet, & confidenter bona maxima ſperare. Nemo enim mentis compos ab aliis majora ſperare poteſt, quàm ab iis qui plurimum prodeſſe poſſunt: nec aliâ potius ratione, quàm ſi eis placeat: & quo pacto magis placere poſſit, quàm ſi maximè ipſis obtemperet? Hæc tum dicens tum ipſe faciens, & religioſiores & modeſtiores reddebat familiares ſuos.

ΚΕΦ. δ'.

Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύπτετο ἣν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυε, ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ὠφελίμως χρώμενος καὶ κοινῇ, ἄρχουσί τε ἃ οἱ νόμοι προστάττοιεν πειθόμενος, καὶ κατὰ πόλιν, καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως, ὥστε ἀμείνους εἶναι τοὺς ἄλλους εὐτακτοῦντας.

β'. Καὶ ὅτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος, οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους [1] ψηφίσασθαι, ἀλλὰ

CAP. IV.

De Juſtitia & Legibus naturalibus.

NEC de juſtitiâ quidem ſententiam ſuam occultabat, ſed eam reipsâ declarabat, quum privatim ac publicè erga omnes ex legum præſcripto & utiliter ſe gereret, ac magiſtratibus, in iis quæ lex mandat, adeo tum domi tum militiæ pareret, ut ſupra cæteros eum ſe rectè atque ordine gerere palam eſſet.

2. Quinetiam ubi præſes comitiorum factus eſt, non permiſit plebi, ut præter leges ſuffragiis ſententias ferret, ſed

---

1 Vide lib. I. c. 1. ſect. 18. ubi ἐπιψηφίζειν eſt, *populi ſententiam probare*, non quatenus ſuffragium ſuum populi ſuffragiis addit Ἐπιστάτης (quod ipſum quoque ἐπιψηφίζειν dici, non dubitare me ſinunt loci quidam à *Valeſio* ad *Harp.* p. 74. adducti) ſed quatenus populum in ſuffragia mittit; quod *Socrates*, quia populi ſententiam non probabat, nolebat facere. ἐπιψηφίζειν autem eſſe, *populo ſuffragii ferendi poteſtatem dare, populum in ſuffragia mittere*, hic locus probat. Nam quod lib. 1. c. 1. eſt ἐπιψήφιστ, id hîc eſt, ἐπίτρεψε τῷ δήμῳ ψηφίσασθαι. Inter locos autem à *Valeſio* l. c. allatos ſunt quidam, in quibus eandem vim habet. Hanc vocabuli ἐπιψηφίζειν poteſtatem eſſe, vidit etiam Cel. *Dorvillius* in Obſ. Miſc. Vol. 7. p. 5. *Erneſt.*

σὺν τοῖς νόμοις ἠνθυπώθη τοιαύτῃ ὁρμῇ τοῦ δήμου, ἣν οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἄνθρωπον ὑπομεῖναι.

γ'. Καὶ ὅτε οἱ Τριάκοντα προσέταττόν τι παρὰ τοὺς νόμους, οὐκ ἐπείθετο. τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορεύοντων αὐτῶν μὴ διαλέγεσθαι, καὶ προσταξάντων ἐκείνῳ τε, καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα [1]ὅπου θανάτου, μόνος οὐκ ἐπείσθη, διὰ τοὺς νόμους αὖθις προσστάντα.

δ'. Καὶ ὅτε τῷ [2] ἐπὶ Μελίτου γραφῇ ἔφευγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ ταῦτα πολλῶν πολλάκις ἐπὶ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος οὐδὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τοὺς νόμους ποιῆσαι. ἀλλὰ ῥᾳδίως ἂν ἀφεθεὶς ὑπὸ τῶν

cum legibus tanto impetu plebis adverſatus eſt, quem non puto ullum alium hominem toleraturum fuiſſe.

3. Quoties etiam Triginta viri contra leges aliquid ei præciperent, non obtemperabat. Nam quum edixiſſent, ne ad juvenes diſſereret, ac mandâſſent tum ipſi tum aliis quibuſdam civibus, ut quendam ad mortem adducerent, ſolus non paruit, propterea quòd contra leges mandaretur.

4. Quum itidem, accuſante Melito, reus ageretur, quanquam aliis in more ſit, apud tribunalia Judicum in gratiam multa dicere, adulari, rogare præter leges, quibus ſane artibus multi multòties à Judicibus abſolvuntur; ille nihil horum uſu receptorum apud tribunal præter leges facere voluit: ſed tametſi facillimè abſolvi à Judici-

1 Vide ad lib. I, 3, 5.
2 De hoc vide *Ælian. V. H.* II, 13.

δικαίων, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε, προσεῖλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν, ἢ παρανομῶν ζῆν.

ε'. Καὶ ἔλεγε δὲ οὕτω καὶ πρὸς ἄλλους μὲν πολλάκις· οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς [1] Ἱππίαν τὸν Ἠλεῖον περὶ τοῦ δικαίου τοιάδε διαλεχθέντα. διὰ χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἱππίας Ἀθήναζε, παρεγένετο τῷ Σωκράτει λέγοντι πρός τινας, ὡς θαυμαστὸν εἴη, τὸ, εἰ μέν τις βόλιδι σκυτέα [2] διδάξαθαί τινα, ἢ τέκτονα, ἢ χαλκέα, ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν, ὅποι ἂν πέμψας τοῦτο τύχοι· (φασὶ δέ τινες καὶ ἵππον καὶ βοῦν τῷ βουλομένῳ [3] δικαίους ποιήσασθαι, πάντα μεστὰ εἶναι) τῶν δι-

bus potuiſſet, ſi vel modicè horum aliquid feciſſet, perſtare tamen in legibus maluit ac mori, quàm præter leges aliquid deſignando vivere.

5. Atqui hujuſmodi quædam ad alios ſæpe dixit: & ipſe memini eum aliquando de juſtitiâ ita ad Hippiam Eleum diſſerere. Quippe quum longo ex intervallo Athenas veniſſet Hippias, Socrati aderat, dicenti ad quoſdam, mirum eſſe, quod ſiquis ſutorem aliquem, vel fabrum, vel artificem ærarium, vel equitem erudiri velit, non deſint loca, ad quæ illo miſſo poſſit hoc impetrare: (aiunt quidem aliqui, ſi equum ac bovem quis ad operas ſuas idoneos velit effici, omnia plena iis eſſe qui hos docere

---

1 *Hippias Elienſis* fuit Sophiſta nobilis ille quidem *Socratis* temporibus, ſed, quemadmodum *Socrates* demonſtrat apud *Platonem* in *Hippia minori & majori*, idem inſolentiſſimus impoſtor. vid. *Ficini* argum. *Hippiæ minoris*. *Erneſt.*

2 Non *erudiri* ſimpliciter, ſed, *erudiri ſibi*, quod ejus intereſt, filium, aut quemcunque vult, erudiri. *Erneſt.*

3 Id eſt, idoneos ad ea facienda, quæ ab equis & bubus exigi ſolent, aut fieri poſſunt; quemadmodum σοφοὶ dicuntur cùm homines, tùm beſtiæ, in quocunque genere artis præſtantes. *Erneſt.* — De his verbis ſic *Leunclavius*: "Et quid στράτευμα δίκαιον, *exercitum juſtum* "dici miremur? cum *Xenophon* etiam bovem & equum dicat aliquos

δαξόντων) ἐὰν δέ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν τὸ δίκαιον, ἢ ὑὸν, ἢ οἰκέτιν διδάξασθαι, [1] μὴ εἶ), ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου.

ϛ'. Καὶ ὁ μὲ Ιππίας ἀκούσας ταῦτα, ὥσπερ ὑπισκώπτων αὐτὸν· ἔτι γὰρ σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις, ἃ ἐγὼ πάλαι ποτέ σου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης, Ὁ δέ γε τούτου δεινότερον, ἔφη, ὦ Ιππία, ὃ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν. σὺ δ' ἴσως, διὰ τὸ πολυμαθὴς εἶ), περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις. ἀμέλει, ἔφη, πειρῶμαι καινόν τι λέγειν ἀεί.

ζ'. Πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ὑπίσασιν, οἷον περὶ γραμ-

volent) at si quis vel ipse justitiam discere cupiat, vel filium domesticumque doceri, non esse, quo accedere possit, ut hoc consequatur.

6. Quæ quum audisset Hippias, tanquam irridens Socratem, ait: Num adhuc tu, mi Socrates, illa ipsa dicis, quæ ego de te jam olim audivi? Et Socrates, Immo quod hoc etiam gravius est, inquit, mi Hippia, non modò semper eadem dico, sed etiam de iisdem. Tu verò fortasse, quod sis admodum doctus, de iisdem nunquam dicis. Certe, inquit, semper aliquid novi proferre conor.

7. Num & de iis, ait *(Socrates,)* quæ scis, verbi gratiâ,

"polliceri se δικαίους ποιήσασθαι, *justos effecturos*, nimirum, *ad operas* "*suas idoneos*." Imo vero δίκαιον id omne dici potest, cui nihil ad nomen suum tuendum deest, quod ad debitum usum aptum est & spem de eo conceptam minimè fallit. Sic, apud *Nostrum* in *Cyrop.* ἅρμα δίκαιον — γήδιον δικαιότατον; apud *Virgilium*, *justissima tellus.* vide doct. *Hutch.* ad *Cyrop.* lib. 2.

1 Legitur apud *Stobæum*, μὴ εὐδένα πολιν ἐλθών: subaudiendo ὁδὸν, ut opinor. *H. Steph.*

μάτων, ἐάν τις ἔρηταί σε, πόσα καὶ ποῖα [1] [Σωκράτους] ἐστὶν, ἄλλα μὲν πρότερον, ἄλλα δὲ νῦν πειρᾷ λέγειν; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δὶς πέντε δέκα ἐστὶν, ὃ τὰ αὐτὰ νῦν, ἃ καὶ πρότερον, ἀποκρίνῃ; περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ, καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω. περὶ μέντοι γ' δικαίου πάνυ οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν, πρὸς ἃ οὔτε σὺ, οὔτ' ἂν ἄλλος ῥᾳδίως δύναιτ' [2] ἂν εἰπεῖν.

η'. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις ἀγαθὸν εὑρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίκας ψηφιζόμενοι, παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων ἀντιλέγοντές τε καὶ ἀντιδικοῦντες καὶ στασιάζοντες, παύσονται δὲ αἱ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν δικαίων, καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ', ὅπως ἂν ἀπολειφθείην σου, πρὶν γ' ἂν ἀκοῦσαι τηλικοῦτον ἀγαθὸν εὑρηκότος.

de literis, ſi quis te roget, quot & quales ſint literæ [Socratis] alia prius, alia nunc dicere conaris? vel de numeris, ſiqui rogent, an bis quinque ſint decem, non eadem nunc, quæ & prius, reſpondes? De his, ait, mi Socrates, perinde ac tu, ſemper eadem dico. Cæterum de eo quod juſtum eſt, nunc me dicere poſſe omninò arbitror, ad quæ neque tu, neque quiſquam alius reſpondere queat.

8. Magnum profectò, ait, bonum reperiſſe te refers, ſi quidem Judices diverſa ſtatuere deſinent, & cives de iis quæ juſta ſint diſceptare, experiri jure, diffidere; denique civitates ipſæ diſcordes eſſe de iis quæ æqua ſint, bellaque gerere deſinent. Atque equidem quo pacto diſcedere abs te poſſim prius, quàm te, qui tantum bonum inveneris, audierim, non video.

---

1 Scil. quot & quæ literæ ſint in nomine *Socratis*.

2 Vir doctus in Obſ. Miſc. Vol. 3. p. 430. legendum cenſet, ῥᾳδίως δύναιτ' ἀντειπεῖν. *Erneſt.*

θ'. Αλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσῃ, πρίν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γάρ, ὅτι τῶν ἄλλων καταγελᾷς, ἐρωτῶν μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δὲ οὐδενὶ θέλων ὑπέχειν λόγον, οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός.

ι'. Τί δὲ, ὦ Ιππία, ἔφη, οὐκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ, ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι, οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; καὶ ποῖος δή σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι. ἢ δοκεῖ σοι ἀξιοπιστότερον εἶναι λόγου τὸ ἔργον εἶναι; πολύ γε νὴ Δί', ἔφη. δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ, ἄδικα πράττουσι· δίκαια δὲ πράττων οὐδεὶς ἄδικος ἂν εἴη.

ια'. Ησθησαι δῆτα πώποτέ μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος, ἢ συκοφαντοῦντος, ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλλοντος, ἢ ἄλλο τι

9. At tu profectò, inquit, non audies priusquam ipse pronuntiaris, quid esse justum statuas. Nam sufficit tibi alios irridere, interroganti & convincenti omnes; quum ipse nemini rationem reddere velis, neque sententiam tuam ullâ de re proferre.

10. Quid verò, mi Hippia, inquit, an nescis me illa quæ justa putem, nunquam non indicare? Et cujusmodi ea, inquit, oratio tua est? At si non oratione, ait, saltem reipsâ demonstro. Non tibi res ipsa videtur majori esse argumento, quàm sit oratio? Multo magis profectò, ait. Nam plerique, quum justa dicant, injusta patrant: at qui justa facit, injustus esse nequit.

11. Sensistine verò unquam me, vel falsum testimonium perhibuisse, vel calumniatum quemquam, vel amicos aut rempublicam in dissensiones impulisse, vel aliud quidpiam

---

1 *Stobæus* ita: δίκαια δὲ πράττοντων οὐδ' ἂν εἷς ἄδικος εἴη.

ἄδικον πεφάνθαι; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι, ὃ δίκαιον ἡγῇ; δῆλος εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν ἀποφεύγειν ἐγχειρῶν τὸ ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον. ὃ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, οὐ λέγεις, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις.

ιβ'. Ἀλλ' ὠμην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν, ἱκανὸν δικαιοσύνης ὑπόδειγμα εἶναι. εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκῃ. φημὶ γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. ἆρα τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; ἔγωγ', ἔφη.

ιγ'. Οὐ γὰρ αἰσθάνομαί σου, ὁποῖον νόμιμον, ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, γιγνώσκεις; ἔγωγ', ἔφη. καὶ τίνας τούτους νομίζεις; οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι, ἃ τε δεῖ ποιεῖν, καὶ ὧν ἀπέχεσθαι, ἐγράψαντο. οὐκοῦν, ἔφη,

injuſti deſignâſſe? Minimè equidem, ait. Ab injuſtis autem abſtinere, non juſtum eſſe arbitraris? Palam, ait, mi Socrates, etiam nunc conaris effugere, quominus ſententiam tuam proferas, quid juſtum eſſe putas. Non enim ea dicis, quæ juſti faciunt, ſed ea quæ non faciunt.

12. Ego verò, ait Socrates, ſatis idoneum eſſe juſtitiæ ſpecimen arbitrabar, nolle quid injuſtè deſignare. Quod ſi hoc tibi non videtur, conſidera, num magis hoc tibi placeat. Nam equidem aio, quod legitimum eſt, id eſſe juſtum. Dicis, mi Socrates, idem eſſe legitimum & juſtum? Equidem, ait.

13. Non ſentio, quid legitimum, quid juſtum dicas. Leges civitatis, inquit, an nôſti? Equidem, ait. Et quas putas illas eſſe? Quæ cives, inquit, conſcripſerunt, ſtatuentes quæ facere & à quibus abſtinere oporteat. Ergo

νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν πράττει ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δὲ ὁ τούτοις ἀπειθῶν; πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν [1] τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος· ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἄδικος; πῶς γὰρ οὔ; ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιός ἐστιν· ὁ δὲ ἄνομος, ἄδικος.

ιδ'. Καὶ ὁ Ἱππίας, νόμους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἄν τις ἡγήσαιτο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι, ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὓς γε πολλάκις [2] αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μεταπίθενται; καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη, ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀράμεναι αἱ πόλεις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται; καὶ μάλα, ἔφη. Ἆρ' οὖν οἴει τι ὄφελος εἶναι, ἔφη, τὸν τοῖς νόμοις

legibus conformis erit, ait, qui ſecundum hæc in republicâ ſeſe gerit; difformis verò legibus, qui ea tranſgreditur? Omninò, inquit. Igitur etiam ille qui his obtemperat, juſta facit; injuſta verò, qui non obtemperat? Omninò. Ergo qui juſta facit, juſtus: qui injuſta, injuſtus eſt? Quî non? Itaque legibus conformis juſtus eſt: difformis verò legibus, injuſtus.

14. Tum Hippias, Quo pacto aliquis, mi Socrates, ait, vel leges, vel ipſarum obſervantiam, rem magni faciendam putare poſſit, quum eas ipſimet autores ſæpe improbatas mutent? Non enim bellum, inquit Socrates, ſæpe civitates ſuſcipiunt, ac rurſus pacem faciunt? Omninò, ait. Ergone quid aliud facere te putas, inquit, quum le-

---

1 Quæ idem valent quod Apoſtoli verba, 1 *Joh.* 3. 7. ὁ ποιῶν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι.

2 Sic *Stobæus*, & certè ſic *Xenophon*, quod & *Stephano* videbatur, ſcripſit. Vulgo, αὐτὸς οἱ θέμενοι. Non tam reprehendit antiquari leges, ſed ab *his* antiquari, qui juſſerunt. Reſponſio *Socratis* quoque ita legi poſtulat. *Erneſt.*

πειθομένους φαυλίζων, ὅτι [1] καταλύοιεν ἂν οἱ νόμοι, ἢ εἰ τοὺς πολεμίους εὐτακτοῦντας ψέγοις, ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προθύμως βοηθοῦντας μέμφῃ; μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη.

ιε΄ Λυκοῦργον δὲ τὸ Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, κατανενόηκας, ὅτι οὐδὲν ἂν διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ [2] πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα [3] ἐνεργάσατο αὐτῇ; τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα, ὅτι οἵτινες ἂν τοῖς πολίταις αἰτιῶνται ὡσὶ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι; καὶ πόλις, ἐν ᾗ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἀρίστη διάγει, καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν.

gibus obtemperantes vituperas, propterea quòd antiquari poſſint; quàm ſi hoſtes rectè ac decorè ſe gerentes reprehendas, propterea quòd pax fieri poſſit? Num & illos, qui alacriter in bellis ſuccurrunt patriæ, vituperas? Minimè equidem, ait.

15. An Lycurgum Lacedæmonium, ait Socrates, animadvertiſti, aliâ re nullâ Spartam à cæteris civitatibus diverſam reddidiſſe, quàm quòd in eâ maximè perfecerit, ut legibus cives pareant? An item neſcis magiſtratus in rebuſpublicis optimos eſſe, qui maximè ſint autores civibus, ut legibus obtemperent? Etiam civitas, in quâ maximè legibus parent cives, tum pace optimè degit, tum bello inexpugnabilis eſt.

---

1 Pro var. lect. in margine *Leunclav.* & *Steph.* eſt καταλύοιντο. *Stobæus*, καταλυθεῖεν. *Erneſt.*

2 Ὡστε τὴν παιδείαν ἄνευ μελίτης εὐπειθέας. *Plutarch.* in *Lycurg.* p. 58. *Multo glorioſius duxit Ageſilaus, ſi inſtitutis patriæ paruiſſet, quàm ſi bello ſuperâſſet Aſiam.* Cornel. Nep. in Ageſil. c. 4.

3 *Stobæus* οὗς habet ante ἐνεργάσατο; quod mihi à *Xenophonte* non eſſe videtur. Nam ἐνεργάζεσθαι ſine dubio eſt, quod paullo poſt, ἄμεινον ἦναι, & utrumque ad τὸ πείθεσθαι refertur. Sed ante τὸ πείθεσθαι, ὅτι deeſſe videtur. *Erneſt.*

ιϛ'. Αλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι, καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἵτε Γερουσίαι καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παραινοῦσι τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν· καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ελλάδι νόμος κεῖται, τὰς πολίτας ὀμνύναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὀμνύουσι [1] τὸν ὅρκον τοῦτον. οἶμαι δὲ ἐγὼ ταῦτα γίγνεσθαι, οὐχ ὅπως τὰς αὐτὰς χορὰς [2] κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδὲ ὅπως τὰς αὐτὰς αὐλητρίδας ἐπαινῶσιν, οὐδὲ ὅπως τὰς αὐτὰς ποιητὰς αἱρῶνται, οὐδὲ ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἥδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταταί τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίγνονται. ἄνευ δὲ ὁμονοίας, οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτεύθείη, οὔτε οἶκος καλῶς οἰκηθείη.

ιζ'. Ιδίᾳ δὲ πῶς μέν ἄν τις ἧττον ὑπὸ πόλεως ζημιοῖτο,

16. Quinetiam concordia maximum rebuſpublicis bonum eſſe videtur; & ut plurimum in eis Senatus, ac optimi quique, cives, uti concordes ſint, hortantur: & ubique in Græciâ lex poſita eſt, ut jurent cives ſe concordes fore; quod etiam ſacramentum ubique præſtatur. Exiſtimo autem ſic illud fieri, non ut de iiſdem choris cives judicent, non ut tibicines eoſdem laudent, non ut eoſdem poëtas deligant, non ut eiſdem delectentur; ſed ut legibus pareant. Nam ſi cives in his perſiſtant, urbes potentiſſimæ beatiſſimæque fiunt. At ſine concordiâ nec civitas rectè gubernari poterit, nec domus rectè adminiſtrari.

17. Privatim verò quî poſſit aliquis vel minus à re-

---

1 De hujus juramenti formulâ vide *J. Pollucis* Onom. lib. 8. c. 9. *Stobæi* Serm. 41. & *Sigonium* de *Athen.* Repub. lib. 4. c. 5.

2 *Ut iiſdem choris victoriam omnes tribuant; de iiſdem choris idem judicent, eoſdem probent.* Erneſt.

πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῷτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πειθοίλο; πῶς δ' ἂν ἥττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡττῷτο; ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῴη; τίνι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειε [1] παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα, ἢ υἱᾶς, ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τοῦ νομίμου; πρὸς [2] τίνων δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ οἰκέται, ἢ φίλοι, ἢ πολῖται, ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς, ἢ σπονδὰς, ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον, ἢ τῷ νομίμῳ σύμμαχοι, ἐθέλοιεν γίγνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν, ἢ ἡγεμονίαν, ἢ φρουραρχίαν, ἢ πόλεις; τίνα δ' ἄν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κομιεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἄν τις εὐεργετήσειεν, ἢ πρ' ὃν χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζῃ;

publicâ multari, vel magis honorari, quàm ſi legibus obtemperet? Quo pacto minus pro tribunalibus vinci poſſit? Quo pacto magis vincere? Cui quis potius fidem habeat, ut apud eum vel pecunias, vel filios, vel filias deponat? Quemnam civitas univerſa fide digniorem putare poſſit, quàm legibus conformem? A quibus vel parentes, vel propinqui, vel domeſtici, vel amici, vel cives, vel hoſpites magis id impetrare poſſint, quod æquum eſt? Cui potius hoſtes vel inducias, vel fœdera, vel conventa de pace credant? cum quo potius ſocietatem coeant, quàm cum legum ſtudioſo? Cui potius ſocii vel ducis munus, vel præſidiorum magiſterium, vel civitates credant? Cui potius aliquis benefaciendo gratiam ſe reportaturum exiſtimet, quàm legum ſtudioſo? Aut, cui potius benè faciat aliquis, quàm à quo ſe gratiam recepturum arbitretur?

---

1 De vi hujus vocis vide Indicem.

2 *Stobæus*, πίνος. Sed pluralis hîc aptior eſt. *Erneſt.*

τῷ δ' ἄν τις βούλοιτο μᾶλλον φίλος εἶναι, ἢ τῷ ἥττων ἐχθρός, ἢ τῷ τοιούτῳ; τῷ δ' ἄν τις ἥττων πολεμήσειεν, ἢ ᾧ ἂν μάλιστα μὲν φίλος εἶ βούλοιτο, ἥκιστα δ' ἐχθρός, καὶ ᾧ πλεῖστοι μὲ φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶ, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι;

ιη'. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία, ὃ αὐτὸ ἐπιδείκνυμι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶ. σὺ δ' εἰ ταὐναντία γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Ἱππίας, Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἔγωγέ μοι δοκῶ ταὐναντία γιγνώσκειν, οἷς εἴρηκας περὶ ἅ δικαίων.

ιθ'. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἱππία, νόμους; τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρᾳ κεῖ ταὐτὰ νομιζομένους. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς [1] ἔθεντο; καὶ πῶς ἄν, ἔφη, οἵγε μήτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν, οὔτε ὁμόφωνοί εἰσι;

Cui quis vel magis amicus esse velit, vel minus hostis, quàm tali? Cui quis velit minus bellum facere, quàm cui esse cupiat amicissimus, ac minimè hostis; & cui plurimi esse velint amici & socii; inimici verò ac hostes, paucissimi?

18. Itaque ego, mi Hippia, demonstro idem esse quod legitimum sit & quod justum. Tu si contrarium sentias, velim me doceas. Ego verò, inquit Hippias, non profectò videor iis contraria sentire de justo, quæ tu, mi Socrates, protulisti.

19. An verò quasdam, mi Hippia, inquit, non scriptas leges esse nôsti? Eas, ait, quæ ubivis locorum eodem modo observantur. Hasne dicere potes, ait, ab hominibus esse conditas? Quo pacto, inquit, quum universi convenire non possint, nec unius sint linguæ?

---

1 Homines dicuntur θέσθαι νόμους, quia sibimet ipsis constituerunt; Dii autem θεῖναι, quia aliis, sc. hominibus. *Erneſt.*

τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους τούτους; ἐγὼ μέν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους [1] τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι. καὶ γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται, "Τοὺς θεοὺς σέβειν [2].

κ'. Οὐκοῦν καὶ γονέας τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται; καὶ τοῦτο, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι, μήτε παῖδας γονεῦσιν; Οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὗτος θεῖος νόμος εἶναι. τί δή; ἔφη. ὅτι αἰσθάνομαί τινας, ἔφη, παραβαίνοντας αὐτόν.

κα'. Καὶ γὰρ ἄλλα πολλὰ, ἔφη, παρανομοῦσιν. ἀλλ' ἦν

Quoſnam igitur, ait, leges has condidiſſe arbitraris? Equidem, ait, has leges hominibus à Diis ferri exiſtimo. Nam apud homines univerſos hoc primum lege receptum eſt, "*Deos eſſe colendos.*

20. Annon & parentes ubique locorum receptum eſt honore proſequendos eſſe? Etiam hoc, ait. Non & illud, quod neque parentes cum liberis, neque liberi cum parentibus conſueſcere debeant? Illa mihi lex, ait, mi Socrates, non jam amplius eſſe Dei videtur. Quamobrem? inquit. Quod animadvertam, inquit, nonnullos hanc non obſervare.

21. At enim, ait, etiam alia multa contra leges com-

---

1 Scil. τὰς ἀγράφους. *Sophocles* ἐν τῷ Οἰδίπῳ Τυράννῳ, p. 187.

Χο. Εἴ μοι ξυνείη φέροντι μοῖρα τὰν
Εὐσεπτον ἁγνείαν λόγων,
Ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκεινται
Ὑψίποδες γ' ἀρανίαν δι' αἰθέρα
Τεκνωθέντες· ὧν Ολυμπος
Πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν θνατὰ
Φύσις ἀνέρων ἔπκτεν, οὐδὲ
Μὰν ποτε λάθα κοιμήσει.
Μέγας ἐν τούτοις (ſcil. νόμοις) θεὸς
Οὐδὲ γηράσκει. *Æm. Port.*

2 *Stobæus*, νομιζέτω θεὸς εὐσεβεῖν. Sed hæc conſtructio ſine præpoſitione ferri non poteſt, ut opinor. *H. Steph.*

δίκλω γέ τοι διδόασιν οἱ παραβαίνοντες τὰς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους, ἢν ὁτῳοῦν τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἀφυγεῖν· ὥσπερ τὰς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι παραβαίνοντες ἀφαιροῦνται τὸ δίκλω διδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι [1].

κβ'. Καὶ ποίαν, ἔφη, δίκλω, ὦ Σώκρατες, οὐ δυνάμενοι ἀφαιρεῖσθαι γονεῖς τε παισὶ, καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; τὴν μεγίστην νὴ Δί', ἔφη· τί γὰρ ἂν μεῖζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιούμενοι ἢ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι;

κγ'. Πῶς οὖν, ἔφη, κακῶς ἔτι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν κωλύει ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἀ μόνον ἀγαθὸς δεῖ τὰς ἐξ ἀλλήλων παιδοποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν. ἢ δοκεῖ

mittunt. Verùm qui leges divinitus conditas violant, pœnas dant, quas homo nullâ ratione poteſt effugere; quemadmodum nonnulli leges latas ab hominibus tranſgredientes, quominus pœnas dent, vel latendo, vel vim adhibendo effugiunt.

22. Et quam, inquit, pœnam effugere, mi Socrates, non poſſunt tum parentes, ſi cum liberis, tum liberi, ſi cum parentibus miſceantur? Maximam profectò, ait: nam quid hominibus liberos procreantibus accidere majus poſſit, quàm ſi malè procreent?

23. Quo verò pacto, inquit, malè procreant hi, quos nihil vetat bonos ipſos ex bonis liberos ſuſcipere? Quia non tantum, ait, bonos eſſe neceſſe eſt, qui ex ſe invicem procreant; ſed etiam corporibus vegetis. Num tibi

---

1 *Alii, quod clanculum peccant, neque ſcelera ſua in lucem proferri ſinunt, pœnas effugiunt, alii autem leges perrumpunt & perfringunt.* Erneſt.

σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμαζόντων τοῖς τῶ μήπω ἀκμαζόντων, ἢ τῶν παρηκμακότων; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. πότερα οὖν, ἔφη, βελτίω; δῆλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα ἂν σπουδαῖα; οὐκ εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι. οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵ γε παιδοποιούμενοι, ὡς ἂν δεῖ παιδοποιοῦνται. ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδοποιοῖντο, εἰ γε μὴ οὗτοι; ὁμογνωμονῶ σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο

κδ'. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀντευεργετεῖν οὐ πανταχοῦ νόμιμόν ἐστι; νόμιμον, ἔφη. παραινεῖται δὲ καὶ τοῦτο. οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο παραινοῦντες δίκαιον διδόασι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν. ἢ οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες

videntur semina illorum, qui ætate sunt vegetâ, seminibus eorum esse similia, qui ad ætatem vegetam necdum accesserunt, vel jam prætergressi sunt eam? Nequaquam, ait, esse similia videntur. Utra igitur sunt meliora? Patet, inquit, illorum meliora esse, qui sint ætate vegetâ. Ergo illorum, qui hâc ætate non sunt, semina minimè probantur? Non consentaneum est, inquit. Ergo sic procreandum non est. Nequaquam, ait. Ergo hi dum liberos procreant, ita procreant, ut minimè decet. Mihi quidem videtur, inquit. Quinam igitur alii malè procreabunt, si non hi? Sentio, inquit, tecum hâc etiam in parte.

24. Quid autem? benefacientibus vicissim benefacere, annon ubique legibus sancitum est? Est, inquit. Et committitur etiam adversus hoc. Quo fit ut & illi qui in hoc delinquunt, pœnas dent, ab amicis bonis deserti, & coacti eos quærere, quibus odio sunt. Annon qui benefaciunt

τὺς χρωμένους ἑαυτοῖς, ἀγαθοὶ φίλοι εἰσίν· οἱ δὲ μὴ ἀνθυφεργετοῦντες τοὺς τοιούτους, ἆρα μὴ τὴν ἀχαριστίαν μισοῦντα ὑπ' αὐτῶν, ἆρα δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι, τούτους μάλιστα διώκουσι; νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, [1] θεοῖς ταῦτα πάντα ἔοικε. τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς ἀδικοῦσι τὰς τιμωρίας ἔχειν, βέλτιονος ἢ κατ' ἄνθρωπον νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι.

κε'. Πότερον οὖν, ὦ Ἱππία, τοὺς θεοὺς οἴῃ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; Οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· χαλεπὸν γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν, εἰ μὴ θεός. καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει. τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιοτέρους ἐποίει τοὺς πλησιάζοντας.

illis qui ipsorum operâ utuntur, amici boni sunt: at qui vicissim illis benè non faciunt, licet ob ingratitudinem suam eis odio sint, tamen, quod horum opera imprimis sibi utilis sit, eosdem studiosè quæritant? Profectò, inquit, mi Socrates, hæc omnia divina esse videntur. Nam leges ipsas delinquentium pœnas continere, id mihi cujusdam esse præstantioris legislatoris videtur, quàm humani.

25. Num igitur existimas, mi Hippia, Deos justa præscribere legibus, an verò à justis aliena? Minimè aliena, inquit: nec enim facilè quis alius extra Deum justa sancire potest. Ergo etiam Diis, mi Hippia, placet idem & justum esse & legitimum. Hujusmodi quædam quum & diceret & faceret, reddebat illos, qui conveniebant ipsum, justiores.

---

1 Al. θεοῖς.

ΚΕΦ. ε'.

Ως δὲ καὶ προθυμοτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλόν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν τοῖς συοῦσιν [1] ἀσκητικώτατος αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων· ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. ἀεὶ μὲν οὖν περὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτός τε διετέλει μεμνημένος, καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων.

β'. Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιάδε διαλεχθέντα· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; ὡς οἷόν τε γε μάλιστα, ἔφη.

CAP. V.

De Intemperantiâ.

CÆterum, quo pacto familiares ſuos magis ad agendum idoneos efficiebat, nunc dicam. Nam quum exiſtimaret, temperantiam eſſe bonum ei qui præclarum aliquid geſturus eſſet; primum ipſe familiaribus ſuis hominum omnium maximè in hoc exercitatus apparebat: deinde diſſerendo omnium maximè familiares ſuos ad temperantiam impellebat. Itaque ſemper & ipſe meminerat illorum, quæ ad virtutem conducerent, & familiares ſuos omnes commonefaciebat.

2. Scio ipſum aliquando ad Euthydemum de temperantiâ hujuſmodi quædam diſſeruiſſe: Dic mihi, Euthydeme, ait, num pulchram & amplam tum viro tum reipublicæ poſſeſſionem eſſe putas libertatem? Maximam, inquit.

---

1 Scil. πρὸς ἐγκράτειαν, ut alio loco dicit. *Erneſt.*

γ'. Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, καὶ διὰ ταύτας μὴ δυνάμενος πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; ἥκιστα, ἔφη. ἴσως γὰρ ἐλεύθερον φαίνεταί σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα. εἶτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύσοντας, τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζεις; πάνυ γε, ἔφη.

δ'. Πότερον οὖν δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι; νὴ τὸν Δί', ἔφη, εἰκότως. πότερον δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μᾶλλον τὰ κάλλιστα πράττειν, ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἴσχιστα ποιεῖν; οὐδὲν ἧττον ἔμοιγ', ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι, ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.

ε'. Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγῇ τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; ὡς δεινοὺς νὴ Δί', ἔφη, κακίστους. ὀλεθρίαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζεις εἶ);

3. Qui ergo à voluptatibus, quæ corpore percipiuntur, vincitur; ac per eas, quæ optima ſunt, facere nequit; eumne tu hominem eſſe liberum putas? Minimè, ait. Fortaſſis enim hoc tibi videtur eſſe liberale, facere nimirum optima. Ergo quoſdam habere qui vetent, quominus agas talia, putas eſſe illiberale? Omninò, ait.

4. Igitur Intemperantes tibi omninò eſſe videntur illiberales? Profectò, inquit, & meritò. Utrum verò tibi videntur intemperantes tantum impediri, quo minus pulcherrima perficiant, an etiam cogi ad deſignandum turpiſſima? Nihilo mihi minus, inquit, ad hæc cogi videntur, quàm in illis impediri.

5. At quoſnam illos eſſe putas dominos, qui optima quidem impediunt, ad peſſima verò cogunt? Longè peſſimos, ait. Et quam eſſe peſſimam ſervitutem arbitraris?

ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν τοῖς κακίστοις δεσπόταις. τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ϛ'. Σοφίαν δὲ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν, ὃ δοκεῖ σοι ἀπείργουσα τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀκρασία, εἰς τἀναντίον αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ ὃ δοκῇ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελοῦσι καὶ καταμανθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκουσα ἐπὶ τὰ ἡδέα, καὶ πολλάκις αἰσθανομένους, τῶν ἀγαθῶν τε καὶ τῶν κακῶν ἐκπλήξασα, ποιεῖν ὃ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος αἱρεῖσθαι; γίγνεται τοῦτ', ἔφη.

ζ'. Σωφροσύνην δὲ, ὦ Εὐθύδημε, τίνι ἂν φαίημεν ἧττον, ἢ τῷ ἀκρατεῖ προσήκειν; αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι τὰ ἐναντία, σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. ὁμολογῶ καὶ τοῦτ', ἔφη. τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι, ὧν προσήκει, οἴει τι [1] λυπηρότερον ἀκρα-

Eam, ait, quæ apud peſſimos dominos ſerviatur. Ergone intemperantes ſervitutem peſſimam ſerviunt? Ita mihi videtur, inquit.

6. Annon ſapientiam, Bonum longè maximum, ab hominibus arcere videtur tibi intemperantia, & in contrarium eos conjicere? Non videtur tibi prohibere, quo minus aliquis rebus ex uſu futuris attendat, eaſque diſcat; dum pertrahit nos ad res voluptuarias, ac ſæpe bona malaque ſentientes percellens facit, ut pejus melioris loco eligamus? Fit hoc, inquit.

7. Cæterum prudentiam, mi Euthydeme, cui minus convenire dicemus quàm intemperanti? Nam prudentiæ ac intemperantiæ opera ſibimet adverſantur. Id etiam fateor, ait. Putaſne quid à ſtudiis eorum quæ conveniunt

---

1 *Wells*, κωλυτικώτερον, è conjecturâ *Stephani*, quod rectum videtur. non enim adjectivum hoc refertur ad ἀκρασίας, ſed ad τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. quis autem concoquat λυτικὰ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι? Verbum κωλύειν eſt in eâdem re. ſect. 6. *Erneſt.*

σίας εἶναι; Οὐκοῦν ἔγωγ', ἔφη. τὸ δ' ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προαιρεῖσθαι ποιοῦντος, καὶ τούτων μὲν ὀλιγωρεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος, καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντος, οἴει τι ἀνθρώπῳ κάκιον εἶναι; Οὐδέν, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ὃ τῶν ἐναντίων τὸ αἴτιον εἰκὸς ἄριστον εἶναι; εἰκὸς γάρ, ἔφη. ἔοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἡ ἐγκράτεια εἶναι. εἰκότως γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

θ'. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἦδη ποτὲ ἐνεθυμήθης; ποῖον; ἔφη. ὅτι καὶ ὀλίγα τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν· ἡ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἡδέσθαι ποιεῖ· πῶς; ἔφη.

magis prohibere, quàm intemperantiam? Minimè, inquit. An quid homini putas esse nocentius, quàm quod efficiat, ut noxia præferat utilibus; ac illis quidem operam impendere, hæc verò negligere suadeat; denique cogat illis nos contraria facere, quæ solent prudentes? Nihil, ait.

8. Ergo temperantiam consentaneum est hominibus esse causam contrariorum, quàm intemperantiam? Omninò, ait. Igitur etiam causam hanc contrariorum consentaneum est optimam esse? Consentaneum, inquit. Ergo videtur, mi Euthydeme, temperantia quiddam esse homini optimum. Et meritò quidem, ait, ô Socrates.

9. Illud autem, mi Euthydeme, considerâstine unquam? Qualenam? inquit. Quòd ad voluptates, ad quas quidem solas nos ducere videtur intemperantia, minimè illa possit perducere: sed quòd ipsa temperantia longè maxima voluptatis sit causa. Quî? ait. Quo-

[1] ὥσπερ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῶσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν, οὔτε δίψαν, οὔτε ἀφροδισίων ὀπτηδυμίαν, οὔτε ἀγρυπνίαν, (δι' ὧν μόνων ἐστὶν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν, καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαί τε καὶ κοιμηθῆναι, καὶ τοιμείνοντας καὶ ἀναχομιζύς, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἥνι ἥδιστα γένηται) κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἥδεσθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα, μόνη καὶ ἥδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ὅτι τοῖς εἰρημένοις. σωμτάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις.

1. Ἀλλὰ μὴν [2] τῷ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ὀπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων τινὸς, δι' ὧν ἄν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσειε, καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε, καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο, καὶ ἐχθρῶν κρατήσειεν, ἀφ'

niam intemperantia non ferens, ut tolerentur fames, ſitis, rei venereæ cupiditas, vigiliæ, (per quæ ſola ſuaviter comedere, bibere, venerem exercere poſſumus; ſuaviter quieſcere ac dormire, exſpectantes ac ſuſtinentes, donec illa quàm jucundiſſimè fiant) quominus maximè neceſſariis & continuis voluptatibus egregiè fruamur, impedit: temperantia verò, dum ſola facit, ut quæ diximus, toleremus; etiam ſola voluptatem memoratu dignam excitat in iis quæ recenſuimus. Omninò vera dicis, ait.

10. Quinetiam à diſciplinâ rerum honeſtarum & egregiarum, & à ſtudiis eorum impedit, quibus quis rectè corpus ſuum regat, & familiam rectè adminiſtret, & amicis patriæque proſit, & hoſtes ſuperet, de quibus maximæ non

---

1 Ωσπερ, quia non ſequitur ὕτως, ſuſpectum eſt doctis viris. Itaque alii legi volunt, ὅτι ἄρ' ἡ &c. mihi maximè placet eorum ſententia, qui ἀνακόλουθον eſſe dicunt. Sic interdum invenias πρῶτον, & apud Latinos, *primum*, non ſequente ἔπειτα, *deinde*. *Erneſt.*

2 Intell. κωλύῃ ἀκρασία. *Erneſt.*

ὧν ἃ μόνον ὠφέλειμ, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγισαι γίγνονται. οἱ μὲν γὰ ἐγκρατεῖς ἀπολαύσι, πρᾶτοντες αὐτὰ, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἥττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν, ἢ ᾧ ἥκιστα ἔξεστι ταῦτα πρᾶτειν, καίτοιγε ὅτι τῷ σπουδάζειν περὶ τὰς ἐγκρατεστάτω ἡδονάς;

ια'. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἥττονι τῶν ἀφὶ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. τί γὰρ ἀφαιρεῖ, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατὴς θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἥδιστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν ἀφαιροῖ τῶν ἀφρονεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀφαιρέντας κατὰ γένη, τὰ μὲ ἀγαθὰ προαιρεῖσθ, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι.

ιβ'. Καὶ οὕτως, ἔφη, ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἀν-

utilitates modò, ſed etiam voluptates exiſtunt. Ex his enim fructum percipiunt temperantes, dum ea faciunt; quum intemperantes nullius horum participes fiant. Nam cui dicere poſſimus hæc minus convenire, quàm qui ea minimè facit, occupatus quærendis voluptatibus maximè obviis?

11. Tum Euthydemus, dicere mihi, ait, videris, mi Socrates, omninò virtutem ad eum, qui à corporeis voluptatibus ſuperetur, non pertinere. Nam quid intereſt, mi Euthydeme, inquit, inter hominem intemperantem & rudiſſimam belluam? Nam qui non conſiderat optima, & omninò facere quærit ea quæ jucundiſſima ſunt, quid ille differt ab inſipientiſſimis pecudibus? Soli temperantes res optimas conſiderare poſſunt, eaſque tum verbis tum reipsâ ſecundum genera ſecernere, ac bonas quidem eligere, à malis autem abſtinere.

12. Atque hoc modo dicebat viros præſtantiſſimos ac

ἄρας γίγνεσθαι, καὶ ἀφελέσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ [ἀφελέσθαι] ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλεύεσθαι, ἀφελόντας κατὰ γένη τὰ πράγματα. [1] δεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὅπη μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἕτοιμον παρασκευάζειν, καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι. ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε, καὶ ἡγεμονικωτάτους, καὶ ἀφελεκτικωτάτους.

ΚΕΦ. ϛ'.

ΩΣ δὲ καὶ ἀφελεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότας, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις

felicissimos effici, maximeque ad differendum idoneos. Aiebat etiam [ἀφελέσθαι] ex eo dictum esse, quòd convenientes communiter consultent, dum res secundum genera discernunt. Itaque enitendum esse, ut ad hoc se quam paratissimum quisque reddat, eique rei maximè studeat. Nam ex eo fieri homines præstantissimos, & imperio dignissimos, & differendi peritissimos.

CAP. VI.

Differendi facultatem è consuetudine Socratis consequuntur Familiares.

QUO autem modo familiares suos etiam differendi peritiores effecerit, jam exponere conabor. Etenim putabat Socrates, eos, qui scirent quid essent res singulæ,

1 Al. [illegible]

ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι· τὰς δὲ μὴ εἰδότας, οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτάς τε σφάλλεσθαι, καὶ ἄλλας σφάλλειν. ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ὑδεπώποτε ἔλιπε. πάντα μὲν οὖν ᾗ διωρίζετο, πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελθεῖν· ὅσοις δὲ καὶ ἐπὶ πόσον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι, τοσαῦτα λέξω.

β'. Πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως ἐσκόπει· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσέβειαν εἶναι; καὶ ὅς, κάλλιστον νὴ Δί', ἔφη. ἔχεις οὖν εἰπεῖν, ὁποῖός τις ὁ εὐσεβὴς ὤν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς [1] τιμᾶν. ἔξεστι δὲ, ὃν ἄν τις βούληται τρόπον, τοὺς θεοὺς τιμᾶν; οὔκ· ἀλλὰ νόμοι εἰσὶ, καθ' οὓς δεῖ τοῦτο ποιεῖν.

γ'. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους τούτους ποιῶν, εἰδείη ἂν, ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν ὁ εἰδὼς τοὺς θεοὺς

posse aliis etiam eas explicare: qui verò nescirent, eos & falli & alios quoque fallere, non mirum esse dicebat. Ideoque nunquam suis cum familiaribus considerare desinebat, quid res quælibet esset. At omnia quomodo definiret, operosum fuerit percensere. Quæ igitur modum considerationis hujus indicatura puto, illa dicam.

2. Primum de pietate hoc modo considerabat: Dic mihi, mi Euthydeme, inquit, quale quiddam esse putas pietatem? Et ille, Pulcherrimum profectò, ait. Potesne igitur dicere, qualis sit homo pius? Is, ait, mihi videtur, qui Deos honore afficit. Licetne verò Deos eo modo honorare, quo quisque vult? Non; sed leges quædam sunt, secundum quas id faciendum est.

3. Ergo qui leges has observat, is scire possit, quo pacto Dii sint honorandi? Arbitror, ait. Ergo qui Deos no-

1 *Socrates* mox, correctione adhibitâ, addit; ὡς δεῖ, τιμῶν, εὐσεβὴς ἐστ.

πμᾶν, οὐκ ἄλλως οἴεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν, ἢ ὡς οἶδεν; Ἔγωγ' οὖν, ἔφη. ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾷ, ἢ ὡς οἴεται δεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη.

δ'. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῴη. πάνυ μὲν οὖν. Ἴσχυν ὅγε νομίμως τιμῶν, ὡς δοκεῖ, τιμᾷ; πῶς γὰρ οὔ; ὁ δέ γε, ὡς δοκεῖ, τιμῶν, εὐσεβής ἐστι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, ὀρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβὴς ὡρισμένος εἴη. ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ.

ε'. Ἀνθρώποις τε ἆρα ἔξεστιν, ὃν ἄν τις τρόπον βούληται, χρῆσθαι; οὐκ· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ὁ εἰδὼς, ἃ ὅσοι νόμιμα, [1] καθὰ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. Ἴσχυν οἱ καθὰ ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις, ὡς δοκεῖ, χρῶνται; πῶς γὰρ οὔ; Ἴσχυν οἵγε, ὡς δοκεῖ, χρώμενοι, καλῶς χρῶνται; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἴσχυν οἵγε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώ-

vit honorare, non aliter id faciendum putat, quàm utì ſcit? Non aliter, inquit. Eſtne quiſquam qui Deos honoret aliter, quàm putet oportere? Non arbitror, ait.

4. Ergo qui novit ea quæ legitima ſunt erga Deos, is legitimè Deos honorat. Omninò, ait. Qui igitur legitimè ipſos honorat, is honorat, ut oportet? Quî non? Qui verò ſic, ut oportet, honorat, an pius eſt? Omninò, inquit. Ergo qui legitima novit erga Deos, eum rectè pium definiverimus. Ita mihi videtur, ait.

5. An verò licet hominibus ſic uti, quemadmodum aliquis vult? Non: ſed apud hos etiam qui novit legitima, ſecundum quæ alter altero uti debet, legitimus ſcilicet erit. Ergo qui ſecundum hæc ſe invicem utuntur, ut decet utuntur? Quî non? Num verò qui utuntur, ut decet, rectè utuntur? Omninò, ait. Ergo qui rectè utuntur ho-

1 *Stephanus* malebat καθ' ἃ, quia ſequitur κατὰ ταῦτα. *Erneſt.*

μῦνοι, καλῶς πράττουσι [1] τἀνθρώπεια πράγματα; εἰκός γ', ἔφη.

ς'. Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι, δίκαια ὕτοι ποιοῦσι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὁποῖα καλεῖται; ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. οἱ ἄρα ποιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κελεύουσι, δίκαιά τε ποιοῦσι, καὶ ἃ [2] δεῖ. πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν οἵγε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσιν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. οἴει οὖν τινας πείθεσθαι τοῖς νόμοις, μὴ εἰδότας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν, οἴει τινὰς οἴεσθαι, δεῖν μὴ ποιεῖν ταῦτα; οὐκ οἶμαι, ἔφη. οἶδας δέ τινας ἄλλα ποιοῦντας, ἢ ἃ οἴονται δεῖν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. οἱ ἄρα τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες, τὰ δίκαια ὕτοι ποιοῦσιν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵγε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι;

minibus, illi etiam res humanas rectè agunt? Conſentaneum, inquit.

6. Num qui legibus parent, juſta faciunt? Omninò, inquit. Scis autem qualianam juſta dicantur? Quæ leges jubent, ait. Ergo qui ea faciunt, quæ leges jubent, tum juſta faciunt, tum quæ fieri debent. Quî non? An verò juſti ſunt, qui juſta faciunt? Arbitror equidem, ait. Ergone putas legibus aliquos parere, qui neſciunt quæ leges jubent? Non equidem, ait. At qui ſciunt quid faciendum ſit, eoſne putas arbitrari, faciendum id non eſſe? Non puto, ait. An aliquos nôſti, qui alia faciunt, quàm quæ fieri debere putant? Minimè, inquit. Ergo qui ſciunt, quæ legitima ſunt erga homines, juſta faciunt? Omninò, ait. Qui igitur juſta faciunt, juſti ſunt?

---

1 Vide Indicem.

2 Poſt δεῖ poni poſſit interrogationis nota, ſicut habetur ſupra, poſt ἡμᾶν & poſt δεῖν, atque alibi. *H. Steph.*

τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. ὀρθῶς ἄν ποτε ἄρα [1] ὁριζοίμεθα, ὁριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ζ'. Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι, πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ σοφοὶ, ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶναι, ἢ εἰσί τινες, ἃ μὴ ἐπίστανται, σοφοί; ἃ ἐπίστανται δῆλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἄν τις, ἃ γε μὴ ἐπίσταιτο, ταῦτα σοφὸς εἴη; ἆρ' οὖν οἱ σοφοὶ, ἐπιστήμῃ σοφοί εἰσιν; τίνι γὰρ, ἔφη, ἄλλῳ τις ἂν εἴη σοφὸς, εἰ γε μὴ ἐπιστήμῃ; ἄλλο δέ τι σοφίαν οἴει εἶναι, ἢ ᾧ σοφοί εἰσιν; οὐκ ἔγωγε. ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; ὑδὲ μὰ Δί', ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐκ οἷόν τε ἄνθρωπον εἶναι; μὰ Δί' οὐ δῆτα,

Qui tandem alii? ait. Ergo rectè definiamus, si eos esse justos definiverimus, qui sciunt quæ legitima sint erga homines? Sic mihi videtur.

7. Quid verò dicere possimus sapientiam esse? Dic mihi; utrum tibi sapientes, in iis quæ nôrunt, sapientes esse videantur; an aliqui sint in iis sapientes, quæ nesciunt? Nimirum in illis sapientes sunt, quæ sciunt. Nam quî possit aliquis esse sapiens in illis, quæ nescit? Num igitur sapientes, scientiâ sunt sapientes? Quânam aliâ re sapiens aliquis fuerit, si non scientiâ? Num verò putas quiddam aliud esse sapientiam, quàm quo homines sapientes sunt? Non equidem. Ergo sapientia est scientia? Mihi quidem videtur. Ergone tibi videtur, hominem res omnes scire posse? Immo nec partem profectò rerum aliquantulam. Homo igitur in omnibus nequit esse sapiens? Minimè profectò,

---

1 *Wells* habet ὁρισαίμεθα. *Ernest.*

ἔφη. ὃ ἄρα ὑπίσταται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ.

η'. Ἆρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ τἀγαθὸν οὕτω ζητητέον ἐστί; πῶς; ἔφη. δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; οὐκ ἔμοιγε. τί δέ; τὸ ἄλλῳ ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοι ἐνίοτε ἄλλῳ βλαβερὸν εἶναι; καὶ μάλα, ἔφη. ἄλλο δ' ἄν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι, ἢ τὸ ὠφέλιμον; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. τὸ ἄρα ὠφέλιμον, ἀγαθόν ἐστιν, ὅτῳ ἂν ὠφέλιμον ᾖ; δοκεῖ μοι, ἔφη.

θ'. Τὸ δὲ καλὸν ἔχοιμεν ἄν πως ἄλλως εἰπεῖν, ἢ, εἰ ἔστιν, ὀνομάζεις καλὸν ἢ σῶμα, ἢ σκεῦος, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ὃ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν, πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τί ἐστιν ἕκαστον, ἢ πρὸς ὃ ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο,

ait. Ergo in eo quis eſt ſapiens, quod ſcit? Mihi quidem videtur.

8. Num & de bono, Euthydeme, ſic quærendum erit? Quomodo? ait. Num idem tibi videtur omnibus eſſe utile? Non mihi quidem. Quid? An quod utile eſt alteri, non tibi videtur eſſe nonnunquam alteri noxium? Omninò, ait. Num quid aliud potes dicere bonum eſſe, quàm quod ſit utile? Non equidem, ait. Ergo quod eſt utile, bonum eſt illi, cui utile fuerit? Videtur, inquit.

9. An verò pulchrum aliter appellare poſſimus, quàm utì dicimus aut pulchrum corpus, aut vas, aut aliud quiddam, quod ſcis eſſe ad omnia pulchrum? Non equidem profectò, inquit. Ergo ad quod utile quidque fuerit, ad id cuique pulchrum eſt eo uti? Omninò, ait. Num autem quævis res ad aliud quiddam pulchra eſt, quàm cujus uſui ſingula pulchrè applicentur? Ad nihil aliud,

ἔφη. τὸ χρήσιμον ἄρα καλόν ἐστι, πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ι'. Ἀνδρείαν δὲ, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; μὰ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινά τε καὶ ὑποκίνδυνα χρήσιμον εἶναι τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; ἥκιστά γ', ἔφη. οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί ἐστιν, οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσι; νὴ Δί', ἔφη· πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε [1] τῶν γε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἶεν. τί δὲ οἱ [2] τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; ἔτι γε, νὴ Δία, ἧττον, ἔφη. ἆρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ὑποκίνδυνα ὄντας, ἀνδρείους οὐχὶ εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς, δειλούς; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

inquit. Ergo quod eſt utile, pulchrum eſt ad quod utile fuerit? Ita mihi videtur, inquit.

10. Fortitudinem verò, mi Euthydeme, num inter pulchra eſſe cenſes? Immo pulcherrimum quid, ait. Ergo tu fortitudinem non ad minima utilem eſſe ſtatuis? Certè, inquit, ad maxima. Num igitur tibi utile eſſe ad terribilia & periculoſa videtur, ea ipſa ignorare? Minimè, inquit. Ergo qui ejuſmodi non metuunt, propterea quòd neſciant quid ſint, non ſunt fortes? Non profectò, inquit: nam cæteroqui multi homines inſani & timidi, fortes eſſent. Quid autem illi, qui non terribilia metuunt? Multò minus, inquit. Qui ergo boni ſunt ad terribilia & periculoſa, hos fortes eſſe putas; qui verò mali, timidos? Omninò, inquit.

---

1 Pro τῶν γε μ. *Stephanus* è *Stobæo* legebat, τῶν τε μ. *Erneſt.*
2 Vid. ad lib. 1. c. 1. §. 14.

ια'. Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινὰς, ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; οὐκ, ἀλλὰ τούτους, ἔφη. κακοὺς δὲ ἄρα τοὺς οἵους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; πάνυ γε ἄλλους; ἔφη. ἆρ' οὖν ἕκαστοι χρῶνται, ὡς οἴονται δεῖν; πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. ἆρα οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι, ἴσασιν ὡς δεῖ χρῆσθαι; ὅπου γε, ἔφη. οἱ ἄρα εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, ὅτοι καὶ δύνανται; μόνοι γε, ἔφη. τί δέ; οἱ μὴ διημαρτηκότες ἆρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις; οὐκ οἶμαι, ἔφη. οἱ ἄρα κακῶς χρώμενοι διημαρτήκασιν; εἰκός γε, ἔφη. οἱ μὲν ἄρα ὀπτῶμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ὀπτινδυνοῖς καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν· οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες τούτου, δειλοί; ἔμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

ιβ'. [1] Βασιλείαν δὲ καὶ Τυραννίδα, ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρας

11. An verò putas ad talia quoſdam alios etiam bonos eſſe, quàm qui eis uti rectè poſſint? Non, ait, ſed hos ipſos. Malos autem, qui his malè utantur? Quoſnam alios? inquit. Ergone utuntur ſinguli, ut oportere ſe arbitrantur? Quî aliter? inquit. Sciuntne qui non poſſunt rectè uti, quo pacto utendum ſit? Nequaquam, inquit. Igitur qui nôrunt ut ſit utendum, illi etiam poſſunt? Immo ſoli, inquit. Quid? Siqui non aberraverunt ab eorum uſu, num malè his utuntur? Non arbitror, inquit. Ergo qui malè utuntur, aberrant? Conſentaneum, ait. Qui igitur terribilibus & periculoſis rectè uti ſciunt, ſunt fortes; qui verò ab hoc aberrant, timidi ſunt? Mihi quidem videntur, inquit.

12. Cæterum & regnum & tyrannidem, utrumque ju-

---

1 Τῆς Δημοκρατίας, τῆς Τυραννίδος, καὶ τῆς Βασιλείας ἔπαινον, καὶ ψόγον, *Euripides* verſibus elegantiſſimis perſequitur, ἐν παισὶ Ικέτισι, pag. ex *Plantini* typis 325, 326. eum conſule. Illic enim multa reperies quæ

ἡγεῖτο εἶναι), διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ, ἑκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους, τῶν πόλεων ἀρχὴν, βασιλείαν ἡγεῖτο· τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιτο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ὑπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίσαιντο, ταύτην τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι· ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν· ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

ιγ'. Εἰ δέ τις αὐτῷ περὶ τοῦ ἀντιλέγοι, μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως, ἤτοι σοφώτερον φάσκων εἶναι, ὃν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον, ἢ ἀνδρειότερον, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον, ὑπὸ τοῦ ἐθῶν ἐπανῆγεν ἂν πάντα τὸν λόγον ὧδέ πως.

dicabat eſſe quidem imperium, verùm inter ſe differre ſtatuebat. Nam regnum eſſe putabat, in homines volentes ſecundum civitatum leges imperium; at in homines nolentes, nec ſecundum leges, ſed ex arbitrio principis imperium, eſſe tyrannidem. Atque ubi magiſtratus ex iis conſtituerentur, qui legitima perficiunt, eam reipublicæ formam exiſtimabat eſſe, in quâ Optimates dominantur; ubi ex cenſibus, locupletum imperium; ubi ex univerſis, ſtatum popularem.

13. Quod ſiquis ipſi aliquâ in re adverſaretur, qui nihil certi, quod diceret, haberet; ac ſine demonſtratione, vel ſapientiorem eſſe prædicaret illum, cujus ipſe mentionem faceret, vel civilis adminiſtrationis peritiorem, vel fortiorem, vel quid aliud ejuſmodi; hoc quodam modo orationem omnem ad rem propoſitam reducebat.

---

magnam huic loco lucem afferent, & *Socratis* ſententiam confirmabunt. *Æmil. Port.*

1 Vide Indicem v. ὑπόθεσις.

ιδ'. Φὴς σὺ ἀμείνω πολίτην εἶναι, ὃν σὺ ἐπαινεῖς, ἢ ὃν ἐγώ; φημὶ γὰρ οὖν. τί οὖν; οὐχ ὅδε πρῶτον ἐπισκεψώμεθα, τί ἔστιν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; ποιῶμεν τοῦτο. οὐκοῦν ἂν μὲν χρημάτων διοικήσῃ κρείττων ἂν ὁ χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἂν δέ γε πολέμῳ, ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; πῶς γὰρ οὔ; ἂν δὲ πρεσβεία ἄρα, ὃς ἂν φίλους ἀντὶ πολεμίων παρασκευάζῃ; εἰκότως γε. οὐκοῦν καὶ ἐν δημηγορίᾳ, ὁ σῴσεις τε παύων, καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; ἔμοιγε δοκεῖ. οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων, καὶ τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερὸν ἐγίγνετο τἀληθές.

ιε'. Ὁπότε δὲ αὐτός τι τῷ λόγῳ διεξίοι, ἀφ' ὧν μάλιστα ὁμολογούμενος ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην τὴν ἀσφάλειαν εἶναι λόγου. τοιγαροῦν πολὺ μάλιστα, ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅ, τι λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρεῖχε. ἔφη

14. Tune civem esse meliorem ais, quem ipse prædicas, quàm quem ego? Aio. Quid ergo? annon id primum considerabimus, quod boni civis sit officium? Faciamus id sane. Ergo in opum administratione potior illius erit ratio, qui rempublicam opulentiorem reddit? Omninò, ait. At in bello, qui hostium victricem efficit? Quî non? At in legatione, qui amicos ex hostibus efficit? Meritò. Ergo etiam in concionibus ad plebem, qui seditiones compescuerit, & auctor concordiæ fuerit? Ita mihi videtur. Hoc modo quum sermo reduceretur, etiam illis ipsis, qui contradicebant, veritas eluceſcebat.

15. Cæterum quum ipse aliquid oratione percurrebat, per ea progrediebatur, quæ maximè essent in confesso; quod esse hanc orationis certitudinem arbitraretur. Itaque quum aliquid dicebat, longè omnium maximè, quos ego novi, auditores suos, ut idem fatentur, adduceret. Aiebat

δὲ, καὶ Ὅμηρον τῷ Ὀδυσσεῖ ἀναθεῖναι τὸ ἀσφαλῆ ῥήτορα εἶναι, ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τοὺς λόγους. ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς τῷ ἑαυτοῦ γνώμῃ ἀπεφαίνετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι.

ΚΕΦ. ζ'.

ΟΤΙ δὲ καὶ αὐτάρκεις ἐν ταῖς προσηκούσαις πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο, νῦν [1] τοῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ, ὧν ἐγὼ οἶδα, μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτου τις ὀφείλων εἴη τῶν συνόντων αὐτῷ. ὧν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ εἰδέναι, ὅ, τι μὴ αὐτὸς εἰδείη, πάντων προθυμότατα ἐδίδασκεν· ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τοὺς ὀφειλομένους ἦγεν αὐτούς.

& Homerum id Ulyſſi tribuiſſe, quòd eſſet orator cautus, quia per ea quæ hominibus viderentur, orationes ſuas deducere poſſet. Itaque perſpicuum eſſe, ex iis quæ diximus, arbitror, Socratem ad colloquentes ſecum ſententiam ſuam ſimpliciter protuliſſe.

CAP. VII.

Quid & quantum ſit in quâcunque Arte diſcendum.

QUod etiam operam dederit, ut ipſi in agendis iis, quæ ſibi convenirent, ſatis eſſent idonei; id nunc exponam. Etenim maximè *Socrati* omnium, quos equidem novi, curæ erat, ut ſciret, quâ in re ſuorum familiarium quiſque peritus eſſet. Quæ verò virum honeſtum & egregium ſcire convenirent, eorum nihil non, quod quidem eſſet ipſi cognitum, cupidiſſimè docebat: quâ verò in re eſſet minus ipſe peritus, ad peritos eos deducebat.

1 Al. ποτέ.

β'. Ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἑκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. [1] αὐτίκα, γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανός τις γένοιτο, εἰ ποτε δέοιτο, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς ἢ νέμεσθαι, ἢ διδόναι, ἢ ἀφαιρεῖσθαι, ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ τοῦτο ῥᾴδιον εἶναι μαθεῖν, ὥστε τὸν πρόσεχοντα τὸν

2. Præterea docebat, quouſque hominem rectè inſtitutum cujuſque rei peritum eſſe conveniat. Primùm ab ineunte ætate geometriam eo uſque diſcendam aiebat, donec quis poſſet, ſi opus fuerit, terram vel rectâ metiendi ratione accipere, vel tradere, vel diſtribuere, vel opus deſignare. Atque hoc tam facile diſci poſſe, ut qui animum

---

1 Αυτίκα in primæ editionis indice interpretatus ſum, *primum*. Nec nunc adeo pœnitet. Sic hoc verbum accipi cenſet etiam *Vigerus* de idiot. Gr. L. p. m. 229 & ſic eſt apud *Ariſtoph. Plut.* ſed nec diſplicet interpretari, *exempli gratiâ*; atque hâc occaſione hanc verbi ſignificationem, vulgo non animadverſam, demonſtrare. Apud *Platonem* ſæpe ſic eſt. *Alcibiad.* II. init. ὥσπερ τὸν Οιδίπουν αὐτίκα φασὶν εὐξασθαι &c. *ut dicunt*, ex causâ, *OEdipum precatum eſſe*. Ibid. paulo poſt: Αυτίκα τῶν σῶν ἡλικιωτῶν εἴ τινες τυγχάνουσιν ἀφρονες ὄντες &c. *Si*, verbi causâ, *quidam &c.* In eodem dialogo eſt alio loco, ἐκεῖνοι οἱ ῥήτορες αὐτίκα &c. &c. ſic non ſolum in hoc ſed aliis dialogis ſæpe. Quo magis miror ab Interpretibus hanc vim verbi intellectam non eſſe, nec in Lexicis obviam eſſe. Omnium maximè ridiculus eſt *Dacierius*, ad illum ipſum dialogum gallicè ab ipſo converſum. Socrates dicit, ignorantiam interdum eſſe bonam. Id ut demonſtret, ſic dicit: εἴ σοι αὐτίκα μάλα παρῆσαν, Περικλέα --- εἰπεῖν, ἢ ἄνδρα ἑνὶ, βουλόμενον ἀποκτεῖναι αὐτόν &c. Interpretes male: *ſtatim*. Quid vero *Dacierius?* negat hoc verum eſſe; quod Pericles, quo tempore ille ſermo habitus eſſet, jam mortuus fuiſſet. Itaque reddendum eſſe, *Si tibi olim in mentem veniſſet:* nam hanc quoque verba vim habere. Nihil vidi acutius! Redde, *ſi tibi, verbi causâ, in mentem veniret*. nec illud *veniret* perturbet aliquem. Quis in exemplis tam ſcrupuloſus ſit? paulo poſt de eâdem re dicit, ἐθέλειν ἄν σε τούτων τι πρᾶξαι. Apud *Hippocratem* ita ſæpe occurrere poſt *Duretum Girardetus* vidit ad lib. de rat. Vict. in morb. acut. p. 32. nam ipſe *Galenus* ignoravit. *Erneſt.*

νῶν τῇ μετρήσῃ, ἅμα τοῦ τε γῆς, ὁπόση ἐστὶν, εἰδέναι, καὶ ὡς μετρεῖται ὑπισάμβνον ἀπιέναι.

γ'. Τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσξυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπεδοκίμαζεν. ὅ, τι μὲ γὰρ ὠφελοίη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὁρᾶν· (καίτοι οὐκ [1] ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν) ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον καταπείθειν, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.

δ'. Ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπείρους γίγνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν, καὶ μηνὸς, καὶ ἐνιαυτοῦ διὰ παντὸς γιγνώσκειν, ἕνεκα πορείας τε, καὶ πλοὸς, καὶ φυλακῆς· καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτὸς, ἢ μηνὸς, ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας. καὶ ταῦτα δὲ ῥᾴδια εἶναι μα-

ad dimenſionem advertat, is & ſcire poſſit, quanta ſit ipſa terra, & cognitâ metiendi ratione diſcedat.

3. Verùm in geometriâ diſcendâ progreſſum ad deſcriptiones uſque intellectu difficiles, improbabat. Nec enim, quid eæ res uſus haberent, videre ſe dicebat; (licet illarum minimè rudis eſſet) poſſe verò aiebat eas omnem hominis vitam abſumere, ac ab aliis multis utilibuſque diſciplinis avocare.

4. Hortabatur etiam, ut aſtrorum doctrinæ adeo periti eſſent, ut & noctis & menſis & anni tempora cognoſcere poſſent, tum itineris ac navigationis causâ, tum excubiarum, aliarumque rerum, quæcunque vel per noctem, vel in menſe, vel in anno geruntur; ut ad ea certis indiciis uti poſſent, quibus illorum, quæ diximus, tempora dignoſcerent. Atque hæc diſci facilè ab iis poſſe, qui noctu

---

1 Habuit enim præceptorem geometriæ celeberrimum geometram *Theodorum Cyrenæum*. vide ad c. 2. ſect. 10. hujus libri. *Erneſt.*

θεῖν πρός τε τῶν [1] νυκτοπόρων, καὶ κυβερνητῶν, καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ὀπιμελὲς ταῦτα εἰδέναι.

ε'. Τὸ δὲ μέχει τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν, μέχει τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ φορᾷ ὄντα, καὶ τοὺς πλάνητάς τε, καὶ ἀπλανήτους ἀστέρας γιγνομένους, καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰς περιόδους, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας καταμανθάνεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν ὑπ' ἐν τούτοις ἔφη ὁρᾶν, (καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος ἦν·) ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι καταμανθάνειν ἀνθρώπου βίον, καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν.

ς'. Ὅλως δὲ τοῦ μεριμνᾶν, ᾗ ἔκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι, ἀπέτρεπεν. οὔτε γὰρ εὑρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι, οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα, ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. κινδυνεύειν δ'

feras venantur, & à navium gubernatoribus, aliisque multis, quibus est curæ, ut hæc sciant.

5. At verò in astronomiâ discendâ eò progredi, donec & illa cognoscantur quæ in eodem non sunt ambitu, & errantia vagaque sidera, & ipsorum à terrâ intervalla, & circuitus; eorumque causas inquirendo confici, vehementer dehortabatur. Quippe nec in his quidem ullam se utilitatem videre dicebat, (quanquam eorum rudis non esset:) aiebat verò, etiam hæc absumere posse vitam hominis, & à multis ac utilibus eum prohibere.

6. Denique in universum dehortabatur, nequis studium in res cœlestes impenderet, quo scilicet artificio Deus omnia moliatur. Nec enim illa posse ab hominibus inveniri putabat, nec Diis eum rem facere gratam arbitrabatur, qui quæ illi manifesta esse noluissent, inquireret. Addebat

---

1 Alii νυκτιπλάνων.

ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεμιμημένα, οὐδὲν ἧττον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ὅτι τοῖς τῶν θεῶν μηχαναὶς ἐξηγεῖτο.

ζ. (1 Ἐκεῖνος γὰρ, λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι) πῦρ τε καὶ ἥλιον, ἠγνόει, ὡς τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥᾳδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύνανται ἀντιβλέπειν· καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς, οὔ. ἠγνόει δὲ ὅτι καὶ τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὐξεσθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται. φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι, καὶ τοῦτο ἠγνόει, ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὢν οὔτε λάμπει, οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει· ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων λαμπρότερος ὢν διαμένει.)

esse periculum, ne qui de rebus hisce sollicitus esset, insaniret tandem nihilo minus quàm Anaxagoras, qui maximè fuisset elatus, propterea quòd Deorum machinas enarrâsset.

7. (Nimirum ille, dum ait ignem ac solem idem esse, ignorabat ab hominibus ignem cerni facile posse, quum solem adversum intueri non possint: quodque illi, qui à sole collustrantur, colore reddantur nigriores, qui verò ab igne, non ita. Ignorabat etiam, quòd nihil eorum, quæ terrâ nascuntur, absque solis splendore possit augescere; quum omnia, quæ ab igne calefiunt, pereant. Idem quum solem esse lapidem ignitum diceret, etiam ignorabat, lapidem, qui sit in igne, neque lucere, neque diu perdurare: quum sol per omne tempus splendidior rebus omnibus manet.)

---

1 Scil. *Anaxagor.* de quo vide *Lucretium* lib. 1. v. 830 & seqq.
Nunc & Anaxagoræ ferebemur Homæomeriam.
vide etiam *Diog. Laert.* in vitâ ejus.

η'. Ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμὸς μανθάνειν, καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι [1] τὴν μάταιον ϖραγματείαν, μέχει δὲ τοῦ ὠφελίμου ϖάντα καὶ αὐτὸς συνεπεσκόπει, καὶ συνδιεξήει τοῖς συοῦσι.

θ'. Περέτρεπε δὲ σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συοντας, ὡς ἔστι τε τῶν εἰδότων μανθάνοντας, ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον ϖροσέχοντα ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦ βίου, τί βρῶμα, ἢ τί πόμα, ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ' ἂν διάγοι. τοῦ γὰρ οὕτω ϖροσέχοντος ἑαυτῷ, ἔργον ἔφη εἶναι εὑρεῖν ἰατρὸν τὰ ϖρὸς ὑγίειαν συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα [2] ἑαυτοῦ.

8. Hortabatur, etiam ut numerandi rationem diſcerent, & in hâc perinde atque in aliis monebat, ut ab inani occupatione ſibi caverent; atque adeo tum ipſe omnia eatenus perveſtigabat, quatenus eſſent utilia, tum unà cum familiaribus perquirebat.

9. Vehementer etiam familiares ſuos hortabatur, ut valetudinis curam haberent; ac partim à peritis, quæ poſſent, diſcerent; partim ſinguli per omnem vitam ſeipſos obſervarent, quinam cibus, qui potus, qui labor eis conduceret, & quo pacto his utendo quàm optimâ valetudine frui poſſent. Nam ſiquis ita ſe obſervaret, difficile aiebat eſſe, ut medicum aliquis inveniret, qui ad valetudinem conducentia magis ipſo dijudicaret.

---

1 Nonnulli habent τόν. At imperitus librarius pro ϯ, quod valet τήν, ſcripſit ϯ quod valet τόν, hocque propter maximam ſcripturæ ſimilitudinem errorem iſtum peperit. Sed τὴν μάταιον πραγματείαν legendum eſt. Epithetum autem maſculinum cum fœmineo ſubſtantivo junctum eſt Atticè. Hujus Atticiſmi multa tam poëtarum quàm aliorum ſcriptorum exempla in noſtris in *Dionyſium Halicarnaſſeum* annotationibus attulimus. *Æm. Port.*

2 Tacit. Ann. VI, 46. *Tiberius ſolitus erat eludere medicorum artes,*

ι'. Εἰ δέ τις μᾶλλον, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὠφελεῖας βούλοιτο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. Ἢ γὰρ εἰδότα, δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις σφὲ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν, οὐδέποτ' ἔρημον, ἔφη, γίγνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

ΚΕΦ. η'.

Εἰ δέ τις, ὅτι, φάσκοντος αὐτῷ τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ προσημαίνειν, ἅττε δέοι, καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἴεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι σφὲ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, σκοπείτω πρῶτον μέν, ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι τὸν βίον· εἶτα, ὅτι τὸ μὲν ἀχθηνότατον τοῦ βίου, καὶ οὗ πάντες τὴν ψυχὴν μειοῦνται, ἀπέλειπεν· ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὸν ῥώμην ἐπιδεικνύμενος, εὖ-

10. Siquis autem majora, quàm pro ſapientiâ humanâ, vellet aſſequi, conſuluit ut divinationi operam daret. Etenim aiebat, eum qui ſciret, quibus indiciis Dii hominibus aliquid ſignificent, nunquam à conſilio divino deſtitui poſſe.

CAP. VIII.

Socratis Conſtantia.

QUod ſiquis ipſum mendacii de numine convictum fuiſſe propterea exiſtimat, quòd à Judicibus morte multatus ſit, dicens à numine ſibi denuntiari, quæ facienda eſſent, quæ non; primùm velim conſideret, illum jam tum eo ætatis provectum fuiſſe, ut ſi non id temporis, certe non multo poſt vitâ exceſſurus fuerit: deinde quod partem vitæ moleſtiſſimam, & in quâ omnibus ſit mentis quædam imminutio, rejecerit: ac illius loco demonſtratâ fortitudine animi gloriam conſecutus ſit, quum quidem

eoſque, qui poſt triceſimum ætatis annum, ad internoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia, alieni conſilii indigerent.

κλειαν προσεκτήσατο, τῷ τε δίκῃ πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατα, καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιότατα εἰπών, καὶ τῇ καταγνώσει τοῦ θανάτου πραότατα καὶ ἀνδρωδέστατα ἐνεγκών.

β'. Ὁμολογεῖται γὰρ, οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἐνεγκεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ, μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, ἕως τὰ Δήλια μὲν ἐκείνου [1] τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ [2] θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερὸς ἐγένετο οὐδὲν ἀλλοιότερον ἢ τὸ ἔμπροσθεν χρόνον.

γ'. Καίτοι τῶν ἔμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων μάλιστα

causam ſuam ſupra mortales cæteros longè veriſſimè, ac imprimis ingenuè juſtiſſiméque dixiſſet, & condemnationem ad mortem mitiſſimè maximéque viriliter tuliſſet.

2. Etenim in confeſſo eſt, neminem hominum unquam, de quibus nos acceperimus, mortem pertuliſſe præclarius. Nam cogebatur à condemnatione dies adhuc triginta vivere, quòd in illum menſem Delia incidiſſent, ac lex vetaret, quenquam publicè prius interfici, quàm Theororum cœtus ex Delo rediiſſet. Hoc toto tempore familiaribus ipſius univerſis compertum fuit, nihil eum de vivendi ratione priſtinâ immutâſſe.

3. Atqui maximæ admirationi fuerat ſupra cæteros ſu-

---

1 Dies feſti, quinto quoque anno ab Athenienſibus in inſulâ Delo celebrati, in memoriam inſulæ à *Piſiſtrato* purgatæ & luſtratæ. v. *Thucyd.* III, 104. & *Spanhem.* ad *Callim.* H. in *Cerer.* init. quem jam laudavit ad *Thucyd. Cel. Dukerus*, ut alios mittam. *Erneſt.*

2 De θεωρία & origine horum ſolennium vide *Platon.* in *Phæd.* t. 1 p. 58. Alii θεωρὶς ſubaud. ναῦς. v. ad lib. III. 3, 12. Utrumvis accipias, cum θεωρὶς ſit navis, quâ Theori quotannis in Delum navigabant, litatum Apollini; θεωρία verò ipſe cœtus Theororum nave illâ eò proficiſcentium. *Wells.*

ἐθαυμάζετο, ὅτι τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως ζῆν. καὶ πῶς ἄν τις κάλλιον, ἢ ὅτως ἀποθάνοι; ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων, ἢ ὃν ἂν κάλλιστά τις ἀποθάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;

δ'. Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένους τοῦ Ἱππονίκου ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γάρ, ἤδη Μελίτου γεγραμμένου αὐτὸν [1] τῇ γραφῇ, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον, ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγομένου, λέγειν αὐτῷ, ὡς χρὴ σκοπεῖν ὅ, τι ἀπολογήσεται. τί δὲ τὸ μὴ πρῶτον εἰπεῖν· ὁ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο [2] μελετῶν διαβεβιωκέναι; Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως; εἰπεῖν αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διατετέλεκε, ἢ διασκοπῶν μὲν τά τε

periorum temporum mortales univerſos, quòd magnâ cum animi tranquilitate facilitateque viveret. Et quî poſſit aliquis honeſtius, quàm ſic mori? Quæ mors eſſe poſſit pulchrior, quàm quæ ab aliquo pulcherrimè obitur? quæ mors poſſit eſſe felicior, quàm quæ pulcherrima ſit? quæ Diis acceptior, quàm feliciſſima?

4. Dicam & quæ ex Hermogene, Hipponici filio, de ipſo accepi. Nam aiebat, ſe ubi audiviſſet illum à Melito jam accuſatum, quidvis potius dicere quàm quæ ad cauſam pertinerent, monuiſſe, quòd conſiderandum ipſi eſſet, quidnam ſui defendendi causâ proferre vellet. Illum primò reſpondiſſe; Annon tibi videor in hâc meditatione pervixiſſe? Ipſo verò quærente, Quo pacto? dixiſſe illum, nihil aliud perpetuò ſe egiſſe, quàm juſta injuſtaque

1 Vid. Indicem v. γραφή.

2 Vox μελέτη eas omnes, ſive animi ſive corporis, exercitationes deſignare ſolet, quibus, quaſi præluſionibus, ideò artium ſtudioſi incubuêre, ut, cum res poſtularet, egregium ſe in ſuâ quiſque arte præſtare poſſet. *Timotheo* itidem ſuam μελέτην commendans Apoſtolus, 1 *Tim.* 4. 15. verbum μελετάω à conſuetudine ſive agoniſtarum ſive rhetorum, ad earum rerum curam, quæ ad animæ ſalutem pertinent, elegantèr tranſfert. *Hutchin.*

δίκαια, καὶ τὰ ἄδικα, φεύγων δὲ τὰ δίκαια, καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος· ἥπερ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι.

ε'. [1] Αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν· οὐχ ὁρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήνησι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ ἀχθεσθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ νὴ τὸν Δία, φάναι αὐτόν, ὦ Ἑρμόγενες, ἤδη μοὶ ἐπιχειροῦντος φέρειν πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας, ἐναντιώθη τὸ Δαιμόνιον.

ς'. Καὶ αὐτὸς εἰπεῖν· θαυμαστὰ λέγεις. τί δὲ, θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν, ὅτε βέλτιον, ἢ ἥδιον ἐμοὶ βεβιωκέναι; ἄριστα

considerâsse; ac justa quidem egisse, ab injustis autem abstinuisse; quam sane meditationem purgandi sui pulcherrimam duceret.

5. Tum rursus dixisse: Non vides, mi Socrates, quòd Judices Athenis multos, qui nihil injustè perpetrâssent, duntaxat oratione offensi interfecerint; multosque scelerum reos absolverint? At profectò, respondisse illum, quum modò conarer, mi Hermogenes, meditari defensionem ad Judices, Numen adversatum est mihi.

6. Tum se dixisse: Mira refers. Illum autem, Miraris, subjecisse, Deo videri potius esse, hoc me tempore vivendi finem facere? An nescis me ad hoc usque tempus nemini hominum concessisse, quòd vel melius vel jucundius me vixisset? nam optimè quidem ar-

---

1 Αὐτὸς refertur ad ἔφη: *Tum Hermogenes dicebat se iterum dixisse.* Sic paulo post καὶ αὐτὸς εἰπεῖν, pro quo in utroque loco malè *Wells* αὐτὸν: in secundo loco αὐτὸν tamen etiam *Stephanus* habet. *Erneſt.*

μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν, τοὺς ἥκιστα ἐπιμελομένους τοῦ ὡς βελτίστους γίγνεσθαι, ἥδιστα δὲ, τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους, ὅτι βελτίους γίγνονται.

ζ'. Α ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἠσθανόμην ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων, καὶ τοὺς τοὺς ἄλλους πρὸς ἐμαυτὸν, οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γιγνώσκων. καὶ ὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι ὅτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν· ὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμὲ, (καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους) ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἴονται ἐμοὶ σπουδάντες βέλτιστοι γίγνεσθαι.

η'. Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται, τὰ τοῦ γήρως [1]ἐπιτρέπεσθαι, καὶ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ διανοεῖσθαι χεῖρον, καὶ δυσμαθέστερον καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀποβαίνειν, καὶ

bitror illos vivere, qui maximè dant operam, ut quàm optimi fiant; jucundiſſimè verò, qui maximè fieri ſe meliores ſentiunt.

7. Quæ ego hactenus evenire mihi animadverti; ac partim alios homines conveniens, partim meipſum ad alios collatum inſpiciens, ſic de me ſemper ſtatui. Neque tantum ego, ſed amici etiam mihi de me conſtanter ita judicant; non quòd me ament, (nam & qui alios amant, ita ſuos in amicos affecti eſſent) ſed quòd ſeipſos etiam ex conſuetudine meâ quàm optimos exiſtiment evadere.

8. Quod ſi diutiùs vivam, fortaſsè neceſſarium erit ea confieri, quæ in ſenectutem cadunt, & me minus audire, minus cernere, minus intelligentiâ valere, ineptiorem ad diſcendum reddi, magiſque oblivioſum, in iis

1 *Evenire, accidere.* Eodem prorsùs ſenſu hoc verbum occurrit in ſacris ſcriptoribus ---- ἀδὸπες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων ---- ἐπιτελεῖσθαι. 1 Petr. 5. 9.

ὧν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων [1] χείρων γίγνεσθαι. Ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲ ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος· αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;

9. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο. εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρόν ἐστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὁτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρόν, τὸ ἑτέρους μὴ δυνασθαι πεῖσαι ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι, μήτε ποιῆσαι;

10. Ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων οὐ τοῖς ὑπογεγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. [2] οἶδα δὲ, ὅτι καὶ

denique deteriorem, in quibus antehac præstiterim. Atqui hæc siquis non sentiat, esset illi ipsa vita minimè vitalis: sin sentiat, quî fieri potest, ut non & pejus & injucundius vivat?

9. Enimvero si interficiar injustè, turpitudo ea in auctores mortis meæ redundabit. Nam si turpis sit injuria, quomodo non turpe sit injustè quicquam facere? Quî verò mihi esse turpe possit, quòd alii de me neque cognoscere neque facere ea possint, quæ quidem justa sint?

10. Video verò superiorum temporum homines, non eandem posteris opinionem de se reliquisse, & qui injuriam fecerunt, & quibus facta fuit injuria. Studia quoque

---

1 Quoniam *Xenophon* ante dixit, ἀναγκαῖον ἴσως καὶ δυσμαθέστερον, καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀποβαίνειν, nunc, ex Grammaticorum præceptis, ad legitimam orationis structuram, videretur dicendum, τούτων χείρονα, vel χείρω, ut sit accusativus Atticus. Atque adeo sic olim scriptum fuisse puto. Græci autem tam ante quàm post infinitivos, nominativum vel accusativum ἀδιαφόρως ponunt. *Xenophon*, οὐ μωρὸς οἶδ' εἶναι; οὐκ οἶδ' ταὐτὸν μωρὸν εἶναι; &c. *Æm. Port.*

2 Confer ea quæ de hâc re à *Laërtio* dicuntur. Accusatores enim ejus secundùm *Tertullianum* sub multo dedecore, multisque malis postea laborabant. *Socratis* autem, ut optimè de republicâ meriti, statuam

ἐγὼ ὀπιμελείας τεύξομαι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν. οἶδα γὰρ ἀεὶ μαρτυρήσεταί μοι, ὅτι ἐγὼ οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων, οὐδὲ ξείρω ἐποίησα· βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην ἀεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. Τοιαῦτα μὲν πρὸς Ερμογένην τε διελέχθη, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

ια'. Τῶν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων, οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν μάλιστα ποθοῦσιν ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ὀπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δὴ, (τοιοῦτος ὢν, οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβὴς μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν· δίκαιος δὲ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τοὺ μέγιστα τοὺς χρωμένους ἑαυτῷ· ἐγκρατὴς δὲ, ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ

hominum, tametsi jam neci tradar, erga me futura scio planè alia, quàm erga interfectores meos. Semper enim testimonio mihi futuros scio, quòd nullum unquam hominum læserim neque deteriorem reddiderim; sed potiùs operam perpetuò dederim, ut familiares meos meliores efficerem. Hujusmodi tum ad Hermogenem tum ad alios disseruit.

11. Quotquot autem ex iis qui virtutis studiosi sunt, novêre Socratem, etiam nunc eum cum maximo desiderio expetunt, ut qui ad virtutis studium utilissimus fuerit. Mihi quidem (quum talis esset, qualem commemoravi, nimirum adeo religiosus, ut sine Deorum consilio nihil ageret; adeo justus, ut nemini ne quidem exiguâ in re noceret, prodesset autem iis maximè, qui eo uterentur; adeo temperans, ut nunquam id quod jucundius esset me-

auream (vel fortasse æream secundùm *Laërtium*) in templo posuerunt Athenienses. vid. *Tertull.* lib. 2. p. 109. *Apol.* c. 14.

βελτίονος· φρόνιμος δὲ, ὥστε μὴ ἁμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω, καὶ τὰ χείρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλὰ αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε, καὶ διελέσθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ [1] ἄλλους δοκιμάσαι τε, καὶ ἁμαρτάνοντας ἐξελέγξαι, καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκἀγαθίαν·) ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἄριστός γε ἀνὴρ, καὶ εὐδαιμονέστατος. εἰ δέ τῳ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, προβαλλόμενον τὸ ἄλλου ἥτις πρὸς ταῦτα, οὕτω κρινέτω.

liori anteponeret; adeo prudens, ut in melioribus ac pejoribus dijudicandis non erraret, neque alterius ad hoc operâ egeret, ſed ipſe ſibi ad cognitionem horum ſufficeret, & oratione proferre ac definire hujuſmodi poſſet, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem ac honeſtatem hortari:) ejuſmodi vir eſſe viſus eſt, qualis eſſe poſſit optimus & feliciſſimus. Quod ſi hoc alicui non probatur, comparatis aliorum ad hæc moribus, ita deinde judicium faciat.

---

1 *Stephanus* primus ἄλλως in ἄλλως, ἁμαρτάνοντα in ἁμαρτάνοντας mutavit: quam lectionem ſequimur, licet *Erneſtus* adhuc ἄλλως & ἁμαρτάνοντα retineat.

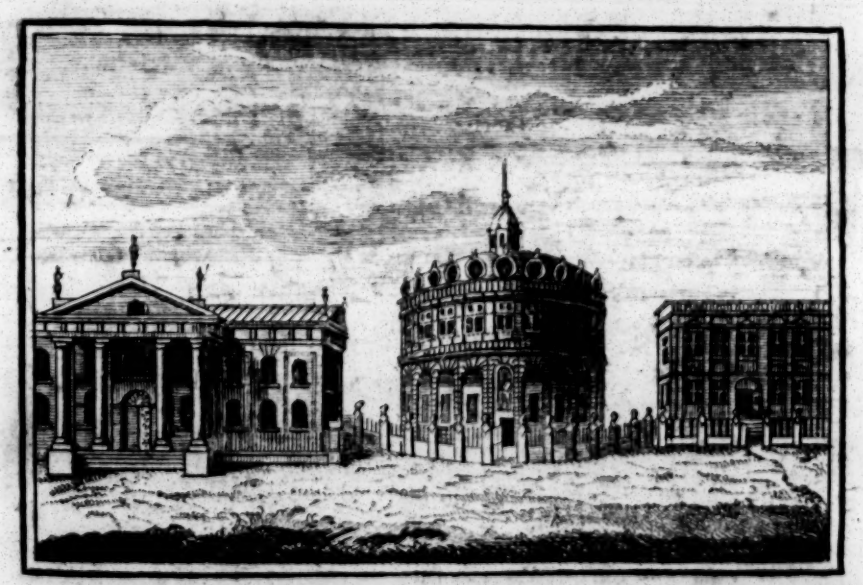
FINIS

MEMORABILIUM &c.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΑΣ.

XENOPHONTIS
SOCRATICA DEFENSIO
AD JUDICES.

Ecce Spectaculum dignum, ad quod respiciat, intentus operi suo, Deus!
Ecce par Deo dignum, Vir fortis cum malâ fortunâ compositus! Seneca de Div. Prov.

OXONII,
E THEATRO CLARENDONIANO.
MDCCXLIX.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΑΣ.

Σωκράτης δὲ ἄξιόν μοι δοκῶ εἶναι μεμνῆσθαι, καὶ ὡς, ἐπειδὴ ἐκλήθη εἰς τὸ δικεῖν, ἐβουλεύσατο περί τε τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βίου. γεγράφασι μὲν περὶ τούτου καὶ ἄλλοι, καὶ πάντες ἔτυχον τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτοῦ· ᾧ καὶ δῆλον, ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἐρρήθη ὑπὸ Σωκράτους. ἀλλ' ὅτι ἤδη ἑαυτῷ ἡγεῖτο αἱρετώτερον εἶναι τοῦ βίου θάνατον, τοῦτο δ' διεσαφήνισαν· ὥστε ἀφρονεστέρα αὐτοῦ φαίνεται εἶναι ἡ μεγαλοπρέπεια.

XENOPHONTIS

SOCRATICA DEFENSIO

AD JUDICES.

OPERÆ pretium esse duco, mentionem à me fieri, etiam quo pacto Socrates, quum in judicium vocatus esset, tam de purgatione sui, quàm exitu vitæ consultaverit. De quo quidem & alii perscripserunt, & omnes magniloquentiam ejus sunt assecuti: unde patet, reverà Socratem sic fuisse locutum. Non tamen declarârunt, quòd mortem sibi vitæ præferendam duxerit: quo fit, ut illa verborum magnificentia minùs prudens fuisse videatur.

β'. Ερμογένης μέντοι ὁ Ιππονίκου, ἑταῖρός τε ἦν αὐτῷ, καὶ ἐξήγειλε περὶ αὐτοῦ τοιαῦτα, ὥστε φρένησιν φαίνεσθαι τὴν μεγαληγορίαν αὐτῷ τῇ ἀφροσύνῃ. ἐκεῖνος γὰρ ἔφη, ὁρῶν αὐτὸν περὶ πάντων μᾶλλον ἀπολογούμενον, ἢ περὶ τῆς δίκης, εἰπεῖν·

γ'. Οὐκ ἐχρῆν μέντοι σκοπεῖν, ὦ Σώκρατες, καὶ ὅ, τι ἀπολογήσῃ; Τὸ δὲ τὸν πρῶτον ἀποκρίνασθαι· Ὑ δοκεῖ σοι ἀπολογεῖσθαι μελετᾷν διαβεβιωκέναι; ἔπειτα δ' αὐτὸν ἔρεσθαι, πῶς; ὅπως ὁδὲν ἄδικον διαγεγένημαι ποιῶν, ἥπερ νομίζω μελέτην εἶναι καλλίστην Απολογίας.

δ'. Ἐπεὶ δ' αὐτὸν πάλιν λέγειν· οὐχ ὁρᾷς τὰ Αθηναίων δικαστήρια, ὡς πολλάκις μὲν ὁδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν· πολλάκις δὲ ἀδικοῦντας, ἢ οὐκ τῷ

2. Hermogenes autem Hipponici filius, familiaris erat Socrati, & de eo talia protulit; ut illa magniloquentia videatur ejus consilio rectè convenisse. Nam is, quum videret ipsum de quâvis aliâ re potius, quàm de causâ suâ disserere, dixisse se ait:

3. Nonne par erat, mi Socrates, ut considerares, quâ tibi utendum sit defensione? Tum illum primò respondisse: Non defendere tibi videor, quum me vitæ cursum peregisse meditor? Rogâsse deinde se, Quî sic? Quod nihil iniqui unquam in vitâ perpetraverim, quàm Defensionis meditationem honestissimam esse arbitror.

4. Quumque ipse rursùm dixisset: Annon vides in Athenienſium judiciis sæpè Judices oratione commotos interfecisse insontes: sæpè verò sontes, quum vel oratione

---

1 Scribendum videtur ἔπειτα pro ἐπί. sed toties ἐπὶ pro ἔπειτα reperitur, ut, an librariorum errori imputandum hoc sit, dubitem. *H. Steph.*

λόγῳ οἰκτίσαντας, ἢ ὀλιγαρκῶς εἰπόντας ἀπέλυσαν; ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, φάναι αὐτὸν, καὶ δὶς ἤδη ὀλιγωρήσαντός μου σκοπεῖν περὶ τῆς ἀπολογίας, ἐνίσταταί μοι τὸ [1] Δαιμόνιον.

ε'. Ὡς δὲ αὐτὸν εἰπεῖν, θαυμαστὰ λέγεις· τὸν δ' αὖ ἀποκείνασθαι, Η θαυμαστὸν νομίζεις, εἰ καὶ τῷ Θεῷ δοκεῖ ἐμὲ βέλτιον εἶναι ἤδη τελευτᾶν; οὐκ οἶσθα, ὅτι μέχει

commiſerationem moviſſent, vel magnâ cum gratiâ cauſam egiſſent, abſolviſſe? At mihi profectò, dixiſſe illum, bis jam conanti de purgatione conſiderare, Numen adverſatur.

5. Heic quum diceret *Hermogenes*, mira quædam ab eo proferri: reſpondiſſe illum, Tune mirandum putas, ſi etiam Deo videatur præſtare, ut jam moriar? An neſcis nulli

---

1 *Eſſe divinum quiddam* (inquit *Cicero* in libro de Divinatione) *quod Socrates* Dæmonion *appellat, cui ſemper ipſe paruerit, nunquam impellenti, ſæpe revocanti.* De hoc *Genio*, qui vocatur *Dæmon Socratis* à Δαιμόνιον, apud Antiquos variæ ſunt Criticorum ſententiæ, quarum *Plutarchus* in libello ejus de *Genio Socratis* mentionem facit; quem conſule. Quibuſdam modò fuiſſe videtur quædam vis & rectè judicandi ratio, experientiâ præceptiſque formata, quam δαιμόνιον, *aliquid divinum*, vocabat *Socrates*: ſcil. *divinæ auræ particula*, quâ bonum à malo diſcernere potuit, &, ſi ita dicam, futura quaſi præſentire. Huic opinioni aſſentit *Fraguier* in ejus diſſertatione de hâc re. vide *Mem. Acad. Bel. Lettres* tom. 4. p. 368. & *Rollin.* Hiſt. Antiq. vol. 4. Quòd Græci Δαιμόνιον quoddam ſeu *Angelum* ab ipſis incunabulis unicuique in vitâ comitem eſſe crediderunt, ſatis conſtat ex iſtis verſibus *Menandri:*

Απαντι Δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατῆ
Εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου
Αγαθός.

Sic & Latini —— Plin. lib. II. *Appoſitos ſibi ſtatim ab ortu cuſtodes credebant, quos Viri* Genios, *fœminæ* Junones *vocabant.* Quid mirum eſt igitur, ſi ratione & mente ὁ Δαιμόνιος (*Genii ſui*) ſe dirigi planè confeſſus eſt *Socrates.* (vid. *Mem.* paſſim.) In dictis factiſque, quæ pietas? quæ ſanctitas? quæ religio? —*Hæc enim omnia* (ut verbis *Ciceronis* utar), *purè & caſtè tribuenda Deorum Numini ſunt, ſi eſt aliquid à Diis immortalibus hominum generi tributum.*

μὴ τῷδε τῷδενὶ ἀνθρώπων [1] ὑφείμην βέλτιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ὅπερ γὰρ ἥδιστόν ἐστιν ἡδεῖν, ὁσίως μοι καὶ δικαίως ἅπαντα τὸν βίον βεβιωμένον· ὥστε ἰσχυρῶς ἀγάμενος ἐμαυτὸν, ταῦτα εὑρίσκων καὶ τοὺς ἐμοὶ συγγινομένους γιγνώσκοντας περὶ ἐμοῦ.

6. Νῦν δὲ εἰ ἔτι προβήσεται ἡ ἡλικία, οἶδ' ὅτι ἀνάγκη ἔσται τὰ τοῦ γήρως ἀποτελεῖσθαι, καὶ ὁρᾶν τε χεῖρον, καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ δυσμαθέστερον εἶναι, καὶ ὧν ἔμαθον ἐπιλησμονέστερον. Ην δὲ αἰσθάνωμαι χείρων γιγνόμενος, καὶ καταμέμφωμαι ἐμαυτὸν, πῶς ἂν εἴποιμι ἐγὼ ὅτι ἂν ἡδέως βιοτεύοιμι;

7. Ισως δέ τοι, φάναι αὐτὸν, καὶ ὁ Θεὸς δι' εὐμένειαν

me hominum ad hunc usque diem concessisse, quod melius me vixissem? nam quod jucundissimum est sciebam, vitam à me omnem sanctè ac justè transactam: adeo ut & valde meipsum admirarer, & animadverterem etiam familiares meos idem de me sentire.

6. At si nunc ætas mea progrediatur ulterius, scio necessarium esse, ut quæ senectutis sunt, eveniant; nimirum ut pejus videam, minus audiam, ad discendum minus idoneus sim, eorum verò, quæ didicerim, facilius obliviscar. Jam si animadvertam, deteriorem me fieri, & meipsum accusarem; quî dicere possim, me jucundè victurum?

7. Fortassis etiam, inquit, Deus ipse hoc mihi quâdam

---

1 In fine libri Απομν. 4. legitur μέχει μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου, item ὀφείμην ἂν ὅτε βέλτιον ἐξ' ἥδιον ἐμοῦ βιῶ. Ex quo fortasse loco genitivum τοῦ χρόνου nihil necesse fuerit assumere, quum subaudiri possit: sed particulam ἂν lubenter inde mutuabor, ac multò etiam magis hæc duo vocabula ἐξ' ἥδιον. Sequitur enim hîc, ὅπερ γὰρ ἥδιστόν ἐστιν ἡδεῖν. Quod si ἐξ' ἥδιον inde accipiamus, erit itidem ὅτι, quod est ante βέλτιον, accipiendum. *H. Steph.*

προξενῆ μοι, ὃ μόνον τὸ ὀλίγῳ τῆς ἡλικίας καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἧττον ῥᾳδίως. ἦν γὰρ πῶ κατακριθῶ μοι, δῆλον ὅτι ἐξέσται μοι τῇ τελευτῇ χρῆσθαι, ἡ ῥᾳδίστη μὲν ἔσται τούτων ὑπομεληθέντων κέκριται, ἀποδυσωπεσάτη δὲ τοῖς φίλοις, πλεῖστον δὲ πόθον ἐμποιοῦσα τῷ τελευτῶντι. ὅταν γὰρ ἄσχημόν μὲν μηδὲν, μηδὲ δυσχερὲς ὀφθῇ ταῖς γνώμαις τῶν παρόντων καταλείπηται, ὑγιὲς δέ τις τὸ σῶμα ἔχων καὶ τὴν ψυχὴν δυναμένην φιλοφρονεῖσθαι ἀπομαραίνηται, πῶς οὐκ ἀνάγκη τοῦτο ἀποθανὸν εἶναι;

ιή. Ὀρθῶς δὲ οἱ Θεοὶ τότε μοῦ ἐνδυπιοῦντο, φάναι αὐτὸν, τῇ τοῦ λόγου ὑποσκέψει, ὅτι ἐδόκει ἡμῖν ζητητέα εἶναι ὀκ παντὸς τρόπου τὰ ἀποφευκτικά. εἰ γὰρ τοῦτο διεπραξάμην, δῆλον ὅτι [1] ἑτοιμασάμην ἂν ἀντὶ τοῦ ἤδη λῆξαι τῆ

ex benignitate præstat, ut non solùm opportuno ætatis tempore vivendi finem faciam, sed etiam quàm facillimè. Nam si modo condemnatus fuero, patet, posse me uti mortis genere, quod leniſſimum esse judicatum sit ab iis, quibus hoc curæ fuit, minimumque negotii sit exhibiturum amicis, ac morienti maximum indat desiderium. Quippe quum nihil indecori, neque offensionis aliquid in animis eorum, qui adsunt, relinquitur; & ita quispiam extinguitur, ut & sanum habeat corpus, & animum benignè agere potentem; quî non necesse est, ut hoc sit optabile?

8. Rectè autem Dii tunc adversabantur, inquit, cogitationibus meis, quum nobis viderentur omni modo effugiendi rationes esse quærendæ. Nam si hoc perfeciſsem, nimirum comparâsſem mihi, ut pro eo quod nunc

---

1 Sic & in aliis editionibus invenio constanter scriptum. Quare, si codex mendo caret, augmentum, quod *temporale* nominatur, ab au-

βίᾳ, ἢ νόσοις ἀλγυνόμενος τελευτῆσαι, [1] ἢ γήρᾳ, εἰς ὃ πάντα τὰ χαλεπὰ συῤῥεῖ, καὶ μάλα ἔρημα τῶν εὐφροσυνῶν.

θ'. Μὰ Δί', εἰπεῖν αὐτὸν, ὦ Ἑρμόγενες, ἐγὼ ταῦτα οὐδὲ προθυμήσομαι· ἀλλ' ὅσων νομίζω τετυχηκέναι καλῶς καὶ παρὰ Θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων, καὶ ἣν ἐγὼ δόξαν ἔχω περὶ ἐμαυτοῦ, ταύτην ἀναφαίνων, εἰ βαρύνω τοὺς δικαστὰς, αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδᾶναι τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου.

ι'. Οὕτως δέ γνόντα αὐτὸν ἔφη [2] εἰπεῖν, ἐπειδὴ κατηγόρη-

è vitâ excedendum eſt, vel morbis excruciatus ipſam clauderem, vel ſenectute, ad quam omnia moleſta, planéque â gaudiis ſecreta confluunt.

9. Equidem, mi Hermogenes, inquit, hæc profectò non expetam: ſed ſi ea commemorans, quæ conſecutum me præclarè tum à Diis tum ab hominibus puto, quæque mea ſit de meipſo opinio, gravis judicibus ero; mortem potius eligam, quàm ut, parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multo deteriorem lucrer.

10. At illum ita ſtatuentem tradit dixiſſe; quum jam

---

ctore conſultò neglectum dices, quod parum probabile eſt. Hoc Poëtis quidem, propter ipſam metrorum neceſſitatem, non rarò facere licet: ſed orationis ſolutæ ſcriptoribus eadem licentia non permittitur. Quare lectorem monere volui: nam alioqui dicendum ἡτοιμασμένῳ. *Æm. Port.*

1 Huc illi *Antiphanis* elegantes verſus commodè referri poſſunt, qui in vulgatis ſententiis extant:

Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας, ὥσπερ ἐρρωμένον,
Ἀπαντᾷ πάνθρωπος ἐσθ' ὁποιοῦν κακόν.

Idem ibidem:

Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν.
Πάντ' ἐς ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφύγοτα. *Æm. Port.*

2 Abundat verbum εἰπεῖν, veluti quod ex ſequentis ἐπειδὴ primis literis irrepſit. Itaque delendum, atque præſertim propterea quòd verſu ab hoc tertio, juſto loco ponatur, quum ait παρελθόντα εἰπεῖν. *Leuncl.*

σαν αὐτῷ οἱ ἀντίδικοι, ὡς οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει Θεοὺς, ὑ νομίζοι, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέροι, καὶ τὺς νεοὺς διαφθείροι, πρελθόντα εἰπεῖν·

ια'. Αλλ' ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, τῦτο μὲν θεῖον θαυμάζω Μελίτυ, ὅτῳ ποτὲ γνὺς λέγει, ὡς ἐγὼ οὓς ἡ πόλις νομίζει Θεοὺς, ὑ νομίζω· ἐπεὶ φύοντά γέ με ἐν ταῖς κοιναῖς ἑορταῖς, καὶ ὅπὶ τῶν δημοσίων βωμῶν, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τυγχάνοντες ἑώρων, καὶ αὐτὸς Μέλιτος, εἰ ἠβύλετο.

ιβ'. Καινά γε μὴν δαιμόνια πῶς ἂν ἐγὼ εἰσφέροιμι, λέγων, ὅτι Θεῦ μοὶ [1] φωνὴ φαίνεται σημαίνουσα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν; ἐν γὰ οἱ φθόγγοις οἰωνῶν, καὶ οἱ [2] φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι, φωναῖς δήπυ τεκμαίρονται. Βρονταῖς μὲν ἀμφιλέξαι τις ἢ μὴ φωνεῖν, ἢ μὴ μέγιστον οἰωνιστήριον εἶ); ἡ δὲ Πυθοῖ ἐν τῷ τεί-

accusâssent eum adversarii, quòd quos civitas pro Diis haberet, ipse non haberet, alioſque Deos novos introduceret, ac juventutem corrumperet, tunc, inquam, accedentem dixisse:

11. Ego verò, O viri, primùm hoc miror, unde unquam Melitus hoc animadverterit, quòd ait me, quos Deos existimet civitas, non existimare. Nam sacrificantem me communibus festis, & in aris publicis, tum alii præsentes videbant, tum Melitus ipse, si quidem voluit.

12. Nova verò numina quo pacto ego introducerem, dum dico, Dei quidem vocem mihi obversari, denuncianteм quid sit agendum? Nam qui gannitu avium, & hominum utuntur ominibus, ex vocibus conjecturas sumunt. De tonitruis an aliquis dubitet, num vocem edant, vel maximum sint augurium? Sacerdos item in tripode Py-

1 Rectius reponendum θεῦ μοὶ φ. φ. Quippe nihil omninò sequitur, quod illi μὲν deinceps respondeat. *Leun.*

2 Vide de voce φήμη quæ notantur ad *Mem.* I. 1. 3.

πόδι Ιέρεια, οὐ καὶ Αὐτὴ φωνῇ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγγέλλει;

ιγ'. Αλλὰ μέντοι καὶ τὸ προειδέναι γε τὸν Θεὸν τὸ μέλλον, καὶ τὸ προσημαίνειν ᾧ βούληται, καὶ τοῦτο ὥσπερ ἐγὼ φημι, οὕτω πάντες καὶ λέγουσι καὶ νομίζουσιν. Ἀλλ' οἱ μὲν οἰωνούς τε, καὶ φήμας, καὶ συμβόλους τε, καὶ μάντεις ὀνομάζουσι [1] τοὺς προσημαίνοντας εἶναι. ἐγὼ δὲ τοῦτο Δαιμόνιον καλῶ, καὶ οἴμαι οὕτως ὀνομάζων, καὶ ἀληθέστερα καὶ ὁσιώτερα λέγειν τε τοῖς ὄρνισιν ἀναπτέντων τιμὴ τῶν θεῶν δυνάμιν. ὡς γε μὴν ἡ ψεύδομαι κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτ' ἔχω τεκμήριον. καὶ γὰρ τῶν φίλων πολλοῖς δὴ ἐξαγγείλας τὰ τοῦ Θεοῦ συμβουλεύματα, οὐδεπώποτε ψευσάμενος ἐφάνην.

ιδ'. Επεὶ δὲ ταῦτα ἀκούοντες οἱ Δικασταὶ ἐθορύβουν, οἱ

thia, nonne & Ipſa voce, quæ habet à Deo, enunciat?

13. Enimvero Deum futuri præſcium eſſe, ac ſignificare futura cui velit, omnes haud aliter atque ego, tum dicunt tum exiſtimant. Sed alii auguria, & omina, & conjectores, & vates appellant eos, qui futura ſignificant. Ego verò numen hoc appello, meque arbitror, dum ſic voco, veriora magiſque pia dicere, quàm ii, qui avibus divinam poteſtatem attribuunt. Atqui non mentiri me contra Deum, hoc etiam habeo argumentum. Nam licet amicis pleriſque conſulta numinis enunciaverim, nunquam tamen mendax evaderem.

14. Hæc ubi Judices audientes tumultuarentur, quia

---

1 *Leunclavius* hæc ita legenda cenſet, τοὺς προσημαίνοντας ἃ δεῖ εἶναι. Ego verò minore cum mutatione ſic iſta legerem, τοὺς προσημαίνοντάς τι εἶναι, id eſt, *qui aliquid fore prædicunt*. *Æm. Port.* — *H. Stephanus* hîc ſcribendum arbitratur, τοὺς προσημαίνοντας τὰ μέλλοντα εἶναι.

μὲν ἀπιστοῦντες τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ καὶ φθονοῦντες, εἰ ἄρα τῶνδε θεῶν μείζόνων ἢ αὐτοὶ τυγχάνοι, πάλιν εἰπεῖν τὸν Σωκράτη· ἄγε δή, ἀκούσατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ὑμῶν ἀπιστῶσι τῷ ἐμὲ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Χαιρεφῶντος γάρ ποτε ἐπερωτῶντος [1] ἐν Δελφοῖς περὶ ἐμοῦ, πολλῶν παρόντων, ἀνεῖλεν [2] ὁ Ἀπόλλων, "μηδένα εἶναι ἀνθρώ-"πων ἐμοῦ μήτε ἐλευθεριώτερον, μήτε δικαιότερον, μήτε σω-"φρονέστερον."

ιέ. Ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ Δικασταὶ ἔτι μᾶλλον ἐθορύβουν εἰκότως, αὖθις εἰπεῖν τὸν Σωκράτη· Ἀλλὰ μείζω

partim dictis fidem non haberent, partim inviderent ei, quod consequeretur à Diis majora quàm ipsi; rursum dixisse Socratem: Age verò, alia quoque audite, ut magis etiam ex vobis illi, qui volent, divinitùs honorem mihi tributum non credant. Nam quum Chærephon aliquando Delphis oraculum de me sciscitaretur in multorum præsentiâ, respondit Apollo, "neminem hominum esse me vel "liberaliorem, vel justiorem, vel prudentiorem."

15. Posteaquam his etiam auditis Judices magis tumultuarentur, ut par erat, rursus dixisse Socratem: Atqui

---

1 *Delphi*, oppidum nobilissimum Phocidis, templo & oraculis fuit celeberrimum. Vide *Pausaniam* de situ urbis & templi structurâ.

2 Hoc est *Apollinis* Oraculum:

Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης·
Ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Hic (Socrates) *in omnibus ferè sermonibus, qui ab iis, qui illum audierunt, perscripti variè, copiosè sunt, ita disputat, ut nihil affirmet ipse, refellat alios: Nihil se scire dicat, nisi id ipsum; eoque præstare cæteris, quod illi quæ nesciant scire se putent; ipse, se nihil scire, id unum sciat: ob eamque rem se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quod hæc esset una omnis sapientia, non arbitrari sese scire quod nesciat. Quæ cum diceret constanter, & in eâ sententiâ permaneret: omnis ejus oratio tum in virtute laudandâ, & in hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur.* Cicero. Acad. lib. 1. n. 4.

μὲν, ὦ ἄνδρες, εἶπεν ὁ Θεὸς ἐν χρησμοῖς περὶ Λυκούργου τῶ Λακεδαιμονίοις νομοθετήσαντος, ἢ περὶ ἐμοῦ. λέγεται γὰρ εἰς τ' ναὸν εἰσιόντα προσειπεῖν αὐτὸν· "Φροντίζω πότερα Θεόν σε εἴπω, ἢ ἄνθρωπον." ἐμὲ δὲ Θεῷ μὲ οὐκ εἴκασεν, ἀνθρώπων δὲ πολλῷ προέκρινεν ὑπερφέρειν. ὅμως δὲ ὑμεῖς μηδὲ ταῦτα εἰκῆ πιστεύσητε τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καθ' ἓν ἕκαστον ἐπισκοπεῖτε ὧν εἶπεν ὁ Θεός.

ιϛ'. Τίνα μὲν γὰρ ἧττον ἐμοῦ [1] δουλεύοντα ταῖς τῶ σώματος ἐπιθυμίαις; τίνα δὲ ἀνθρώπων ἐλευθεριώτερον; ὃς παρ' οὐδενὸς οὔτε δῶρα, οὔτε μισθὸν λέγομαι. δικαιότερον δὲ τίνα ἂν εἰκότως νομίσητε τῶ μὲν τὰ παρόντα σωφρονοῦντος, ὡς τῶν ἀλλοτρίων μηδενὸς προσδεῖται; σοφὸν δὲ πῶς οὐκ ἄν τις εἰκότως ἄνδρα φήσειεν εἶναι, ὃς ἐξ ὅτου περ

majora, ô viri, Deus ille de Lycurgo, qui Lacedæmoniis leges tulit, quàm de me, oraculis prodidit. Fertur enim eum ingredientem fanum ſic allocutum eſſe: "Cogito equidem, num te Deum appellem, an hominem." Me verò Deo quidem non comparavit, ſed hominibus tamen plurimum præſtare cenſuit. Nihilominus vos ne in his quidem Deo temerè fidem habueritis, ſed ſingillatim ea, quæ de me prodidit, conſiderate.

16. Quem enim minus me cupiditatibus corporis ſervire nôſtis? quem liberaliorem? qui à nemine neque munera, neque mercedem accipio. Quem verò juſtiorem meritò exiſtimetis eo, qui ſic ad præſentia ſemet accommodat, ut alienæ rei nullius egeat? Et ſapientem illum virum quis meritò non dixerit, qui ex quo tempore in-

1 Ad eundem modum loquitur *Apoſtolus* —— δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις &c. *Tit. c. 3. v. 3.*

ξωϊέναι τὰ λεγόμενα ἠρξάμην, ἃ πώποτε διέλιπον καὶ ζητῶν καὶ μανθάνων ὅ, τι ἐδυνάμην ἀγαθόν;

ιζ'. Ὡς δὲ ἃ μάτην ἐπόνουν, οὐ δοκῶ ὑμῖν καὶ τάδε τεκμήρια εἶναι, τὸ πολλοὺς μὲν πολίτας τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων, πολλοὺς δὲ ξένων, ἐκ πάντων προαιρεῖσθαι ἐμοὶ ξυνεῖναι; ἐκεῖνο δὲ τί φήσομεν αἴτιον εἶναι), τῷ πάντας εἰδέναι, ὅτι ἐγὼ ἥκιστα ἔχοιμι χρήματα ἀνταποδοῦναι, ὅμως πολλοὺς ἐπιθυμεῖν ἐμοί τι δωρεῖσθαι; τὸ δ', ἐμὲ μὲν μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἀπαιτεῖσθαι εὐεργεσίαν, ἐμοὶ δὲ πολλοὺς ὁμολογεῖν χάριτας ὀφείλειν;

ιη'. Τὸ δ' ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοὺς μὲν ἄλλους οἰκτείρειν ἑαυτοὺς, ἐμὲ δὲ μηδὲν ἧττον ἄγειν, ἢ ὅτε καὶ μάλιστα ἡ πόλις εὐδαιμονᾷ; τὸ δὲ, τοὺς ἄλλους μὲν τὰς εὐπαθείας ἐκ τῆς ἀγορᾶς πολυτελεῖς ποιεῖσθαι, ἐμὲ δὲ ἐκ τῆς ψυχῆς ἄνευ δαπάνης ἡδίους ἐκείνων μηχανᾶσθαι; εἴγε μοὶ ὅσα εἴρηκα περὶ ἐμαυτοῦ, μηδεὶς ἡγοῖτ' ἂν

telligere, quæ dicebantur, cepi; nunquam intermiſi tum inquirere, tum diſcere, quicquid boni poteram?

17. At minimè fruſtrà me laborâſſe, annon & illa vobis argumento eſſe videntur, quòd multi cives ex iis qui virtutis ſtudioſi ſunt, multi etiam exteri, meâ conſuetudine præ omnibus uti maluerint? Quid eſſe dicemus in causâ, quòd quum omnes nôrint, minimè mihi facultates eſſe ad remunerandum, nihilominus multi cupiant aliquid mihi donare? Quòd à me nemo beneficium repoſcit, quum complures ſe mihi gratias debere fateantur?

18. Quòd in obſidione ſuam deplorârunt ſortem alii, quum ego degerem nihilo magis indigentior, quàm quum maximè beata civitas eſſet? Quòd alii delicias è foro ingenti pretio mercantur, ego ſine ſumptu ſuaviores illis ex animo meo comparo? Quòd ſi nemo in iis, quæcun-

ἐξελέγξαι με ὡς ψεύδομαι, πῶς οὐκ ἂν ἤδη δικαίως καὶ ὑπὸ θεῶν καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐπαινοίμην;

19. Ἀλλ' ὅμως σὺ μὲ φὴς, ὦ Μέλιτε, τοιαῦτα ὀπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; καίτοι ὀπιζόμεθα μὲ δήπου, τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραί. σὺ δὲ εἰπὲ, εἴ τινα οἶδα ὑπ' ἐμοῦ γεγυμνασμένον, ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον, ἢ ἐκ σώφρονος [1] ὑβριστὴν, ἢ ἐξ εὐδιαίτου πολυδάπανον, ἢ ὡς ἐκ μετριοπότου οἰνόφλυγα, ἢ ἐκ φιλοπόνου μαλακὸν, ἢ ἄλλης πονηρᾶς ἡδονῆς ἡττημένον.

20. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Μέλιτος, ἐκείνους οἶδα, οὓς σὺ πέπεικάς σοι πείθεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῖς γεννήσασιν. ὁμολογῶ, φάναι τὸν Σωκράτην, περί γε παιδείας. τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. περὶ δὲ ὑγιείας τοῖς ἰα-

que de me ipſo dixi, redarguere mendacii me poteſt, cur non meritò tum à Diis tum ab hominibus lauder?

19. Sed nihilominùs dicis tu, Melite, me his utentem inſtitutis corrumpere juvenes? Atqui novimus certè, quæ juvenum corruptelæ ſunt. Tu dicito, an quem per me ſcias vel ex religioſo impium, vel ex modeſto petulantem, vel ex frugi ſumptuoſum, vel ex ſobrio vinoſum, vel ex laborum tolerante mollem factum, vel ab aliâ voluptate pravâ ſuperatum.

20. At ego profectò, ait Melitus, novi eos, qui abs te perſuaſi ſunt, ut tibi magis obtemperarent, quàm parentibus. Equidem hoc, inquit Socrates, de inſtitutione fateor. Sciunt enim, hanc meam fuiſſe curam. De vale-

---

1 Sunt ὕβρεις, qui hominis nullius rationem habent, alios pulſant, aliorum pudicitiam contaminant, quidvis ſibi in quemvis licere putant, injuriâ contumeliâque afficiunt, quoſcunque ipſis lubitum eſt; ſæpe etiam nullâ propoſitâ utilitate, pravâ tantùm animi libidine atque petulantiâ adducti, quia ipſum nocere eos delectat. Contraria enim omnia faciunt, qui σώφρονες appellantur. vide *Raph. annot. philol.* p. 198.

τοῖς μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι πείθονται, ἢ τοῖς γονεῦσι· καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντως οἱ Ἀθηναῖοι πάντες δήπου τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον, ἢ τοῖς προσήκουσιν. ἢ γὰρ δὴ καὶ στρατηγὸς αἱρεῖσθε καὶ περὶ πατέρων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ ναὶ μὰ Δία γε ὑμεῖς περὶ ὑμῶν αὐτῶν, οὓς ἂν ἡγῆσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι; οὕτω γὰρ, φάναι τὸν Μέλιτον, ὦ Σώκρατες, καὶ συμφέρει καὶ νομίζεται.

κα'. Οὐκοῦν, εἰπεῖν τὸν Σωκράτην, θαυμαστὸν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, τὸ σὲ μὲν ταῖς ἄλλαις πράξεσι μὴ μόνον ἰσομοιρίας τυγχάνειν τὰς κεφαλῆς, ἀλλὰ καὶ πρωτιμᾶσθαι· ἐμὲ δὲ, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιος εἶναι ὑπό τινων προκρίνομαι, τούτου ἕνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι;

κβ'. Ἐρρήθη μὲν δηλονότι τούτων πλείονα ὑπό τε αὐτοῦ, καὶ τῶν συναγορευόντων φίλων αὐτῷ. ἀλλ' ἐγὼ δι' ἃ πάντα

tudine verò medicis potius homines, quàm parentibus obtemperant: & in concionibus omninò Athenienſes univerſi potius iis, qui prudentiſſimè dicunt, quàm neceſſariis ſuis parent. Annon in delectu Imperatorum, & parentibus veſtris, & fratribus, & verò vobis ipſis antefertis eos, quos exiſtimatis rerum bellicarum peritiſſimos eſſe? Nimirum, ô Socrates, inquit Melitus, & expedit ita, & uſu receptum eſt.

21. Annon igitur, ſubjecit Socrates, mirum hoc tibi videtur eſſe, quòd, quum in actionibus cæteris præſtantiſſimi quique non ſolum pares aliis ſint, ſed etiam præferantur; ego quia in maximo hominum bono, quod inſtitutionis eſt, quorundam opinione cæteris præſtare judicer, capitis abs te anquirar?

22. Fuerunt autem plura ſcilicet his dicta, cum ab ipſo tum ab amicis, qui ejus cauſæ patrocinabantur. Sed mihi

εἰπεῖν τὰ ἐκ τῆς δίκης ἐσπούδασα, ἀλλ' ἤρκεσέ μοι δηλῶσαι, ὅπι Σωκράτης τὸ μὲ μήτε περὶ θεὺς ἀσεβῆσαι, μήτε περὶ ἀνθρώπους [1] ἄδικος φανῆναι, πρὸ παντὸς ἐποιεῖτο.

κγ'. Τὸ δὲ μὴ ἀποθανεῖν, οὐκ ᾤετο λιπαρητέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ἤδη ἐνόμισεν ἑαυτῷ τελευτᾶν. ὅπι δὲ οὕτως ἐγίγνωσκε, καταδηλότερον ἐγίγνετο, ἐπεὶ καὶ ἡ δίκη κατεψηφίσθη. πρῶτον γὰρ κελεύσθαι [2] ἀτιμᾶσθαι, ὅτε αὐτὸν ὑπετιμήσατο, οὔτε τοὺς φίλους εἴασεν, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν, [3] ὅπι τὸ ἀτιμᾶσθαι ὁμολογοῦντος εἴη ἀδικεῖν. ἔπειτα

non omnia recenſere, quæ in judicio fuêre dicta, ſtudio fuit: ſed ſatis habui oſtendere, Socratem nihil feciſſe pluris, quàm quòd nec in Deos impium, nec in homines injuſtum ſe geſſiſſet.

23. Quominus autem morte afficeretur, minimè ſibi deprecandum putabat; adeoque ſibi jam opportunum eſſe moriendi tempus arbitrabatur. Eum verò ita ſenſiſſe, magis patuit, poſtquam judicio condemnatus fuit. Primùm enim juſſus mulctam exſolvere, neque de ſuo eam ſolvit, neque amicos paſſus eſt, immò dicebat, mulctæ ſolutionem ejus eſſe, qui ſe injuſtè feciſſe fateretur. Deindè

---

1 Δικαίως erga homines, εὐσεβῶς erga Deum. Sic *Tit.* c. 2. v. 12. σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς. Quibus virtutibus contraria Vitia in uno tentati ſtupri flagitio notat *Artabazus*, K. Π. lib. 6. Ελθὼν δὲ ὁ Αρπάσπαζος πρὸς τὸν Αρσάσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρανομαθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκρασίαν. *Raphel.*

2 Reipublicæ Athenienſis illud erat inſtitutum, ut civi liceret in re capitali, aut exilii, aut perpetui carceris, aut mulctæ pecuniariæ ſupplicium eligere, quod vocabatur ἀτιμᾶσθαι. *Socrates* igitur mavult mori, quàm hanc mulctam exſolvere. Huic autem *Xenoph.* loco Socratica iſta verba apud *Platon.* plane contradicunt — Πλάτων ὁδε, καὶ Κρίτων κελεύουσι με τριάκοντα μνῶν τιμήσασθαι· τιμῶμαι δ' ἂν τοσούτου. Sed huic diſcrepantiæ Auctorum medelam adhibet Cl. *Rollin.* in Antiq. Hiſt. V. 4. p. 230.

3 Cujus Reſponſo ſic Judices exarſerunt, ut capitis hominem innocentiſſimum condemnarent. *Cicero de Orat.* lib. 1.

τῶν ἑταίρων ὑπολέψαι βουλομένων αὐτὸν, οὐκ ἐφείπετο, ἀλλὰ καὶ ὑπισκῶψαι ἐδόκει, εἰ ἔρημος εἴπῃ εἰδείη τι χωρίον ἔξω τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα ἂν θᾶττον θανάτῳ;

κδ'. Ὡς δὲ τέλος εἶχεν ἡ δίκη, εἰπεῖν αὐτόν· ἀλλ', ὦ ἄνδρες, τὰς μὲν διδάσκουσας τὰς μάρτυρας, ὡς χρὴ ὀμορχοῦντας καταψευδομαρτυρεῖν ἐμοῦ, καὶ τοὺς πειθομένους τούτοις, ἀνάγκη ὀΐομαι πολλῷ ἑαυτοῖς συνειδέναι ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν. ἐμοὶ δὲ τί πρέπει νῦν μεῖον φρονεῖν, ἢ πρὶν κατακεκρίθην, μηδὲν ἐλεγχθέντι, ὡς πεποίηκά τι ὧν [1] ἐγράψαντό με; οὔτε γὰρ ἔγωγε ἀντὶ Διὸς καὶ Ἥρας, οὐδὲ τῶν σὺν τούτοις Θεῶν, οὔτε θύων τισὶ καινοῖς Δαίμοσιν, οὔτε ὀμνὺς, οὔτε ὀνομάζων ἄλλους Θεοὺς ἀναπέφηνα.

quum familiares eum ſurripere vellent, non obſequebatur; immo ridere illos videbatur, dum quæreret, ecquem alicubi locum extra Atticam ſcirent, quo mors non poſſet accedere?

24. Ut judicio finis impoſitus eſt, dixiſſe illum: Neceſſe eſt eos, ô viri, qui teſtes docuerunt, ut pejerando falſum adverſus me teſtimonium dicerent, unà cum illis, qui paruerunt, magnæ ſibi tum impietatis tum injuſtitiæ conſcios eſſe. Me verò cur animo dejectiore nunc eſſe conveniat, quàm ante condemnationem; quum non ſim convictus, quidquam eorum feciſſe, ob quæ illi me accuſârunt? Nec enim pro Jove, Junone, & Diis præter hos cæteris, me aut ſacra novis aliquibus Diis feciſſe, aut per alios Deos jurâſſe, aut denique nominâſſe compertum eſt.

---

1 Γράφειν & γράφεσθαι in mediâ voce, eſt *dicam alicui ſcribere*, ut *Terentius* ait, Græcos imitatus; id eſt, *in jus vocare, actionem alicui intendere, accuſare.* vide *Mem.* lib. I. c. 1. ſect. 1. In Epiſt. *Jud.* v. 4. οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα illi ſunt, qui *dudum* ſunt accuſati, & *in hoc judicium vocati*, in quo impietatis, cujus mox mentionem facit Apoſtolus, condemnabuntur. *Raphel.*

κε'. Τὸς γε μὴν νέους πῶς ἂν διαφθείροιμι, καρτερίαν καὶ εὐτέλειαν προσεθίζων; ἐφ' οἷς γε μὴν ἔργοις κεῖται θάνατος ἡ ζημία, ἱεροσυλίαι, τοιχωρυχίαι, ἀνδραποδισις, πόλεως προδοσία, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀντίδικοι τούτων προσάψαί τι κατ' ἐμοῦ φασιν· ὥστε θαυμαστὸν ἔμοιγε δοκεῖ εἶ), ὅπου ποτὲ ἐφάνη ὑμῖν τὸ τοῦ θανάτου ἔργον ἐμοὶ ἄξιον.

κς'. Αλλ' οὐδὲ μέντοι ὅτι ἀδίκως ἀποθνήσκω, διὰ τοῦτο μεῖον φρονητέον. οὐ γὰρ ἐμοί, ἀλλὰ τοῖς καταγνοῦσι τοῦτο [1] αἰσχρὸν ὅσι. προσαμυνεῖται δ' ἔτι με καὶ [2] Παλαμήδης, ὁ προσπλησίως ἐμοὶ τελευτήσας. ἔτι γὰρ καὶ νῦν

25. Juvenes autem quo pacto corrumperem, ad tolerantiam & frugalitatem eos assuefaciens? Quibus quidem facinoribus mors in pœnam constituta est, ut sunt sacrilegia, parietum perfossiones, plagium, urbis proditio; eorum aliquid à me fieri, ne ipsi quidem adversarii objiciunt: adeo ut mirandum mihi esse videatur, ubi unquam in me rem morte dignam conspexistis.

26. Sed nec illâ quidem de causâ, quòd injustè occidar, animo esse dejectiore debeo. Non enim hoc mihi, sed iis, qui me condemnârunt, dedecori est. Præterea me Palamedes consolatur, qui simili ferè modo obiit. Nam is etiam

---

1 *Socrates concitatis inimicitiis calumniosâ criminatione damnatus morte mulctatus est. Sed eum postea illa ipsa quæ publicè damnaverat Athenienſium civitas publicè luxit: in duos ejus accusatores usque adeò populi indignatione conversâ, ut unus eorum oppressus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam similem alter evaderet. Tum præclarâ igitur vitæ mortisque famâ Socrates reliquit plurimos suæ Philosophiæ Sectatores.* S. Augustinus, lib. 8. de civit. Dei, cap. 3.

2 *Euripides* post mortem *Socratis* tragœdiam *Palamedis* fecit, sub cujus nomine iniquum amici fatum valdè ploravit; & in sequenti versu præcipuè *Athenienſium* injustitiam apertè notavit:

Εκάνετε, κἀκάνετε τὸν ἄριστον Αχαιῶν.

πολὺ καλλίους ὕμνους πρέχεται Ὀδυσσέως τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν. οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ μαρτυρήσεται καὶ τοῦ τε θανόντος, καὶ καὶ τοῦ πρελιλυθότος χρόνου, ὅτι ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε, οὐδὲ πονηρότερον ἐποίησα· εὐεργέτουν δὲ τοὺς ἐμοὶ διαλεγομένους, φροῖκα διδάσκων, ὅ, τι ἐδυνάμην ἀγαθόν.

κζ'. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, μάλα ὁμολογουμένως δὴ τοῖς εἰρημένοις ἅπᾶσι, καὶ ὄμμασι καὶ σχήμασι καὶ βαδίσμασι φαιδρός. ὡς δὲ ἤσθετο ἄρα τοὺς πρεπομένους [1] δακρύοντας, τί τοῦτο; εἶπεῖν αὐτὸν, ἢ ἄρτι δακρύετε; οὐ γὰρ πάλαι ἴστε, ἐξ ὅτου ἐγενόμην, ὅτι κατεψηφισμένος ἦν μου ὑπὸ τῆς φύσεως ὁ θάνατος; ἀλλὰ μέντοι εἰ μὲν ἀγαθῶν ὑπαρχόντων προαπόλλυμαι, δῆλον ὅτι ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς [2] εὐνοις λυπητέον·

nunc longè pulchriorem hymnorum materiem ſuppeditat, quàm Ulyſſes, qui eum injuſtè occidit. Et ſcio non modo futurum ſed & præteritum tempus teſtimonium mihi perhibiturum, neminem me unquam læſiſſe, neque reddidiſſe pejorem: ſed benè eis feciſſe, qui mecum diſſerebant, quum gratis, quicquid boni poteram, docerem.

27. Hæc quum dixiſſet, maximè conſentaneus iis, quæ ab ipſo fuerunt dicta, diſcedebat, tum oculis, tum geſtu, tum inceſſu hilaris. Quumque animadverteret eos qui comitabantur lacrymari: Quid hoc eſt? inquit, modóne fletis? non jamdudum ſcitis, ex quo genitus fui, à naturâ me ad mortem condemnatum eſſe? Enimverò ſi ſecundis rebus affluentibus è vitâ præripior, patet tum mihi tum aliis mihi benevolis dolendum eſſe: ſi verò

1 Quid dicam de *Socrate*, inquit *Cicero*, cujus morti illacrymari ſoleo *Platonem* legens? De Nat. Deor. lib. 3. n. 82.

2 Magis placeret τοῖς ἐμοὶ εὖνοις. *H. Steph.*

εἰ δὲ χαλεπῶν προσδοκωμένων καταλύω τὸν βίον, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὡς εὐπραγοῦσός ἐμοῦ, πᾶσιν ὑμῖν εὐθυμητέον εἶναι.

κή. Παρὼν δέ τις Ἀπολλόδωρος, ὑπιθυμητὴς μὲ ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ἄλλως δὲ εὐήθης, εἶπεν· Ἀλλὰ τοῦτο ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, χαλεπώτατα φέρω, ὅτι ὁρῶ σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα. τὸν δὲ λέγειν, καταψήσαντα αὐτῷ τὴν κεφαλήν, εἰπεῖν· σὺ δέ, ὦ φίλτατε Ἀπολλόδωρε, μᾶλλον ἂν ἐβούλου με ὁρᾶν δικαίως ἢ ἀδίκως ἀποθνήσκοντα; καὶ ἅμα ὑπιγελάσαι.

κθ. Λέγειν καὶ Ἄνυτον παριόντα ἰδὼν εἰπεῖν· Ἀλλ' ὁ μὲ ἀνὴρ ὅδε κυδρὸς, ὡς μέγα τι καὶ καλὸν ἀπεργασμένος, εἰ ἀπέκτονέ με, ὅτι αὐτὸν τῶν μεγίστων ὑπὸ τῆς πόλεως ὁρῶν ἀξιούμενον, οὐκ ἔφην χρῆναι τὸν υἱὸν τὸν ἐμὸν περὶ βύρσας παιδεύειν. ὡς μοχθηρὸς οὗτος, ἔφη, ὃς οὐκ ἔοικεν εἰδέναι, ὅτι ὁπότερος ἡμῶν καὶ συμφορώτερα καὶ καλλίω εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον ἀπέργακται, οὗτός ἐστι καὶ ὁ νικῶν.

diris rebus imminentibus vivendi finem facio, vobis omnibus, tanquam me benè agente, lætandum arbitror.

28. Quum verò adesset Apollodorus quidam, mirificè studiosus Socratis, cæteroqui vir simplex, dixit: Ego verò, mi Socrates, molestissimè fero, quòd injustè necari te video. Ille autem caput ejus demulcens, dixisse perhibetur: Tune, carissime Apollodore, videre me malles justè, quàm injustè occidi? Simul subrisisse fertur.

29. Quum etiam Anytum prætereuntem videret, dixisse perhibetur: Hic vir gloriabundus exultat, quasi me interfecto magnum quid præclarumque gesserit; quòd quum ipsum maximi viderem in republicâ fieri, filium ejus ad operas coriariorum institui debere negaverim. Quàm excors est, ait, qui nescire videatur, quòd quicunque nostrum & utiliora & præclariora in omne ævum gesserit, is victor sit.

λ'. Αλλὰ μέντοι, φάναι αὐτὸν, ἀνέθηκε μὲν καὶ [1] Ομηρος, ἔστιν οἷς τῶν ἐν καταλύσει τοῦ βίου προγιγνώσκειν τὰ μέλλοντα· βούλομαι δὲ καὶ ἐγὼ χρησμῳδῆσαί τι. συνεγένετο γάρ ποτε βραχέα τῷ Ανύτου υἱῷ, καὶ ἔδοξέ μοι οὐκ ἄρρωστος τὴν ψυχὴν εἶναι· ὥστε φημὶ αὐτὸν ὑπὸ τῇ δουλοπρεπεῖ διατριβῇ, ἣν ὁ πατὴρ αὐτῷ παρεσκεύακεν, οὐ διαμενεῖν. διὰ δὲ τὸ μηδένα ἔχειν σπουδαῖον ἐπιμελητὴν, πεσεῖσθαί τινι αἰσχρᾷ ἐπιθυμίᾳ, καὶ πεσόντας μέντοι πόρρω μοχθηρίας.

λα'. Ταῦτα δ' εἰπὼν, οὐκ ἐψεύσατο· ἀλλ' ὁ νεηνίσκος ἡδεῖς οἴνῳ, οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρας ἐπαύετο πίνων· καὶ τέλος οὔτε τῇ ἑαυτοῦ πόλει, οὔτε τοῖς φίλοις, οὔτε αὐτῷ σύδενὸς ἄξιος ἐγένετο. αὐτὸς μὲν δὴ, διὰ τὴν

30. Enimvero, inquit, quum Homerus etiam nonnullos, qui erant in exitu vitæ, futura prænoscere fecerit: lubet & mihi quiddam quasi per oraculum significare. Fuit aliquando mecum Anyti filius exiguo tempore, visusque est mihi indolis esse non ignavæ: itaque aio, non permansurum in illo servili vitæ genere, quod pater ei præscripsit. Quia verò nullum habet bonum curatorem, futurum, ut in aliquam libidinem fœdam proruat, & in illâ socordiâ longiùs progrediatur.

31. Hæc dicens, nequaquam mentitus est. Nam adolescens hic quum vino delectaretur, neque noctu, neque interdiu potare cessabat: ac tandem nec patriæ, nec amicis, nec sibi utilis fuit. *Anytus* ipse propter educatio-

1 Vide *Iliad.* lib. 22. ver. 359. Ubi moriens *Hector* fatum *Achillis* prænunciat. Sic in *Plat.* Apol. sect. 30. ait, ἡ γὰρ εἰμι ἤδη σύνοιδα, ἐν ᾧ μάλιστ' ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν, ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. Vetus fuit opinio morientium animos futurorum scientiâ fuisse præditos. Sic *Cicer.* de Div. I. 30. *Idque facilius eveniat adpropinquanti morte, ut animi futura augurentur.*

τὸν υἱὸν πονηρὰν παιδείαν, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγνωμοσύνην, ἔτι καὶ τετελευτηκὼς τυγχάνῃ κακοδοξίας.

λϚ'. Σωκράτης δὲ, διὰ τὸ [1] μεγαλύνειν ἑαυτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, φθόνον ἐπαγόμενος, μᾶλλον καθαψηφίσασθαι ἑαυτοῦ ἐποίησε τοὺς δικαστάς. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλοῦς μοίρας τετυχηκέναι. τοῦ μὲν γὰρ βίου τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε· [2] τῶν δὲ θανάτων τοῦ ῥᾳστου ἔτυχεν.

λγ'. Ἐπεδείξατο δὲ καὶ ψυχῆς τὴν ῥώμην. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τοῦ ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι αὐτῷ κρεῖττον εἶναι, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τἆλλα τἀγαθὰ προσάντης ἦν, οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐμαλακίσατο, ἀλλ' ἱλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτὸν, καὶ ἐπετελέσατο.

nem filii pravam, & amentiam ſuam, etiam à morte infamis eſt.

32. Socrates autem, quòd magnificè pro tribunali ſe prædicaret, invidiâ contractâ, magis Judices ad damnandum ſeſe impulit. Illi equidem fatum Diis acceptum obtigiſſe arbitror. Quippe moleſtiſſimam vitæ partem valere juſſit, & mortis genus tranquilliſſimum obiit.

33. Idem robur animi ſui declaravit. Nam quum intelligeret, magis ex re ſuâ eſſe, ut moreretur, quàm ut diutiùs viveret; quemadmodum ad alias res bonas ſe non difficilem, ita nec ad mortem ſe mollem præbuit; immò hilariter eam & exſpectabat & obibat.

---

1 Confer ea, quæ *Socrates* in laudem ſuam dixit ſect. 14. & facilè intelligas, quæ vis ſit τοῦ μεγαλύνειν. *Athenæus* ad finem lib. 13. hanc cauſam mortis *Socratis* affert. — Nempe ob frequentes ejus in diſceptando ambitiones, & importunas reprehenſiones, & cum apud Judices ſorte datos, furaciſſimos homines, de juſto diſſeruiſſet.

2 Ἐτελεύτησε (inquit *Laërtius*) τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἐνενηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, γεγονὼς ἐτῶν ἑβδομήκοντα. Eadem tradit *Demetrius Phalereus*. Alii autem eum ad annum octogeſimum vitam duxiſſe aſſerunt; va-

λδ'. Ἐγὼ μὲν δὴ καλανοῶν τὸν ἀνδρὸς τήν τε [1] σοφίαν καὶ τὴν γενναιότητα, οὔτε μὴ μεμνῆσθαι δύναμαι αὐτόν, οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ ἐπαινεῖν. εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμώτερόν τινι Σωκράτους συνεγένετο, ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

34. Sapientiam quidem certè, animique magnitudinem quum in hoc viro conſidero, non poſſum non ejus meminiſſe, nec, ubi meminerim, non etiam laudare. Quòd ſi quis eorum, qui virtutis ſtudioſi ſunt, cum aliquo verſatus eſt, qui Socrate fuerit utilior; eum ego virum digniſſimum judico, qui beatus prædicetur.

---

rias verò opiniones de hâc re vide ab *Allatio* citatas in Dialog. ejus de Scriptis *Socratis*.

1 Tanto in honore habita fuit *Socratis* Sapientia, adeo ut ſi reſpicias omnem oram Græciæ (inquit *Allatius* de ſcriptis *Socratis*) Socraticorum Dogmatum inciſa publicis literis Æra cognoſces. De eo enim, ac de *Homero* dici poteſt:

Τίς ποτε Σωκράτεος μεγάλης ὀπὸς ἔσσιν ἀπούσης;
Τίς χθὼν, τίς ἁ θαλάσσα τόσσον οὐκ ἔκλυεν φήμας;
Δῆμος ὁ Κιμμερίων πανδερκέος ἄμμορος αὐγᾶς,
ΔΑΙΜΟΝΙΗΣ Ἀρετῆς ὄνομ' ἔκλυεν, ἔκλυεν Ἄτλας
Οὐρανὸν εὐρύστερνον ἔχων ἐπικείμενον ὤμοις.

FINIS.

ADDENDA.

LIB. I. c. 1. ſect. 1. *Ariſtides* de dictione ſimplici cap. 11. pag. 352. ad ſimplicem ſtylum refert, quod *Xenophon* initio *Memorab. Socratis* non ſcripſerit, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις, ſed ſolùm πολλάκις. Δεῖ μέντοι, inquit, καικεῖνο ὁρᾶν ὅπως ὑφειμένα διὰ τὸ ἀφελὲς πᾶθες ὀνόμαζε, ὃδὲν ἧττον ἐν τῷ οἰκείῳ τρόπῳ ἐμφαίνει καὶ τὸ μέγεθος τῶ πράγματος, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ φησι τῶ λόγω· ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΕΘΑΥΜΑΣΑ ΤΙΣΙ ΠΟΤΕ ΛΟΓΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ ΕΠΕΙΣΑΝ ΟΙ ΓΡΑΨΑΜΕΝΟΙ ΣΩΚΡΑΤΗΝ, ΩΣ ΑΞΙΟΣ ΕΙΗ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΗ ΠΟΛΕΙ. Τὸ γὰρ ΕΘΑΥΜΑΣΑ καὶ ΠΟΛΛΑΚΙΣ, ἃ μικρῶν ἔμφασίς ἐστιν· Εδήλωσε δὲ καὶ τὰ ἐπενεχθέντα. Πολιτικὸς μὲν ὢν ἀμφοτέρως ἂν εἰρήκει τὰς δυνάμεις, ΟΥΧ ΑΠΑΞ ΑΛΛΑ ΠΟΛΛΑΚΙΣ· ὁ δὲ τῷ ἁπλῆν δύναμιν εἰπὼν, ἠρκέθη.

Tum illud etiam probè animadvertendum, quomodo ſtudio ſimplicitatis, lenibus uſus vocabulis, nihilo ſecius in ſuo dicendi genere, rerum magnitudinem exprimat. Ut initio operis memorati — Sæpenumerò miratus ſum, quibus tandem argumentis Accuſatores Socratis Athenienſibus perſuaſerint eum de civitate mortem meruiſſe ——— *Illud enim* miratus ſum & ſæpenumerò *neutiquam res minutas deſignant, quod & ex ſequentibus planum evadit. Civilis utique Orator utrumque ſignificandi modum hoc loco adhibuiſſet*, non ſemel, ſed perſæpè. *Xenophon autem ſimplici contentus eſt.*

L. IV. c. 3. ſect. 16. *Auguſtinus* de civitate Dei lib. VI. 5. obſervat, quoſdam Veteres, præcipuè *Varronem*, religionem diviſiſſe in tria genera ——— in *Mythicon* ſive poeticum, *Philoſophicum* ſive phyſicum, & *Civile* ſive politicum. *Mythicon* (inquit *Auguſt.*) appellant, quo maximè utuntur Poetæ; *Phyſicon*, quo philoſophi; *Civile*, quo populi. Primum, quod dixi, in eo ſunt multa contra dignitatem & naturam Immortalium ficta. In hoc enim eſt, ut Deus alius ex capite, alius ex femore, alius ex guttis ſanguinis natus. In hoc ut Dii furati ſint, ut adulteraverint, ut ſerviverint homini. Denique in hoc omnia Diis attribuuntur; quæ non modò in hominem, ſed in contemptiſſimum hominem cadere poſſunt. Huic generi Religionis *Socrates* difficulter aſſentiebatur. Vide *Platonem* in *Euthyphrone*. *Civilium* generi nunquam *oppoſuit* aut contradixit. Hoc & diſcipulis præcepit, ut Deos νόμῳ πόλεως colant & adorarent. Vide *Auguſt.* etiam Lib. IV. 22.

L. IV. c. 7. ſect. 6. *Theodoreti* codices corruptè dant, Ὅλως δὲ τὴ τῶν ἐρανίων ἐκφυσε, ἃ ὁ Θεὸς μηχανᾶτο, φρονπσὴν εἶναι τύτων ἀπέτρεπεν. --- *Minucius Felix* c. XIII. *Socratis, quoties de cœleſtibus rogabatur, nota reſponſio eſt,* "*Quod ſupra nos, nihil ad nos.*" *Cœleſtia vel procul eſſe à noſtrâ cognitione cenſet (Socrates,) vel ſi maximè cognita eſſent, nihil tamen ad benè vivendum.* Cicer. Acad. L. I. ad quem locum v. Cl. Daviſium.

BL

INDEX CAPITUM

Libri Primi.

Cap.		Pag.
I.	*Socrates neque contemptor patriorum Deorum neque novorum auctor fuit.*	1.
II.	*Socrates non fuit corruptor juventutis.*	15.
III.	*Qualis & verbis & factis, totâque vitâ Socrates fuerit.*	48.
IV.	*Socrates Deos esse demonstrat.*	58.
V.	*Temperantiæ Laus.*	70.
VI.	*Socratis cum Antiphonte Sophistâ disputatio.*	74.
VII.	*Quomodo Socrates à Jactantiâ averterit Homines.*	83.

Libri Secundi.

I.	*Socratis de voluptate & temperantiâ cum Aristippo disputatio.*	86.
II.	*Lamproclem filium matri iratum placat.*	112.
III.	*Fratres inimicitias exercentes placat.*	121.
IV.	*De curâ amicorum.*	131.
V.	*De pretio amicorum.*	136.
VI.	*De amicis deligendis & conciliandis.*	138.
VII.	*Aristarchi inopiæ medetur.*	157.
VIII.	*Eutherum ad convenientius vitæ genus compellit.*	166.
IX.	*Critonem à Sycophantis tutum reddit.*	169.
X.	*Amicis benefaciendum esse docet.*	174.

INDEX CAPITUM.

Libri Tertii.

Cap.		Pag.
I.	*De Arte imperatoriâ.*	177.
II.	*De officio ſummo Imperatoris.*	184.
III.	*De officiis Præfecti equitum.*	187.
IV.	*Bonum Choragum & Oeconomum poſſe etiam eſſe bonum Imperatorem.*	194.
V.	*De revocandis ad priſtinam fortitudinem Athenienſibus.*	201.
VI.	*Glauconem à capeſſendâ republicâ avertit.*	216.
VII.	*Charmidem ad capeſſendam rempublicam cohortatur.*	225.
VIII.	*De Bono & Pulchro cum Ariſtippo diſputatio.*	229.
IX.	*Ad varias quæſtiones propoſitas reſpondet.*	234.
X.	*Cum Artificibus de ipſorum Arte diſſerit.*	243.
XI.	*Cum meretrice Theodotâ de Arte Hominum alliciendorum diſſerit.*	251.
XII.	*De curâ corporis.*	260.
XIII.	*Varia Apophthegmata.*	265.
XIV.	*De obſoniis.*	269.

Libri Quarti.

I.	*Homines bonæ indolis & divites non minùs inſtitutione egere, quàm reliquos.*	274.
II.	*Euthydemum, qui nullo magiſtro uti volebat, ad ſanitatem revocat.*	278.
III.	*Hominibus Deos conſulere, & propterea colendos eſſe.*	304.

INDEX CAPITUM.

Cap.		Pag.
IV.	*De Juſtitiâ & Legibus naturalibus.*	315.
V.	*De Intemperantiâ.*	331.
VI.	*Diſſerendi facultatem è conſuetudine Socratis conſequuntur Familiares.*	337.
VII.	*Quid & quantum ſit in quâcunque Arte diſcendum.*	347.
VIII.	*Socratis Conſtantia.*	353.
IX.	*Socratis Defenſio ad Judices.*	363.

INDEX
VERBORUM ET PHRASIUM.

Primus numerus librum indicat, ſecundus caput, tertius paragraphum.

A.

Ἀγαθός τι, *peritus alicujus rei, doctus.* II, 1, 20.
Ἀγάλλομαι ἐπί τινι, *de aliquâ re glorior.* III, 5, 16.
Ἀγανός, *mollis, mitis.* I, 2, 58.
Ἀγνώμων, *imprudens, imperitus.* I, 2, 26.
———, *beneficii immemor, ingratus.* II, 10, 3.
Ἀγνώμων κριτής, *judex imperitus, cui opponitur* εὐγνώμων. II, 8, 5.
Ἀγνῶς ἔχειν, *purum eſſe.* III, 8, 10.
Ἀγορὰ πλήθουσα, *frequens forum. (vide notam.)* I, 1, 10.
Ἀγοραστής, *qui obſonia emit, quod officium proprium fuit ſervorum.* I, 5, 2.
Ἀγυμνάστως, *ſine exercitatione.* II, 1, 6.
Ἀγχίνους, *ſagax.* III, 1, 6.
Ἀγών, ἀγῶνες στεφανῖται, *(vide notam.)* III, 7, 1.
Ἀγῶνα τιθέναι, *inſtituere. hæc formula autem orta eſt inde, quòd in certaminibus τιθένται præmia, de quibus certetur.* III, 12, 2.
Ἀγωνίζεσθαι, *coram populo orationem habere in quâ contentione opus eſt, opponitur τῷ διαλέγεσθαι, cum familiaribus diſſerere.* III, 7, 4.
Ἀδελφίδαι, *ſororum filiæ.* II, 7, 2.
Ἀδρύνω, *ad maturitatem perduco.* IV, 3, 7.
Ἀδυνάτος, ποιεῖν τι, *qui efficere rem non poteſt.* III, 1, 7.
——— *infirmus, tenuis.* II, 1, 13.
Ἀθέμιτος, *nefarius.* I, 1, 9.
Ἀθυμέω, *ægrè fero.* IV, 3, 15.
Ἀθυμία, *timor, deſperatio, melancholia.* IV, 2, 17.
Αἰρέω, ἑλεῖν παραφοίας τινά, *convincere aliquem amentiæ.* I, 2, 49.
—— ἑλέσθαι μᾶλλον, *malle.* I, 2, 16.
Αἰτιάομαι, *accuſo.* I, 1, 2.
Αἰτία, αἰτίαν ἔχειν, *accuſari.* II, 8, 4.
—— ἐν αἰτίᾳ εἶναι, *reprehendi.* II, 8, 5.
Αἰχμήτης, *bellator.* III, 2, 1.
Ἀκέομαι, *medeor.* II, 7, 1.
Ἀκολαστοτέρως ἔχειν πρός τι, *intemperantius aliquâ re uti.* II, 1, 1.
Ἀκριβόω, *probè calleo.* IV, 2, 10.

Αλγηδὼν, *dolor.* I, 2, 54,
Αλεεινὸς, *calidus.* III, 8, 9.
Αλίσκω, ἁλὲς, *cujus quis animum cepit.* II, 3, 10.
Αλλὰ μὲν, *enim vero.* II, 7, 2.
Αλλοῖος, *diverſus.* III, 10, 6.
Αλλως τ' ἐὰν, imprimis *ſi etiam.* cum per ſe, *tum ſi.* I, 2, 59.
Αλύπως, *ſine damno.* II, 6, 22. III, 14, 6.
Αλυσιτελῶς, *inutiliter.* I, 7, 2.
Αλφιτα τὰ, *farina.* II, 7, 5.
Αλώσιμος, *qui capi poteſt.* III, 11, 11.
Αμοάτης pro ἀναβάτης, *eques.* III, 3, 2.
Αμόλὺς, *hebes, ſtupidus.* III, 9, 3.
Αμέλει, adver. *profectò, certè.* I, 4, 7.
Αμελεῖν τῦ ὀργίζεσθαι, *non iraſci.* II, 3, 9.
Αμπεχόνη, *veſtimentum, pallium.* I, 2. 5.
Αμυνω, *propulſo* ſcil. *ab altero,* ἀμύνομαι, *propulſo à me ipſo periculum, defendo me.* II, 1, 54.
Αμφίσολος, *anceps.* I, 2, 35.
Αμφίλογος, *dubius.* IV, 2, 34.
Αναβατικὸς, *de equitibus, qui facilè & celeritèr equum conſcendunt.* III, 3, 5.
Ανάγαγοι ἵπποι, *qui nondum ſunt domiti.* III, 3, 4.
Ανάγαγοι κακὼις, *qui nondum ſunt inſtituti.* IV, 1, 3.
Αναίσχυζειν ἀφροδισια, *re venereâ uti, naturâ non ſtimulante.* II, 1, 30.
Αναγκαῖα, *quorum eventus certus eſt, quia eſt neceſſarius, & opponuntur iis, quorum eventus obſcurus & incertus eſt.* I, 1, 6.
Ανάγκη, *vis & ordo naturalis, quo res fiunt. Eodem modo latini* neceſſitatem *dicunt. vid.* Gronov. *obſerv. p.*122. I, 1, 11 & 15.
Αναιδῶς βλέπειν ἥλιον, *rectis oculis intueri ſolem.* IV, 3, 14.
Αναιρεῖν, *reſpondere, de oraculis.* I, 3, 1.
Αναχθμίζειν, *recuperare, è fugâ retrahere.* II, 10, 1.
Αναλκις, *imbecillis.* I, 2, 58.
Αναλογίζομαι, *intelligo, reputo.* II, 1, 4.
Αναμφίλογος, *certus.* IV, 2, 34.
Αναμφισοητήτως, *haud dubiè.* IV, 2. 33.
Αναπαυτήριον, *tempus quietis, ſeu potius, res quieti capiendæ accommodata.* IV, 3, 3.
Αναπεπταμμένα ὄμματα, *oculi ſuper modum patentes.* II, 1, 22.
Ανάρπαστος, *raptus.* IV, 2, 33.
Ανάστατος, *everſus, deletus.* IV, 2, 29.
Αναπόδεμαι, *retracto ſermonem.* I, 2, 44.
——— ἀναδεῖναι, *tribuere, adſcribere.* IV, 6, 15.
Αναφαίνεσθαι, *eſſe.* II, 2, 14.
Ανδραποδιστὴς, *qui in ſervitutem homines abripit.* I, 2, 5.
Ανδραποδώδης, *ſervili ingenio præditus, illiberalis, indoctus.* IV, 2, 22.
Ανειμένως, *remiſsè.* II, 4, 7.

Ανεπιστημοσύνη, *ignorantia.* III, 9, 6.
Ανεπιστήμων, *ignarus.* II, 3, 7.
Ανεπίσκεπτος, *cujus nulla cura habetur.* II, 4, 3.
Ανερεθίζω, *rursùs incito.* III, 5, 7.
Ανέχομαι (εὖ πάσχων ἀνέχεται) *libenter accipit beneficia.* II, 6, 4 & 10.
Ανεψιαὶ, *consobrinæ.* II, 1, 2.
Ανήκεστος, *insanabilis.* III, 5, 18.
Ανήκοος, *imperitus, rudis.* IV, 7, 5.
Ανθρώπεια, *artes humanæ.* I, 1, 15.
——— *Virtutes & aliæ res ex genere morum.* I, 1, 16.
Ανθρώπεια πράγματα, *actiones, quarum objecta sunt alii homines, quibus eæ scil. aut nocent aut prosunt.* IV, 6, 5.
Ανθρώπινα, *Judicia hominum.* I, 3, 4.
——— *res, quæ ad homines pertinent maximè, nempe mores & actiones hominum, doctrina de virtute & felicitate comparanda.* I, 1, 12.
Ανθρώπιον, *homo.* II, 3, 16.
Ανόσιος, *qui officia, quæ cùm deo, tùm hominibus sunt præstanda, negligit, impius.* I, 1, 11.
Ανοχαὶ, *induciæ.* IV, 4, 17.
Αντελέγειν, ὑπὲρ δικαίων, *de jure disceptare.* III, 5, 12.
Ανθιποιέομαι, ἀρχῆς, *affecto imperium, magistratum.* II, 1, 1.
——— τέχνης, *cognitionem artis sibi vindicare.* III, 14, 6.
Ανυπόδητος, *qui nudis pedibus ambulat.* I, 6, 2.
Ανυπόστατος, *inexpugnabilis.* IV, 4, 15.
Αξία, *pretium.* I, 6, 11.
Αξιόλογος, *vir magni pretii.* III, 7, 1.
Αξιοτέκμαρτος, *ad probandum idoneus.* IV, 4, 10.
Αξιόω, *volo.* II, 1, 9.
Απαλλάτεσθαί τινος, *reus dicitur, cum accusator accusationem non persequitur.* II, 9, 6.
Απαλλάττειν κακῶς, *malè multatum discedere.* I, 7, 3.
Απαράσκευος, *imparatus.* III, 4, 11.
Απείπω, *interdico.* I, 2, 33.
Απειρόκαλος, *honesti & decori expers.* III, 10, 5.
Απειρος χαλεπῶν, *nihil molestiæ expertus est.* II, 1, 23.
Απενιαυτίζω, *annum absum.* I, 3, 13.
Απεργάζεσθαι, *de eo, qui mercede conductus operam suam locat.* I, 6, 5.
Απερύκω, *arceo, propello.* II, 9, 2.
Απλοΐζεσθαι, *simplicem se præbere.* IV, 2, 18.
Αποβαίνω, *de eventu,* ἀποβησόμενα, *quæ contingunt.* I, 1, 6.
Αποβλέπω, *cum insigni admiratione aspicio* (ὡς οὐδεμίαν ἀποβλέπει πόλις.) IV, 2, 2.
Απογειοτόω, *suggrundiorum modo munio.* I, 4, 6.
Αποδειλιᾶν, *formidolosè se gerere.* III, 12, 2.
Αποδέχομαι, *probo.* I, 2, 8.
——— *intelligo, statuo.* III, 10, 15.

Ἀποδίδωμαι εὐχὰς, *vota persolvo.* II, 2, 10.
——— χάριν, *gratiam refero.* II, 2, 13.
Ἀποδοκιμάζω, *rejicio.* II, 2, 13.
Ἀποκάμνειν, *defatigari.* II, 6, 35.
Ἀποκινδυνεύειν, *periculum facere.* IV, 2, 5.
Ἀπολαύω, τὰ ναυτικὰ τῆ σοφίας ἀπολαύειν, *fructum sapientiæ non percipere,* h. e. *infelicem esse.* I, 6, 2.
Ἀπολύσοντα, *remedia.* II, 1, 5.
Ἀπολύω, *absolvo.* IV, 8, 5.
Ἀπομιμῆμαι, *imitor.* III, 10, 3.
Ἀπομνημονεύω, *memor sum injuriæ.* I, 2, 31.
Ἀποπήγνυμι, *congelare facio.* IV, 3, 8.
Ἀποπηδάω, *desero.* I, 2, 16.
Ἀπορέω, δαπάνης ἀπορεῖν, *in angustiis hærere propter nimios sumptus.* I, 3, 5.
Ἀπορία, *difficultas, angustiæ.* II, 7, 1.
Ἀποφορὴ, *receptaculum, perfugium.* II, 9, 5.
Ἀποτίω, *solvo.* II, 9, 5.
Ἀποτρέπεσθαι, *deterreri, avocari.* I, 1, 4.
Ἀποφαίνομαι, *differo, statuo.* II, 1, 2.
——— λογισμὸν, *rationes edo.* IV, 2, 21.
Ἅπτεσθαι, *edere.* I, 3, 7.
——— *rapere.* II, 1, 2.
Ἀπτόλεμος, *ad bellum non aptus.* I, 2, 58.
Ἀραχνία, *aranearum telæ.* III, 2, 6.
Ἀργύρια, τὰ, *argenti fodinæ* (Markland. *mavult* τὰ ἀργυρεῖα, *vid. not. ad* Lys. *Orat.* 30.) II, 5, 2.
Ἀρθρῶν, φωνὴ, *articulatè loqui.* I, 4, 12.
Ἀριστᾶν, *cibum meridianum, post quem non sunt manus lavandæ, sumere.* II, 2, 1.
Ἀρκίω, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, *intell.* αὐτῷ. III, 7, 8.
——— οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον *intell.* αὐτῇ. II, 2, 6.
Ἀρυθμος, *non aptus, accommodatus, de thorace.* III, 10, 11.
Ἀρχαιρεσίαι, *comitia creandorum magistratuum.* III, 4, 1.
Ἀρχικὸς, *reip. administrandæ peritus.* I, 1, 1.
Ἀσκίω, ἀνὴρ ἠσκημένος, *fortis.* III, 13, 6.
Ἄσκησις, *(vide notam.)* III, 14, 3.
Ἀσκητὸν, *quod exercitatione comparatur.* I, 2, 23.
Ἀσκητὸς *opponitur* ἰδιώτῃ. III, 7, 7.
Ἀσπάζεσθαι, *blandiri.* II, 3, 9.
Ἀστάθμητος, *vagus, errans.* IV, 7, 5.
Ἀστοὺς, *parum tritus.* III, 8, 10.
Ἀσφαλὴς ῥήτωρ, *qui vincit dicendo.* IV, 6, 15.
Ἀσφάλεια λόγου. *Ibid.*
Ἀσχολίαν ἔχειν, *occupatum esse.* I, 3, 11.
Ἀτεκμάρτως ἔχοντα, *res, quibus nihil indicii, argumenti, inest.* I, 4, 4.

Ατραπὸς, *ſemita.* III, 11, 8.
Ατρέμας, *de ſedente, qui ſe non commovet.* I, 2, 58.
Ατρεφοι ἵπποι, *(vide notam.)* III, 3, 4.
Αὖ, *porro.* II, 1, 13.
Αὔξω, ἀφ' ἀὰ πολέμου αὔξεσθαι, *propter res in bello geſtas celebrem fieri.* II, 1, 28.
Αὐτάρκης, μὴ αὐτάρκης ἐσὶν, *non ſufficit res familiaris ſumtibus faciendis.* II, 6, 2.
Αὐτάρκης ἐν ταῖς πρεσηκούσαις πράξεσι, *qui idoneus eſt rebus ad ſe pertinentibus, tanquam muneri.* IV, 7, 1.
Αὐτίκα, *(vide notam.)* IV, 7, 2.
Αὐτόθεν, *ex hoc ipſo loco.* II, 8, 1.
——— *ſtatim.* II, 8, 3.
Αὐτοκράτορες, *Juvenes, qui cum ex ephebis exceſsêre, ſui juris ſunt.* II, 1, 31.
Αὐτόματα, *ſuâ ſponte.* III, 12, 8.
——— ἀπ' αὐτομάτου. IV, 2, 4.
Αὐτὸς, αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, *qui ſuâ ſponte temperantiæ ſtudioſus eſt.* I, 3, 7.
Αὐτοχεδιάζειν, *de imperatoribus, qui munus hoc temere capeſſunt, nullâ rei militaris ſcientiâ imbuti.* III, 5, 21.
Αὐχμηρὸς, *ſqualidus.* II, 1, 31.
Αφανὴς, ὃς ἀφανὴς ἐσὶ, cum participio, *manifeſtum eſt, eum &c.* I, 1, 2.
Αφανίζω, *ſepelio.* I, 2, 53.
Αφθονοι καιροὶ. II, 1, 28.
Αφθονος, *abundans, copioſus.* II, 1, 9.
Αφθόνως, *copioſè,* οἰκία ἀφθόνως κατεσκευασμένη, *magnificè apparata.* I, 2, 60.
Αφίημι, ἀφίεναι *dicitur, qui accuſationem non perſequitur, cauſam deponit.* II, 9, 6.
Αφορμαὶ εἰς τὸν βίον, *res ad vitam ſuſtentandam neceſſariæ, præſidia vitæ.* III, 12, 4.
——— *copiæ.* III, 5, 11.
Αφορμὴ, ἔργων, *occaſio, materia operis ſuſcipendi.* II, 7, 11.
Αφροδίσια, *res venereæ.* I, 2, 1.
Αφροδισιάζειν, *rebus venereis uti.* I, 3, 14.
Αφροσύνη, δι' ἀφροσύνην, *caſu temerè, opponitur ei quod ſapienter & conſilio fit.* I, 4, 8.
Αχθεινὸς, *moleſtus.* IV, 8, 1.
Αχίτων, *tunicâ carens, (vide not.)* I, 6, 2.

B.

Βαλανοτομεῖν, *crumenas incidere.* I, 2, 62.
Βαρὺς, βαρὺ χωρίον, *locus minimè ſaluber, imprimis propter peſtilentes & noxios vapores, ut apud Latinos,* gravis. III, 6, 12.

Βδελυγμία, *faſtidium.* II, 11, 13.
Βιάζομαι, *(vid. not.)* IV, 4, 21.
Βίαιος, *ſeditioſus, violentus.* I, 2, 9.
Βίος, *pro re familiari, victu.* III, 11, 4.
Βλαξ, βλακώτατος, *molliſſimus. (apud* Ariſtoph. Plut. *v.* 325. Βιῶλακκδ. μδώς, *molliter. ubi vid.* Spanh.) III, 13, 4.
Βλέπω, *ſpecto, de ædificiis aliquo vergentibus.* III, 8, 9.
Βλίφαρα, *palpebræ.* I, 4, 6.
Βλεφαρίδες, *pili palpebrarum.* I, 4, 6.
Βουλευτικὸς ὅρκος, *juramentum, quod* Επιστάτης *præſtat, de fide & integritate adhibendâ in cauſis cognoſcendis.* I, 1, 18.
Βουλεύω, *Senator ſum. (vide not.)* I, 1, 18. & I, 2, 35.

Γ.

Γαστὴρ, *cupido vorandi & perpotandi.* I, 2, 1.
Γαστρὶ δουλεύοντες, *de avibus, quæ veſcendi cupiditate ad eſcam ductæ capiuntur.* I, 1, 4.
Γαστρὶ χαρίζεσθαι, *ventri obſequium præſtari.* II, 1, 2.
Γεραρὸς, *venerandus, auguſtus.* III, 1, 3.
Γερουσία, *Senatus.* IV, 4, 16.
Γεωργικὸς, *agri culturæ peritus.* I, 1, 7.
Γινώσκω, *cenſeo.* I, 2, 19.
Γνῶθι σαυτὸν, *noſce teipſum. (vide notam.)* IV, 2, 24.
Γνώμη, *conſilium, prudentia.* I, 2, 12.
——— *opponitur* τύχῃ. I, 4, 4.
Γνωμονικὸς ἀνὴρ, *vir magni judicii.* IV, 2, 10.
Γνώμων, *Judex, arbiter.* I, 4, 5.
Γνώριμοι, *diſcipuli, familiares.* II, 3, 1 & 11.
Γόμφιοι, *dentes molares.* I, 4, 6.
Γραμματικὸς, *qui ſcribere poteſt.* IV, 2, 20.
Γράφειν νόμον, *jubere legem,* de populo. I, 2, 42.
Γραφὴ, γραφὴν φύγειν, *accuſari.* IV, 4. 4.
Γραφὴν γράφεσθαι, *accuſare. (*γραφὴ *dicitur de causâ publicâ,* δίκη, *de publicâ & privatâ.* Salmaſ. *de modo uſurar. p.* 108.*)* IV, 8, 4.
Γράφω, γράφεσθαί τινα, *accuſare aliquem.* I, 1, 1.
Γυμνασὴς, *Laniſta.* II, 1, 20.
Γυμνοπαιδία, *(vide not.)* I, 2, 61.

Δ.

Δαιμονάω, *furo.* I, 1, 9.
Δαιμόνιε, *eſt vox compellantis & tam blandientis quidem, quàm iraſcentis.* II, 2, 58.
Δαιμόνιον, *Divinum, à Deo profectum, quod fit vi divinâ.* I, 1, 9.
——— *de rebus naturalibus.* I, 1, 12.
Δανείζω, *mutuum do.* δανείζομαι in medio, *mutuum ſumo.* III, 7, 2.

Ἀψιλῶς ζῆν, *opipare, lautè vivere.* II, 7, 6.
Δεῆσιν, *usus, necessitas.* II, 6, 29.
Δειδίσσομαι, *timeo.* I, 2, 58.
Δεικνύω, δεῖξαι, *artis suæ specimen edere.* III, 5, 21.
Δειλὸς, *miser.* IV, 2, 21.
Δεινὸν ἂν εἴη, *indignum, mirum id esset.* IV, 2, 15.
Δεινός τι, *qui in aliquâ re est multus, aut excellit.* I, 2, 46.
Δεινὸς συνάγειν, *qui multum conferre potest ad rem reliquam perficiendam.* II, 6, 36.
Δεινότατον σαυτῷ εἶναι, *est seipsum in re aliquâ superare.* (Herodot. *familiare* ἀμείνων αὐτὸς ἑαυτοῦ.) I, 2, 46.
Δενδροκοπέω, *arbores cædo.* II, 1, 13.
Δὴ, *certè.* I, 1, 2.
--- *igitur.* III, 4, 7.
Δήλια τὰ, *(vide not.)* IV, 8, 2.
Δῆλος, cum particip. *manifestum est, eum &c.* I, 1, 2.
Δημηγορέω, *concionor.* III, 6, 1.
Δημηγορικὸς, *verba faciendi coram populo peritus.* (δημηγόροι *sunt oratores; sic conjunguntur tanquam synonyma apud Ælii. V. H. IX,* 19. δημηγόροι καὶ ῥήτορες.) I, 2, 48.
Δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, *supplicio publicè affectum mori.* IV, 8, 2.
Δημότης, *plebeius.* I, 2, 58.
Δημοτικὸς, *popularis, facilis.* I, 2, 60.
Διαγιγνώσκω, *discerno.* III, 1, 9.
Διαγίνομαι, ἀεὶ μελέτην ποιῶν, *semper fecit.* IV, 8, 4.
Διάγραμμα, *figura geometrica.* IV, 7, 3.
Διάγω, *vivo.* I, 3, 5.
Διαζώννυμι, *cingo.* III, 5, 25.
Διαθρυλλέομαι, *celebror.* I, 1, 2.
Διαθρύπτεσθαι, *elatum fieri, superbire, insolescere.* I, 2, 24.
Διαιτήματα σπανιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα, *rara & quæ parvi sumi nequeunt obsonia.* I, 6, 5.
Διάκειμαι, ἀμαθεῖς πρὸς ἀλλήλους &c. *eandem eorum inter se esse, quam furiosorum rationem.* I, 1, 13.
Διαλαμβάνω, διειλημμένος, *divisus, distributus.* III, 10, 13.
Διανύτω, *perficio.* II, 4, 7.
Διαπράττειν, *perficere.* II, 3, 13.
Διαρκέστατα, *ut nihil desit.* II, 8, 5.
Διασαφηνίζω, *tradere, docere.* III, 1, 11.
Διατείνομαι, ἀτενεστάτοις φεύγειν, *contento gradu fugere.* IV, 2, 22.
——— *intendere animum ad aliquid.* III, 7, 9.
Διατελέω cum participio redditur, *semper.* ἀεὶ διατελέω σωφρονῶν, *constanter me honestè gero.* I, 2, 28.
Διατίθεμαι, *utor.* I, 6, 13.
——— *afficior.* IV, 2, 10.
Διατρέχω, τὰ ἡδέα ἀπολαμβάνοντες, *omni genere suavitatis utentes.* I, 1, 31.

Διαφέρεσθαι, *inimicum esse.* II, 3, 1.
Διάφορον, *id, de quo dissentitur, causâ dissidii. item, differentia, discrimen.* II, 3, 5.
Διαχράομαι, *interficio.* IV, 2, 17.
Διαψεύδομαι, διεψευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως, *qui sibi plus virium tribuunt, quàm habent.* IV, 2, 27.
Δίδωμαι, κακόν τί σοι ἐδωκεν, *malo effecit.* II, 2, 1.
Διέλκω, *diduco, dilato.* III, 10, 7.
Διέρχεσθαι, *percurrere.* I, 6, 14.
Διθύραμβος, *Carminis genus in honorem Bacchi.* I, 4, 3.
Δικάζομαι, *controversiam in foro habeo.* I, 2, 51.
——— *discepto, certo.* III, 5, 20.
Δίκαιος, ἵππον δίκαιον ποιήσασθαι, *equum ad opera sua idoneum reddere.* (*vide not.*) IV, 4, 5.
Δικανικὸς, *qui in judiciis versari potest, foro aptus.* I, 2, 40.
Διοδεύομαι, *perrumpo, pervado.* II, 6, 22.
Διοικέω, σῶμα καλῶς, *valetudini & robori corporis servio.* IV, 6, 10.
Διορίζειν, *duas res à se discernere.* III, 9, 4.
——— *definire.* IV, 6, 1.
Δίχα ψηφίζεσθαι, *diversa discernere.* IV, 4, 24.
Διχογνωμονία, *dissentio.* II, 6, 21.
Διώκειν, *studiosè aliquem sectari.* IV, 4, 24.
Δοκέω, δοκῶ πλατίζειν pro πλατίζω. I, 5, 3.
Δοκῶ λέγειν *pro* λέγω. τὰ δοκοῦντα τοῖς ἀνθρώποις, *quæ omnes concedunt, vera esse putant.* IV, 6, 15.
Δοκιμαζόντων, *cognoscant, judicent.* I, 4, 1.
——— δεδοκιμασμένοι, *cogniti perspecti.* III, 5, 20.
Δοκιμάζω, *laudo.* I, 2, 4.
Δοκιμασία ἀρχόντων, (*vide not.*) II, 2, 13.
Δουλοπρεπὴς, *servilis,* oppon. ἐλευθερίῳ. II, 8, 4.
Δραπετεύω, *fugio,* de servis. III, 1, 16.
Δύναμις, καὶ δύναμιν, *pro facultatibus.* I, 3, 3.
——— *exercitus.* III, 6, 9.
Δυνατὸς, δυνατὸν εἶναι, periphrasis τῦ δύνασθαι. I, 4, 16.
——— ἔσῃ. III, 6, 3.
——— σώματι, *robustus, labori ferendo aptus; peritus cujuscunque rei,* & ibi, *reipub. gerendæ.* III, 7, 1.
Δωρέσῃ. I, 1, 28.
Δύο, δύο τῶν νέων *pro* δύο νέας. II, 1, 1.
Δυσαπολειπτος, *qui difficulter arceri potest.* IV, 1, 4.
Δυσκάθεκτος, *effrenis, qui difficulter contineri potest.* IV, 1, 4.
Δυσκολία, *morositas.* III, 12, 6.
Δυσμενῶς ἔχειν τινί, *odisse aliquem.* III, 5, 9.
Δυσξύμβολος, *homo malæ fidei, cum quo non licet tutò paciscì.* II, 6, 3.
Δυσξύνετος, *obscurus, qui non facilè intelligi potest.* IV, 7, 3.
Δυσωπεῖσθαι, *timidum esse.* II, 1, 4.

E.

Ἑαυτῦ, ἀριστεύσαντες τῶν καθ' ἑαυτὸς ἀνθρώπων, *qui longè præstant hominibus suæ ætatis.* III, 5, 10.
——— καθ' ἑαυτὸς ἀγωνίζεσθαι, *sine aliorum auxilio.* III, 5, 11.
——— ὄψον καθ' αὑτὸ, *sine pane obsonium.* III, 14, 2.
——— τὸ εὔρυθμον καθ' ἑαυτὸ. *(per se, opponitur πρὸς ἄλλο, respectu alterius.)* III, 10, 12.
Ἐγκράτεια πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτῦ, *abstinentia in cibo appetendo.* II, 1, 1.
Ει, ἢ εἰ μετρίως αἰσθανόμενος, *vel mediocritèr &c.* IV, 1, 1.
Εικάζω, *conjecturam facio.* III, 6, 11.
Εικασία τῶν ὁρωμένων, *definitio picturæ, expressio rerum visibilium ejusmodi, ut pictura similis sit rei, quæ pingitur.* III, 10, 1.
Εικὸς, *probabile.* I, 2, 26.
Εικότως, *jure.* I, 2, 28.
Εἰλικρινὴς ἀχαριστία, *mera, manifesta.* III, 2, 3.
Εἰμὶ, τὸ ὄν, *natura.* II, 1, 22.
---- ὄντα, *res familiaris.* II, 8, 10.
---- ἐπὶ σοὶ ὄν, *quod in potestate tuâ est.* II, 6, 36.
Εἰρκτὴ, *domus alienæ.* II, 1, 5.
Εἰσηγέομαι, εἰσηγεῖσθ πνί τι, *alicui aliquid suadere.* II, 7, 10.
Εἰσφέρειν καινὰ δαιμόνια, *novos deos inducere. (vide not.)* I, 1, 2.
Ἐκεῖνον *pro* ἑαυτὸν. I, 2, 2.
Ἐκκυλίζω, *pervolvo. (vid. not.)* I, 2, 22.
Ἐκμιμοῦμαι, *imitor.* III, 10, 1.
Ἐκπληρόω, τὰ συμφέροντα, *quicquid utile est comparare, afferre.* II, 2, 5.
Ἐκπλήττειν, *dicitur homines, quòd, specie aliquâ voluptatis aut cujuscunque boni objectâ, vehementer animos movit.* IV, 5, 6.
Ἐκπονεῖν, *laborando cibum degerere & conficere.* I, 2, 4.
Ἐλαύνω, ἐλαύνεται ἐπὶ τὰ ἐπικίνδυνα φέρεσθαι, *præceps in periculum ruit.* II, 9, 5.
——— *equitare.* III, 3, 1.
Ἐλέγχειν, *erroris convincere, ad silentium redigere.* III, 8, 1.
Ἐλευθέριος, ἐλευθέριον ζῆν, *ita vivere, ut ingenuum & liberalem hominem decet.* I, 6, 3.
Ἑλκέσθαι, *vinci.* II, 6, 5.
Ἐμβαλεῖν, *irruptionem facere.* III, 5, 4.
Ἐμποδίζω, *impedio.* I, 2, 4.
Ἔμφρων, *mente præditus.* I, 4, 4.
Ἐναρίθμιος, *qui aliquo numero est.* I, 2, 58.
Ἐναύω, *incendo.* II, 2, 12.
Ἐνδεᾶ, *Atticè pro* ἐνδεῆ. III, 1, 11.
Ἐνδέχεται, *fieri potest.* I, 2, 22.
Ἐνδεχόμενα, *quæ fieri possunt.* III, 9, 1.
Ἐνδεῶς ἔχειν, *tenuem, inopem esse.* III, 6, 5.

Ενειμι ὡς ἔνι μάλιστα, *quàm maximè.* III, 8, 4.
Ενεργὸς, *vim agendi habens.* I, 4, 4.
Ενεργῶς μάχεσθαι, *pro viribus.* III, 4, 11.
Ενοχος τῇ γραφῇ, *qui jure accusatus est.* I, 2, 64.
Εξαναγκάζω ἀργίαν, *medeor ignaviæ violentis remediis.* II, 1, 16.
Εξεταστικὸς, *rei explorandæ idoneus.* I, 1, 7.
Εξηγέομαι, *interpretor.* I, 2, 58.
Εξικνεῖται, ὄμμα ἐξικνεῖται ὡς, *oculus prospicit.* I, 4, 17.
Εξις, *vivendi ratio.* I, 2, 4.
Εξισάμενοι τὰ περὶ θεῶν ἀναλογίζεσθαι, *de avibus, quæ nimiâ consequendæ escæ cupidine impeditæ, non intelligunt imminens periculum.* II, 1, 4.
Εξίστημι, ἐξίστησι τὰ φρονεῖν, *mentem aufert.* I, 3, 12.
Εξὸν, ἐξὸν τοῦτο μανθάνειν, *cum liceat hæc discere.* III, 1, 2.
Εξοργίζειν, *ferocem reddere.* III, 3, 7.
Εξορμᾶν, *incitare.* III, 5, 8.
Εξωμίδες, *Tunicæ substrictæ & breves citra humerum desinentes. (vid.* Perizon. *ad Æl. IX,* 34.) II, 7, 5.
Επαγγέλλομαι, *de eo, qui aliquam artem profitetur.* III, 1, 1.
Επαγωγὸν, *quod vim movendi & suadendi habet.* II, 5, 5.
Επᾴδω, *incanto.* II, 6, 1.
Επαινος, *pro honore. (ut verbum* ἐπαινεῖν *pro honore afficere ap.* Demosth. *de Coronâ.* II, 1, 33.
Επαίρεσθαι, *commoveri, impelli.* III, 5, 3.
——— ἐπῆρται τὸ φρόνημα, *elatus factus.* III, 5, 4.
Επαίρω, *illustrem reddo.* III, 6, 2.
Επαλλάττομαι, ἐπαλλάττεται λόγος, *(vide not.)* III, 8, 1.
Επανερωτάω, *iterum interrogo.* III, 1, 11.
Επαρκέω, *suppedito.* I, 2, 60.
Επηρεάζειν, *injuriâ afficere.* I, 2, 31.
Επ' εὐδοξίᾳ, *ad gloriam.* II, 5, 1.
Επὶ. I, 7, 1.
Επὶ βλάβῃ, *nocendi causâ (cum dativo pro accusativo.)* IV, 4, 3.
--- ἀξίαι ἐπὶ οἰκετῶν, *pretia servorum.* IV, 2, 19.
Επίουλος, *oppon.* ἁπλοῦς, *tectus, insidiosus.* III, 1, 6.
Επίδειγμα, *specimen.* IV, 4, 12.
Επιδείκνυμι, *pronuncio, declaro.* I, 1, 11.
Επιδίδωμαι, *proficio.* III, 9, 3.
Επιζήμιος, *qui damnum affert.* I, 2, 57.
Επιθετικὸς, *ad aggrediendum aptus.* III, 9, 6.
Επίκρουον ψύχους, *remedium frigoris.* IV, 3, 7.
Επιλαμβάνεσθαι, *dicuntur, quibus noceri potest.* I, 2, 31.
Επίπλα, *suppellex.* II, 7, 2.
Επιπολῆς, *in superficie.* III, 1, 7.
Επισκώπτω, *ludo, jocor.* I, 3, 7.
Επίσασις, *curatio alicujus rei.* I, 5, 2.
Επισάτης, *qui alicui rei præest (vide not.)* I, 1, 18. *confer* IV, 4, 2.

Επιστάτης, *Præses.* IV, 4, 2.
Επιτελέω, ἐπιτελεῖν τὰ τῆ γήρως, *incommoda ſenectutis ſuſtinere.* IV, 8, 8.
Επιτήδεια, *victus, res neceſſariæ.* II, 1, 9.
Επιτήδειοι, *familiares.* I, 1, 6.
——— *commoda.* IV, 2, 26.
——— *conveniens, aptus.* IV, 2, 25.
Επιτηδεύματα, *inſtituta vitæ.* III, 5, 14.
Επιτηδεύω, *facere inſtituo.* III, 5, 14.
Επιτίθημαι, δίκην ἐπιτιθέναι, *pœnam alicui irrogare.* II, 2, 13.
——— *aggredi.* III, 9, 7.
Επιτίμια, *pœnæ, damna.* III, 12, 3.
Επιτρέπω, *judicium alicui permitto, arbitrum capio aliquem.* (*eſt locutio elliptica.*) III, 5, 12.
Επιφέρειν τινί τι, *conferre in aliquem aliquid.* I, 2, 31.
Επιψηφίζω, *in ſuffragia mitto.* (*vide not.*) I, 1, 18.
Επῳδὴ, *incantatio.* I, 6, 10.
Επωμὶς, *ſumma humeri pars.* III, 10, 13.
Ερασιχρήματος, *pecuniæ conſequendæ cupidus.* I, 2, 5.
Εργάζεσθαι σώματι, II, 8, 1.
Εργάζομαι, *labore quæro unde vivam.* (*vid.* Græv. *lec.* Heſiod. *ad* Ἔργ. 43.) I, 3, 5.
Εργαζόμενοι & ἐργασάμενοι *diſtinguuntur.* II, 7, 12.
Εργασία, *quæſtus.* III, 10, 1.
Εργασικὸς, *de imperatore, ſtrenuus.* III, 1, 6.
Εργολαβεῖν, *operam ſuam alicui locare, conducere opus.* III, 1, 2.
Ἔργον ἐστί, *difficile eſt.* IV, 7, 9.
Ερητύω, *cohibeo.* I, 2, 58.
Ερμηνεία, *oratio.* IV, 3, 12.
Ερμηνεύω, *doceo, explico.* I, 2, 52.
Ερπτὰ *oppon. hominibus,* τοῖς ἄλλοις ἑρπτοῖς. I, 4, 11.
Ἐρρωμενὴς, *fortis, robuſtus.* III, 9, 1.
Ερυμα, *munimentum.* II, 1, 14.
Ερυμνος, *acclivis, inacceſſus.* III, 10, 13.
Ετι, *quoad.* I, 2, 18.
Εχθος, τὸ ἔχθεα λέγειν τινὶ, *omnibus conviciis proſcindere, graviſſimè minari.* II, 2, 9.
Ετοιμος, ἐξ ἑτοίμου εἶναι, *dicitur, quod facile & ſine ullo negotio fieri poteſt.* II, 6, 16.
Ευανδρία, *præſtantia virorum.* ὁμοίως, *æquè præſtantes viri.* III, 3, 12.
Ευγνώμονες, *æqui rerum æſtimatores.* II, 8, 6.
Ευδοκιμος, *illuſtris, celeber,* πατρίδα εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν. III, 7, 1.
Ευειδὴς, *ſpecioſus.* III, 11, 4.
Ευεξία, *bonus corporis habitus.* II, 1, 20.
Ευήθης, *ſtultus.* IV, 2, 2.
Ευκόλως ζῆν, *ſuavitèr, jucundè vivere.* IV, 8, 2.

Ευλαβεῖσθαι, *timere, fugere, cavere.* III, 6, 8. III, 9, 4.
Ευμαθὴς, εὐμαθέστερον, *planius.* I, 2, 35.
Ευνὴ, *cubile leporum.* III, 11, 8.
Ευξύμοολος, (*vide* δυσξύμοολος.) II, 6, 5.
Ευορκεῖν, *religiosè jurare, jusjurandum non violare.* I, 1, 18.
Ευπειθὴς, *obediens.* III, 4, 8.
Ευπετῶς, *facilè.* II, 1, 6.
Ευπρεπὴς, *pulcher, venustus.* εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον, *vultu venusto & liberali.* II, 1, 22.
Ευρυθμος, *concinnus, item, corpori congruens, de thorace.* III, 10, 11.
Ευτακτέω, εὐτακτῶν, *qui in omnibus rebus modestè se gerit.* IV, 4, 1.
Ευωχεῖσθαι, *convivio excipi, convivari.* (*vide not.*) III, 14, 7.
Εφάμιλλος, *qui certamen cum aliquo init.* III, 3, 12.
Εφίεμαι, *amo.* IV, 1, 2.
Ευφυὴς, *bonâ indole præditus.* III, 9, 3.
Εχω, τοῦτο δὲ καλῶς μοὶ ἐχει, *hoc me non decet.* I, 3, 3.
—— ἀκολαστέρως ἔχειν πρός τι, *intemperanter se aliquâ re gerere.* II, 1, 1.
—— σὺ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἕξετε, *vehementius vos amabitis invicem.* II, 7, 9.
—— ἔχει, ἔργον, *hoc laborat.* II, 10, 6.
—— Ηπείρῳ ἐχομένης, *adjacentis.* III, 5, 10.
—— μελάντερα ἔχειν τὰ χρώματα, *de iis, quos sol nigriores reddidit.* IV, 7, 7.
—— ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, *quo inter se animo erant.* I, 2, 38.

Z.

Ζεῦγος, *jugum.* I, 1, 9.
Ζημία, ζημίαν ἡγεῖσθαι, *perniciosum putare.* II, 3, 2.
Ζωτικὸς, *vivus, vitam habens.* III, 10, 6.

H.

Η, *Quomodo.* IV, 6, 1.
Ηγεμονικὸς, *idoneus ad rem primùm suscipiendam.* II, 3, 14.
—— *ad imperium idoneus.* IV, 5, 12.
Ηγέομαι, ἡγούμενος, *de eo, qui beneficiis provocat.* II, 3, 14.
Ηδοναὶ σὺν τῷ πυρακχῆμα, (*vide not.*) II, 1, 20.
Ηδυσμα, *condimentum.* III, 14, 5.
Ηθμὸς, *colum.* (*vide not.*) I, 4, 6.
Ηλίθιος, *stultus.* I, 1, 5.
Ηλικία, ἐλαφρὰ, *ætas, agilis.* III, 5, 27.
—— σὺν ἡλικίᾳ γενόμενος, *cum ad virilem ætatem perveniisset.* IV, 2, 3.
Ημιλημίνως ἔχειν, *de vestitu tenui & exili.* III, 11, 4.

Ημιμναῖος, *peminiæ minæ pondus habens.* II, 5, 2.
Ημιωβολιαῖος, *dimidii oboli magnitudinem æquans.* I, 3, 12.
Ηνιοποιεῖον, *officina, in quâ habenæ conficiuntur & venduntur.* IV, 2, 1.
Ηνιοχέω, *habenas teneo, aurigor.* I, 1, 9.
Ησυχία, *ſolitudo.* II, 1, 21.
Ηττάομαι, *de iis, qui in judicio litem perdiderunt.* IV, 4, 17.

Θ.

Θάλλω, *de mortuis, quorum memoria reliqua eſt.* II, 1, 33.
Θάλπος, *æſtas.* I, 4, 13.
Θαμινὰ, *ſæpe.* III, 11, 15.
Θεάσομαί εἴ τις θεᾶται αὐτὴν, *ſi quis ſe videret & propter magnificum cultum admiraretur.* II, 1, 22.
Θεῖος, τὰ θεῖα, *divinæ res, cœleſtes, naturales.* I, 1, 15.
Θεῖος, *patruus.* III, 6, 14.
Θέλω, *ſoleo.* III, 12, 8.
Θεραπεύειν γῆν, *eſt terram colere.* II, 1, 28.
Θεραπεύω, θεραπεύειν, *Dii homines dicuntur, quando eorum gerunt curam.* I, 4, 10.
——— *Homines deos* θεραπεύειν *dicuntur quando eos cultu & veneratione proſequuntur.* II, 1, 28.
Θερμουργὸς, *qui quamcunque rem ſuſcipere audet.* I, 3, 9.
Θεωρία, *(vide notam ad* 3, 3, 12.) IV, 8, 2.
Θήγω, θήγειν ψυχὴν, *animum alicujus incitare, acuere, irritare.* III, 3, 7.
Θηράσομαι, θηρᾶς, *de feminis libidinoſis, quæ viros venantur.* I, 2, 24.
——— *de amicis comparandis.* II, 6, 8.
Θηρατικὰ, *quæ ad venandum apta ſunt, proſunt, inſtrumenta venatica.* II, 6, 33.
Θήρατρον, *quæcunque inſidiæ, quæ beſtiis capiendis ſtruuntur.* II, 1, 4.
Θίασος, *cœtus, ſocietas.* II, 1, 31.
Θρυπτικὸς, *delicatus, qui cultu utitur pretioſo, molli, & ad oſtentationem compoſito.* I, 2, 5.
Θυμοειδὴς, *animoſus, iracundus, de equis.* IV, 1, 3.

I

Ιδία, *privatim, ſingulis hominibus, opponitur* τῇ πόλει. I, 2, 63.
Ιδιῶται, *opponuntur civitatibus & ſunt tam privati, quàm magiſtratus, imperiti.* III, 7, 7.
Ιδιώτης, *privatus, opponitur* τοῖς πεπολιτευμένοις. II, 6, 18.
Ιδιωτικῶς ἔχειν σῶμα, *(vide not.)* III, 12, 1.
Ιλαδὸν, *copioſè, abundanter.* II, 1, 20.
Ιππαρχέω, *equitibus præſum.* III, 3, 1.
Ιππαρχὸς, *præfectus equitum.* III, 3, 1.

Ἱππικὸν τὸ, *res equestris.* III, 3, 2.
Ἱπποτοξόται, *equites levis armaturæ, qui fundis scilicet, aut sagittis, utuntur. quibus oppon.* ἱππεῖς ὁπλῖται. III, 3, 1.
Ἵστημι, *aor. I. pondus explorare.* I, 1, 9.
Ἴσως, *fortassè.* I, 2, 27.
Ἰυγξ, *(vide not.)* III, 11, 17.
Ἰχνεύω, *investigo.* III, 11, 9.

K.

Καιρὸς, ὑπὲρ τὸν καιρὸν, *supra modum.* I, 3, 6.
Κακὸς, *de militibus timidis, ut* καλὸς *de fortibus & strenuis.* III, 1, 9.
Κακοσκελὴς, *de equo qui prava crura habet.* III, 3, 4.
Κάμνω, *morbo laboro.* I, 2, 57.
Καρδοδκίω, *studiosè attendo.* III, 5, 6.
Καρπόω, *fructum percipio.* I, 1, 8.
Καρτερικὸς, *fortis, rebus duris ferendis adsuetus.* I, 2, 1.
Καταγινώσκω, ταῦτα κατέγνωκάς αὐτῦ, *tam malè de ipso sentis.* III, 7, 3.
Καταλαμβάνω, *deprehendo, invenio.* III, 11, 2.
Καταλογίζομαι, *in numerum refero.* III, 4, 1.
Κατάλογος, *album militum.* III, 4, 1.
Κατάλυσις, *interitus.* I, 2, 20.
Καταπράττειν, *perficere:* II, 1, 8.
Καταῤῥαθυμέω, *ignavus sum.* III, 5, 13.
Κατασκευάζομαι, *de fundamento ponendo.* I, 5, 4.
Κατασκήπλω, *percello.* IV, 3, 14.
Κατατείνεσθαι, *loquacitate alicujus confici, obtundi.* I, 2, 29.
Κατατείνειν ταῦτα τὸν βίον, *in his rebus frustra vitam consumi.* IV, 7, 4.
——— *nimio studio & cogitatione in re aliquâ defixum confici.* IV, 7, 5.
——— *confici vulneribus, laboribus, de milite.* III, 4, 1.
Κατεπείγω, *urgeo.* το κατεπεῖγον, *res factu necessaria, quæ dilationem respuit.* II, 1, 2.
Κατειπεῖν, *caluminari, accusare.* II, 6, 33.
Κατεργάζεσθαι, *studio & exercitatione in re aliquâ proficere.* IV, 2, 7.
Κατεσκευασμένος οἶκος, *instructa, ornata domus.* III, 11, 4.
Κατήκοος, *obediens.* III, 4, 8.
Καχεξία, *opponitur* εὐεξία. III, 12, 2.
Κεκτημένος, *dominus.* IV, 2, 9.
Κηδεία, *amor conjugum.* II, 6, 36.
Κηδεμὼν, *tutor.* II, 7, 12.
Κηδεστὴς, *affinis.* I, 1, 8.
Κηλέομαι, *suavitèr delinior, demulceor.* II, 6, 31.
Κίβδηλος, *adulterinus, de nummis.* III, 1, 9.

Κινδυνεύει εἶναι, *videtur esse.* IV, 2, 34.
Κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν οἰκετῶν, *fastidiosior es servis.* III, 13, 5.
Κινδυνεύεις ἀπεδεῖξαι. II, 3, 17.
Κινδυνεύουσι καὶ παραφρονῆσαι τὸν &c. *parum abesse, quin insanire videatur, qui &c.* IV, 7, 6.
Κινδυνεύω, *videor, parum abest, quin &c.* III, 3, 6.
Κινέω, βελόμενος κινεῖν τὸν εὐθύδε, *lacessere.* IV, 2, 2.
Κιχάνω, *invenio, deprehendo.* I, 2, 58.
Κλεῖδες, *claviculæ.* III, 10, 13.
Κολαστήριον, *quod coercendi & reprimendi vim habet.* I, 4, 1.
Κυφίζω, *levo.* II, 7, 1.
Κρατεῖ, τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως, *penes quem summa potestas est in republicâ.* I, 2, 43.
Κρηπὶς, *fundamentum.* I, 5, 4.
Κυαμευτὸς, *fabis electus.* I, 2, 9.
Κύαμος ἀπὸ κυάμων καθίσταθαι ἄρχοντες, *fabis eligere magistratus.* I, 2, 9.
Κυβεύειν, *tesseris ludere.* I, 2, 57.
Κυϐιστᾶν εἰς μαχαίρας (κυϐιστᾶν *est, se præcipitem aliquo dejicere in caput, ut faciunt urinatores, cum de ponte in flumen se præcipitant, unde & de ipsis dicitur, ipsique* κυϐιστῆρες *dicuntur, ut è Glossis patet: deinde est* κολυμϐᾶν *apud* Suidam, & mersare *in Glossis iisdem, quia scilicet urinatores ubi se dejecerunt, primo mersantur aquâ, deinde verò natant.* κυϐιστᾶν εἰς μαχ. *est se præcipitem in medios erectos gladios dare, h. e. summum periculum subire.)* I, 3, 9.

Λ.

Λαγνεία, *lascivia.* I, 6, 8.
Λαμϐάνειν ἔργων, *rem ipsam aggredi.* I, 7, 2.
Λανθάνω, *cum participio, clam.* ἢ λανθανουσί σε οἱ τίμιοντες, *num ignoras qui &c.* I, 1, 13.
——— εἰδὼς λέληθα ἐμαυτὸν, *hoc me scire, ignorabam.* II, 3, 11.
——— ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν, *ut scias te ignorare &c.* III, 5, 23.
——— ὃ λανθάνεις &c. *probè scio, te non existimare.* III, 5, 24.
Λειαίνω, *comminuo, de dentibus.* I, 4, 6.
Λεῖος, *lævis.* II, 1, 20.
Λέπω, οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λέπεσθαι, *nec in hâc parte mihi inferiores videntur.* III, 5, 2.
Λειτουργέω, *(vide not.)* II, 7, 6.
Λωποδύτης, *audax, factiosus.* I, 3, 9.
Λήγω, *fino, desino, cum participio.* IV, 6, 1.
Λίπαρος, *nitidus.* II, 1, 31.
Λίχνος, *luxuriosus.* I, 2, 2.
Λοχαγέω, *cohortem duco. (vide* Perizon. *ad* Ælian. *lib. 2. c. ult.)* III, 1, 5.

Λυμαίνω, λυμαινόμενα σιτία, *de cibis qui corpus vitiosum reddunt.* I, 3, 6.
——— *corrumpere, de cibis.* III, 14, 5.
Λυπέω, *noceo, damno afficio (sic* Ælian. V. 11. 17.*)* I, 6, 6.
Λυτικὸς, *qui liberare potest, remedium.* IV, 5, 7.
Λωποδυτέω, *vestes aufero.* I, 2, 62.

M.

Μεγαλεῖος, *magnificus.* IV, 5, 2.
Μαίνομαι, μαίνεσθαι, *insanire de nimio amore, ut apud Latinos* furere. *(Sic est apud* Hom. *Il.* 2, 160. *dicitur etiam de nimio amore in res inanimatas.* Callimach. *Hymn. in Cerer. v.* 30.*)* I, 3, 13.
Μαλακὸς, *timidus.* III, 7, 1.
Μαλακῶς φιλεῖν, *in malam partem.* III, 11, 10.
Μαντεύομαι, *consulo oracula.* I, 1, 6.
——— *Utor auspiciis.* I, 1, 9.
Μειονεκτεῖν, *minùs habere, inopem est.* III, 14, 6.
Μαρτυρέω, *probo, laudo, cum dativo.* I, 2, 21.
Μεγαλύνομαι, *efferor.* III, 6, 3.
Μειόομαι, *deteriori sum conditione.* I, 3, 3.
——— *minuor.* II, 7, 9.
Μελετάω, *meditor.* I, 2, 21.
——— *exercitatione mihi comparo.* I, 5, 5.
——— *commentor, cogito, quid dicendum sit.* IV, 8, 4.
Μελέτη, *exercitatio.* II, 6, 39.
——— ἀπολογίας. *(vid.* Spanh. *ad Orat. Jul. p.* 14.*)* IV, 8, 4.
——— *pro* ἄσκησις. III, 3, 6.
Μέλλω, *cum futuro* πλεονάζει. II, 2, 5.
Μεμμινάω, *de philosophorum studio & cogitatione.* I, 1, 4.
Μεταβάλλομαι, *merces permuto, negotior.* III, 7, 6.
Μεταδιδόναι τὴ βάρες, scil. π, *communicare cum aliquo malum, scil. aperiendo.* II, 7, 1.
Μεταμέλει, *pœnitet.* I, 1, 4.
Μετανάστασις, *migratio populi alicujus.* III, 5, 12.
Μεταπέμπομαι, *accerso.* III, 9, 11.
Μεταπήγομαι, *retracto.* IV, 2, 18. IV, 4, 14.
Μεταχειρίζομαι, *guberno, in potestate habeo.* I, 4, 17.
Μέτειμι, σοφίαν μετίναι, *sapientiæ operam dare.* IV, 2, 9.
Μέτριος, μετρίων δεῖσθαι, *paucis rebus ad vitam sustentandam opus habere.* I, 2, 1.
Μηχάνημα, *artificium.* I, 4, 7.
Μηχανικὸς, *de imperatore, in consiliis excogitandis promptus & solers.* III, 1, 6. IV, 3, 1.
Μνέομαι, *mentionem facio alicujus.* III, 11, 6.

Μνημονευόμενοι ἄνθρωποι, *quorum ad nos memoria pervenit.* IV, 8, 2.
Μισητὸς, *odio dignus, infestus.* III, 10, 5.
Μοῖρα, θεία μοῖρα, *divino consilio.* II, 3, 18.
Μοχθέω, *ærumnas perpetior.* II, 1, 17.
Μωμέομαι, *affecto, aucupor (si quidem recta lectio. vide not.)* II, 1, 20.

N

Ναυτιλία, *navigatio.* IV, 2, 32.
Νικητικὸς, *ad vincendum aptus.* III, 4, 11.
Νομίζω, νομίζεται, *in more positum est, justum habetur.* II, 3, 15.
Νοσεῖν, *respublica eleganter dicitur, in quâ vitia dominantur.* III, 5, 18.
Νουθετικὸς, νουθετικοὶ λόγοι, *sermones, qui ad alicujus animum cohortandum sunt compositi.* I, 2, 21.
Νυκτερευτικὸς κύων, *canis, qui nocturnis venationibus adhibetur.* III, 11, 8.
Νυκτοθῆραι, *qui noctu venantur.* IV, 7, 4.

O.

Ὁ, *pro τις, (& multis aliis locis.)* IV, 5, 10.
Ογκᾶμαι, *superbio.* I, 2, 25.
Οικημα, *Lupanar. (vide not.)* II, 2, 4.
Οἶκος, *facultates. (sic apud Homer. οἶκον νατιδειν.)* I, 5, 3.
——— *familia.* III, 6, 14.
Οἶμος, *semita, via.* II, 1, 20.
Οἷον, *fieri potest.* II, 6, 14.
——— ἃ οἷόν τε συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, *quàm maximè utilia.* III, 9, 4.
——— ὡς οἷόν τε μάλιστα, *maximè.* IV, 5, 2.
——— οἷα συνεῖναι, *quæ solebat &c.* III, 11, 1.
Οἷος, οἷος τέμνειν, *qui secare potest.* I, 4, 6.
----- ὅπως οἷον, *quantum in ipsis esset.* II, 4, 2.
Οἰωνὸς, *augurium.* I, 1, 3.
Ομιλέω, παιδικοῖς ὁμιλεῖν, *sensu turpiori,* ὁμιλεῖν *enim &* ὁμιλία *usurpantur de congressu venereo.* II, 1, 24.
Ομιλητὴς, *familiaris.* I, 2, 12.
Ομιλίαι, ὁμιλίας μισθὸς, I, 2, 6.
Ομογνωμονέω, *assentior.* IV, 3, 10.
Ομοκλέω, *clamore impello.* I, 2, 58.
Ομολογεῖν, *assentiri, concedere.* IV, 6, 15.
Ομολογούμενα, *concessa, de quibus nemo dubitat.* IV, 6, 14.
Ον, ἐρυθροτέρα τὸ ὄντος, *rubicundior quàm erat naturâ (vide ἀμί.)* II, 1, 22.
Ονομαστότατος, *celeberrimus.* I, 2, 14.

Οπλίτης, ὁπλῖται κατ' ἐξοχὴν *dicuntur pedites gravis armaturæ.* III, 4, 1.
Οπωσιῶν, ἀδ' ὁπωσιῶν, *nullo omnino modo.* I, 6, 11.
Οργυιὰ, *extensio manuum aut pedum, cubitus, vel passus.* II, 3, 19.
Ορθιος, *asper, præruptus, de viâ.* II, 1, 20.
Ορμάω, *impetum capio.* I, 2, 39.
——— ὡρμημαί σε διδάξων, *exorsus sum te docere.* III, 7, 5.
Ορμὴ, *abitus,* ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν, *maturius se in viam dare.* III, 13, 5.
Ορτυξ, *coturnix.* II, 1, 4.
Ος, *articulus postpositivus spectat casum substantivi præcedent.* ἐθνῶν ὧν ἡμεῖς ἐσμεν. II, 1, 10.
——— οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐρχάζωνται, τούτοις σὺ χρῆσῃ. II, 1, 25.
——— *pro* ἐκεῖνος, αὐτὸς. III, 1, 5.
Ουλαὶ τραυμάτων, *cicatrices vulnerum.* III, 4, 1.
Οφελος, *utile.* I, 2, 52.
Οφθαλμία, *lippitudo.* III, 8, 3.
Οχετὸς, *canalis, dicitur intestinum, per quod excrementa dejiciuntur.* I, 4, 6.
Οχλοι, *conciones populi.* III, 7, 5.
Οψοφαγίστατος, *obsonii voracissimus.* III, 13, 4.
Οψωνεῖν πολλῷ, *pretioso & copioso victu uti.* III, 14, 1.

Π.

Παγκρατιαστὴς, *Quinquertio, qui in omni certaminum genere vicit.* III, 10, 9.
Παιδικὰ, *amores.* II, 1, 24.
Παιδίον, ἐκ παιδίου, *à primâ infantiâ.* II, 2, 8.
Πάλαισμα, δεινὸν πάλαισμα, *callidum inventum.* II, 1, 14.
Πάνυ, ὁ πάνυ, *celeber.* III, 5, 1.
Παραβάλλω, παραβάλλειν τί τινος, *aliquid cum altero comparare.* II, 4, 5.
Παραγινώσκω, *malè judico.* I, 1, 17.
Παραγίνομαι, παραγίνεται, *accidit.* II, 1, 2.
Παρασκευὴν, *comparare.* IV, 8, 7.
Παραιρῶμαι, *abduco, aufero, de discipulis, quos* Antiphon *abducere à* Socrate *volebat.* I, 6, 1.
Παραπαθήσαι, *alicui aliquid, tanquam depositum tradere; quod de iis rebus dicimus, quos fidelissimè, sanctissimeque custodire volumus, tanquam cum alicui liberos commendamus. (vide* Perizon. *ad* Ælian. *IV, I.)* IV, 4, 17.
Παρασκευὴν, παρασκευασμένοι, *amore capti.* IV, 2, 35.
Παραλαμβάνειν, παραλαβεῖν, *accipere, quod traditur.* IV, 7, 2.
Παραμένος, *qui manet.* II, 10, 3.
Παραπλήσιος, *similis,* παραπλήσια ἔχει, *simillima sunt.* III, 4, 12.
Παρασκευάζω, παρασκευάσμαι, *consuevi.* I, 2, 34.
Παρασίτης, *qui opem fert.* (παρασίται, *propriè dicuntur milites, qui sibi*

in acie adſtant, quibus ſibi invicem opitulari par eſt. παρισταῦσθαι, *notat, præſto eſſe, auxilium ferre.)* II, 1, 32.

Παρατείνω, παρεπλήθη μακρὰν ὁδὸν πορεύσεις, *longo itinere defeſſus eſt.* III, 3, 5.

Παροξύνω, *impello, concito.* III, 3, 13. III, 5, 3.

Παστὰς ἡ, ἀδὸς, *cubiculum.* III, 8, 9.

Πάχω, πάχει ὑὶκὸν, *facit, quod porcus.* I, 2, 30.

——— ἀγαθὰ πάχει. IV, 2, 26.

Παύειν τινὸς, *avocare à re aliquâ.* I, 2, 2. I, 2, 5.

Πείθω, τὰ πείθοντα ἐσθίειν, *de ferculis delicatis, quæ etiam cibo refertum ad comedendum alliciunt & invitant.* I, 3, 6.

Πεῖρα, πεῖραν λαμβάνειν, *periculum facere.* I, 4, 18.

——— διδόναι, *ſpecimen dare.* II, 6, 36.

Πειραιᾶι, Piræeum, *portum* Athen. II, 7, 2.

Πεπρωμένον τέλος, *finis à fato præſtitutus, mors.* II, 1, 33.

Πελάπλειν τινὶ ἀγαθὸν, *beneficiis aliquem afficere.* II, 6, 13.

Περιβάλλω, δόξαν περιβάλλεσθαι, *laudem conſequi.* IV, 2, 6.

——— κακοῖς περιβάλλειν τινα, *incommodo afficere.* I, 2, 3.

Περιβλεπτος, ὐδὲν περιβλεπτον ποιήσας, *qui nihil præclarum & illuſtre geſſit.* III, 6, 2.

Περιγίνομαι, *ſuperior ſum.* II, 3, 17.

Περιείπω, περιεῖπεν αὐτὸν, *obſervavit, coluit.* II, 9, 5.

Περιεργος, *qui nimium temporis, ſtudiique alicui rei impendit.* I, 3, 1.

Περιποιέω, περιποιεῖσθαι, *lucrum facere.* II, 7, 3.

Περιτυχεῖν, *contingere.* ἐνὶ περιτυχεῖν πάντα. III, 10, 2.

Περιφορὰ, *ambitus.* τὰ ἐν αὐτῇ τῇ περιφορᾷ *opponuntur iis, quæ in cælo ſunt, planetis, reliquiſque ſideribus.* IV, 7, 5.

Πεττεύειν, *calculis ludere.* III, 9, 9.

Πιέζω, *premo.* II, 5, 1.

Πιθανὸς, *de ſtatuis, quæ ad vivum accedunt.* III, 10, 7.

Πλατων, Plato. III, 6, 1.

Πλημμελέω, *delinquo, pecco.* I, 2, 26.

Πλησιάζειν, *verſari cum aliquo.* IV, 4, *ult.*

Πλησμονὴ, *ſatietas.* III, 11, 14.

Πλίνθος, *later.* III, 1, 6.

Ποικίλως, ἔχει ταῦτα, *in hoc genere quædam varietas deprehenditur.* II, 6, 21.

Ποιμὴν λαῶν, *de regibus.* III, 2, 1.

Πολιορκέω, πολιορκεῖται, *de corpore, quod omni ærumnarum genere vexatur & premitur.* II, 1, 13.

Πολλοστὸν μέρος, *exigua pars.* IV, 6, 7.

Πολυοψία, *ubertas obſoniorum.* III, 14, 3.

Πολυτέλεια, *magnificentia.* I, 6, 10.

Πορίζεσθαι, *comparare ſibi.* II, 8, 1.

Πορισικὸς, *de imperatore, qui ea comparare poteſt, quæ ad ſuſtentandum exercitum pertinent.* III, 1, 6.

Πόῤῥω, πόῤῥω τῆς ἡλικίας ἦν, *ætate processerat.* IV, 8, 1.
Πρᾶγμα, πράγματα ἔχειν, *de illo, cui dies dicitur.* II, 9, 1.
——— ἀφὶ τὰ πράγματα, *ut nunc res sunt.* II, 10, 4.
Πραγματεία λογισμῶν μάταιος, *inanis syllogismorum abusus.* IV, 7, 8.
Πραγματεύομαι, *tracto.* I, 1, 15.
——— *multum laboro.* I, 3, 15.
Πρακτικὸς, *rebus gerendis aptus.* IV, 5, 1.
Πράττειν πολιτικὰ, *rempublicam capessere.* I, 2, 16.
——— τὰ ἑαυτῦ, *suas res agere, nihil aliena curantem.* II, 9, 1.
Πραττεσθαι, *pro* ἐισπράττεσθαι, *exigere.* I, 2, 5, & 60.
Προάγεσθαι, εἰς φιλοποσίαν προαχθέντες, *ebrietati dediti.* I, 2, 22.
Προαγορεύειν, *jubere.* I, 1, 4.
——— *edicere.* I, 2, 33.
Προάγω, προαγαγεῖν, *magis magisque augere.* I, 4, 1.
Προαιρέομαι, τὸ προαιρεῖσθαι, *animi propositio.* II, 1, 2.
Προσαλλεσθαι, *verbum proprium de militibus, qui* ἀσπίδα προσάλλεσθαι *dicuntur. (vide notam.)* III, 8, 4.
Προσῖσάζω, *impello.* I, 2, 17.
——— *augeo, promoveo.* I, 5, 1.
Προσολὴ, *de militibus, qui scuto ante se protento hostem invadunt, aut excipiunt.* III, 5, 27.
Προστικὸς, *profusus.* III, 1, 6.
Προῖκα, *gratis.* I, 2, 60.
Προμνάομαι, προμνησαμένη, *quæ & dicitur* προμνήστρις, *pronuba, conciliatrix nuptiarum.* II, 6, 36.
Προοιμιάζομαι, *præfatione in loquendo utor.* IV, 2, 3.
Προορᾶν, *prospicere.* I, 4, 11.
Προπηλακίζω, *contumeliâ afficio.* I, 2, 48.
Προπονέω, προπεπονημένα, *quæ superiori tempore magno studio acta sunt.* IV, 2, 3.
Πρὸς, *cum accus. ad, in comparatione.* I, 2, 52.
——— *præ.* I, 3, 4.
——— *erga, (etiam cum genitivo,* ἀδαιμῶς πρὸς σὲ λέγεις, *indigna te dicis.)* II, 3, 10.
Προσάντης, *arduus, ascensu difficilis.* III, 5, 2.
Προσαποβάλλειν, *una amittere.* III, 6, 7.
Πρόσειμι, προσίναι *dicuntur, qui coram populo orationem habent, & cum eo agunt, quod apud* Demost. *dicitur* παρελθεῖν. III, 7, 1.
Προσεκτικὸς, *attentus.* III, 5, 5.
Προσέχεσθαι. *(vide not.)* III, 6, 12.
Προσήκουσα, *officium.* I, 1, 12.
Προσίεμαι, *cupio,* II, 8, 4.
Προσκναίω, *attero.* I, 2, 30.
Πρόσοδοι, *reditus.* III, 6, 6.
Προσπαίζειν τινὰ, *jocari cum aliquo.* III, 1, 4.
Προστασία, *præfectura.* III, 6, 10.

Προσφέρειν, *in* activo *dicitur, qui alteri cibum præbet.* III, 11, 14.
Προσφέρεσθαι, *in* medio, *qui cibuma ut potum ori ſuo admovet & edit. (ſic medicus* προσφέρει φάρμακον, *at æger ipſe* προσφέρεται, *ut docet* Lud. Kuſter. *de verbis mediis.)* III, 11, 13.
—— ὡς προσφέροιτο αὐτοῖς, *quomodo eos tractarit, iis uſus ſit, cum iis diſſeruerit.* IV, 2, 1.
Προσφέρομαι, προσφέρεσθαί τινι, *dicitur, qui ſe hoc vel illo modo erga aliquem præbet.* III, 11, 11.
Πρότερον, *facilius, citius.* II, 7, 2.
Προπηδίσαι λόγον περί τινος, *quæſtionem ponere, aliquid deliberandum proponere.* IV, 2, 3.
Προτρέπω, προτρέπομαι, *impello.* I, 2, 32.
Προτροπάδην φεύγειν, Livio *eſt, effusè ſine reſpectu fugere cum maximâ celeritate, hoſti terga dare.* I, 3, 13.
Προφυλάττω, *cuſtodio.* II, 7, 14.
Πρωτεύω, *primas obtineo.* I, 2, 25.
Πω, *unquam,* οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσχόλασα. III, 6, 6.
Πῶς γὰρ οὔ, *habet vim affirmandi, quomodo enim hoc non eſſet.* IV, 2, 20.
—— ὧ δή πως, *ſic ferè, hoc modo.* IV, 6, 2.

P.

Ῥᾳθυμία, *dicitur de rebus, in quibus comparandis parum, aut nihil laboris adhibendum eſt.* II, 1, 20.
Ῥᾳστά τε ἐ ἥδιστα βιοτεύειν, *de eo, qui Reipub. curis non implicitus ſuaviter & jucundè vivit: Latini enim dicunt,* facilis vita, *hoc ſenſu.* II, 1, 9.
Ραψῳδὸς, *(vide notam.)* IV, 2, 10.
Ριψοκίνδυνος, *qui caput ſuum cuique periculo objicit, audax.* I, 3, 9.
Ρυθμὸς, *dicitur eſſe in thorace, qui benè ſedet corpori.* III, 10, 10.

Σ.

Σαφὴς φίλος, *amicus certus.* II, 4, 1.
—— *inſignis, præcipuus.* I, 2, 24.
Σεμνὸς, σεμνότερον τὰς δίκας δικάζοντες, *ut eorum gravitatem & auctoritatem decet.* III, 5, 20.
Σιαλὸν, *ſputum.* I, 2, 54.
Σκιπάζειν, *tegere.* III, 10, 9.
Σκυθρωπὸς, *qui eſt vultu triſti.* σκυθρωπῶς ἔχειν, *triſtitiam vultu præferre.* II, 7, 12.
Σοφίζεσθαι, *argutè colligere.* I, 2, 46.
Σπάνις, *penuria, inopia.* II, 1, 25.
Σπουδάζειν περὶ τὰς ἐσχατάτω ἡδονὰς, *occupatum eſſe in quærendis voluptatibus, quæ ex cibo & potu & venere percipiuntur.* IV, 5, 10.
—— *ſeriò loqui.* I, 3, 7.

Σπουδαῖον πρᾶγμα, *res magni facienda.* IV, 4, 14.
Σπουδαῖον σπέρμα, *bonum semen, è quo valentes & robusti liberi procreari possunt.* IV, 4, 23.
Σπουδαῖος ἀνὴρ, *vir gravis & rei gerendæ peritus.* IV, 2, 2.
Στασιάζειν ἀλλήλοις *dissidere inter se.* II, 6, 17.
Στόμα, ἀπὸ στόματος εἰπεῖν, *ex tempore, memoritèr enarrare.* III, 6, 9.
Στοχάζεσθαι, *conjecturâ colligere.* II, 2, 5.
Στοιχεῖα, *elementa.* II, 1, 1.
Συγγίνομαι, συγγενόμενοι, *commilitones.* I, 2, 16.
Συγγνώμων, *qui ignoscit.* II, 2, 14.
Συλλήπτρια, *auxiliatrix.* II, 2, 12.
Συλλήπτωρ, *auxiliator. ibid.*
Συγχωρέω, *concedo.* II, 7, 14.
Σύμβολα, *signa, prodigia, omina, quæ fulgure, tonitru, aliisque id genus διοσημείοις petebantur, vide illust.* Spanh. *ad Callim. hymn. in Pallad. v.* 123. *ubi de* οἰωνοῖς, συμβόλοις, *& totâ augurii ratione more suo agit.* I, 1, 3.
Συμβουλεύω *consilium do,* συμβουλεύεσθαι *in* medio, *aut* συμβουλεύσασθαι, *curare, ut sibi consilium detur, vel ab aliis, vel à seipso, nempe deliberando.* III, 6, 8.
Συμμετρία, *proportio.* III, 10, 3.
Συμφερόντως, *utiliter.* I, 2, 50.
Συμφορὰ, *calamitas in bello accepta.* III, 5, 4.
Συμποδίζω, *pedibus impeditis, involutis capio.* III, 1, 8.
Συνάπτω, μάχην, *pugnam inire.* III, 4, 11.
——— ἀνθρώπους, *conciliare inter se.* II, 7, 22.
Συναύξω, *crescere facio.* IV, 3, 6.
Συνδικέω, *rem alterius in judicio ago.* I, 2, 51.
Συνελεῖν, *in compendium redigere.* III, 8, 10.
Συνέρχεσθαι, *de congressu venereo.* II, 2, 4.
Συνηθὴς, *familiaris.* IV, 8, 2.
Συνημερεύω, *quotidiè cum aliquo versor,* συνημερεύει λέγων, *quotidiè disserit.* I, 4, 1.
Σύνθηρος, *venationis adjutor.* II, 6, 35.
Συνίστημι, *commendo.* I, 6, 14.
Συνουσία, *consuetudo.* I, 2, 23. I, 5, 4.
Συνουσιάστης, *discipulus.* I, 6, 1.
Συντίθημι, *componere, comparare, de pugilibus, gladiatoribus &c.* II, 6, 26.
——— *de legibus.* IV, 4, 13.
Συντομωτάτη ὁδὸς, *compendiaria via.* II, 6, 30.
Συντρίβεσθαι, *de iis, qui cum præceptore discendi causâ versantur.* I, 2, 4.
Συπίζω, *comprimo.* III, 10, 7.
Σφάλλομαι, σφαλλόμενος, *de eo, cui adversi quid accidit.* II, 2, 12.
Σχῆμα, *habitus corporis, positura, gestus.* III, 10, 7.
Σχολάζειν πρός τι, *alicui rei vacare.* III, 6, 6.

Σχολὴ, σχολὴν ποιεῖσθαι πρός τι. II, 6, 3.
Σχολῇ γ' ἄν, *minimè verò.* III, 14, 3.
Σωμασκίαν, *exercitationibus corporis utor.* III, 5, 15.
Σωμασκία. III, 9, 11.
Σῶφρον, *pretium, quod Medico pro reſtitutâ valetudine datur.* II, 10, 1.
Σωφρονεῖν, *de illis qui à venere abſtinent.* I, 3, 7.
——— *modeſtè ſe gerere.* II, 7, 8.
——— *de militibus ſobriè ſe gerentibus.* III, 5, 21.
Σωφρονίαν, *ſanam (de Diis) ſententiam habeo.* I, 2, 1.
Σωφρονίζω, λαγνείαν λιμῷ σωφρονίζειν, *laſciviam fame coercere.* II, 1, 16.
Σωφροσύνη, *modeſtia in cultu corporis.* II, 1, 22.

T.

Τακτικὰ, *ars inſtruendæ aciei.* III, 1, 5.
Τακτικὸς, *peritus ejus artis.* III, 1, 6.
Ταλαιπωρίαν, *de laboribus corporis. (de hoc verbo vid.* Taylor *ad* Lyſiam *p.* 490. *ſæpe ſic adhibent medici Græci. v. c.* Hippocr. *de Diætâ in morb. acut. p.* 389. *ed.* Foeſ. Francof.) II, 1, 18.
Ταλαυργίαν, *lanificium tracto.* III, 9, 11.
Ταλασία, *lanificium.* III, 9, 11.
Ταξιαρχίαν, *centuriæ præfectus ſum, (vid.* Periz. *ad* Ælian. 11. *c. ult.)* III, 1, 5.
Ταπεινόω, *debilito.* III, 5, 4.
Ταράττω, ἢ ταράττει σε, *num hoc tibi ſcrupulum injicit.* II, 6, 17.
Τάττω ἐμαυτὸν εἰς δουλείαν, *ſervus eſſe volo.* II, 1, 11.
Τεκμαίρομαι, *quibuſdam argumentis inducor.* I, 4, 1.
——— ἀπὸ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, *non ex eorum verbis conjecturam faciamus de operibus.* II, 6, 6.
——— ἐτεκμαίρετο τὰς φύσεις, *judicabat de indole.* IV, 1, 2.
Τεκμήριον, *argumentum.* I, 1, 2.
Τεκτονικὸς, *architecturæ peritus.* I, 1, 7.
Τελέω, *pecuniam alicui do,* II, 9, 1.
——— *ſumptus facio.* II, 10, 6.
Τέλος, *adverb. tandem. intell.* κατά. II, 7, 13.
Τέρας, *prodigium.* I, 4, 15.
Τεχνάζω, *artificiosè, callidè facio.* III, 11, 7.
Τιθασσεύω, *cicuro.* IV, 3, 10.
Τίθημι, θεῖναι νόμον, θεσθαι *ibid. vid. not.* IV, 4, 18.
Τιμὴ, τιμαὶ, *omnia ea, quibus Dii placantur, in primis ſacrificia.* (*vide* Cup. *Obſerv. I.* 11. *c.* 3.) I, 3, 3.
Τίμημα, *cenſus, divitiæ.* IV, 6, 12.
Τιμῶν πολιτικῶν, *ut apud Latinos,* honores, *ſunt magiſtratus.* II, 6, 24.
Τις, πόθ', *reſpondet Latinorum,* quid vero? *i. e. porro.* II, 1, 3.

— ἴσως ἄν τι λέγοις, *fortaſſis diceres aliquid, quod nos.* (*inſervit etiam vehementiori interrogationi.* τὸ, ὲ δικεῖ σοι, *quid? nonne tibi videtur.*) II, 1, 12.
Τοιχορυχεῖν, *perforare parietes.* I, 2, 62.
Τρυφάω, τρυφῶντα ἀποκλείειν, *qui te negligit, contemnit, & ludibrio habet, non admittere, excludere.* III, 11, 10.
Τυγχάνω, τυχὼν, *ubivis obvius unuſquiſque.* I, 5, 6.
——— τυχόντα, *vulgaria.* I, 1, 14.
——— τυγχάνειν συγγνώμης, *veniam conſequi.* I, 7, 4.
——— ὡς ἔτυχε ζημιοῦσθαι, *leve quoddam damnum pati.* III, 9, 13.
——— ἀπὸ τυχόντων, *à plebe, â multitudine.* III, 9, 10.
Τύλος, *callum.* I, 2, 54.

Υ.

Υβρίζω, ὑβρισθῆναι, *injuriâ, contumeliis affici.* III, 5, 12.
—— νυκτὸς ὑβρίζουσα, *noctem perdis, & conſumis rebus venereis implicita* II, 1, 30.
Ὑβριστὴς, *inſolens, contumelioſus in alios.* I, 2, 12.
Ὑβριστικὸς, *inſolens, de vultu, qui ipſam animi inſolentiam prodit.* III, 10, 5.
Ὑΐδιον, *porcellus.* I, 2, 30,
Ὑϊκὸς, ὑϊκόν τι πάσχει, *idem accidit ei, quod porcis.* I, 2, 30.
Ὑμνέω, τοῦτον πάντες ὑμνοῦσιν, *hunc omnes dicunt &c.* IV, 2, 33.
Ὑπαίτιος, *obnoxius reprehenſionibus.* II, 5, 4.
Ὑπείκειν λόγῳ, *priorem aliquem loqui ſinere.* II, 3, 16.
Ὑπεραίρω, *excello.* IV, 3, 7.
Ὑπειτεῖν, διδασκάλοις, *obedire.* III, 5, 18.
Ὑπερεθίειν, *nimis largiter ſe invitare.* I, 2, 3.
Ὑπερήφανος, *ſuperbus.* I, 2, 25.
Ὑπεροράν, *contemnere.* I, 2, 9.
Ὑπερορία, *quod extra fines regionis eſt.* (*vide not.*) II, 8, 1.
Ὑπερπονεῖν, *nimio labore ſe defatigare.* I, 2, 4.
Ὑπέχω δίκην, *pœnam luo.* II, 1, 8.
—— λόγον, *rationem reddo.* IV, 4, 9.
Ὑπόθρα, *lectorum fulcra.* II, 1, 30.
Ὑποδέχεσθαι, *de feminâ concipiente.* II, 2, 5.
Ὑπόδεσις, *pro ipſis calceamentis ſeu pro ſubligaribus, quibus pedes non inducebantur, ſed plantæ tantum pedum muniebantur.* I, 2, 5.
Ὑπόθεσις, *res, de quâ diſputatur, quæſtio.* ἐφ' ὑπόθεσιν ἐπανάγειν τὸν λόγον, *eſt conſtituta & explicata quæſtione totam diſputationem ab eâ repetere, ne in pugnam de verbis deſinat.* IV, 6, 13.
Ὑποθημοσύνη, *monitum.* I, 3, 7.
Ὑποκνίζομαι, *titillor, amore uror.* III, 11, 3.
Ὑποκωθάζομαι, *rem turpiori nomine dico.* II, 1, 26.
Ὑποχείριος, *qui eſt in poteſtate alterius.* IV, 3, 10.

Ὑποψία, *suspicio.* II, 11, 25.
Ὑστερίζειν, τῶν ἀντιπάλων, *vinci ab adversariis.* III, 5, 13.
——— *sero venire.* III, 13, 5.
Ὑφαίνω, *texo.* III, 11, 6.
Ὑφιέσθαι τῆς δυνάμεως, *non facere quantum possis.* IV, 3, 16.

Φ.

Φαιδρὸς, *hilaris, opponitur* σκυθρωπῷ. III, 10, 4.
Φαίνομαι, *sum,* δυσκατεργαστότερος φαίνεται. IV, 2, 7.
Φαίνομαι, *mihi videtur. (vide not.)* IV, 2, 20.
——— πόθεν φαίνῃ, *unde venis.* II, 8, 1.
Φανερὸς, *cum participio, manifestum est &c.* φανεροὶ ἦσμεν σκοπούμενοι. II, 2, 4.
——— οὐ φανερῷ τρέχοντες ἀποφύγουσιν, *ex conspectu currendo aufugiunt.* III, 11, 8.
Φεύγειν δίκην, *accusari.* IV, 4, 3.
Φῆμαι, *oracula. apud* Eurip. *Jon.* 179. *aves augurales dicuntur* ἀγγέλλειν θεῶν φήμας, *i. e. oracula.* Tyr. Max. *dissert.* 26. τὸν μὲν φήμαις σώζει, τὸν δὲ οἰωνοῖς, *hunc oraculis, illum auguriis.* I, 1, 3.
Φημὶ, *concedo, assentor.* I, 2, 33.
Φθάνω, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς φίλους εὐεργετῶν, *qui beneficiis provocat.* II, 3, 14.
——— ἐκ ἂν φθάνοιτ' ἀκολουθοῦντες; *quin statim me sequimini? vid. notam. (confer* II, 3, 11.) III, 11, 1.
Φιλαίτιος, *qui omnia reprehendit, morosus.* II, 8, 5.
Φιλονεικήσειν. II, 3, 17.
Φιλονικεῖν, *magno studio contendere.* III, 3, 17.
Φιλόνικος, *(vide notam.)* III, 4, 3.
Φιλοποσία, *nimia propotandi libido.* I, 2, 2.
Φιλοτιμέομαι, *honoris causa, ambitiosè laboro, honori mihi duco.* II, 9, 3.
Φιλοτιμούμενοι, *qui laudis & gloriæ cupidi sunt.* II, 2, 11.
Φιλόφρων, *mitis, facilis.* III, 1, 6.
Φιλόχρηστος, *æquitatis amans.* II, 9, 3.
Φίλτρον, *omne, quod vim conciliandi amoris habet.* II, 3, 11.
Φρενόω, Φρενοῦν, *docere.* II, 6, 1.
——— *meliora docere, ad sanitatem vocare.* IV, 1, 5.
Φροντίζω, Φροντίζοντές σε, *qui tui studiosi sunt.* III, 11, 12.
Φρουρὸς, *custos.* III, 6, 10.
φυλακὴ, *pro ipsis militibus, ut Latin.* præsidium. II, 6, 10.
Φυλάσσομαι, *caveo mihi.* I, 1, 18. II, 2, 14.
Φύσις, ὡς τὴν φύσιν ταύτην, *in hoc genere: si sana lectio, in hâc re.* II, 3, 14.
——— κατὰ φύσιν, *ut sua cuique natura fert.* III, 11, 11.

Φυτεύω, ὕδωρ φυτεύει ἅπαντα, *i. e. naſci facit.* IV, 3, 6.
Φύω. πέφυκα, *ſum.* II, 6, 19.
Φωνήεις, *qui voce eſt præditus humanâ, qui loqui poteſt.* II, 7, 13.

X.

Χαλεπαίνω, *ſuccenſeo.* II, 2, 1.
Χαλκοτυπὸς, *qui artem fabri ferrarii callet.* I, 1, 7.
Χαριζέσθαι γαστρὶ, *obedire ventri.* II, 1, 2.
Χαρίζομαι, *paſſ. beneficio afficior.* I, 2, 10.
——— ἐμβλέπεσθαι, *comiter aliquem intueri.* III, 12, 10.
——— *de feminis, quæ corporis copiam faciunt.* III, 11, 14.
——— *Deos placare, propitios ſibi reddere.* IV, 3, 16.
——— κεχαρισμένα, *jucunda.* II, 2, 5.
Χάρις, ὡς χάριν ἀφαιρεῖσθαί τινι, *alicujus gratiam captare oratione.* IV, 4, 4.
Χειροτέχνης, *qui artem illiberalem quamcunque exercet, in quâ manibus imprimis opus eſt.* III, 2, 4.
Χθαμαλὸς, *humilis.* III, 8, 9.
Χιτωνίσκος, *veſtimentum tam virorum, quam mulierum.* II, 7, 5.
Χλαμὺς, *paludamentum.* II, 7, 5.
Χλανιδοποιΐα, *penularum confectio.* II, 7, 6.
Χορδαὶ, *chori membra.* III, 5, 6.
Χορηγέω. *(vide not.)* III, 4, 3.
Χορικὰ, ἡ τῶν χορικῶν νίκη, *cum quis optimum chorum habuiſſe, ſ. ſcenam optimè apparaſſe, judicatur.* III, 4, 5.
Χορὸς, χοροῖς νικᾶν, *optimos choros exhibere.* III, 4, 3.
Χορῦ ποιητάν, *dicitur choragus.* III, 4, 3.
Χορῶν διδασκαλία. *(vide notam.)* III, 4, 4.
Χρᾶσθαί τινι ἐν τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιο, *animum alicujus impellere oratione, quocunque velis.* I, 2, 14.
Χράω, *mutuum do.* III, 11, 7.
Χρήματα, *pecunia, divitiæ, opes.* III, 5, 8.
Χρηματίζομαι, *divitem eſſe.* II, 6, 3.
——— *juvor.* IV, 3, 10.
Χρόνος, τὸν αἰεὶ χρόνον, *per omne tempus.* II, 1, 33.
——— ἀφὸ χρόνου, *ex longo intervallo.* II, 8, 1.
Χώρα, χώραν εἶναι βωμοῖς, *locum eſſe aris, i. e. convenire.* III, 8, 10.

Ψ.

Ψαύω, *attingo.* I, 4, 12.
Ψεύδω, ἑαυτὸν ἑαυτῶν, *de iis, qui vires ſuas ignorant, multaſque virtutes ſibi ineſſe putant, quibus carent.* IV, 2, 26.
Ψυχαγωγέω, *ſuavitèr afficio animum & delecto.* III, 10, 6.
Ψυχεινὸς, *frigidus.* III, 8, 9.

Ψύχος, *frigus.* I, 4, 3.
Ψωμὸς, *bucella.* III, 4, 5.

Ω.

Ωμὸς, *severus.* III, 1, 6.
Ωρα, *opportunum tempus, occasio.* III, 8, 10.
—— *singulæ anni partes.* IV, 3, 5.
—— *vicesima quarta diei & noctis pars.* IV, 3, 4.
Ωραῖος, *pulcher.* I, 3, 4.
Ως, *abundat apud accus.* ὡς πεντακόσια. II, 7, 2.
Ως ἐμέ. *ibid.*

FINIS.

B L